

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
ӘКІМШІЛІК ПОЛИЦИЯ КОМИТЕТІ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
М. БӨКЕНБАЕВ атындағы АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ

ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІ

халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның жинағы

2021 жылғы 29 қазан

СЕРВИСНАЯ МОДЕЛЬ ПОЛИЦИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Сборник международной научно-практической конференций

29 октября 2021 года

Ақтөбе, 2021 ж.

ӘОЖ 351.74 (075.8)
КБЖ 67.401.213. я73
Б 18 (осы дұрыс)

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының Ғылыми кеңесінің
шешімімен ұсынылды
Рекомендовано Ученым советом Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан
имени М. Букенбаева
Recommended by the academic council, of Aktobe law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the
Republic of Kazakhstan named after M. Bukenbayev

Жалпы редакциясын басқарған институт бастығы, заң ғылымдарының кандидаты полиция полковнигі
А.Б. Байсултанов және институт бастығының ғылыми жұмыс жөніндегі орынбасары, PhD докторы
полиция майоры **Е.Қ. Балымов**.

Под общей редакцией начальника института, кандидата юридических наук, полковника полиции
Байсултанова А.Б. и заместителя начальника института по научной работе, доктора PhD, майора
полиции **Балымова Е.К.**

Редакциялық алқа: з.ғ.д. (профессор) Ж.Р. Дильбарханова, з.ғ.к. (қауымдастырылған профессор)
А.Г. Кан, з.ғ.к. (қауымдастырылған профессор) Е.Т.Абеуов, з.ғ.д. (Ресей Федерациясының профессор)
В.А. Азаров, з.ғ.д. (Ресей Федерациясының профессоры) Р.А.Ромашов, з.ғ.к. Ф. Ғалым, з.ғ.к. А.К.
Ибраева, п.ғ.к. А.Ф. Саттарова, М.Д. Тулешев (жауапты хатшы).

Редакционная коллегия: д.ю.н. (профессор) Ж.Р. Дильбарханова, к.ю.н. (ассоциированный профессор)
А.Г. Кан, Абеуов Е.Т. (ассоциированный профессор), д.ю.н. (профессор Российская Федерация)
В.А. Азаров, д.ю.н. Р.А. Ромашов, к.ю.н. Ф.Ғалым, к.ю.н. А.К. Ибраева, к.п.н. А.Ф. Саттарова,
М.Д. Тулешев (ответственный секретарь).

Қ 54 Қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі полицияның сервистік моделі: Әкімшілік полиция
комитетімен бірлесіп Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 30-жылдығына орай
ұйымдастырылған

халықаралық тәжірибелік конференцияның материалдары (2021 жылғы 29 қазан) – 290 б.
Сервисная модель полиции в обеспечении общественной безопасности: Материалы международной
практической конференции, организованной совместно с Комитетом административной полиции
приуроченной 30-летию Независимости Республики Казахстан (29 октября 2021 года). – Ақтөбе: АЮИ
МВД РК им. М.Букенбаева, ҚР ІІМ М.Бөкенбаев ат. АЗИ, 2021. –290 с.

ISBN 978-601-7944-67-4;

Конференция материалдарының жинағына құрылымдық бөлімшелер басшыларының, көрнекті
ғалымдардың – ғылым қызметкерлерінің, мамандар мен сарапшылардың, оқытушылардың, отандық
және шетелдік жоғары оқу орындарының құқықтанушы ғалымдарының, сонымен қатар, Қазақстан
Республикасы, Ресей Федерациясы ЖОО-ның жас ғалымдарының, адъюнкттарының, ізденушілерінің,
докторанттарының, магистранттарының, мамандарының ғылыми мақалалары енгізілді.

Конференция бойынша жинақтың материалдарында халықпен жұмыстың жаңа заманауи
нысандарын енгізумен байланысты өзекті мәселелердің кең ауқымы, полицияны бағалаудың өзгертілген
критерийлері және полиция жұмысының учаскелік полиция инспекторларына басты рөл берілетін
халыққа қызмет көрсетудің сервистік моделіне көшуі және «Полицияның қадамдық қолжетімділігін»
қамтамасыз ету ұсынылды, сондай-ақ полиция жұмысының сервистік моделін одан әрі үдемелі дамыту
бойынша ғылыми негізделген ұсынымдар әзірленді.

В сборник по материалам конференции включены научные статьи руководителей структурных
подразделений, видных ученых – деятелей наук, сотрудников практических органов
правоохранительных системы, специалистов и экспертов, преподавателей и учёных-правоведов
отечественных и зарубежных высших учебных заведений, а также адъюнктов, соискателей, докторантов
и магистрантов Республики Казахстан, Российской Федерации.

В материалах сборника по конференции представлен широкий круг актуальных вопросов,
связанных с внедрением новых современных форм работы с населением, измененные критерии оценки
полиции и переход работы полиции на сервисную модель обслуживания населения, где ключевая роль
отведена участковым инспекторам полиции, и обеспечение «Шаговой доступности полиции», так же
выработаны научно обоснованные рекомендации по дальнейшему поступательному развитию сервисной
модели работы полиции.

ISBN 978-601-7944-67-4;

ӘОЖ 351.74/76

КБЖ 67.401.213

© АЮИ МВД Республики Казахстан им.М.Букенбаева, 2021.

Татарян В.Г., профессор кафедры Административного права Московского университета МВД Российской Федерации имени В.Я. Кикотя, доктор юридических наук, профессор, академик Евразийской академии административных наук, Почетный работник высшего профессионального образования РФ, Почетный ветеран МВД РК и Национальной гвардии РК, Почетный ветеран Московского университета МВД России им. В.Я. Кикотя.

Абеуов Е.Т., заместитель начальника Карагандинской академии МВД РК, кандидат юридических наук, доцент, полковник полиции.

АДМИНИСТРАТИВНЫЙ ПРОЦЕДУРНО - ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»: ОБЩИЙ АНАЛИЗ ЕГО СТРУКТУРЫ, ОСНОВНЫХ ТЕРМИНОВ И ПОНЯТИЙ И НЕКОТОРЫЕ АВТОРСКИЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ.

Начнем с того, что проект «Административного процедурно-процессуального Кодекса Республики Казахстан» (далее – АППК РК) в течение нескольких лет активно разрабатывался в Министерстве юстиции РК и в Верховном Суде РК совместно с ведущими учеными и практическими сотрудниками правоохранительных органов.

Президент страны К.Токаев неоднократно отмечал, что в настоящее время в публично-правовых спорах простые граждане страны находятся в неравных условиях, их возможности несоизмеримы с ресурсами государственного аппарата. Кстати, это Президент К.Токаев отметил еще в своём первом Послании народу Казахстана и обозначил необходимость внедрения института административной юстиции.

Министр юстиции Бекетаев М., выступая в Сенате Парламента РК еще при первом обсуждении проекта АППК РК, также назвал данный концептуально новый Кодекс новым документом для нашей правовой системы, который закрепляет совокупность гарантий, позволяющих гражданам активно участвовать в процессе принятия управленческих решений. Он отметил, что АППК РК позволит установить эффективные механизмы защиты прав граждан Казахстана при рассмотрении споров вышестоящим органом и органами судебной власти. При принятии органами власти страны управленческих решений в отношении граждан закрепятся процедурные гарантии, обеспечивающие обратную связь. Основное правило также заключается в том, что субъект государственной власти будет обязан выслушать мнение заинтересованного гражданина перед принятием окончательного решения.

Далее мы поясним, что основными целями разработки и принятия нового АППК РК явились: 1) установление и закрепление в едином законодательном акте правовых основ, принципов, правил осуществления административных процедур и судопроизводства в сфере публичных правоотношений»; 2) обеспечение прозрачности деятельности

государственных органов и исключение административного произвола, предотвращение условий для проявления фактов коррупции; 3) повышение эффективности деятельности государственной администрации и уровня доверия населения к государству; 4) установление критериев для действенного и полноценного судебного контроля за решениями административных органов, в особенности принятых на основе административного усмотрения.

Законодатели РК, согласившись с мнением Президента страны К.Токаева, Премьер-министра А. Мамина и Министра юстиции М. Бекетаева, приняли концептуально новый «Административный процедурно-процессуальный кодекс РК». Президент страны согласился с мнением парламентариев РК и 29 июня 2020 г. подписал Закон № 359-VI ЗРК.

30 июня 2020 г. данный Кодекс впервые был опубликован в газете «Казахстанская правда». А позже уже в Ведомостях Парламента РК, 2020. № 13, Ст. 66^[1]. Кстати, для того чтобы получить данную информацию не надо было пытаться искать еще один самостоятельный Закон Республики Казахстан. Следует лишь обратить внимание к заключительной статье № 175 настоящего Кодекса – «Порядок введения в действие настоящего Кодекса» Главы № 29. – «Заключительные положения». Там же можно получить полную информацию о том, когда он будет введен в действие, и какие ранее действовавшие Законы РК утратят силу навсегда.

Итак, поясним, что данный АППК РК вступает в действие с 1 июля 2021 г. За это время все заинтересованные чиновники, юристы и простые граждане смогут его подробно изучить и быть на все 100% готовы к работе с новым АППК РК. При этом государственным органам РК до введения в действие настоящего Кодекса необходимо будет провести работу по приведению нормативных правовых актов, регламентирующих административные процедуры, в соответствие с настоящим Кодексом.

В Главе № 29 – «Заключительные положения» АППК РК размещены две статьи: статья №174 – «Ответственность за нарушение законодательства Республики Казахстан об административных процедурах и законодательства Республики Казахстан об административном судопроизводстве» в соответствии с которой нарушение законодательства Республики Казахстан об административных процедурах и законодательства Республики Казахстан об административном судопроизводстве повлечет ответственность, установленную другими законами Республики Казахстан.

Далее мы проинформируем заинтересованного читателя о том, какие ранее действовавшие Законы РК будут полностью упразднены с 1 июля 2021г. Итак, в соответствии с ч. 3 ст. № 175 – «Порядок введения в действие настоящего Кодекса» два ранее действовавших Закона РК: «Об административных процедурах» от 27 ноября 2000г[1] и «О порядке

рассмотрения обращений физических и юридических лиц» от 12 января 2007г. [1] будут признаны утратившими силу с 1 июля 2021г.

Отметим также, что в соответствии с частями № 4 - 6 ст. 175 Кодекса рассмотрение дел, находящихся в судах, принятых к производству до введения в действие настоящего АППК, пока будет осуществляться по правилам процессуального законодательства Республики Казахстан, действовавшего до введения в действие настоящего Кодекса.

Административная процедура, возбужденная до введения в действие настоящего Кодекса, но не завершенная после введения в действие настоящего Кодекса, будет осуществляться в соответствии с законодательством Казахстана, пока действующим до введения в действие настоящего Кодекса.

Административная процедура, возбужденная до введения в действие настоящего Кодекса, но не завершенная после введения в действие настоящего Кодекса, будет осуществляться в незавершенной части в соответствии с настоящим Кодексом, если заявитель ходатайствует об этом в письменной форме перед соответствующим административным органом, должностным лицом.

Данный Кодекс структурно в настоящее время состоит из 4-х Разделов, 29-ти Глав, в которых, на сегодняшний день, размещены 176 статей.

В Раздел № 1 – «Общие положения» АППК включены 6 Глав, в которых размещено 35 статей. Вот именно их содержание мы более подробно запланировали изложить в нашей данной научной публикации.

Содержание Раздела № 2 – «Внутренние административные процедуры государственных органов» АППК РК в настоящее время состоит из 2-х Глав, содержащих в себе уже 27 статей. Кстати, в Главу № 7 – «Общие положения внутренних административных процедур государственных органов» [Законом](#) РК от 02.01.2021г. № 399-VI была введена первая новая статья № 43-1 – «Проектное управление».

Что касается содержания Раздела № 3 АППК – «Административная процедура», то в ней казахстанские законодатели разместили 20 -ть Глав и 40 статей.

В Заключительном же Разделе № 4 АППК РК в настоящее время размещено 14 Глав и 74 статьи.

Содержание Разделов № 2, 3 и 4 Кодекса, мы планируем более подробно рассмотреть, в следующих авторских научных публикациях.

А сейчас мы предпримем попытку уложиться в выделенные страницы, раскрывая содержание основных статей Раздела № 1. АППК РК - «Общие положения».

Начнем с Главы № 1 - «Законодательство Республики Казахстан об административных процедурах и законодательство Республики Казахстан об административном судопроизводстве», которая состоит из четырех статей.

В статье № 1. АПК РК – «Законодательство Республики Казахстан об административных процедурах и законодательство Республики Казахстан об административном судопроизводстве» определено, что законодательство Республики Казахстан об административных процедурах состоит из настоящего Кодекса и иных нормативных правовых актов Республики Казахстан, основанных на Конституции и общепризнанных принципах и нормах международного права. При этом особенности осуществления административных процедур устанавливаются законами Республики Казахстан.

Настоящий же Кодекс регулирует отношения, связанные с осуществлением административных процедур, в части, не урегулированной законами Республики Казахстан. Порядок административного судопроизводства на территории Республики Казахстан определяется конституционными законами, настоящим Кодексом, основанными на Конституции и общепризнанных принципах и нормах международного права.

В административном судопроизводстве применяются положения Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан, если иной порядок не предусмотрен настоящим Кодексом. Положения иных законов Республики Казахстан, регулирующих административное судопроизводство, подлежат включению в настоящий Кодекс. Международные договорные и иные обязательства Республики Казахстан, а также нормативные постановления Конституционного Совета и Верховного Суда Республики Казахстан являются составной частью административного и административно-процессуального права.

В статье № 2 АПК РК – «Применение в административном судопроизводстве правовых норм, имеющих преимущественную силу» парламентарии РК определили, что Конституция Республики Казахстан имеет высшую юридическую силу и прямое действие на всей территории Республики. В случае противоречия между нормами настоящего Кодекса и конституционным законом Республики Казахстан действуют положения конституционного закона.

В случае противоречия между нормами настоящего Кодекса и иными законами действуют положения настоящего Кодекса. Международные договоры, ратифицированные Республикой Казахстан, имеют приоритет перед настоящим Кодексом. Если международным договором, ратифицированным Республикой Казахстан, установлены иные правила, чем те, которые предусмотрены законодательством об административном судопроизводстве, то применяются правила международного договора.

В следующей статье № 3 – «Отношения, регулируемые настоящим Кодексом» определено, что настоящий Кодекс регулирует отношения, связанные с осуществлением внутренних административных процедур государственных органов, административных процедур, а также порядок административного судопроизводства. При этом участниками

регулируемых настоящим Кодексом отношений являются государственные органы, административные органы, должностные лица, а также физические и юридические лица.

Предусмотренный настоящим Кодексом порядок осуществления внутренних административных процедур государственных органов в части, не урегулированной нормативными правовыми актами Республики Казахстан, применяется в деятельности:

1) Президента Республики Казахстан, государственных органов и должностных лиц, обеспечивающих деятельность главы государства, государственных органов, непосредственно подчиненных и подотчетных Президенту; 2) Канцелярии Первого Президента Республики Казахстан – Елбасы; 3) аппаратов Палат Парламента, Центральной избирательной комиссии; 4) аппаратов Конституционного Совета, Высшего Судебного Совета, Совета Безопасности, Верховного Суда и канцелярий судов; 5) Правительства, Канцелярии Премьер-министра, центральных исполнительных органов и их структурных и территориальных подразделений; 6) аппаратов местных представительных органов; 7) местных исполнительных органов.

Порядок же административных процедур, установленный настоящим Кодексом, не распространяется на отношения, регулируемые:

1) уголовно-процессуальным, гражданским процессуальным законодательством Республики Казахстан и законодательством об административных правонарушениях; 2) законодательством о Конституционном Совете, о Высшем Судебном Совете; 3) бюджетным законодательством в части порядка осуществления государственного и бюджетного видов планирования; 4) Законом «О правовых актах» в части порядка разработки, представления, обсуждения, введения в действие и опубликования законодательных и иных нормативных правовых актов; 5) законодательством о выборах и республиканском референдуме; 6) законодательством о внешней разведке, контрразведывательной, оперативно-розыскной деятельности, а также по обеспечению безопасности охраняемых лиц и объектов и проведению охранных мероприятий; 7) законодательством о нотариате в части совершения нотариальных действий.

При этом, действие настоящего Кодекса, связанное с порядком осуществления административных процедур, за исключением Глав №№ 12, 13, 14 и 15 настоящего Кодекса, не распространяется на отношения, регулируемые законодательством Республики Казахстан о специальных государственных органах.

Действие АППК, связанное с порядком осуществления административных процедур, за исключением Глав № 1, 2, 12, 13, 14 и 15 настоящего Кодекса, не распространяется на отношения, связанные с порядком совершения административного действия (бездействия), не связанного с принятием административного акта.

При этом не подлежат рассмотрению в порядке административного судопроизводства: 1) правовые акты, проверка которых отнесена к исключительной компетенции Конституционного Совета; 2) дела, порядок производства которых предусмотрен уголовно-процессуальным, гражданским процессуальным законодательством и законодательством об административных правонарушениях.

В следующей Главе № 2 Кодекса определены задачи и принципы административных процедур и административного судопроизводства.

В статье № 5 - «Задачи административных процедур и административного судопроизводства». В соответствии с частью № 1 ст. 5 основными задачами административных процедур являются: - полная реализация публичных прав, свобод и интересов физических и юридических лиц; - достижение баланса частных и общественных интересов в публично-правовых отношениях; - обеспечение эффективного и прозрачного государственного управления, в том числе посредством участия лиц в принятии управленческих решений; - укрепление законности в публично-правовой сфере.

В соответствии с частью № 2 ст. № 5 АППК задачей административного судопроизводства является справедливое, беспристрастное и своевременное разрешение административных дел с целью эффективной защиты и восстановления нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов физических лиц, прав и законных интересов юридических лиц в публично-правовых отношениях.

В статье № 6 – «Принципы административных процедур и административного судопроизводства и их значение» определены основные принципы административных процедур и административного судопроизводства и их значение. При этом административные процедуры и административное судопроизводство осуществляются на основе принципов, изложенных в настоящей главе. Установленные в настоящей главе принципы административных процедур не являются исчерпывающими и не могут быть препятствием для применения других принципов права.

Принципы гражданского судопроизводства применяются в административном судопроизводстве, если это не противоречит принципам, изложенным в настоящей главе. Нарушение принципов административных процедур и административного судопроизводства в зависимости от его характера и существенности влечет признание административных актов, административных действий (бездействия) незаконными, а также отмену вынесенных судебных актов.

Таким образом, в статьях № 6 - 18 казахстанские законодатели определили перечень основных принципов. Поясним, что не во всех названиях статей имеется термин «принцип».

Далее мы полностью перечислим их по названиям. А затем частично ознакомим заинтересованного читателя с содержанием некоторых из них. Начнем с названий: «Принципы административных процедур и

административного судопроизводства и их значение», «Принцип законности»; «Принцип справедливости»; «Защита прав, свобод и законных интересов»; «Соразмерность»; «Пределы осуществления административного усмотрения»; «Принцип приоритета прав»; «Охрана права на доверие»; «Запрет злоупотребления формальными требованиями»; «Презумпция достоверности»; «Активная роль суда»; «Разумный срок административного судопроизводства»; «Обязательность судебных актов». Далее мы подробно остановим внимание читателей на некоторых из них.

В статье № 7 – «Принцип законности», состоящей из 5 -ти частей, определяется понятие принципа законности, а именно:

1. Административный орган, должностное лицо осуществляют административные процедуры в пределах своей компетенции и в соответствии с Конституцией Республики Казахстан, настоящим Кодексом и иными нормативными правовыми актами страны; 2. Суд при рассмотрении и разрешении административных дел обязан точно соблюдать требования Конституции, конституционных законов, настоящего Кодекса, других нормативных правовых актов, подлежащих применению международных договоров Казахстана; 3. Суды не вправе применять законы и иные нормативные правовые акты, ущемляющие закрепленные Конституцией права и свободы человека и гражданина. Если суд усмотрит, что закон или иной нормативный правовой акт, подлежащий применению, ущемляет закрепленные Конституцией права и свободы человека и гражданина, он обязан приостановить производство по административному делу и обратиться в Конституционный Совет Республики Казахстан с представлением о признании этого акта неконституционным. По получению судом решения Конституционного Совета производство по делу возобновляется; 4. Решения судов, уполномоченных рассматривать административные дела, основанные на законе или ином нормативном правовом акте, признанном неконституционным, подлежат отмене; 5. В случае отсутствия норм права, регулирующих спорное правоотношение, суд применяет нормы права, регулирующие сходные отношения, а при отсутствии таких норм разрешает спор исходя из общих начал и смысла законодательства.

В ч. 1 статьи № 8 – «Принцип справедливости» законодатели Парламента РК установили, что «При рассмотрении административного дела административный орган, должностное лицо и суд обязаны, сохраняя объективность и беспристрастность, обеспечить каждому из участников административного дела равные возможности и условия для реализации их прав на всестороннее и полное исследование обстоятельств административного дела». В ч. 2-й ст. № 8 установлено, что «если законом или соглашением сторон спора предусматривается разрешение соответствующих вопросов судом, то суд обязан разрешать эти вопросы, исходя из критериев справедливости и разумности».

В ч. 1 статьи № 9. - «Защита прав, свобод и законных интересов» зафиксировано, что «Каждый вправе в порядке, установленном настоящим Кодексом, обратиться в административный орган, к должностному лицу или в суд за защитой нарушенных или оспариваемых прав, свобод или законных интересов. Отказ от права на обращение в административный орган, к должностному лицу или в суд недействителен».

В ч. 2 данной статьи установлено, государственные органы в пределах своей компетенции, физические и юридические лица в порядке, установленном настоящим Кодексом, вправе обратиться в суд с иском о защите нарушенных или оспариваемых законных интересов других лиц или неопределенного круга лиц. Прокурор вправе обратиться в суд, с иском в целях осуществления возложенных на него обязанностей в порядке, установленном настоящим Кодексом.

В ч. 3 ст. № 9 определено, что «Если законом установлен досудебный порядок урегулирования спора, обращение в суд может быть подано после соблюдения этого порядка».

В ч. 4 ст. № 9 установлено, что «Никому не может быть без его согласия изменена подсудность, предусмотренная для него законом. И наконец-то в ч. 5-й ст. № 9 определено, что «Принуждение к отказу от права на обращение в административный орган, к должностному лицу или в суд является незаконным и влечет ответственность, установленную законами Республики Казахстан».

В статье № 12. - «Принцип приоритета прав» законодатель установил, что «Все сомнения, противоречия и неясности законодательства Республики Казахстан об административных процедурах толкуются в пользу участника административной процедуры».

В статье № 14. – «Запрет злоупотребления формальными требованиями» кратко, но строго определено, что «Административному органу, должностному лицу запрещается отказывать в реализации, ограничивать, прекращать право участника административной процедуры, а также возлагать на него обязанность с целью соблюдения требований, не установленных законодательством Республики Казахстан».

В статье № 15. – «Презумпция достоверности», состоящей из 2-х частей, парламентарии установили, что «При осуществлении административной процедуры материалы, объекты, документы и сведения, представленные участником административной процедуры, считаются достоверными до тех пор, пока административный орган, должностное лицо не установят обратное». В части 2 -й предусмотрено, что «Административный орган, должностное лицо обязаны самостоятельно проверять подлинность материалов, объектов, документов и сведений при наличии сомнений в их подлинности».

В 3-х частях ст. 16 – «Активная роль суда» зафиксировано, что «Административное судопроизводство осуществляется на основе активной роли суда». При этом «Суд, не ограничиваясь объяснениями, заявлениями, ходатайствами участников административного процесса, представленными ими доводами, доказательствами и иными материалами административного дела, всесторонне, полно и объективно исследует все фактические обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения административного дела. Судья вправе высказать свое предварительное правовое мнение по правовым обоснованиям, относящимся к фактическим и (или) юридическим сторонам административного дела». «Суд по собственной инициативе или мотивированному ходатайству участников административного процесса собирает дополнительные материалы и доказательства, а также выполняет иные действия, направленные на решение задач административного судопроизводства».

В статье № 17 – «Разумный срок административного судопроизводства» также в трех частях казахстанские законодатели установили, что «Административное судопроизводство, включая производство отдельных процессуальных действий, осуществляется в разумный срок. Рассмотрение и разрешение отдельных категорий административных дел осуществляется в сроки, установленные настоящим Кодексом. При определении разумного срока учитываются такие обстоятельства как правовая и фактическая сложность административного дела, поведение участников административного процесса, выражающееся в степени использования процессуальных прав и выполнения процессуальных обязанностей, процессуальная достаточность и эффективность действий суда, осуществляемые в целях оперативного рассмотрения административного дела».

В заключительной статье № 18 – «Обязательность судебных актов» Главы № 18 АППК РК казахстанскими законодателями были закреплены положения о том, что «Суд первой инстанции принимает судебные акты по административным делам в форме решений и определений. Суды апелляционной, кассационной инстанций принимают судебные акты в форме постановлений и определений».

В ч. 2 установлено, что «Вступившие в законную силу судебные акты, а также распоряжения, требования, поручения, вызовы, запросы и другие обращения судов и судей при отправлении правосудия обязательны для всех государственных органов, органов местного самоуправления, юридических лиц, должностных лиц, физических лиц и подлежат исполнению на всей территории Республики Казахстан. Судебные акты, основанные на законе или ином нормативном правовом акте, который признан Конституционным Советом Республики Казахстан неконституционным, исполнению не подлежат».

В ч. 3 зафиксировано, что «Неисполнение судебных актов, а равно требований суда влечет применение мер процессуального принуждения, предусмотренных настоящим Кодексом».

В части 4 установлено, что «Обязательность судебного акта не лишает заинтересованных лиц, не участвовавших в административном процессе, возможности обратиться в суд за защитой нарушенных или оспариваемых прав, свобод и законных интересов».

И в завершающей части № 5 ст. № 18 АППК РК определено, что «Судебные акты направляются судом сторонам административного процесса в течение трех рабочих дней со дня окончательного изготовления».

На этом мы закончим свою научную публикацию, посвященную общему анализу структуры, основных терминов и основных понятий концептуально нового «Административного процедурно - процессуального Кодекса Республики Казахстан».

В заключение проведенного нами анализа нового казахстанского законодательства еще раз отметим, что законодателями, учеными-юристами и правоприменителями Казахстана была проведена высококачественная профессиональная работа по разработке концептуально нового «Административного процедурно - процессуального Кодекса Республики Казахстан».

Список использованных источников:

1. Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы:2014 жылғы 23сәуірдегі №199-V ҚРЗ// Айналыс режимі: [http:// adilet.zan.kz](http://adilet.zan.kz) (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.

Қ.М. Тілеубердиев – Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Б.Момышұлы атындағы оқу орталығының бастығы, филология ғылымдарының кандидаты, полиция полковнигі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПО ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ИМИДЖІН КӨТЕРУДІҢ БАҒЫТТАРЫ МЕН ЖОЛДАРЫ

Қазақстан Республикасы Президенті Қасымжомарт-Кемелұлы Тоқаев өзінің 2021 жылғы 1 қыркүйекте «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан Республикасының халқына жасаған жолдауында ішкі істер органдарының мәртебесін көтеру, сервистік полицияны құру мәселесіне тағы да тоқталып өтті [1]. Одан кейінгі Үкіметке берген тапсырмаларында нақты айтқан болатын. Сонымен қатар, Ішкі істер министрі де бірнеше рет бізге осы бағытта жұмысты жүзеге асыруды талап етіп отыр.

Әрине аталған бағытта елімізде соңғы жылдары ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық мәртебелерін арттыру бағытында жұмыстар жасалынып келеді.

«Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі 2019 – 2021 жылдарға арналған жол картасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 27 желтоқсандағы № 897 қаулысы қабылданды [2, б.3]. Аталған Қаулы негізінде, Полиция және ҚАЖ бөліністері атқарып отырған функцияларға байланысты лауазымдық жалақылары көтерілді. ПО қызметкерлерінің тұрғын үй проблемаларын (тұрғын үйді жалдау үшін өтемақы, тұрғын үй төлемдеріне ауысу және т.б.) шешу механизмі пысықталды. Білім беру жүйесі оңтайландырылып, Қазақстан Республикасы ІМ 6 ведомствалық оқу орталықтары қысқартылды. Қазіргі уақытта полицейлерді дайындау ІМ Алматы, Қарағанды және Қостанай академиялары, Ақтөбе заң институты мен Шымкент және Павлодар оқу орталықтарында жүргізіліп отыр. ІМ сонымен бірге бакалавриат бағдарламасы бойынша дайындаудан бас тартты. Қарағанды академиясында ғана бұл бағдарлама сақталып қалды. Оқу процесінде практикалық сабақтарға басымдық беріледі. Криминалистер, тергеушілер және жедел қызметкерлер үшін 6 айлық, қалғандары үшін 3 айлық оқу курстары қарастырылған. Бұрындары офицерлік құрам үшін 3 айлық, сержанттық құрам үшін 2 айлық оқыту жүйесі қолданылған болатын. Объектілердің жекелеген санаттарын күзету жөніндегі функцияларды басқа мемлекеттік органдарға және бәсекелі ортаға беру сұрақтары өз шешімін тапты. Сонымен бірге, ішкі істер органдары осы салаға тән емес бірқатар функциядан арылды. Учаскелік инспекторлардың мәртебесі артып отыр. Олар құқық бұзушылықтардың алдын-алу саласында қосымша өкілеттікке ие болды.

Бірнеше өңірде полицияның сервистік моделі пилоттық режімде жұмыс істей бастады. Келесі кезең – оның ауқымын кеңейту

жоспарлануда. Әрине, аталған жұмыстың табысты болуы көбіне жергілікті билік органдарының осы үдеріске қатысуына байланысты.

«Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі 2019 – 2021 жылдарға арналған жол картасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 27 желтоқсандағы № 897 қаулысының орындалуы ары да өз жалғасын табады деп есептейміз. Қаулыда көзделген бағыттардың бірі – халықтың полиция қызметкерінің бейнесін қабылдауын жақсарту бойынша шаралар қабылдау болып табылады. Яғни, қазіргі таңда ішкі істер саласына полиция имиджін көтеру мәселесін қолға алатын уақыт келген сияқты. Себебі, қоғамда полицияның қызметіне нұқсан келтірілген жайттар көптеп орын алып отыр. Оған дәлел бұқаралық ақпарат құралдарындағы және интернеттегі ақпараттарды алуға болады.

Ал, кез-келген дамыған, демократиялық ұстанымдағы елдерде полиция беделімен, оларға деген халықтың сенімін қараңыз, салыстыруға келмейді. Ендеше, жалпы мемлекеттік жүйе құқық қорғау саласы қызметкерлерінің имиджін көтеруді қолға алуы тиіс. Полиция имиджі көтерілгенде ғана бұл саладағы шектен тыс жүктемелер мен бюрократия, парақорлық, полиция қызметкерлерінің қызметтерін асыра пайдалану, қоқан-лоқы сияқты заң бұзушылықтар тоқтайды [3, б.2].

Біздің пікірімізше, полиция имиджін көтерудің бағыттарының бірі - оларды құқықтық тұрғыдан тиісті деңгейде қорғау керек деп есептеміз. Себебі, қолданыстағы нормативтік-құқықтық актілерде тиісті нормалар бар, бірақ жүзеге асырылмай отыр. Мысалы, «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ 1 бабына сай «Ішкі істер органдары өз өкілеттіктерін жүзеге асыруы кезінде олардың қызметіне араласуға тыйым салынады» [4, б.1]деп көрсетілген.

Аталған іс-әрекеттер орын алғанда Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің 443, 667-баптарында жауаптылық бар. Қоғамдық тәртіпті қамтамасыз етуге қатысатын адамның заңды талабына бағынбаған жағдайда бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салу көзделген, егер қайта орын алса он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не бес тәулікке дейін әкімшілік қамаққа алуға әкеп соғады. Құқық қорғау органының өз қызметтік міндеттерін атқаруына байланысты заңды өкіміне немесе талабына бағынбау, сол сияқты олардың заңды қызметіне кедергі келтіргенде, ескерту жасауға немесе жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не бес тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға болады [5, б.10].

Алайда сот тәжірибесі көрсетіп отырғандай, осы іс-әрекеттер үшін азаматтарды әкімшілік жауаптылықтар мен жазаларға тарту сирек кездеседі. Оған себеп «Ішкі істер органдары өз өкілеттіктерін жүзеге асыруы кезінде олардың қызметіне араласу» деген норма жан-жақты толық айқындалмаған. Яғни, заң шеңберінде немесе Қазақстан Республикасы

Жоғарғы Сотының нормативтік қаулыларымен нақты түсіндірме берілмеген, сондықтан қиындықтар кездесіп отыр.

Екінші бір мәселе, бұқаралық ақпарат құралдарына ақпараттардың негізсіз көптеп таратылуын атап өтуге болады. Осындай практика әсіресе әкімшілік полиция қызметкерлеріне (патрульдік полиция, учаскелік полиция инспекторлары және т.б.) қатысты көптеп кездеседі. Мысалы «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңының 2 бабына сәйкес [6, б.10], сөз, ақпаратты алу және тарату бостандығы берілген. Сөз, шығармашылық бостандығына, өз көзқарастары мен сенімдерін баспа арқылы және өзге де нысанда білдіруге, ақпараттарды заңда тыйым салынбаған кез-келген әдіспен алуға және таратуға Қазақстан Республикасының Конституциясында кепілдік беріледі. Ал, цензураға тыйым салынады. Цензура дегеніміз бұқаралық ақпарат құралдарының хабарламаларын және материалдарын мемлекеттік органдармен, лауазымды адамдармен және өзге де ұйымдармен олардың талап ету бойынша немесе өзге де негіздер бойынша хабарламалар мен материалдарды не олардың жекелеген бөліктерін таратуды шектеу немесе оларға тыйым салу мақсатымен алдын ала келісуді айтамыз. Осы заңның 14-бабында сай, бұқаралық ақпарат құралдарын тарату: «егер таратылатын ақпаратта адамның бет-бейнесі және осы адамның қызметтік жұмысымен және (немесе) жария қызметімен байланысты мәліметтер қамтылса; егер бейнеленетін адамды пайдалану конституциялық құрылысты қорғау, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, халықтың денсаулығы мен имандылығын сақтау мақсатында жүзеге асырылатын болса, бейнеленетін адамның келісімі талап етілмейді» - деп көрсетілген.

Алайда, Интернет жүйесінде және өзге де ақпарат құралдарында дәлелдемелерсіз полиция қызметіне кері әсерін тигізетін суреттер, бейнежазбалар өте көп.

Әрине, азаматтар мен заңды тұлғалар өздеріне берілген азаматтық құқықтарды, соның ішінде өздерін қорғау құқығын өз қалауынша пайдаланады, бірақ азаматтық құқықтарды жүзеге асыру басқа құқық субъектілерінің құқықтарын және заңдармен қорғалатын мүдделерін бұзбауы тиіс (ҚР АҚ-нің 8-бабы) [7, б.15]. Сол сияқты, полиция қызметкерлеріне де Азаматтық кодекстің 143, 145 баптарына сай арнамысты, қадір-қасиетті және іскерлік беделді және өз бейнесін сот арқылы қорғау құқықтары берілген, бірақ сот арқылы да, өзге мемлекеттік органдары арқылы да тиісті деңгейде қорғалмай отыр. Ал, ПО қызметкерлердің сотқа шағымданып жүруге уақыттары да жоқ.

Осы бағытта жұмыс жасау үшін және ПО қызметкерлерінің біліктілігін арттыру үшін ведомствалық оқу орындарының орны ерекше. Өздеріңіз білетіндей, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы төтенше жағдай режимін қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік комиссияның 2020 жылғы 16 наурыздағы № 1 және 2020 жылғы 17 наурыздағы № 2 хаттамаларын [8, б.2] орындау мақсатында Ішкі істер

Министрлігіне қарасты оқу орындары алғашқы бастапқы кәсіби дайындық курстары бойынша 2020 жылдың наурыз айынан қашықтықтан оқытуға көшті. 2020 жылдың наурыз айынан - тамыз айына дейін Қазақстан Республикасы ІІМ ведомстволық оқу орындары Қарағанды, Алматы академиялары, Ақтөбе заң институты және Шымкент, Павлодар оқу орталықтары бастапқы кәсіби дайындық курстарын қашықтықтан оқытты, ал біліктілігін арттыру және қайта даярлау курстары бойынша қашықтықтан оқыту әлі де жалғасын табуда.

Әрине, қашықтықтан оқытудың артықшылықтары бар. ІІМ экономикалық тұрғыдан қаржыны үнемдеуге үлкен мүмкіншілік туады; кез-келген уақытта, кез-келген жерде және өз қалауыңыз бойынша білім алу мүмкіндігі бар. Алайда, сот тәжірибесі көрсеткендей қашықтықтан оқыту барысында көптеген қиындықтар туындады және шешілуді қажет ететін мәселелер кездесіп отыр.

Ұйымдастыру бағыты бойынша жергілікті ішкі істер органдарымен өзара ортақ байланыстың болмауы; ортақ техникалық базаның болмауы және т.б. Жаңа форматқа көшудегі қиындықтар, бейвербалды жағдайда әңгімелесушіні түсінудегі жайсыздық. Күшті мотивация қажет. Қашықтан білім алатын тыңдаушы барлық оқу материалдарын дербес оқиды. Бұл ерік-жігер, жауапкершілік пен ұстамдылықты талап етеді. Сыртқы бақылаусыз оқудың қарқыны төмендейді.

Қашықтықтан білім беру коммуникативтік икемділікті дамыту үшін қолайсыз. Қашықтықтан оқыту кезінде тыңдаушылардың бір-бірімен және оқытушылармен жеке байланысы аз болады. Сондықтан оқытудың бұл формасы сыпайылықты, сенімділікті, командада жұмыс істеу дағдыларын дамытуға жарамайды.

Тәжірибелік білімнің болмауы. Көптеген тәжірибелік сабақтарды қамтитын мамандықтар бойынша оқыту қашықтықта қиынға түседі. Себебі, болашақ полиция қызметкерлерге атыс қаруын және арнаулы құралдарды қолдана білуі тиіс. Құқық бұзушы адамдарды ұстау және оларды жетекке алу жолдарын меңгеру және тағы басқа.

Компьютерлік сауаттылықтың жеткіліксіздігі. Қазақстанда шалғай аудандарда қашықтықтан оқытуға мүміншілік жоқ. Оқығысы келетіндердің көбісінде интернетке қосылған компьютер жоқ, тиісті бағдарламаларға қосыла алмайды. Қолданып отырған телефондар қолайсыз.

Міне осы жоғарыда көрсетілгендерге сүйенсек, аталған мәселелерді шешудің механизмін қалыптастыру керек деп есептеймін.

Қазақстан Республикасы ІІО қызметкерлерінің бұқаралық ақпарат құралдарымен жұмыс жасау алгоритмін жасау керек.

Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарына Ішкі істер Министрлігінің келісімімен қашықтықтан оқытудың ортақ бағдарламасын (базасын) жасап ендіру керек. Осы арқылы оқу орындарының оқытушы құрамы бір-бірімен өзара теориялық білімін алмастыра отырып білімін

жетілдіре алады. Сонымен қатар, тыңдаушыларға білім беруде ортақ тәжірибені қалыптастыра алады.

Интернет арқылы ИМ ақпарат алып отыратын ортақ база керек. Аталған базада сот практикасына қатысты шолулар, сот тәжірибесіне қатысты материалдар болуы тиіс. Сонымен қатар, қызметтік қажеттілікке байланысты материалдар (ДСП) болуы тиіс. Мысалы, Полиция қызметкерлерінің сот практикасында атыс және арнаулы құралдарды қолдану жөніндегі материалдар болуы тиіс және ол туралы қабылданған шешімдер болғаны жөн.

Әр түрлі салаларды оқитын тыңдаушыларға әдістемелік көмек көрсететін жергілікті ішкі істер органдары басшыларының (ПД, Күзет басқармасы, ҚАЖКД және т.б.) бұйрығымен арнаулы білікті мамандарды бекіту керек. Олар тыңдаушылармен бірлесе жұмыс жасап, оқу орнымен байланыс жасап отырады.

Жергілікті ішкі істер органдары оқу үрдісінің тиімділігін арттыру үшін тыңдаушыларды компьютер және интернетпен қамтуға ат салысу керек немесе олардың өз үй-жайларында отырып оқу мүмкіндігін қарай отырып бақылау жасауы тиіс.

Қайта даярлау және біліктілігін арттыру курстарында оқитын тыңдаушыларды жарты күн қызметтен босата отырып сабақпен айналысуға мүмкіндік беру керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

2. Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі: Қазақстан Республикасы Президенті Қасым-Жомарт-Кемелұлы Тоқаевтың 2021 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан Республикасының халқына жасаған жолдауы // Айналыс режимі: <http://kaz.zakon.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.
3. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі 2019 – 2021 жылдарға арналған жол картасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 27 желтоқсандағы № 897 қаулысы // Айналыс режимі: <http://kaz.zakon.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.
4. Ш.Рахымқызы Полиция имиджін көтеретін кез келді // Айналыс режимі: <http://zanmedia.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.
5. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы: 2014 жылғы 23 сәуірдегі №199-V ҚРЗ // Айналыс режимі: <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.
6. Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі: Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V ҚРЗ // Айналыс режимі: <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.

7. Бұқаралық ақпарат құралдары туралы: Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңы // Айналыс режимі: <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.
8. Қазақстан республикасының азаматтық кодексі: Қазақстан Республикасының Кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-ХІІІ // Айналыс режимі: <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 25.10.2021) – интернет көздері.
9. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі 2020 жылғы 8 сәуірдегі «COVID-19 коронавирустық инфекция кезеңінде қашықтықтан білім беру технологияларына оқу процесін көшіру кезінде білім беру сапасын қамтамасыз ету жөніндегі қосымша шаралар туралы» № 135 бұйрығы // Айналыс режимі: <https://tengrinews.kz/zakon> (жүгіну күні: 22.08.2020) – интернет көздері.

*Ф.Н. Зейналов – начальник кафедры организации деятельности
ГИБДД Орловского юридического института МВД России имени
В.В. Лукьянова, кандидат юридических наук*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ ПОЛНОМОЧИЙ СОТРУДНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ НА ПРИМЕРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОРОЖНО-ПАТРУЛЬНОЙ И ПАТРУЛЬНО-ПОСТОВОЙ СЛУЖБ ПОЛИЦИИ

За последние десять лет в сфере обеспечения безопасности дорожного движения было достигнуто достаточно большое количество значимых результатов, основными из них можно обозначить сокращение общего количества ДТП, погибших и раненных в ДТП, понижение уровня социального риска в указанной сфере общественных отношений [1].

Однако, несмотря на достигнутые успехи при реализации государственной политики по обеспечению безопасности дорожного движения, в деятельности Госавтоинспекции в общем и полномочиях ДПС, в частности, присутствуют недоработки, которые в основном проявляются в несовершенстве нормативно-правового регулирования сферы ответственности Госавтоинспекции.

В существующих реалиях правоприменительной практики необходимо четкое нормативное правовое разграничение полномочий министерств,

ведомств и организаций, которые призваны обеспечить не только безопасность дорожного движения, но и реализацию Госавтоинспекцией таких основных положений статьи первой Федерального закона «О полиции», как защита жизни, здоровья, прав и свобод граждан Российской Федерации, иностранных граждан, лиц без гражданства, противодействия преступности, охраны общественного порядка и собственности, обеспечения общественной безопасности, предоставления помощи федеральным органам государственной власти, органам государственной власти субъектов Российской Федерации и т.д.

Статья четвертая Федерального закона «О полиции», определяет, что полиция является составной частью единой централизованной системы федерального органа исполнительной власти в сфере внутренних дел, первый пункт Положения о Госавтоинспекции наделяет ее компетенцией осуществлять федеральный государственный надзор и осуществлять специальные разрешительные функции в сфере безопасности дорожного движения.

Первая статья Федерального закона «О полиции», «Назначение полиции» [2] определяет, что полиция предназначена для защиты жизни, здоровья, прав и свобод граждан Российской Федерации, иностранных граждан, лиц без гражданства, для противодействия преступности, охраны общественного порядка, собственности и для обеспечения общественной безопасности. Более того, в части второй указанной статьи говорится, что полиция придет и окажет помощь незамедлительно каждому кто нуждается в защите от преступных и других противоправных посягательств. Эти положения непосредственно касаются деятельности сотрудников Госавтоинспекции, однако на заседании круглого стола Координационного совета по организации дорожного движения в 2010 году в Ульяновске [3] Александр Сергеевич Дугенец привел ряд комментариев граждан, которые были оставлены на специальном электронном ресурсе при всенародном обсуждении проекта Федерального закона «О полиции». Смысл этих комментариев сводился к тому, что в большинстве своем, для граждан факт принадлежности к полиции сотрудников Госавтоинспекции является неочевидным, настолько ими выполняются обособленные задачи и так редко граждане их видят в общественных местах пресекающими правонарушения. Когда сотрудник полиции не принимает никаких мер к правонарушителям граждане расценивают это как недобросовестное отношение к исполнению своих служебных обязанностей полицией. В настоящее время у общественности присутствует острая потребность в каждом сотруднике полиции лицезреть многофункционального профессионала, который может в случае возникшей необходимости как пресечь правонарушение, так и задержать лиц, его совершивших.

В соответствии с Законом «О полиции», полиция обязана оказывать содействие федеральным органам государственной власти, органам власти субъектов Российской Федерации, местным органам самоуправления, другим

госорганам, объединениям, муниципалитетам, а также организациям вне зависимости от того какой они формы собственности в защите их прав.

В настоящее время в связи с несовершенством нормативно-правовой базы регламентирующей деятельность Госавтоинспекции по обеспечению общественной безопасности, охране правопорядка и противодействию преступности, создаются условия, в которых в недостаточной степени, с юридической точки зрения, обеспечивается реализация возможности ее самой многочисленной службы - ДПС.

В качестве обоснования необходимости должного правового закрепления полномочий сотрудников Госавтоинспекции при осуществлении ими общеполицейских функций, полагаем, следует привести сведения о результатах работы подразделений ДПС ГИБДД по обеспечению правопорядка на улицах и в иных общественных местах, содержащиеся в обобщаемой ФКУ «ГИАЦ МВД России» форме отчетности «19-ЕД» (книга 31). Объективно отмечается, что за период с 2017 г. по 2020 г. на фоне сокращения фактического ежесуточного выставления сотрудников ДПС вследствие проведенных организационно-штатных мероприятий на 19,8% и необходимости безусловного выполнения поставленной Президентом Российской Федерации задачи по снижению смертности в результате дорожно-транспортных происшествий, средняя нагрузка на 1 сотрудника ДПС по количеству раскрытых преступлений, совершенных в общественных местах, составила 4,3 единицы. Стоит отметить, что всего в 2020 году при ежесуточном выставлении 15892 сотрудников ДПС было раскрыто 69358 таких преступлений.

Для сравнения приведем патрульно-постовую службу полиции, первоочередной задачей которой является обеспечение правопорядка на улицах, объектах транспорта и в других общественных местах, где при сокращении в указанном периоде фактической ежесуточной выставления сотрудников на 11,8% средняя нагрузка по аналогичному показателю составила только 1,4 единицы. В 2020 году при ежесуточном выставлении 21597 сотрудников ППСП было раскрыто 31066 преступлений, совершенных в общественных местах.

Приведенные выше цифры свидетельствуют о том, что дорожно-патрульная служба Госавтоинспекции ввиду своего количества и мобильности является едва ли не основными силами и средствами полиции в целом, и Госавтоинспекции в частности, при реализации общеполицейских функций и ключевых направлений ее деятельности, включая профилактическую работу, исполнение административного законодательства, контроль за техническим состоянием транспортных средств, контроль за соблюдением собственниками правил регистрации, водителями – соблюдение правил по допуску к управлению транспортными средствами, надзор за содержанием хозяйствующими субъектами автомобильных дорог и улиц, реализация в рамках оперативно-профилактических мероприятий пропаганды безопасности дорожного движения, взаимодействие с правоохранительными органами и т.д.

Отметим, что при осуществлении обозначенного выше спектра направлений деятельности Госавтоинспекции, перед сотрудниками ДПС длительное время стояли в приоритете задачи обеспечения безопасности дорожного движения, ввиду чего происходило дистанцирование от реализации сферы общеполицейских задач.

Принимая во внимание контекст исследуемой проблемы – реализацию подразделениями ДПС таких общеполицейских функций, как охрана и обеспечение общественного порядка, предупреждение и пресечение преступлений и правонарушений, необходимо отметить, что недостаточная правовая регламентация работы Госавтоинспекции, а иногда и прямые противоречия в нормативной правовой базе в этой области общественных отношений могут ощутимо повлиять на состояние оперативной обстановки в зонах обслуживания территориальных органов внутренних дел и на результаты реализации полицейских задач по обеспечению соответствующего контроля.

Кроме того, в связи с достаточно большим объемом мероприятий в сфере обеспечения безопасности дорожного движения, реализуемых подразделениями ДПС, организации работы ДПС сформировались присущие Госавтоинспекции проблемы организационно-управленческого характера. Эти проблемы связаны прежде всего с ее особым статусом и находят выражение в том, что начальник ГУОБДД МВД России, являясь также главным государственным инспектором безопасности дорожного движения Российской Федерации имеет обособленный спектр компетенций и параллельно осуществляет прямое руководство всей системы служб и подразделений Госавтоинспекции. В таком механизме управления большинство организационно-управленческих решений относительно ДПС Госавтоинспекции принимаются только ее руководителем.

Как нами уже отмечалось выше, дистанцирование Госавтоинспекции от сферы общеполицейских задач может происходить и в случаях, когда имеется объективная необходимость комплексного задействования всех полицейских служб и подразделений в эффективном решении стоящих перед территориальными органами МВД России важных задач по охране правопорядка и обеспечению безопасности.

Статус Госавтоинспекции, определенный Президентом РФ в Указе №711 предполагает, что эта комплексная система в структуре полиции призвана решать задачи в сфере обеспечения безопасности дорожного движения наряду с общеполицейскими задачами, но наличие обозначенных нами организационных проблем приводит к сложностям их реализации.

Отметим, что для полиции, как основного органа системы подразделений Министерства внутренних дел России, правоохранительная функция несомненно ключевая. Права и обязанности полиции в большинстве своем носят публичный характер, а весь спектр полицейских компетенций осуществляется исходя из правоохранительного предназначения полиции. Сотрудники ДПС, неся наружную службу по охране порядка в общественных местах, реализуют важную, отраженную в ч. 2 ст. 1 Федерального закона «О

полиции» социальную роль – без промедления приходят на помощь всем, кому нужна помощь в защите от преступных и других противоправных посягательств.

Анализ статистических сведений состояния преступности на сайте МВД России [4] с января 2012 г. по август 2018 г. позволяет прийти к выводу, что на всем исследуемом временном отрезке увеличивался ежегодный прирост хищений имущества, которые были совершены в общественных местах.

Так, например, статистика преступлений, которые были совершены в общественных местах с 2012 г. к декабрю 2017 г. говорит об увеличении с 714031 до 738012 преступлений, их удельный вес за пять лет свидетельствует о росте с 31 почти до 36 процентов. Наблюдается рост количества преступлений, которые были совершены на трассах и дорогах вне населенных пунктов, цифра увеличилась почти в два раза и составила к декабрю 2017 года 27650 преступлений против 15480 в 2012 году. В декабре 2016 года этот показатель составлял вообще 28840 преступлений. Статистика преступлений, совершенных на трассах и дорогах вне населенных пунктов за январь-август 2018 года демонстрирует неутешительные показатели, их количество уже составляет 17018 преступлений.

Очевидно, что дальнейшее совершенствование ДПС и ее деятельности должно основываться на совершенствовании ее вовлеченности в деятельность других подразделений полиции по обеспечению безопасности и охране правопорядка, естественно не в ущерб решению задач по обеспечению безопасности дорожного движения. Принимая во внимание характер и особенности несения службы ДПС Госавтоинспекции и ППС полиции, на пути к этому просто необходимо сближение их компетенций.

В настоящее время складывается ситуация, когда, следуя нормам ведомственных нормативных правовых актов, сотрудники обязаны осуществлять мероприятия, но в соответствии с несовершенной формулировкой, содержащейся в федеральном законодательстве они не имеют права выполнять такие мероприятия если не преследуются цели обеспечения безопасности дорожного движения.

Такое положение вещей снижает правоохранный потенциал полиции в целом, так как одно из самых многочисленных ее подразделений федеральным законодательством не наделено механизмом решения задачи по охране и обеспечению общественного порядка.

Анализируя правовое закрепление реализации ППСП и ДПС их первоочередных задач, обратимся к пункту 3 статьи 12 Федерального закона от 7 февраля 2011 г. № 3-ФЗ «О полиции», который закрепляет положение, касающееся того, что порядок выполнения положенных на полицию обязанностей, если он не является предметом регулирования федеральных законов, нормативных правовых актов Президента Российской Федерации или нормативных правовых актов Правительства Российской Федерации, определяется федеральным органом исполнительной власти в сфере внутренних дел, а именно ведомственными нормативными актами МВД России.

Детальную проработку реализации сотрудниками ДПС при несении службы на маршруте патрулирования общеполицейской функции по остановке транспортного средства эта компетенция получила в пункте 84 Административного регламента [5].

Так, обратившись к пункту 84 Регламента можно выяснить, что основанием для предъявления водителю сотрудником ДПС требования об остановке транспортного средства, не связанного с выполнением инспектором обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения, являются:

- наличие ориентировки, информации дежурного, иных нарядов, водителей, пешеходов, пассажиров, зафиксированные визуальными обстоятельства, которые свидетельствуют о причастности участников дорожного движения к совершению административного правонарушения или преступления;

- имеющаяся ориентировка, сведения розыскных и оперативно-справочных учетов ОВД, сведения дежурного, других нарядов, участников дорожного движения об использовании автомобиля в противоправных целях или оснований полагать, что оно находится в розыске;

- обязательность опроса очевидцев административного правонарушения или преступления;

- необходимость привлечения водителя и пассажира в качестве понятого;

- необходимость использования автомобиля в случае возникновения обстоятельств, описанных в пункте 37 части первой статьи 13 ФЗ «О полиции»;

- необходимость привлечения участников дорожного движения для оказания помощи другим гражданам или сотрудникам полиции;

- проверка документов на право пользования автомобилем, документов на автомобиль и перевозимые грузы;

- проверка документов, удостоверяющих личность участников дорожного движения, если есть сведения, обосновывающие подозрения в их отношении в совершении преступления или полагать, что они находятся в розыске, либо если имеется повод к возбуждению в отношении этих граждан дела об административном правонарушении, а равно если имеются основания для их задержания в случаях, предусмотренных федеральным законом.

Кроме того, пункт 16.12. третьего раздела Типового положения о строевом подразделении ДПС ГИБДД территориального органа МВД России [6], к одной из основных функций строевого подразделения ДПС ГИБДД в интересующем нас контексте относит участие в пределах компетенции в обеспечении правопорядка и общественной безопасности в закрепленных зонах ответственности (маршрутах патрулирования).

Принимая во внимание основы теории права и порядка реализации механизмов правовых институтов путем построения и конкретизации правовых основ по иерархии от правовых актов высшей юридической силы к подзаконным и ведомственным нормативным правовым актам, естественен такой тезис, что правовые акты расположенные по иерархии ниже не должны

противоречить правовым актам высшей юридической силы, однако следует остановиться на том, что правоприменители, в нашем случае Министерство внутренних дел Российской Федерации должны не только следовать положениям федерального законодательства, но и в соответствии с подпунктом 6, пункта 11, раздела второго Положения о Министерстве внутренних дел Российской Федерации [7], также заниматься обобщением практики правоприменения законодательства РФ, проведением анализа осуществления государственной политики в сфере внутренних дел, а также анализа оперативной обстановки.

В связи с этим необходимо обобщение практики правоприменения законодательства в этой сфере и проведение анализа оперативной обстановки в плане реализации сотрудниками Госавтоинспекции положений Федерального закона «О полиции» касающихся права остановки транспортного средства не только в целях обеспечения безопасности дорожного движения, но в целях реализации общеполицейских функций по обеспечению безопасности, охраны правопорядка, борьбе с преступностью.

В этом контексте, полагаем, следует согласиться с точкой зрения С.В. Бабина [8], который считает, что ошибочным мнение о допустимости разграничения компетенций ДПС Госавтоинспекции и ППС по принципу приоритета основных задач по обеспечению безопасности дорожного движения и, соответственно, охраны правопорядка. С.В.Бабин не обоснованно утверждает, что и Госавтоинспекция испытывает необходимость в, быть может, более полном участии других подразделений полиции в осуществлении профилактики и пресечения правонарушений в сфере обеспечения безопасности дорожного движения, и результативность работы ОВД по обеспечению правопорядка в общественных местах будет в значительной степени выше при участии в ней нарядов ДПС на постоянной основе.

Складывающаяся оперативная обстановка, объективная необходимость, избранный руководством государства курс на оптимизацию штатной численности сотрудников МВД, запрос территориальных органов на использование мобильности и боеспособности подразделений ДПС Госавтоинспекции, а также анализ содержания ведомственных нормативных правовых актов показывает, что без подразделений ДПС, наделенных более широкими правами для возможности реализации общеполицейских функций, ситуацию с совершенствованием охраны общественного порядка и обеспечению общественной безопасности изменить к лучшему будет достаточно проблематично.

Стоит отметить, что это не подразумевает обязательность возложения на подразделения ДПС прямых обязанностей ППС, но все же, полагаем, что деятельность ДПС не должна быть лишена так называемой «универсальности», по крайней мере она обязана в полном ее объеме соответствовать предъявляемым требованиям общества на современном этапе развития общественных отношений к осуществлению полицией своей социальной функции, содержащейся в первой статье Федерального закона «О

полицейской». Что касается патрульно-постовой службы, то в свою очередь она, являясь существенной полицейской силой, должна также приобрести большую значимость в вопросе обеспечения безопасности дорожного движения.

В виду сложившегося правового регулирования рассматриваемой сферы общественных отношений, государственный федеральный надзор в области безопасности дорожного движения носит самостоятельный характер деятельности таких подразделений полиции как участковые уполномоченные полиции и ДПС, порядок осуществления которого содержится в соответствующем Положении[9], а сущность которого раскрывается через рассмотрение Положения о ГИБДД МВД России[10]. Положением определено, что Госавтоинспекцией осуществляется государственный федеральный надзор и разрешительные функции в сфере безопасности дорожного движения, обеспечивается соблюдение субъектами исследуемых общественных отношений законодательства Российской Федерации, других нормативных правовых актов, стандартов, правил, технических норм; в целях защиты прав граждан, их законных интересов, охраны жизни, здоровья и их имущества, а также интересов государства и общества осуществляются мероприятия по предупреждению ДТП и снижению тяжести их последствий.

Как полагает подавляющее большинство ученых-административистов [11], надзор в области безопасности дорожного движения является неотъемлемой частью административного надзора, осуществляемого полицией и, представляет собой непростой, организационно-правовой феномен. Он несет в себе правоохранительную функцию и является одновременно одним из существующих способов обеспечения общественной безопасности и охраны общественного порядка.

Из сказанного выше следует резюмировать то, что предупреждением ДТП и снижением тяжести их последствий, полицией достигаются стоящие перед ней цели по охране жизни, здоровья и имущества граждан, защите их прав и законных интересов, защите интересов общества и государства. Реализация Госавтоинспекцией распорядительно-регулирующих, контрольно-надзорных и других полномочий фактически является способом обеспечения общественной безопасности и охраны общественного порядка. Более того, Госавтоинспекцией также выявляются и ликвидируются различного характера угрозы, реализуются защитные полицейские функции, в основном через применение мер административного пресечения.

При этом, полагаем, что для еще более эффективного задействования сотрудников ДПС в осуществлении полицейских полномочий, связанных с охраной правопорядка и обеспечению общественной безопасности, помимо осуществления надзорных мероприятий обеспечения безопасности дорожного движения, Госавтоинспекция должна принимать непосредственное участие не только в пресечении правонарушений, посягающих на правопорядок и общественную безопасность, но и в их профилактике.

В настоящее время только часть таких функциональных обязанностей присутствует в Положении, утвержденном указом Президента РФ от 15 июня 1998 года № 711. Они на самом деле применяются в деятельности ДПС, но предполагают только участие Госавтоинспекции в обеспечении общественной безопасности и охране общественного порядка. Отличие разительно, полагаем именно в связи с этим граждане наблюдают сотрудников ДПС вне автомобильных дорог разве что только на массовых мероприятиях, где они за исключением своего привычного функционала реализуют мероприятия, направленные на обеспечение общественной безопасности и осуществление антитеррористической деятельности.

К тому же, как сказано в части третьей статьи 28 Федерального закона «О полиции», любой сотрудник полиции независимо от замещаемой должности, места нахождения и времени суток при выполнении обязанностей, указанных во второй части статьи 27 Федерального закона «О полиции», имеет право использовать в случаях, не терпящих отлагательства, транспортные средства, принадлежащие государственным и муниципальным органам, общественным объединениям и организациям, а в исключительных случаях - транспортные средства, принадлежащие гражданам.

То есть, фактически, использовать транспортное средство имеет право любой сотрудник полиции, но право остановки возникает только если это необходимо для выполнения возложенных на полицию обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения.

Пунктом первым Положения о Государственной инспекции безопасности дорожного движения Министерства внутренних дел Российской Федерации, утвержденного Указом Президента РФ № 711, определяется, что федеральный государственный надзор и специальные разрешительные функции в сфере общественных отношений по обеспечению безопасности дорожного движения осуществляются Государственной инспекцией безопасности дорожного движения. Кроме того, согласно пункту третьего Положения о федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения [12], должностными лицами МВД России, уполномоченными осуществлять федеральный надзор в сфере обеспечения безопасности дорожного движения являются сотрудники Госавтоинспекции, старшие участковые уполномоченные полиции, участковые уполномоченные полиции.

То есть, за исключением сотрудников Госавтоинспекции и участковых уполномоченных полиции, наделенных пунктом 9 статьи 23.3 КоАП РФ обязанностью рассматривать дела об административных правонарушениях, предусмотренных рядом статей 12 главы Кодекса, ни один из сотрудников полиции, фактически не имеет права остановки транспортных средств, так как действия егоне будут продиктованы необходимостью выполнения возложенных на полицию обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения и осуществлению федерального надзора в этой сфере общественных отношений.

Складывающаяся практика правоприменения и реализации полномочий

и общеполицейских функций сотрудниками Госавтоинспекции говорит о том, что при реализации ими полномочий федерального государственного надзора за соблюдением участниками дорожного движения законодательства, у сотрудников Госавтоинспекции возникает необходимость остановки транспортных средств, в том числе и для выполнения общеполицейских задач по охране общественного порядка.

Осуществление нарядами полиции мероприятий по охране общественного порядка, в сущности является надзорной деятельностью, при реализации которой сотрудниками обеспечивается контроль за соблюдением гражданами законодательства, профилактика правонарушений, содействие физическим лицам и организациям в реализации их прав, обязанностей и законных интересов, немедленное реагирование на правонарушения.

Ведомственные нормативные правовые акты несмотря на отсутствие их согласованности друг с другом содержат обязанности ДПС по охране общественного порядка, а патрульно-постовой службы - по обеспечению безопасности дорожного движения. Однако нормы в них содержащиеся при противоречии подзаконным актам высшей юридической силы являются ничтожными и не обеспеченными действенным механизмом их реализации.

Так, к примеру, пункт 218.2 Устава Патрульно-постовой службы полиции, утвержденного приказом МВД РФ от 29.01.2008 №80 [13] в обязанность этой службы, вменяет в установленном порядке пресекать факты управления транспортными средствами лицами, находящимися в состоянии опьянения, или лицами, не достигшими возраста, дающего право управления транспортным средством. Здесь следует указать на то, что пресечь такие факты возможно только путем остановки транспортного средства, однако разграничение полномочий по осуществлению федерального государственного надзора в области безопасности дорожного движения в соответствии с Положением о федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения, утвержденным постановлением Правительства РФ № 716 содержащимся в нем исчерпывающим перечнем субъектов [14] исключает из сферы обеспечения безопасности дорожного движения патрульно-постовую службу и не дает ей права на осуществление федерального надзора в области безопасности дорожного движения и, соответственно, остановку транспортного средства.

Проведенный анализ судебной практики за последние годы свидетельствует о том, что у водителей транспортных средств, опирающихся на требования общих положений Правил дорожного движения, в которых дается определение понятия «Регулировщик» возникают вопросы: в каком порядке лица наделяются полномочиями регулировщика, какую экипировку должен иметь сотрудник полиции чтобы являться регулировщиком, имеют ли право сотрудники полиции останавливать транспортное средство если эта остановка не связана с выполнением возложенных на полицию обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения.

Так, например, одним из пунктов жалобы гражданина Б., рассмотренной Заместителем председателя Московского городского суда Базьковой Е.М на

вступившие в законную силу постановление мирового судьи судебного участка № 110 района Богородское города Москвы от 27 ноября 2015 года и решение судьи Преображенского районного суда города Москвы от 22 января 2016 года по делу об административном правонарушении Б. было указание на отсутствие законных оснований и полномочий для остановки его транспортного средства сотрудниками полиции патрульно-постовой службы ОМВД Богородское города Москвы[15]. Данный факт указывался как одно из обстоятельств незаконности вынесенного в отношении Б., решения, но судья, рассмотрев в сумме все доказательства отказала в удовлетворении жалобы.

Стоит отметить, что во всех проанализированных решениях суда, связанных с оспариванием первичных решений, судьи ссылаются на то, что полномочиями по обеспечению безопасности дорожного движения сотрудники Госавтоинспекции осуществляют в соответствии с указом Президента РФ № 711, в описанном нами выше решении судьей этот подзаконный акт не упоминается, видимо потому что на ППС эти полномочия в принципе ничем не возложены, за исключением Приказа МВД №80.

Вторым судебным решением заслуживающим наше внимание в контексте рассматриваемой проблемы, является постановление заместителя председателя Московского городского суда Базьковой Е.М., вынесенное ею после рассмотрения жалобы гражданина О. на вступившие в законную силу постановление мирового судьи судебного участка № 339 района Восточное Дегунино города Москвы от 06 мая 2015 года и решение судьи Тимирязевского районного суда г. Москвы от 10 июля 2015 года по делу об административном правонарушении[16]. В своей жалобе гражданин О. отмечал что сотрудники ППСП не имели право останавливать его транспортное средство и проверять документы, так как не являются должностными лицами ГИБДД. В своем Постановлении судья указал на то, что довод жалобы о том, что сотрудники полиции ОР ППСП ОМВД России по району Восточное Дегунино г. Москвы не имели право останавливать автомобиль под управлением О. и проверять его документы, так как они не являются должностными лицами ГИБДД, не обоснован. В соответствии с п. п. 1, 2, 20 ч. 1 ст. 13 Федерального закона от 07 февраля 2011 года № 3-ФЗ «О полиции» сотрудники полиции вправе требовать от граждан прекращения противоправных действий; проверять документы, удостоверяющие личность граждан, если имеется повод к возбуждению в отношении этих граждан дела об административном правонарушении; останавливать транспортные средства, если это необходимо для выполнения возложенных на полицию обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения, проверять документы на право пользования и управления ими, документы на транспортные средства и перевозимые грузы, наличие страхового полиса обязательного страхования гражданской ответственности владельца транспортного средства, а также иные действия, предусмотренные законом.

По нашему мнению, доводы суда на данное обстоятельство приведенные в жалобе гражданином О. не столь убедительны, так как полномочия, указанные судьей в соответствии с Законом «О полиции»

возлагаются на полицию в общем и Госавтоинспекцию, в частности, положениями Указа 711, и Постановления Правительства № 716 и о патрульно-постовой службе полиции там не сказано ни слова.

Принимая во внимание проведенный анализ судебной практики, касающийся оспаривания гражданами права остановки транспортного средства сотрудниками полиции в общеполицейских целях, стоит отметить, что в отношении сотрудников Госавтоинспекции, осуществляющих остановку транспортных средств, жалоб из-за незаконной остановки не поступает. Возможно из-за того, что ими эта остановка осуществляется только в целях обеспечения безопасности дорожного движения минуя выполнение общеполицейских целей.

Показательна в данном случае судебная практика в отношении осуществления полномочий сотрудниками ППС полиции, которые выполняя требования приказа МВД № 80 хоть и осуществляют такую остановку в целях обеспечения безопасности дорожного движения, но не наделены федеральным законодательством обязанностями по обеспечению безопасности дорожного движения. Кроме того, в глазах граждан сотрудники ППС полиции обязаны осуществлять охрану общественного порядка и обеспечения безопасности. Это вызывает неприятие у граждан осуществления остановки их транспортного средства в общеполицейских целях, так как федеральный закон о полиции предусматривает такую остановку, только если она связана с исполнением полицией обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения.

В то же время у всех полицейских вне зависимости от того, какую должность они замещают, в каком месте и в какое время находятся при исполнении ими должностных обязанностей, остановка транспортного средства должна быть предусмотрена в целях обеспечения исполнения положений части 3 статьи 28 «Основные права сотрудника полиции» Закона «О полиции», так как остановка транспортного средства, принадлежащего организациям, общественным объединениям, государственным и муниципальным органам может потребоваться для использования его в случае, не терпящем отлагательства, а в исключительных случаях транспортные средства граждан могут использоваться полицейским для того чтобы пресечь преступление, преследовать лицо, совершившее преступление или подозреваемое в его совершении, для доставки в больницу граждан, которым необходима неотложная медицинская помощь, для буксировки с места ДТП автомобилей которые были повреждены, для прибытия сотрудника полиции к месту преступления, происшествия или правонарушения.

В данной связи стоит также согласиться с мнением Б.В. Россинского [17] о том, что следует на законодательном уровне прекратить практику ограничения прав сотрудника ДПС на остановку транспортного средства при несении службы и реализацию этого устаревшего и не иначе, как искаженного по своей правовой сущности метода обеспечения гражданских прав в нормативных правовых актах МВД. В своей статье он также отмечает, что действующие ограничения существенно снижают

возможности ДПС не только при реализации ее полномочий по осуществлению государственного федерального надзора в исследуемой сфере общественных отношений, но и в противодействии преступности.

Внесение изменений в пункт 20 части первой статьи 13 ФЗ №3 «О полиции», исключение из формулировки права остановки транспортного средства слов «если это необходимо для выполнения возложенных на полицию обязанностей по обеспечению безопасности дорожного движения» положительно скажется на правоприменительной практике сотрудников полиции в общем и деятельности сотрудников Госавтоинспекции, в частности. В случае приведения подзаконных актов и нормативных правовых актов федеральных органов внутренних дел в соответствие с указанными выше изменениями, законодательно закрепит права на использование транспортных средств участниками дорожного движения сотрудниками полиции в случаях, не терпящих отлагательств, права осуществлять остановку транспортных средств в целях предупреждения уголовных преступлений и пресечения административных правонарушений.

Список использованных источников:

1. Распоряжение Правительства Российской Федерации от 08.01.2018г. № 1-р
«Об утверждении Стратегии безопасности дорожного движения в РФ на 2018-2024г.г.»//Официальный сайт правительства РФ: [Электронный ресурс] [.http://static.government.ru/media/files/g6BXGgDI4fCEiD4xDdJUwIx](http://static.government.ru/media/files/g6BXGgDI4fCEiD4xDdJUwIx)
2. Федеральный закон от 07 февраля 2011г. № 3-ФЗ «О полиции» (ред. от 03 августа 2018г.) КонсультантПлюс: [Электронный ресурс] <http://www.consultant.ru>
3. Дугенец, А.С. Основные направления совершенствования работы по обеспечению безопасности дорожного движения / А.С. Дугенец // Система обеспечения безопасности дорожного движения: проблемы реализации и пути совершенствования: материалы «Круглого стола». - Ульяновск: ИПК Ульяновский дом печати, 2011. - 224 с.
4. Материалы официального интернет-сайта МВД России. «Состояние преступности» // [Электронный ресурс]. URL: <https://мвд.рф/reports>
5. Приказ МВД России от 23 августа 2017 г. №664 «Об утверждении Административного регламента исполнения Министерством внутренних дел Российской Федерации государственной функции по осуществлению федерального государственного надзора за соблюдением участниками дорожного движения требований законодательства Российской Федерации в области безопасности дорожного движения»// [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
6. Приказ МВД № 559 от 28 августа 2018г. «О некоторых организационных вопросах деятельности строевых подразделений дорожно-патрульной

- службы Государственной инспекции безопасности дорожного движения Министерства внутренних дел Российской Федерации» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
7. Указ Президента РФ от 21.12.2016 № 699 (ред. от 18.07.2018) «Об утверждении Положения о Министерстве внутренних дел Российской Федерации и Типового положения о территориальном органе Министерства внутренних дел Российской Федерации по субъекту Российской Федерации»
  8. Бабин С.В. Направления совершенствования деятельности дорожно-патрульной службы ГИБДД МВД России в сфере охраны и обеспечения общественного порядка. Научно-практический журнал «Вестник Сибирского юридического института МВД России» № 2 (27) 2017г. С (94-102).
  9. Постановление Правительства Российской Федерации от 19 августа 2013 г. № 716 «О федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения»//Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
  10. Указ Президента Российской Федерации от 15 июня 1998 г. № 711 «О дополнительных мерах по обеспечению безопасности дорожного движения» (ред. от 05 декабря 2017г.) // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
  11. Аврутин, Ю.Е. К вопросу об административно-правовом режиме обеспечения общественного порядка / Ю.Е. Аврутин //Административное право и процесс. - 2013. -№ 7.
  12. Постановление Правительства РФ от 19.08.2013 № 716 (ред. от 17.02.2018) «О федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения» (вместе с «Положением о федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения») (с изм. и доп., вступ. в силу с 01.06.2018)//Консультант Плюс:[Электронный ресурс].<http://www.consultant.ru>
  13. П. 218.2 Устава Патрульно-постовой службы полиции, утвержденного приказом МВД РФ от 29.01.2008 №80 «Вопросы организации деятельности строевых подразделений патрульно-постовой службы полиции»// Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
  14. Постановление Правительства РФ от 19.08.2013 № 716 (ред. от 17.02.2018) «О федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения» (вместе с «Положением о федеральном государственном надзоре в области безопасности дорожного движения») (с изм. и доп., вступ. в силу с 01.06.2018) пункт 3// Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
  15. Постановление Московского городского суда, от 25 июля 2016 г. № 4а-3121/16// Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.

16. Постановление Московского городского суда, от 16 ноября 2015 г. № 4а-4339/15// Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>.
17. Российский Б.В. Вновь о нерешаемой проблеме - расширении полномочий дорожно-патрульной службы ГИБДД по применению административно-предупредительных мер/ Б.В. Российский // Полицейское право. - 2005. - №2. - URL: <http://ellbrary.ru/Item.asp?ld-20220114>.

А.К. Ибраева – Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының жалпы заң пәндері кафедрасының бастығы, з.ғ.к., полиция подполковнигі

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫ
ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САНАСЫ МЕН
ЖОҒАРЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТІ - ЖАҢА ПОЛИЦИЯ
МОДЕЛІНІҢ БАСТЫ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕ**

Мемлекет басшысы жыл сайынғы Жолдауында халықпен жұмыс істеудің жаңа заманауи форматтарын енгізуді, полицияны бағалау өлшемдерін түбегейлі өзгертуді талап етіп отыр.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Назарбаев 2018 жылғы 5 қазандағы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Қазақстан халқына Жолдауында «полиция жұмысын сервистік модельге көшіру қажет. Азаматтардың санасында полицейдің жазаламайтыны емес, қиын жағдайда көмектесетіні күшеюі керек» [1], - деп атап өткен болатын.

Қазақстан Республикасының қазіргі президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстанның Тұңғыш Президенті бастаған құқық қорғау жүйесін реформалау жалғасатынын айтып, «Полиция жұмысы қоғамның жіті назарында. Сіздің қызметіңіз ел азаматтарының мүдделерімен және оның қауіпсіздігімен тікелей байланысты. Сондықтан ІІМ жұмысы нақты, жүйелі түрде ұйымдастырылуы тиіс. Полиция ашық болуы керек. Ол үшін қоғаммен диалог қажет» [2], - деп санамалап айтып өтті.

Сервиске бағдарланған полиция қызметі - полиция мен қоғамға қылмыстылық, құқықтық тәртіпті және қауіпсіздікті қамтамасыз ету проблемаларын шешу үшін ынтымақтастықтың жаңа әдістерін қолдануға мүмкіндік беретін модель. Ол екі түйінді компонентке негізделген: полицияның әдістері мен тәжірибесін өзгерту және полиция мен қоғам арасында сындарлы қарым-қатынас орнату үшін шаралар қабылдау.

Сервистік полиция - полиция қызметіндегі қоғамдық бағдарланған тәсіл - басқару стилі, қоғаммен серіктестікке бағытталған ұйымдастырушылық стратегия. Осы стратегия шеңберінде полиция қоғаммен тығыз өзара іс-қимыл жасауға, полиция қызметінің тиімділігі және халықтың пікірін ескере отырып, қауіпсіздік мәселелерін бірлесіп шешуге бағытталған белсенді жұмыс моделіне бағдарланады.

Осы орайда, Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық санасы мен жоғары құқықтық мәдениеті - жаңа полиция моделінің басты элементі болып танылатыны сөзсіз. Себебі, жаңа модельге өту үшін қызметкерлердің жаңа үлгіні дұрыс қабылдау арқылы санасын өзгертіп, жоғары құқықтық мәдениетті жетілдіріп отыру маңызды.

Қазақстан Республикасында құқықтық мемлекеттің қалыптасуының аса маңызды шарты халықтың құқықтық мәдениетінің деңгейін арттыру болып табылса, оның аса маңызды құрамдас бөлігі әсіресе ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық санасының деңгейі болып табылады.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарының қызметкерлері оларды реформалау жағдайында шешетін міндеттердің жаңалығы қызметкерлерге және олардың кәсіби шеберлігіне қойылатын талаптарды арттырады. ІІО қызметкерлерінің қоғамның ішкі қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, құқықтық тәртіпті қорғауға, заңдылықты сақтауға байланысты

қызметтік міндеттерін орындау нәтижелеріне жоғары құқықтық мәдениеттің болуы айтарлықтай әсер етеді.

Рухани өмірдің құбылысы ретінде заң әлеуметтік және жеке сана саласына жатады. Құқық нормалары, ережелер, құқық қолдану шешімдері және басқа да құқықтық құбылыстар мәдениеттің өзіндік теориялық және практикалық проекциясы ретінде қарастырылуы мүмкін, оны белгілеу үшін ғылым осы сапада арнайы тұжырымдаманы қажет етеді. Құқықтық шындықтың ерекше өлшемін көрсететін мұндай тұжырымдама құқықтық ғылым категориясы болып табылады. Ал, құқықтық ғылым категориясының бірі құқықтық сана екендігі белгілі.

Құқықтық сана-бұл адамдардың, әлеуметтік қауымдастықтардың қазіргі немесе қалаған заңға қатынасын білдіретін идеялар мен сезімдер жиынтығы. Құқықтық сана-қоғамдық сананың бір түрі. Қоғамдық сананың басқа формалары сияқты: мораль, дін, өнер, ғылым, философия - құқықтық сана шындықты рухани танудың нақты тәсілі ретінде әрекет етеді. Рухани мәдениеттегі құқықтық сана салыстырмалы тәуелсіздікпен сипатталады. Құқықтық көзқарастар, идеялар, теориялар, сезімдер экономикадан, саясаттан, мемлекеттен және тіпті оң заңнамадан тәуелсіз бөлек өмір сүреді. Соңғысының өзгерістері, әрине, құқықтық сананы дамытудың белгілі бір параметрлерін анықтайды, бірақ ешқашан құқықтық сананың бастапқы мәдени-тарихи мағынасын түбегейлі «қалпына келтіре» және жоя алмайды. Заң әдебиетіндегі құқықтық нигилизм мен құқықтық идеализм мәселесі әлі күнге дейін толық қарастырылмай келеді. Қазіргі қазақ қоғамы көптеген қарама-қайшылықтармен сипатталады, олардың арасында бір жағынан жалпы құқықтық нигилизм, екінші жағынан, аңғалдық құқықтық идеализм сияқты таңқаларлық араласу бар. Бір қызығы, бұл екі құбылыс да әр түрлі векторлық және үйлеспейтін болып көрінеді, бейбіт қатар өмір сүріп, құқықтық мәдениеттің жалпы жағымсыз бейнесін қалыптастырады. Заңдар ашық түрде еленбейді, бұзылады, орындалмайды, олар бағаланбайды, құрметтелмейді; екіншісінде, керісінше, оларға барлық ауыр мәселелерді бір сәтте шеше алатын керемет күшке мән беріледі.

ПО қызметкерінің кәсіби құқықтық санасы кәсіби қызметтің тиісті салаларындағы құқықтық құбылыстарды білу мен түсінудің жоғары деңгейімен сипатталады. Кәсіби мәдениеттің деңгейі де әртүрлі. Айырмашылықтар қарапайым және басқарушы құрамның, полицияның әртүрлі бөлімшелеріндегі офицерлердің құқықтық мәдениетінен байқалады. ПО қызметкерінің кәсіби құқықтық санасындағы ең бастысы-құқықтың жоғары орны, оның үстемдігі және мемлекеттің құқықтық саласындағы тиісті жағдай: қоғамдық және мемлекеттік өмірдің барлық салаларындағы заң қызметтерінің рөлі, сот, адвокатура, прокуратура, нотариат, полиция жағдайы; ғылыми заң институттарының дамуы, заңды кәсіби қоғамдық ұйымдардың жұмысының тиімділігі және т.б.

Құқықтық сана-бұл өте тәуелсіз, тұтас және тіпті «заңға бағытталған» құбылыс, ол құқықтық теорияның ерекше объектісі ретінде зерттеуді

кажет етеді, ол арқылы құқық теориясы заңның мәні, оның генезисі, белгілі бір өркениет шеңберіндегі құқықтық реттеудің мәдени ерекшелігі, құқықтық мінез-құлықтың деформациясы, қылмыстың көздері мен себептері және т.б. басқа әлеуметтік патология және т.б. айқындалады.

Құқықтық сана құқықтық мәдениеттің элементі, белгілі бір халықтың өмір салтының бір түрі ретінде құқықтың идеалды, рухани мәнін толық және жан-жақты көрсетеді. Өркениеттің әртүрлі кезеңдерінде, әртүрлі мәдени және тарихи қауымдастықтарда мінез-құлық нормалары, тиісті жағдайлар, белгілі бір жағдайларды реттеу тәсілдері және т.б. туралы өте түсініксіз идеялар бар екендігі атап өтілді. Жалпы ғылымда құқықтық сана құрылымының тұжырымдамасы қалыптасты. Құрылымдық тұрғыдан құқықтық сана екі негізгі элементтен тұрады: құқықтық психология және құқықтық идеология. Құқықтық психология жеке адамдардың да, әлеуметтік топтардың да күнделікті адами тәжірибесінің нәтижесінде пайда болатын қоғамдық сананың эмпирикалық, күнделікті деңгейіне сәйкес келеді.

Құқықтық психологияның мазмұны-адамдарда қолданыстағы құқықтық нормаларға және оларды жүзеге асыру практикасына байланысты пайда болатын сезімдер, эмоциялар, тәжірибелер, көңіл-күйлер, әдеттер, стереотиптер. Құқықтық психология-кез-келген адамның немесе белгілі бір әлеуметтік топтың мемлекетке, заңға, заңнамаға және басқа да құқықтық құбылыстарға жеке психологиялық реакцияларында көрінетін құқықтық сананың стихиялыққабаты. Заңның бұл сипаттамалары адамның сезімдері мен бағаларын білдіреді: қолданыстағы актілердің тиімділігі көбінесе олардың заңнамаға, адамдардың психологиялық көңіл-күйіне, барлық құқықтық тәжірибеге байланысты. Құқықтық психологиядан басқа, құқықтық идеология құқықтық сананың құрылымына кіреді, ол қоршаған әлемнің психологиялық қабылдауынан айырмашылығы, ғылыми-теориялық рефлексия мен шындықты игеру деңгейіне сәйкес келеді. Құқықтық идеология-бұл құқықтық шындықты концептуалды, жүйеленген түрде көрсететін және бағалайтын құқықтық идеялардың, теориялардың, көзқарастардың жиынтығы. Адамдардың психологиялық тәжірибесі болып табылатын бастапқы «субстанция» құқықтық психологиямен салыстырғанда идеология жеке көріністерінде емес (мысалы, белгілі бір нормалар, сот шешімдері және т.б. түрінде) тұтас әлеуметтік институт ретінде мақсатты, әдетте, ғылыми немесе философиялық түсінумен сипатталады. Идеология саласында және идеология арқылы ең алдымен әлеуметтік топтардың, таптардың, халықтардың, мемлекеттің, тұтас алғанда әлемдік қоғамдастықтың қажеттіліктері мен мүдделері көрініс табады. Әрине, жеке тұлғаның элементі құқықтық шындықтың идеологиялық көрінісінде де кездеседі: осы немесе басқа идеологиялық доктринаны, әдетте, жеке адамдар, ғалымдар, философтар, қоғамдық-саяси қайраткерлер жасайды және тұжырымдайды, содан кейін олардың санасында мемлекет пен құқықтың жүйелі тұтас көрінісіне қол жеткізетін көптеген адамдардың меншігіне

айналады. Алайда, құқықтық идеология құқықтық танымның дәрежесі мен сипаты бойынша құқықтық психологиядан едәуір асып түседі. Егер құқықтық психология көп жағдайда сыртқы, көбінесе үстірт-сезімтал аспектіні, адамның күнделікті тәжірибесіне толығымен сәйкес келетін құқықтық құбылыстардың бір бөлігін тіркесе, онда құқықтық идеология заңның мәнін, әлеуметтік мағынасын, табиғатын анықтауға тырысады, оны ұсынуға тырысады.

Құқықтық идеологиясыз қазіргі өркениетті қоғам мүмкін емес. Жоғары идеологиялық құжаттардың мысалдары Батыс елдерінің демократиялары мен құқықтық жүйелерінің идеологиялық негізі болып табылатын АҚШ Конституциясы, Германия Конституциясы, 1789 жылғы Адам және азамат құқықтарының Француз декларациясы болып табылады. Құқықтық идеология – бұл құқықтық білімнің, тұтастай алғанда құқықтық мәдениеттің синтезі, ол тұжырымдамалық түрде тек мамандарға ғана емес, сонымен бірге халықтың кең тобына, әр адамға өмірдің, қызметінің мағынасын насихаттап, оларды күрделі және қарама-қайшылықты әлемге бағыттай отырып қол жетімді болады. Сайып келгенде, ұлттық құқықтық доктрина қоғамның құқықтық санасының биіктігінің көрсеткіші болып табылады.

Құқықтық идеология Қазақстан мемлекетін нығайту және қорғау принципіне негізделуі керек, ол демократиялық, қоғамға қызмет ететін, күшті және тиімді болуы керек. Осылайша, құқықтық психология және құқықтық идеология қоғамның құқықтық санасының құрылымдық компоненттері ретінде әрқайсысы құқықтық реттеуде және тұтастай алғанда қоғамның құқықтық мәдениетінде құқықтық сана функцияларын жүзеге асыруға қызмет етеді.

Құқықтық сана арқылы қоғамдағы субъектілердің белгілі бір құндылық бағдарлары, атап айтқанда, белгілі бір жеке тұлға, әлеуметтік доктрина адамның өмірдегі тұрақты моральдық ұстанымының негізі, заңды мінез-құлыққа ерекше ынталандыру болған кезде игеріледі. Бұл тұрғыда құқықтық сана, әлеуметтік реттеуші ретінде, мінез-құлықты әлеуметтік-құқықтық бақылаудың қуатты құралы ретінде әрекет етеді.

Құқықтық сананың реттеуші функциясын жүзеге асыруда құқықтық көзқарас ерекше мәнге ие - субъектінің бірқатар әлеуметтік және психофизиологиялық факторлардың әсерінен қалыптасқан заңды немесе заңсыз мінез-құлыққа дайындығы, бейімділігі. Құқықтық көзқарас өзгермелі әлеуметтік ортада тұрақтандырғыш ретінде әрекет ете отырып, белгілі бір қызметтің тұрақты, мақсатты сипатын хабарлайды. Оң құқықтық көзқарас субъектіні стандартты, бұрын болған жағдайларда әрдайым қайта шешім қабылдау қажеттілігінен босатып, құқықтық ықпал ету процесін реттеуге мүмкіндік береді.

ПО қызметкерінің құқықтық санасы қоғамның құқықтық мәдениетінен бөлінбейді. Қоғамның құқықтық мәдениетінің деңгейі ПО қызметкерінің кәсіби мәдениетіне байланысты. Екінші жағынан, қоғамның және азаматтың құқықтық мәдениетінің жағдайы ПО қызметкерінің кәсіби

деңгейіне байланысты. ПО қызметкері қызмет барысында өз кәсібіне сәйкес келуі және тиісінше өзінің беделін нығайтып отыруы тиіс.

ПО қызметкері-өз әдеттерінен, қалауларынан жоғары болуға шақырылған тұлға: ол өз жұмысын қоғамның жоғары мүдделері талап ететіндей жасауы тиіс. Полиция қызметкерінің құқықтық білімі қызметкерге қажетті сөйлеу мен шеберлікті, оның ішінде елдің заңнамасында және халықаралық құқықта танылған құқықтық және этикалық міндеттерді, адамның құқықтары мен негізгі бостандықтарын түсінуді қамтамасыз етуі керек. Қалыпты жұмыс істеуінде құқықтық сананың рөлі маңызды. Бұл саладағы құқықтық сананың мәртебесі екі бағытпен анықталады:

1. Құқықтық сана субъектілердің құқықтық нормаларды ерікті түрде сақтауы үшін қажетті психологиялық және идеологиялық контекстті құрайды. Құқық пен заңдылықтың, қолданыстағы құқықтық тәртіп пен құқықтық мәдениетке интеграцияның дамыған сезімі құқықтық талаптардың жаппай сақталуының жетекші кепілі болып табылады.

2. Құқықтық сана ПО қызметкерлерінің құқықтық нормаларды қолдану процесінде маңызды функцияларды орындайды. Ішкі істер органдарының қызметкерлері заңның, оның талаптары мен рұқсаттарының мағынасын түсінуге міндетті. Дамымаған құқықтық санасыз мұны істеу мүмкін емес.

Осылайша, құқықтық сана құқықтық реттеудің және қоғамдық қатынастарға құқықтық ықпал етудің бүкіл механизмін қамтиды: заңның күші, бүкіл құқықтық реттеудің тиімділігі көбінесе қоғамның құқықтық санасының ерекшелігіне, оның жетілу деңгейіне байланысты болады.

ПО қызметкерінің кәсіби құқықтық санасына мыналар кіреді:

- заңнаманы және заң ғылымының мүмкіндіктерін білу;
- заңды білмейтін адам оның қамқоршысы бола алмайды, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғай алмайды;

- заңдар мен заң актілерінің қажеттілігі мен әлеуметтік пайдалылығына, бостандық пен әділеттіліктің өлшемі ретінде құқықтың құндылығына сенімділік;

- қоғам мен мемлекет құқықтық тәртіпті, заңдылықты нығайту, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау мәселелерімен байланысты лауазымдардағы надандықтарға, тәкаппарлықтарға, дилетанттарға шыдай алмайды;

- құқықтық құралдарды-заңдарды және басқа да құқықтық актілерді күнделікті қызметте, заң техникасын, заң ғылымы мен практикасының жетістіктерін пайдалана білу.

ПО қызметкерінің құқықтық нигилизмін, оның қабілетсіздігін, кәсіпқойлығының төмендігін, нақты өмірлік жағдайларды түсіне алмайтындығын, оларға дұрыс құқықтық баға бере алмайтындығын жеңу мәселесі өте маңызды, нәтижесінде заңсыз және негізсіз шешімдер пайда болады. Орта деңгейдегі қызметкерлерді дайындаудан, өз кәсібінде тиісті деңгейі жоқ диплом алған мамандарды даярлаудан бас тарту қажет. Болашақ мамандарға қоғамда туындайтын құқықтық мәселелерді

шығармашылық түсінуді дамытуға назар аударған дұрыс, оларға қажетті практикалық дағдыларды берген жөн: көпшілік алдында сөйлеу, адамдармен қарым-қатынас жасау және т.б. Әрине, ПО қызметкерінің кәсіби құқықтық мәдениеті басқа азаматтардың құқықтық мәдениетімен салыстырғанда жоғары болуы керек. Бұл жерде ПО қызметкерінің кәсіби ойлауы өте маңызды. Ойлау-шындықтың маңызды табиғи байланыстарының жанама және жалпыланған көрінісі. Құбылыстардың заңдылықтарын білу, анықтау үшін ақыл-ой белсенділігі қажет, өйткені қоршаған әлемдегі байланыстарды адамның сезім мүшелері біле алмайды. Ойлау тікелей сенсорлық рефлексия арқылы шешілмейтін сұрақтарға жауап береді. Ойлаудың арқасында қызметкер қоршаған әлемге бағдарланады, өйткені ол бұрын алынған жалпылауды өзгертін жағдайда қолданады. Қызметкердің кәсіби ойлауы-бұл шындықтың нақты кәсіби және құқықтық жағдайларының жалпыланған бағыты немесе басқаша - кәсіби мақсаттардың арқасында қалыптасқан ақпараттық-құқықтық қанықтыру жүйесі[3]. Қызметкердің кәсіби ойлауында оның қызмет ету жағдайларының мақсатқа қатынасы белгіленеді, құқықтық білімді бір жағдайдан екінші жағдайға ауыстыру, осы жағдайды тиісті жалпыланған схемаға айналдыру жүзеге асырылады. ПО қызметкерінің кәсіби ойлауының мәнін кәсіби-құқықтық салада жалпыға ортақ қатынастарды орнату-құқықтық құбылыстардың біртекті тобының қасиеттерін жалпылау - белгілі бір құқықтық құбылыстың мәнін осындай құбылыстардың белгілі бір тобының түрі ретінде түсінуге болады. ПО қызметкерінің кәсіби ойлау формаларын мыналардан көре аламыз:

- пайымдау-объектілер мен олардың белгілерінің байланысын немесе объектілер арасындағы қатынасты көрсететін ойлау нысаны.

- тұжырымдама-объектілер мен құбылыстардың біртекті тобының маңызды қасиеттерін көрсететін ойлау нысаны. Тұжырымдаманы қолдана отырып, біз сұраққа жауап береміз. Белгілі бір құбылысқа ПО қызметкері заңда бекітілген ұғымға назар аудара отырып, шығармашылық ойлау қызметін қорытындылайды.

Сонымен, ПО қызметкерінің ойлауында құқықтық құбылыстардың объективті қасиеттері мен өзара байланысы, олардың пайымдаулар, тұжырымдар мен ұғымдар түрінде көрінетін маңызды жалпы белгілері модельденеді. Ойлаудың бүкіл процесі адамның жадында сақталған жалпыланған ақпаратпен ситуациялық ақпараттың (нақты оқиға, факт туралы) арақатынасына негізделген. Қызметкердің кәсіби ойлауының мазмұны: тәртіп пен заңға бағынуға бейімділікті қамтамасыз ететін жоғары нормативтік құқықтық мәдениеттен; айналадағы адамдардың мінез-құлқын сыни бағалау қабілетінде және өз іс-әрекеттеріне өзін-өзі сыни тұрғыдан қарайтын әділеттілік сезімінен; жалпы және арнайы-кәсіби интеллект, эрудициядан көрінеді.

Осы орайда, Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби құқықтық мәдениеті мен құқықтық санасын қалыптастырудың маңыздылығын атап өтеміз. А.Т.Алдабергенов ішкі істер органдарының кадрларын даярлау

ерекшеліктерін аша отырып: «Ішкі істер органдарының қызметі олардың қызметкерлерінің билік өкілеттіктерін іске асыруымен, белгілі бір жағдайларда мемлекеттік мәжбүрлеу шараларын қолдану қажеттілігімен байланысты. Ішкі істер органдарының қызметкерлеріне берілген билік олардың қабылдаған шешімдері мен іс-әрекеттерінің салдары үшін жауапкершілікті арттырады. Сондай-ақ, ішкі істер органдарының қызметкерлері жеке адамдардан да, мекемелерден де, ұйымдардан да олардың қызметіне қарсы тұрудың әртүрлі формаларына үнемі түсіп отыруы керек екендігі белгілі. Мұндай қарсылықты сәтті жеңу үшін экстремалды жағдайларда әрекет етудің дамыған қабілеті, әртүрлі жағымсыз әсерлерге қарсы тұру қабілеті, таңдалған мамандықтың әлеуметтік маңыздылығына берік сенімділік қажет. Бұл олардан жалпы дамудың жоғары деңгейін, кең дүниетанымды, жан-жақты білімді, қарым-қатынасты талап етеді. Ішкі істер органдарының қызметкерлері құқық бұзушылықпен алдыңғы қатарда тұрып, адамгершілік мінсіздігімен және жеке қарапайымдылығымен ерекшеленуі тиіс» [4].

Осы пікірді дамыта отырып, ішкі істер органдарының қызметкерлері өздерінің барлық қызметін заңдылық қағидаты негізінде жүзеге асыруы керек, сонымен бірге азаматтармен қарым-қатынаста жоғары азаматтық, этикалық мәдениет пен сыпайылық танытып, ІО қызметкерлерінің жоғары атағына нұқсан келтіретін теріс қылықтарға жол бермеуі керек [5].

Ішкі істер органдарының қызметі Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызмет қағидаттарына және құқық қорғау қызметінің арнайы қағидаттарына сәйкес жүзеге асырылады. Мемлекеттік қызмет туралы заңда, құқық қорғау қызметі туралы заңда және ішкі істер органдары туралы заңда бекітілген қағидаларды зерделеу негізінде мынадай қағидаттарды бекітуді ұсынуға болады деп ойлаймыз:

- мемлекеттік қызметшілер кадрларының мемлекеттік органдардағы тұрақтылығы қағидаты;

- мемлекеттік қызметшілердің қызметі туралы қоғамды объективті ақпараттандыру қағидаты;

- мемлекеттік қызметшілерді олардың кәсіби қызметтік қызметіне заңсыз араласудан қорғау қағидаты;

- мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін қалыптастыру қағидаты.

Бұл қағидаттар ІО-ның азаматтық қоғаммен өзара байланысын қолдауға бағытталған.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде ұсынамын:

- БАҚ-да, теледидар мен интернет-сайттарда ІО қызметкерлерінің қызметі туралы жағымды ақпараттарды көптеп беру қажет;

- қоғамда ІО-на деген сенім қалыптасуы үшін үнемі ашық есік күндерін өткізу қажет;

- құқық қорғау органдары қызметкерлерінің қылмыс жасағаны үшін жазаны қатайту;

- қоғам тарапынан ПО-н қолдауды жүзеге асыру, қоғамдық санада ПО қызметкерлеріне сенім қалыптастыру;

- ПО қызметкерлерін материалдық ынталандыруға, әсіресе жеңілдіктер беруге көп көңіл бөлу;

- ПО-на қызметке жаңа қабылданған қызметкерлерді Конституцияны және өзге де нормативтік-құқықтық актілерді, ішкі бұйрықтарды білуге тестілеу нысанында ай сайын тұрақты емтихандар өткізу;

- барлық құқық қорғау органдарының қатысуымен психологиялық тренингтерді жиі өткізу, проблемалық семинарлар, сондай-ақ құқықтық мәдениетті арттыру бойынша семинарлар өткізу;

- айына кемінде бір рет құқық қорғау ұйымдарының өкілдерін, көрнекті заңгерлерді шақыра отырып, семинарлар, дәрістер түрінде ҚР ПО бөлімшелерінің жеке құрамымен түсіндіру жұмыстарын тұрақты жүргізу;

- ПО-ның әрбір қызметкеріне жеке көзқарас қалыптастыру қажет.

Жоғарыда айтылғандарды талдау негізінде келесі қорытынды жасау қажет деп санаймын:

1. Полиция қызметінің нәтижелілігі қылмыстарды ашу пайызымен және полиция практикасының басқа да көрсеткіштерімен ғана емес, полицияға деген сенім индексі, сондай-ақ құқық қорғау органдарының қызметкерлері белгіленген жалақыға, әр түрлі ынталандыру түрлеріне, еңбек жағдайларына және т.б. қаншалықты қанағаттанғандығына байланысты ПО-ның адам құқықтарын қорғау саласындағы қызметін бағалау әртүрлі әдістер негізінде жасалуы керек деп санаймын: статистикалық, әлеуметтанулық, салыстырмалы құқықтық, құрылымдық және функционалдық.

2. ПО жеке құрамының кәсіби деңгейін арттыру үшін халыққа тұрақты әлеуметтік сауалнама жүргізуді ұсынамын. Сондай-ақ, имидждік, ойын және деректі фильмдер, бейнероликтер, телебағдарламалар, билбордтар, ақпараттық-түсіндіру акцияларын және т. б. шығару арқылы ПО қызметкерінің оң бейнесін қалыптастыруға бағытталған тұрақты іс-шаралар өткізуді ұсынамын.

3. ПО қызметінің адамгершілік және этикалық қағидаттары мен принциптеріне ерекше назар аудару қажет. Полиция қызметкері ұстамдылық пен жоғары мәдениетті көрсете отырып, өз өкілеттіктерін шебер және парасатты пайдалануы керек. Ол құқық бұзушылықтардың жолын кесу кезінде батыл болуға міндетті, сонымен бірге оның әрекеттері құқықтық жағынан мінсіз, әділ және айналасындағыларға түсінікті, заңдылықты бұзуды болғызбауға тиіс.

4. ПО қызметкерлері беделі мен имиджін бағалай білуі, біліктілігі мен білім деңгейін үнемі арттырып отыруы қажет. Бұл талаптарды «Ішкі істер органдары туралы» ҚР Заңына енгізу қажет деп ойлаймын.

Демократиялық, құқықтық мемлекет дамуының қазіргі жағдайында полицияның азаматтардың конституциялық құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі қызметіне қойылатын талаптар өсіп келеді. Халықтың, қоғамның, мемлекеттің ішкі істер

органдарының өздеріне жүктелген міндеттерді орындау тиімділігін бағалауында қызметкерлердің кәсіби даярлығы, заңдылықты және қызметтік тәртіпті сақтауы, мінез-құлық мәдениеті ерекше маңызға ие болады. Бұл ПО қызметінің тиімділігінің басты критерийі болып табылатын қоғамның сенімі [6].

Қорытындылай келе, қазіргі заманғы полиция қызметкерінің жаңа моделінің іргетасы жоғары құқықтық мәдениет, патриотизм сезімі және әрбір қызметкердегі Отанға және халыққа деген сүйіспеншілік екенін және құқықтық сана мен құқықтық мәдениетті арттыру ПО қызметкерінің өзін-өзі тәрбиелеуінің ажырамас бөлігі болып табылатынын айтқым келеді.

Қазір әр полиция қызметкерінің жұмысқа деген көзқарасын, қолданылатын әдістері мен құқықтық мәдениетін қайта қарастыратын, өзгертін уақыт келді және бұл жай ғана үлкен сөздер емес - бұл заман талабы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» (2018 жылғы 5 қазан) <http://akorda.kz> <http://akorda.kz>
2. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» (Нұр-Сұлтан 1 қыркүйек 2020ж.) <http://akorda.kz> <http://akorda.kz>
3. Розин В.М. Юридическое мышление. Вопросы методологии. 1999. №1-2
4. Алдабергенов А.Т. Проблема нравственного воспитания и обучения этике в системе подготовки кадров органов внутренних дел // Проблемы и перспективы развития послевузовского образования в системе подготовки кадров для органов внутренних дел: сборник научно-практической конференции. – Алматы, 2015, май – 10. – С. 83-91.
5. Утегенов Ч.К. Принцип законности в деятельности ОВД РК как основа для защиты прав и свобод граждан: некоторые теоретические положения //Сб.материалов. Международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию академика Сартаева С.С.– А:КазНУ,2012.
6. Участковые инспекторы в Алматы будут назначаться с учетом мнения населения // http://tengrinews.kz/kazakhstan_news/uchastkovyie-inspektoryi-almatyi-budut-naznachatsya-uchetom-mneniya-naseleniya-239343/07.08.2013.

В.Н. Шмаков – профессор кафедры гражданско-правовых дисциплин Дальневосточного юридического института МВД России, кандидат юридических наук, доцент

**К ВОПРОСУ ПРАВОВОЙ ПРИРОДЕ СЕРВИСНОГО
ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ОРГАНАМИ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ: ЧАСТНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ**

Деятельность любого демократического государства по своему содержанию достаточно многоаспектна, но всегда особое место в ней отводится вопросам обеспечения защиты жизни, здоровья, прав и свобод

граждан в равной мере как отечественным, так и иностранным. Решение данных вопросов в различных иностранных правовых порядках возлагается на специально создаваемые государственные органы исполнительной власти и, в первую очередь, на государственные правоохранительные органы (так называемый силовой блок), где к таковым, как правило, относятся подразделения полиции (милиции) и другие силовые подразделения соответствующих государств.

В современных условиях функционирования государств соответствующие силовые подразделения по своему предназначению выполняют не только сугубо правоохранительную (правоприменительную) функцию, но и решают широкий спектр иных социально значимых задач в форме оказания государственных услуг физическим и юридическим лицам, нередко объединяемых термином «сервисное обслуживание населения», где по своей природе одноименный правовой институт имеет, как правило, цивилистические начала. Действующее российское административное законодательство в сфере деятельности ОВД не оперирует правовой категорией «сервисное обслуживание населения», однако в аспекте теоретико-правовых исследований регулирования данной сферы отношений он вполне приемлем. Как представляется автору, это явилось следствием определенной тенденции в современных иностранных правовых порядках, включая отечественный, перспективного реформирования природы правоохранительных органов «из структуры сугубо силовой в структуру, ориентированную на обслуживание населения»[7, С.58].

Федеральный закон от 7 февраля 2011 г. «О полиции» [1] законодательно закрепляет основное предназначение и направления деятельности (функции) подразделений полиции, прямо не называет в качестве таковых оказание государственных услуг (ст.1, ст. 2), однако на это указывает Положение о Министерстве внутренних дел Российской Федерации (МВД России [2]), согласно п.п. 4 пункта 2 которого к основным задачам функционирования МВД РФ отнесено, не только «обеспечение защиты жизни, здоровья, прав и свобод граждан Российской Федерации, иностранных граждан, лиц без гражданства, противодействие преступности, охрана общественного порядка и собственности, обеспечение общественной безопасности», но и «предоставление государственных услуг в сфере внутренних дел».

В данном контексте представляется значимым уяснение юридической сущности (природы) обозначенной правовой категории «государственные услуги», а также, в какой мере данная услуга, как таковая, соотносится с базовой государственной функцией МВД России по организации и осуществлению правоохранительной деятельности, или она должна рассматриваться как иные публичные действия (деятельность) по реализации отдельных функций МВД России.

Определенный подход, в части разграничения государственных функций и государственных услуг, уже был обозначен при подготовке рекомендаций (правил) по разработке административных регламентов в

Российской Федерации, где уже в самом названии соответствующего постановления Правительства от 11.11.2005 года № 679 «О порядке разработки и утверждения административных регламентов исполнения государственных функций и административных регламентов предоставления государственных услуг», соответствующие регламенты рассматриваются как самостоятельные государственно-правовые институты [3].

Однако правовая категория «функция государственного органа власти» по своей содержательной сути должна рассматриваться как некий объем задач (предназначение) решаемых органом государственной, в нашем случае правоохранительной, власти, где соответствующий регламент исполнения государственной функции определяет и детализирует соответствующие задачи, а так же устанавливает правовые средства их разрешения, в том числе, в форме оказания государственных услуг. Примером подобного подхода является административный регламент исполнения МВД России государственной функции по осуществлению федерального государственного надзора за соблюдением участниками дорожного движения требований законодательства Российской Федерации в области безопасности дорожного движения [5].

При этом, анализ вышеназванного Указа, а также приказа МВД РФ от 28 декабря 2020 г. № 910 «Об организации и проведении мониторинга качества и доступности предоставления государственных услуг в системе МВД России» [6] говорит о том, что спектр оказания услуг в системе МВД России охватывает деятельность, как подразделений полиции, так и иных подразделений (организаций) входящих структурно в систему МВД России, и где к таковым отнесены различные сферы деятельности, такие как: предоставление государственных услуг по линии безопасности дорожного движения; предоставление государственных услуг в сфере миграции; предоставление государственных услуг по линии контроля за оборотом наркотиков в части, касающейся предоставляемой на федеральном уровне государственной услуги; предоставление государственных услуг по линии информационно-справочной работы и по проведению добровольной государственной дактилоскопической регистрации в Российской Федерации; предоставление государственной услуги в сфере экспертно-криминалистической деятельности и др. Актуализированные сведения о предоставляемых ОВД государственных услугах размещены в федеральной государственной информационной системе «Федеральный реестр государственных и муниципальных услуг (функций)» [4], на официальном сайте МВД России и официальных сайтах территориальных органов МВД России в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет».

С позиции гражданско-правовой науки услуга как вид определенной деятельности характеризуется тем, что ее результату предшествуют действия, не имеющие материального выражения. В результате такой деятельности в конечном итоге не создается какой-либо овеществленный

результат, заказчик заинтересован в деятельности исполнителя, а основу квалифицирующих признаков услуги составляют «свойства» этой деятельности, которые непосредственно удовлетворяют определенные потребности других лиц и при этом не связаны «с созданием материального результата, а направленные на достижение различных иных эффектов»[8, С.489].

Содержательная сущность правоохранительной деятельности ОВД по своей природе тяготеет к услуге в том смысле, что данная деятельность ОВД не создает какого-либо овеществленного результата, исполнитель (отдельные подразделения ОВД, сотрудники полиции) осуществляет деятельность по обеспечению «защиты жизни, здоровья, прав и свобод граждан Российской Федерации, иностранных граждан, лиц без гражданства, противодействие преступности, охрана общественного порядка и собственности, обеспечение общественной безопасности», где достигнутая степень (уровень) защищенности и есть полезный эффект данной деятельности как услуги. Иначе ОВД содержится в самой деятельности его субъектов, а ее форма проявляется в механизме осуществления (способах, средствах) данной деятельности лицами ее оказывающими (сотрудники полиции), иначе оказывающими публичные государственные услуги.

Данная услуга-подобная деятельность затрагивает неопределенный круг лиц, которые индивидуализируются лишь в условиях конкретного противоправного воздействия на конкретное лицо, и направлена не на удовлетворение «сиюминутных» непосредственных и реальных потребностей, запросов конкретных физических и юридических лиц, а на удовлетворение долговременных интересов граждан, организаций и общества в целом, которые составляют существенные условия общественной и личной жизни. В этом и проявляется публично-правовая природа государственных услуг МВД РФ.

С другой стороны различная услуга-подобная деятельность отдельных организаций, подразделений ОВД, включая подразделения полиции, с обусловленной законом необходимостью организуется и осуществляется в отношении конкретного лица либо определенного круга лиц (как физических, так и юридических), когда граждане и юридические лица, иные организации «своей волей и в своем интересе» обращаются в ОВД с целью удовлетворения своих потребностей частного-правового характера. Круг таких потребностей достаточно широк, к ним могут быть отнесены организационные (например, регистрация автомобиля; лицензирование деятельности; выдача патента иностранному гражданину на осуществление трудовой деятельности), информационные (получение сведений о лице) и др. При этом оказание данных услуг, как правило, являются предпосылкой для физических лиц в последующей реализации ими, принадлежащих сугубо им субъективных гражданских прав.

Таким образом, юридическая природа оказания государственных услуг ОВД носит двойственный характер, где очевидным образом

переплетаются публичные и частные интересы. С этих позиций правовую категорию «государственная услуга» в деятельности МВД РФ в самом обобщенном виде следует рассматривать, как правовую форму реализации государственных функций возложенных на ОВД, имеющих своей целью удовлетворения как публично-правовых интересов (общества, государства), так и частно-правовых интересов конкретных лиц (физических лиц, юридических лиц и иных организаций). Где деятельность ОВД по удовлетворению частно-правовых интересов конкретных физических лиц, оказываемая адресно и по воле данного адресата-заказчика, логичным образом имеет правовую природу «сервисного обслуживания населения».

При этом правовой режим сервисного обслуживания ОВД населения не исключает, а порой с необходимостью допускает привлечения для целей их эффективного содержательного регулирования частно-правовые институты: институт публичного договора; институт возмездного оказания услуг; «универсальный» институт гражданско-правовой ответственности, включая правовой институт защиты прав потребителей и ряд др.

Исходя из выше сказанного, и учитывая, что сегодня функция МВД России по оказанию государственных услуг обозначена лишь на уровне подзаконных актов, следует признать целесообразным нормативное закрепление данной функции на уровне федерального закона. В этом смысле, следует согласиться с позицией авторов, о признании «своевременной и практически оправданной поставку вопроса» [7, С.60] о внесении соответствующих дополнений в Федеральный закон «О полиции», в части отнесения к основным направлениям деятельности полиции, перечисленных в ст. 2, такого самостоятельного направления, как предоставление государственных услуг населению, с которым должна корреспондироваться обязанность полиции предоставлять качественные государственные услуги, что может толковаться как «сервисное обслуживание ОВД населения». Все это, как представляется, «придаст дополнительный импульс процессу постепенной трансформации российской полиции в сервисную структуру, будет способствовать ее позиционированию в этом качестве в глазах отдельных граждан и общества в целом» [7, С.60].

Список использованных источников:

1. О полиции: фед. закон от 7 февраля 2011 г. № 3-ФЗ // Собр. законодательства Росс. Федерации. 2011. № 7, ст. 900.
2. Об утверждении Положения о Министерстве внутренних дел Российской Федерации и Типового положения о территориальном органе Министерства внутренних дел Российской Федерации по субъекту Российской Федерации: указ Президента Росс. Федерации от

- 21.12.2016 № 699/Официальный интернет-портал правовой информации <http://www.pravo.gov.ru> (дата обращения 15.10.2021).
3. О порядке разработки и утверждения административных регламентов исполнения государственных функций и административных регламентов предоставления государственных услуг: postan. Правительства Росс. Федерации от 11.11.2005 года № 679 / Официальный интернет-портал правовой информации <http://www.pravo.gov.ru> (дата обращения 15.10.2021).
  4. О федеральных государственных информационных системах, обеспечивающих предоставление в электронной форме государственных и муниципальных услуг (осуществление функций): postan. Правительства Росс. Федерации от 24 октября 2011 № 861 / собр. законодательства Росс. Федерации. 2011.№ 44, ст. 6274.
  5. Об утверждении Административного регламента исполнения Министерством внутренних дел Российской Федерации государственной функции по осуществлению федерального государственного надзора за соблюдением участниками дорожного движения требований законодательства Российской Федерации в области безопасности дорожного движения: приказ МВД Росс. Федерации от 23 августа 2017 г. № 664/ Официальный интернет-портал правовой информации <http://www.pravo.gov.ru> (дата обращения 15.10.2021).
  6. Об организации и проведении мониторинга качества и доступности предоставления государственных услуг в системе МВД России: приказ МВД Росс. Федерации от 28 декабря 2020 г. № 910/Официальный интернет-портал правовой информации <http://www.pravo.gov.ru> (дата обращения 15.10.2021).
  7. Грищенко А.Н. К вопросу о качестве административно-правового обеспечения функции по предоставлению публичных услуг в сфере внутренних дел // Российская юстиция. 2018. № 1. С. 58 - 62.
  8. Иоффе О.С. Обязательственное право. М., 1975.

Н.И. Каирова – доцент кафедры юриспруденции и факультета экономики и права Актюбинского Регионального государственного университета им. К.Жубанова, кандидат юридических наук

НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ НАСИЛИЯ В СЕМЕЙНО-БЫТОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ

За последние годы в стране произошли значительные изменения в законодательстве, были разработаны новые актуальные нормативные

правовые акты, регулирующие деятельность органов государственного управления, правоохранительных органов и новых общественных формирований, которые особое внимание стали уделять вопросам связанным с профилактикой правонарушений в семейно-бытовых отношениях. Прежде всего, следует отметить, что насилие в семье является определенным следствием распространенности разных видов жесткого принуждения, которое существует в трудовой, общественной, досуговой жизнедеятельности простых людей.

Не случайно, в своем Послании Президент страны Касым Жомарт Токаев особо отметил: «Нужно в срочном порядке ужесточить наказание за сексуальное насилие, педофилию, распространение наркотиков, торговлю людьми, бытовое насилие против женщин и тяжкие преступления против личности, особенно против детей [1].

Вместе с тем, за последние два десятка лет коренным образом изменилась парадигма отношений общества к проблеме насилия в семье, как на международном уровне через принятые конвенции и рекомендации ООН, так и на уровне законодательства многих стран. Не является исключением и наша страна, от признания на законодательном уровне частоты случаев жестокого обращения, и его разрушительного последствия: как на индивидуальном благополучии личности (жизнь, здоровье, психологическое состояние), так и на благополучии семьи в целом.

Кардинально обновленное государство и общество отказалось от многих прежних форм защиты различных социальных групп, особенно тех, кто оказался в сложном материальном положении. Восторжествовал принцип: «кто сильнее, тот и успешнее в своей жизни». В этой ситуации семья оказалась в сложном положении, когда взрослые ее представители больше заботились об элементарном выживании, а не о культуре отношений между близкими людьми. Общая стрессовая ситуация, в которую попало практически все население страны, неизбежно привела к возрастанию психического, а в определенных ситуациях, и физического насилия в семье.

Проведенные учеными и практическими работниками исследования показали, что уровень распространенности семейного насилия в настоящее время достаточно высок: практически каждый третий человек в той или иной форме подвергается насилию со стороны членов своей же семьи. Усугубляет ситуацию не в полной мере имеющееся законодательство страны, отвечающее предъявляемым требованиям и обеспечивающее защиту семьи. В процентном соотношении женщины и дети чаще других членов семьи становятся жертвами разного рода насильственных действий. Чаще всего вначале проявляется экономическое, психическое насилие, которое в определенный момент дополняется различными по степени тяжести физическими действиями, создающими не только угрозу здоровью, но и жизни человека.

Следует отметить, что вопросы противодействия насилию в области семейно-бытовых отношений являются актуальными не только для Казахстана, но и для других государств мира. В частности, согласно данным Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), распространенность физического и (или) сексуального насилия варьируется от 30 до 35% относительно женщин, участвовавших в исследовании этих проблем. В государствах, являющихся членами Совета Европы, каждая четвертая — пятая женщина хотя бы один раз в своей взрослой жизни подвергалась физическому насилию, а каждая десятая женщина становилась жертвой сексуального насилия с применением физической силы. Казахстану, как молодому независимому государству, стало необходимо отреагировать на увеличение размера и видов вышеназванных новых проблем [2].

Для этого в 30-ти статьях разд. II — «Человек и гражданин» концептуально новой Конституции Республики Казахстан, принятой еще на республиканском референдуме 30 августа 1995 г. и действующей в редакции четырех Законов РК: от 7 октября 1998 г., от 21 мая 2007 г., от 2 февраля 2011 г. и от 10 марта 2017 г. были зафиксированы положения о том, что каждый человек и гражданин страны имеет право: на признание его правосубъектности и вправе защищать свои права и свободы всеми не противоречащими закону способами, включая необходимую оборону; на судебную защиту своих прав и свобод; на получение квалифицированной юридической помощи, которая должна оказываться бесплатно; на неприкосновенность частной жизни; на защиту личной и семейной тайны; на защиту своей чести и достоинства и других конституционных прав [3]. Более подробно эти права человека и гражданина были зафиксированы в послании Конституционного Совета Республики Казахстан от 9 июня 2017 г. № 09-2/5 «О состоянии Конституционной законности в Республике Казахстан», а их признание, соблюдение и защита входят в обязанность государства [4].

Основной Закон Казахстана также гарантирует государственную поддержку семьи и детства. В любом обществе особое значение имеет государственная защита основных прав и интересов несовершеннолетних, поскольку несовершеннолетние дети, как никто другой, подвержены риску различного рода посягательств, а в силу объективных причин часто не могут самостоятельно защитить себя как физически, так и юридически. Поэтому проблема обеспечения законности в сфере детства носит глобальный характер. Н.А. Назарбаев, будучи еще Президентом РК, также неоднократно указывал, что важнейшей из приоритетных задач, стоящих перед МВД Республики Казахстан, другими правоохранительными органами страны, а также перед Министерством образования и науки РК, Министерством здравоохранения РК и Министерством труда и социальной защиты РК на ближайшее время и на долгосрочную перспективу «...остается защита законных интересов граждан» [5].

Серьезной корректировки требует профилактика в семейно-бытовых отношениях. Все еще предстоит повысить эффективность работы участковых инспекторов местной полиции и участковых инспекторов по делам несовершеннолетних, которые должны эффективно выявлять проблемы, имеющиеся на вверенной им территории, у ее жителей, включая тех, кто входит в так называемую «группу риска» (это женщины и дети). Недостаточное понимание гражданами страны действующих законов государства, в котором они проживают, также и нежелание защитить себя от подобных преступных проявлений и есть «удобная почва для безнаказанного процветания» подобного рода правонарушений, которыми являются проявления семейно-бытового насилия.

В связи с этим Н.А. Назарбаев многократно призывал граждан страны и сотрудников госорганов усиливать профилактическую деятельность правоохранительных органов страны, в том числе и службы местной полиции МВД РК, а также Министерства труда и социальной защиты РК, Министерства здравоохранения РК и Министерства образования и науки РК в этой сфере и внести существенные конкретные изменения и дополнения с учетом современных требований в имеющиеся «Программы по защите несовершеннолетних лиц и насилия женщин» [5].

В последнее время в Казахстане, в условиях социально-политических и экономических преобразований, вопросы насилия в семье приобрели особую значимость. Постепенное изменение культурно-просветительских факторов, обычаев, уважение традиций, а также общественных отношений в быту (в повседневном привычном укладе жизни человека), изменило восприятие моделей конфликтного поведения в семье. В результате чего, несмотря на различный характер и сложность имеющихся фактов домашнего насилия, четко прослеживается общая тенденция возрастания всестороннего осуждения его противоречий, возникающих в общении друг с другом. Восприятие насилия в семье, с точки зрения закономерного явления общественного развития, связано с определенным риском чрезмерного упрощения и обобщения этого формата.

Проблема домашнего насилия, к сожалению, глобальна. Члены семьи становятся жертвами агрессивных действий значительно чаще, чем посторонние люди. Это относится как к мелким ссорам, связанным с незначительным причинением вреда здоровью, так и к более серьезным правонарушениям, включая тяжелые последствия. Направленность значительной доли агрессии против близких людей, отмечается практически во всех странах мира, что дает основание говорить об универсальности этого негативного явления. Казахстанское же общество сосредоточивает усилия государственных органов, правоохранительных, судебных органов и общественных организаций на создании атмосферы непримиримости к насильственному построению семейных отношений; осуществлении ранней профилактики правонарушений и преступлений в быту; обеспечения защиты от насилия детей, лиц пожилого возраста,

инвалидов и других категорий граждан, которые в силу особенностей своего развития, могут подвергаться насилию, прежде всего, и со стороны членов своей семьи. До сих пор насилие в семье имеет высокий уровень латентности. А в обществе растут запросы на обеспечение должной защиты от преступности, возможность проживания в безопасном районе. Таким образом, на сегодняшний день сформирована соответствующая институциональная основа. В этой связи необходимо продолжить работу по внедрению новых подходов и инструментов превенции правонарушений и установления обратной связи с гражданами как наиболее эффективный способ противодействия преступности.

Концепция развития государственного управления в РК до 2030 года, утвержденная Указом Президента РК №522 от 26.02.2021 г. указывает правоохранительным органам трансформироваться с учетом требований сервисной модели, основанной на опыте мировых практик и обеспечивающей надлежащий уровень безопасности населения и его удовлетворенность. В эту работу должны быть вовлечены все заинтересованные государственные структуры и общественность [6].

Исходя из вышеизложенного, следует, что основными задачами механизма правового регулирования по профилактике бытового насилия против женщин и детей являются: оценка опасности в случаях домашнего насилия; оказание поддержки и помощи в планировании безопасности пострадавших и любых зависимых от нее лиц; юридическое консультирование в правовом отделе Акимата города (области), оказание юридической помощи адвокатами жертвам насилия в семье и поддержки их в государственных органах, в том числе: в правоохранительных органах РК, в том числе в местной полиции РК, в Министерстве труда и социальной защиты РК и в судебных органах, в том числе в специализированных межрайонных административных судах, в специализированных межрайонных судах по делам несовершеннолетних; содействие в социальном обустройстве жертв насилия, их психологической и медицинской реабилитации; предоставление фактического жилого помещения (специализированные центры) женщинам и детям. Надо также отметить, что в настоящее время в Казахстане активно функционируют различные специализированные Центры. Перечислим некоторые из них: Центр социально-психологической реабилитации и адаптации для женщин и детей «Родник», Кризисный центр «Подруги», Кризисный центр «Дом для мамы», Кризисный центр-приют для лиц, попавших в сложную ситуацию вследствие насилия или угрозы насилия «Правовой Центр женских инициатив «Сана Сезім» [6]. Только г. Актобе: 5– Общественных объединений, таких как: «Центр поддержки женщин г.Актобе», «Центр гендерного образования» «Шынар», «Клуб женщин-политиков Актюбинской области», ОО Сенім-тірек», ОФ «Ана үйі»- для формирования высокого статуса женщин, оказание помощи женщинам в тяжелой жизненной ситуации, кроме того 7- благотворительных фондов, 17 -этно-культурных объединений [7].

Предоставление услуг в таких Центрах находится на контроле в Министерстве здравоохранения и местных исполнительных органов, отвечать высоким стандартам оказания социальной помощи, к ним относятся безопасность, женская взаимопомощь, равнодушие, анонимность, безвозмездность, расширение собственных прав и возможностей сотрудников, простота доступа, равенство доступа к предоставляемым услугам. Помощь осуществляется квалифицированными специалистами и волонтерами — женщинами (психологами, преподавателями учебных заведений и школ), имеющими дополнительную подготовку. Оперативность оказания услуг повышается и благодаря использованию горячих многоканальных телефонных линий, чатов. Осуществляется делегирование части правозащитных полномочий от государственных органов к неправительственным организациям («НұрОтан», «Ақжол» и др.). В первую очередь это касается функционирования сети Центров инноваций, которые осуществляют координацию действий органов полиции и социальных служб и реализуют активный подход медицинской помощи со стороны врачей, психологов пострадавшим гражданам. Однако следует, напомнить, что все эти Центры осуществляют в основном свою деятельность за счет частных инвестиций меценатов.

Мы также полагаем, что в настоящее время необходимо образовать соответствующие Центры, которые будут курировать Министерство внутренних дел Республики Казахстан совместно с Национальной комиссией по делам женщин Министерства труда и социальной защиты и Семейно-демографической политике при Президенте Республики Казахстан при их финансировании из государственного бюджета.

Кроме того, хотелось бы констатировать тот, что четкие механизмы осуществления защиты и социальной поддержки жертв насилия на государственном уровне не отработаны, хотя имеется Закон РК «О специальных социальных услугах» № 114-IV от 29.12.2008 г.[8]. В этой связи, данная категория уголовных правонарушений имеет значительно высокую латентность в виду слабой заинтересованности самих представителей правоохранительных органов.

Почему происходит насилие в семье? На этот вопрос многие из числа представителей правоохранительных органов, занимающихся проблемой домашнего насилия, не могут в полной мере ответить, так как их деятельность зависит от эффективности выбранных профилактических направлений на ранней стадии агрессивного поведения по отношению к близким. На наш взгляд, первоисточником информации для населения о семейно-бытовых отношениях являются средства массовой информации, а именно: различные программы в Интернете, на телевидении, радио и в других средствах информации, которые должны подробно транслировать примеры правильных семейных отношений, отражающиеся в правовой культуре, обеспечивая стабильное функционирование развития этих отношений против вышеназванного насилия.

Однако, к сожалению, в настоящее время происходит обратное представление об агрессии к несовершеннолетним и женщинам в целом, так как чаще всего активно и подчас весьма подробно транслируются конфликтные ситуации, что естественно приводит к насаждению неправильных стереотипов в сознании людей. При этом само насилие представляется как нормальный и правильный способ разрешения возникших конфликтов. Представления населения о насилии в семье нельзя назвать полноценными и четкими. При общении с разными группами респондентов обращает на себя внимание высокая степень распространенности недовольства. В большей степени формы насилия не принимаются людьми во внимание либо вообще не причисляются к насилию. По статистике примерно каждые три человека из четырех могут допустить в качестве нормального поведения ссору и (или) крики с угрозами. При этом около 80% опрошенных органами полиции РК граждан могут допустить шлепок ребенка или даже легкий удар взрослого в качестве обычного способа общения в семье. А около 40% населения страны считают приемлемым даже нанести сильный удар взрослому человеку или ребенку.

Следовательно, представления людей о насилии в семье имеют весьма примитивный и огрубленный характер, что способствует утверждению и распространению этого феномена. Первоочередной причиной домашнего насилия является и то, что оно имеет системный характер, не являясь ни случайностью, ни досадным эпизодом. Системность домашнего насилия проявляется в самих принципах его функционирования: это повторяющиеся во времени инциденты множественных видов насилия в том числе: физического, сексуального, психологического и экономического. Другими словами, в очаге конфликта обычно имеется конкретная проблема, некое противоречие интересов, которое чаще всего можно разрешить при помощи переговоров, компромиссов и взаимных уступок. В «критической» ситуации насилия в семье поводом для агрессии является не проблемная ситуация, а интересы только одной стороны — обидчика, главной целью которого является желание контролировать и управлять поведением и чувствами другого. В результате этого подвергшийся насилию человек может получить психологический, социальный, экономический, сексуальный или физический вред, ущерб или физические травмы.

Имеются также принципиальные отличия домашнего насилия от других агрессивных актов, которые заключаются в особенностях отношений между объектом и субъектом насильственных действий. При этом отличие от преступления, совершенного на улице незнакомцем, домашнее насилие происходит в отношениях между близкими людьми, а именно: супругами или близкими партнерами, бывшими супругами, родителями, детьми, другими родственниками, людьми, которые были помолвлены или собираются (собирались) пожениться и т.п. Все эти

проблемы возникают в семейно-бытовых отношениях, связанных с насилием в отношении женщин и малолетних детей или подростков.

Основной целью данного научного исследования является разработка соответствующих рекомендаций, предложений в деятельности правоохранительных органов по выполнению возложенных на них задач при подготовке научно-теоретических и практических выводов по совершенствованию, прежде всего, административно-правовых средств предупреждения и пресечения органами внутренних дел (полицией) РК правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений.

На этой основе в последнее время уже были сделаны соответствующие теоретические выводы и внесены законодательные предложения, которые могут быть использованы при совершенствовании действующих нормативных правовых актов в целях повышения эффективности практической деятельности правоохранительных органов, органов государственного управления РК [9], а также внесения соответствующих актуальных изменений и дополнений в содержание Уголовного кодекса РК [10] и Кодекса РК об административных правонарушениях [11].

Таким образом, теоретический и эмпирический анализы содержания, форм, способов профилактики и предотвращения насилия в семье позволяет нам сделать следующие выводы. При выборе анализа данных направлений, опыта решения обозначенной нами проблемы должны учитываться следующие факторы: прежде всего, необходимость постоянного контроля со стороны органов прокуратуры страны [12], которая должна проводить правильную и эффективную политику в отношении наличия правовой основы для регулирования деятельности центральных государственных органов РК — Министерств и Комитетов РК (в том числе Министерства здравоохранения РК, Министерства труда и социальной защиты РК, Министерства образования и науки РК). А также и негосударственных организаций по профилактике семейного насилия. При этом государству необходимо: четко контролировать уровень внедрения и реализации положений новых нормативных правовых актов и рекомендаций органов исполнительной власти, в том числе Акиматов районов, городов и областей [13]; определять результаты реагирования на факты насилия и адекватного воздействия на лиц, совершающих насильственные действия по отношению к членам семьи; соединение репрессивных и других, в том числе психотерапевтических, средств коррекции агрессивного поведения лиц, совершивших насилие в семье; устанавливать возможность использования отдельных положений такого опыта при организации профилактики насилия в семье органами внутренних дел Республики Казахстан.

Завершая краткое рассмотрение данной актуальной темы, следует еще раз отметить, что основной акцент при решении данной проблемы должен быть сделан на эффективную административную деятельность полиции МВД РК и, прежде всего, на Местную полицейскую службу,

появившуюся в стране в соответствии с Законом РК № 388-V от 2 ноября 2015 г.[14], во взаимодействии с другими правоохранительными органами страны, органами государственного управления РК как основными структурными элементами, непосредственно осуществляющими функции по эффективному предупреждению и пресечению правонарушений в сфере семейно-бытовых отношений и активно использовать ресурсы общественных организаций через социальные сети, телефоны доверия, мессенджеры, материальную заинтересованность, моральные поощрения активистов движений, оказания психологической поддержки, использовать профессиональных и непрофессиональных медиаторов на местах, и т.п. В целом, в новых условиях изменить парадигму взаимодействия правоохранительных органов с общественными организациями.

Список использованных источников:

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана от 02.09.2020г.<http://www.akorda.kz/ru/addresses/>
2. Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). Материалы от 29 ноября 2017 г. «Насилие в отношении женщин».
3. Статьи 10–39 разд. II — «Человек и гражданин» Конституции Республики Казахстан, принятой еще на Республиканском Референдуме 30 августа 1995 г. (с изм. и доп. по состоянию на 23 марта 2019 г.). Алматы: ТОО «Издательство «Норма-К»», 2019.
4. Послание Конституционного Совета Республики Казахстан от 9 июня 2017 г. № 09-2/5 «О состоянии Конституционной законности в Республике Казахстан».
5. Концепция развития государственного управления в РК до 2030 года, утвержденная Указом Президента РК №522 от 26.02.2021 г.
6. Кризисные Центры в Казахстане // <URL://otyrar.kz/>
7. Сайт «НПО Актюбинской области» // Npoaktobe.kz.
8. Закон РК «О специальных социальных услугах» № 114-IV от 29.12.2008 г. (с изменениями и дополнениями по состоянию на 12.10.2021 г.).
9. Закон Республики Казахстан от 23 апреля 2014 г. № 199-V ЗРК «Об органах внутренних дел Республики Казахстан» (с изм. и доп. по состоянию на 29.06.2021 г.); Закон Республики Казахстан «О правоохранительной службе» от 6 января 2011 г. № 380-IV ЗРК. (в ред. 12.10. 2021 г.).
10. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 г. № 226-V ЗРК (с изм. и доп. по состоянию на 02.07.2021 г.).
11. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 5 июля 2014 г. № 235-V (с изм. и доп. по состоянию на 02.07.2021 г.).

12. Закон Республики Казахстан от 30 июня 2017 г. № 81-VI ЗРК «О Прокуратуре» (с изм. и доп. по состоянию на 02.07 2021г.).
13. Статья 29 «Компетенция Акима области, города республиканского значения, столицы» гл. 3 — «Акимы и акиматы. Образование, компетенция и организация деятельности» Закона Республики Казахстан «О местном государственном управлении и самоуправлении в Республике Казахстан» от 23 января 2001 г. № 148-III (с учетом изм. и доп., внесенных в 12.07.2021 г.).
14. Закон Республики Казахстан от 2 ноября 2015 г. № 388-V «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности местной полицейской службы»

К.М. Бондарь – профессор кафедры информационного и технического обеспечения органов внутренних дел Дальневосточного юридического института МВД России, кандидат технических наук, доцент

В.С. Дунин – заместитель начальника кафедры информационного и технического обеспечения органов внутренних дел Дальневосточного юридического института МВД России, кандидат технических наук, полковник полиции

ГЕОИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАСКРЫТИЯ И РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Создание геоинформационных систем (ГИС) было ориентировано, прежде всего, на реализацию специфических функций в системах космической связи. Но вместе с основным функционалом интересным для пользователей планировалось и оказалось действительно востребованным применение возможностей навигационно-временного и картографического сегментов. Как нередко бывает, при планировании разработки невозможно охватить сразу весь потенциал реального и значимого применения созданной технологии. Аналогичная ситуация произошла и в области практической направленности отмеченных функций технологии ГИС применительно к деятельности по раскрытию и расследованию преступлений органами внутренних дел (ОВД) России, что определило настоятельную необходимость для МВД России в эксплуатации ряда функций данных систем [3]. В статье попытаемся раскрыть и систематизировать направления использования ГИС в этих целях, отметить возможные, на наш взгляд, перспективы и определенные проблемные зоны, которые потребуют соответствующих решений в различных ресурсных аспектах (технологических, организационных, правовых, технической и информационной совместимости и т.д.). Особое внимание при этом уделяется интеграции технологий ГИС с развернутой и развивающейся единой системой информационно-аналитического обеспечения деятельности (ИСОД) МВД России.

Вначале обратимся к основным возможностям ГИС по информационно-аналитической поддержке деятельности ОВД по раскрытию и расследованию преступлений. Эти ресурсы базируются на спутниковом мониторинге подвижных объектов, других смежных технологиях ГИС и могут применяться для рассматриваемой предметной области по следующим направлениям [4; 6]:

1. Навигационно-мониторинговые системы (НМС).

Их работа основана на использовании спутниковых систем «ГЛОНАСС», GPS, телекоммуникационных технологий и реализована для сервисов: поисковых навигационных, охранных, обеспечивающих функционирование автомобилей и т.д. В перечне новых функциональных и технологических решений для направления статьи, например:

– эффективное мобильное управление силами и средствами;

- сокращение времени реагирования на происшествия, раскрытие преступлений с новыми возможностями документального оформления результатов следственной и оперативно-розыскной деятельности;
- обеспечение безопасности задач патрулирования, конвоирования, сопровождения и специальных перевозок, охраны объектов;
- оптимизация выполнения оперативных планов различного уровня управления и ресурсного обеспечения, эффективное обеспечение взаимодействия силовых структур;
- рациональное использование транспортных средств;
- информационно-аналитическая и организационно-управленческая поддержка решений специальных задач, в том числе при предупреждении и ликвидации экстремистских и террористических угроз.

2. Аппаратура спутниковой навигации (АСН).

Данная аппаратура дополняет технологии НМС в целях обеспечения двусторонней технологической связи космических и наземных объектов. Устройствами АСН оснащается ведомственный автотранспорт в целях повышения эффективности реагирования мобильных подразделений ОВД на те или иные события, осуществления слежения за изменениями оперативной обстановки в среде управляемых сил и средств. На основе реализации отмеченных технологий можно определить местонахождение любого объекта, а также скорость его движения, траекторию пути в воздухе, в воде или же на земной поверхности.

3. Управление мобильными силами и средствами. Навигационно-временное и картографическое обеспечение НМС.

Для выполнения данного функционала мобильные экипажи ОВД оборудуются АСН и применяют данную аппаратуру в период различных видов отмеченной выше деятельности. Примерами являются разработки инновационной компании «Компьютерные интеллектуальные системы (КИ системы)», системы мониторинга и контроля научно-технического центра «Навигатор Технолоджи», аппаратно-программного комплекса «Безопасный город», «Арго-страж». Перед началом эксплуатации таких систем, ставших типовыми для ОВД страны, проводится предварительном анализе процессов управления силами и средствами.

При этом оценивается потенциальная реализация очень разнообразных функций мониторинга транспортных средств и оперативного управления ими. Они охватывают опции баз данных от мобильных и стационарных объектов; электронные картографические сервисы, их визуализация; контроль различных видов датчиков и дистанционное изменение параметров их работы; защита от несанкционированного доступа к передаваемым данным; формирование оптимальных маршрутов; решение ситуационных задач управления; выявление нештатных ситуаций, активное воздействие на объекты и т.д.

4. Применение ГИС для раскрытия и расследования преступлений, их документационного и экспертного информационно-аналитического обеспечения.

Подчеркнем наиболее распространенные в деятельности ОВД варианты применения систем спутниковой связи и навигации, базирующихся на определении точного местоположения автотранспортных средств, сборе пространственно-временных данных, вычислении различных параметров геолокации, их охране и т.д. В результате работы рассматриваемых технологий могут быть успешно собраны сведения о времени, месте и обстоятельствах совершения правонарушений, которые выступают как в содержательном, ориентирующем, оперативно-розыскном плане, так и в части формирования доказательственной базы, в частности, которые входят в предмет доказывания по уголовным делам (ч. 1, ст.73 УПК РФ).

Другой пример: использование нового проекта России – «ЭРА-ГЛОНАСС», обеспечивающего: автоматическое реагирование и определение необходимости на оперативный выезд спецслужб на аварии транспортных средств, где установлена такая аппаратура, после попытки связи с водителем; охрану транспортных средств, определение его местоположения с точностью до 1 м, как специальной функции спутниковой противоугонной системы, а, следовательно, и получение исходных данных для возможного последующего раскрытия и расследования угона, сбора документального обеспечения для формирования доказательственной базы.

Эта же система способна противодействовать проникновению в салон злоумышленника, его попыткам взлома системы, обеспечивая посылку специального предупреждения водителю или диспетчеру, автоматическое подключение служб, фиксирующих передвижение автомобиля, вычисление его местонахождения, возможность блокировки движения транспорта, не восприятие излучений джаммеров (глушилок радиосигнала), блокирование их работы и т.д.

Аналогичные противоугонные функции реализуются и другими спутниковыми охранными системами (например, системы «Эшелон» и «Аркан»), которые также комплексно способны помочь в раскрытии, расследовании таких преступлений, получении документальной и экспертной информации (ориентирующей, оперативно-розыскной или доказательной).

Отмеченные спутниковые противоугонные системы и иные сервисные возможности в целом по-новому помогают, например, сотрудникам подразделений уголовного розыска в организации тактических подготовительных мероприятий («машины-ловушки», аппаратура для скрытого наблюдения за подвижными объектами и т.д.), раскрытии широкого спектра преступлений, а не только связанных с угоном автотранспорта.

Наряду с противоугонными автотранспортными направлениями, развиваются и другие, перспективные в различных аспектах способы и средства применения систем космической связи и навигации. Навигационная информация предоставляет новые сервисные возможности

в части установления времени, места и лиц, причастных к совершению преступлений. Например, в процессе раскрытия и расследования преступлений террористической, а также многих других направленностей (оборот оружия, взрывчатых веществ, организация исполнения наказаний, не связанных с лишением свободы, и т.д.) возможно применение как online-мониторинга при проведении оперативно-розыскных мероприятий, так и использование информации, полученной из баз данных для дополнения картины с места преступления. Пространственно-временная информация становится важной для разрешения ситуации информационной неопределенности, особенно при отсутствии материально фиксированных следов. Эта информация о находившихся в момент совершения преступления лицах и объектах в данном месте может быть использована и как ориентирующая, и как обладающая перспективностью для различных процессуальных форм.

Краткие обозначенные направления будут находить существенные перспективы на базе дальнейшего продолжающегося развития системы космической связи сегмента МВД России. Оно идет по пути крупномасштабных корпоративных сетей с резервированием наземных магистральных каналов связи большой протяженности. Спутниковым системам связи сейчас и в перспективе отводится важная роль в качестве дополнения к наземным сетям связи специального назначения, которые продолжают развиваться на основе волоконно-оптических линий связи. Среди довольно разнообразного предлагаемого перечня услуг выбрана технология VSAT (сеть малых спутниковых земных станций), как базовая для рассматриваемой системы и объединяющая возможности передачи данных, телефонии, цифрового телевидения, видеоконференцсвязи, доступа к ресурсам Интернет.

После проведенного обзора возможностей подчеркнем перспективную необходимость реализации комплексной интеграции применяемых информационных систем, их гармоничного сочетания для обеспечения оптимизации многих сервисных процедур, поддержки их логических и физических составляющих, приводящих к сбору розыскных и доказательственных данных [1–2; 5; 7]. Охарактеризуем суть значимых вопросов в этой области, которые требуют своего решения.

1. Совершенствование систем сервисов, потенциально перспективных в правоохранительной и охранной сфере, профилактики катастроф, управлении эксплуатационными параметрами транспортных средств. Далее расширение аналогичного функционала на любые мобильные устройства, использующие данные ГИС и входящие в соответствующие технологические процедуры.

2. Информационно-логическое, технологическое, сервисное и иное объединение информационно-телекоммуникационной инфраструктуры ОВД с трафиками данных ГИС, нормативно-правовое и документационное регламентирование циркулирующих информационных потоков и, самое главное, результатов их комплексной интеграции.

3. Включение информационных и технологических аспектов пространственно-временных данных в систему распознавания, регистрации (в том числе, автоматической), логической обработки, предоставления разнообразных сервисных услуг действующей информационно-телекоммуникационной инфраструктуры ОВД.

4. Разработка и внедрение на указанной платформе новых сервисов комплексного решения задач раскрытия и расследования преступлений широкого круга (обеспечение перспективных видов информационно-аналитической поддержки причастности лиц к совершенным правонарушениям, применяемым объектам противоправной деятельности, выявления связей между материальными и идеальными следами, их процессуально значимого уровня закрепления и т.д.).

Отмеченные новеллы в целом должны позволить создать и новую технологию работы полиции. Она будет реализована за счет доступа в реальном масштабе времени ко всем ресурсам МВД России в период несения повседневной службы, а также при возникновении внештатных и аварийных ситуаций, ликвидации террористических угроз и т.д. В числе набора отмеченных технологий предполагается эффективная и с требуемой скоростью реализация:

- всего набора приложений передачи данных (централизованный доступ к базам данных всех уровней, корпоративная почта и т.д.);
- каналов телефонной корпоративной связи;
- каналов видеоконференцсвязи;
- систем видеонаблюдения (обеспечения общественного порядка, охрана объектов и т.д.);
- сбор телеметрических данных охранных и иных следящих систем.

Завершая, отметим, что применение НМС и других рассмотренных технологий на их основе является необходимым условием повышения эффективности деятельности ОВД и оперативности принятия решений. В целях обеспечения национальной безопасности предпочтение отдается системе «ГЛОНАСС», которая к тому же по ряду показателей превосходит систему GPS. Важным аспектом применения НМС являются и параметры интерфейса между картографической подсистемой и навигационными блоками, обеспечивающими передачу геопозиции от мобильных объектов в базу данных НМС. Эти параметры должны отвечать требованиям к современным технологиям обмена данными по скорости, безопасности и надежности. Предполагается включение в состав ИСОД МВД России специализированного навигационного сервиса, что позволит обеспечить универсальность технологии предоставления данной услуги и дать навигационную информацию для других сервисов.

Список использованных источников:

1. Бондарь К.М., Дунин В.С. Пути интеграции геоинформационных систем для аналитического обеспечения раскрытия и расследования преступлений//Новые информационные технологии в научных исследованиях: материалы XXV Юбилейной Всероссийской научно-технической конференции студентов, молодых ученых и специалистов. Рязань: ИП Коняхин А.В. (BookJet), 2020. С. 248–249.
2. Дусева Н.Ю. Использование современных программно-технических комплексов систем навигации в раскрытии и расследовании преступлений //Современные проблемы науки и образования.2014.№4.;URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=14294>(дата обращения: 20.09.2021).
3. Ляшенко С.Н., Бокова О.И., Канавин С.В. Использование спутниковых каналов связи в интересах МВД России. // Общественная безопасность, законность и правопорядок в III тысячелетии. Воронежский институт МВД России. Воронеж, 2016. №1-2. С. 189–194. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=27250295> (дата обращения: 12.09.2021).
4. Современные технологии и средства связи ОВД (изд. 2-е, доп., пер.): учебно-практическое пособие / К.М. Бондарь, В.С. Дунин, А.Б. Кудряшов, Д.В. Чемарев, А.С. Шпарийчук; Дальневосточный юрид. ин-т МВД России. Хабаровск: РИО ДВЮИ МВД России, 2020. 171 с.
5. Тарчоков Б.А., Бураева Л.А. Практика использования навигационно-мониторинговых систем подразделениями органов внутренних дел // Проблемы экономики и юридической практики, 2017 № 4 С. 132–134.
6. Технологии спутникового мониторинга подвижных объектов в служебной деятельности подразделений органов внутренних дел: методические рекомендации / Калуга: Калужский филиал ФКУ НПО «СТиС» МВД России, 2020. 71 с.
7. Якимов А.А. Использование возможностей навигационных спутниковых систем в расследовании преступлений. URL: <https://docplayer.ru/75129224-Ispolzovanie-vozmozhnostey-navigacionnyh-sputnikovyh-sistem-v-rassledovanii-prestupleniy-a-a.html> (дата обращения: 20.09.2021).

Ч.К. Утегенов – доцент кафедры юриспруденции факультета экономики и права Актюбинского регионального университета имени К. Жубанова, доктор PhD

ПРИНЦИПЫ ЗАКОННОСТИ, ОТКРЫТОСТИ, МОБИЛЬНОСТИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИЦИИ КАК ОСНОВА СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Признание человека, его жизни, прав и свобод высшими ценностями означает, что в основе всех проводимых в Казахстане преобразований, реформ, экономических программ и политического курса находится человеческое измерение. Признание первичности естественных прирожденных прав человека налагает особую ответственность на государство как главный институт власти. Проблема обеспечения и защиты прав и свобод человека требует пристального внимания государства и общества. И здесь важным является создание условий, гарантирующих равенство прав и свобод, как этого требует Конституция Республики Казахстан. В данном контексте актуальным является изучение правовых механизмов защиты прав человека. Основными институтами обеспечения и защиты прав человека являются правоохранительные органы. Последовательное совершенствование и коренное изменение системы правоохранительных органов, укрепление ее правовых основ являются важнейшими звеньями правовой реформы.

В Республике Казахстан последовательно проводится правовая реформа. Начало правовой реформе было положено в 1994 году. Была принята Государственная программа о правовой реформе в Республике Казахстан. Данная программа утверждена Постановлением Президента Республики Казахстан 12 февраля 1994 г. В целях активизации работы органов внутренних дел по выявлению, пресечению и расследованию преступлений принято решение освободить их от выполнения несвойственных им функций.

В 2002 г. принята Концепция правовой политики Республики Казахстан, где определены основные направления развития правовой системы страны на период до 2010 года.

Фундаментальные изменения, происходящие в мировой экономике и политике, процессы глобализации, а также внутренняя динамика развития страны обусловили принятие новой Концепции правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 гг., утвержденной Указом Президента Республики Казахстан от 24 августа 2009 года.

Законодательство, регулирующее деятельность правоохранительных органов, постоянно совершенствуется. И это объективно.

Полагаю, что особенность ОВД связана с выполнением обширного круга обязанностей и соответственно наделением широкого круга полномочий. Деятельность органов внутренних дел охватывает практически все сферы жизни общества. Работа сотрудников органов внутренних дел связана с непосредственным взаимодействием с населением республики.

Анализ научных источников показал, что вопросы защиты и обеспечения прав человека остаются актуальными во все времена. Особенно это связано с действиями правоохранительных органов, применяющими в своей деятельности, как методы убеждения и принуждения. Полагаю, что вопросы обеспечения прав человека через призму деятельности ОВД требуют постоянного внимания. Это связано с изменением общественных отношений, появлением новых негативных явлений, связанных с глобальными проблемами, с социально-экономической ситуацией, а также с изменением социального назначения ОВД, изменением уголовной политики и уголовного законодательства в целом.

Сегодня настало время переосмысления деятельности правоохранительных органов и в частности полиции в реалиях современного Казахстана. Общество Казахстана сегодня – это не общество 90-х или 2000-х. Оно на много стало грамотней в правовом смысле, лучше технически оснащено. И если в 90-х или даже в 2000-х была кое какая возможность при выполнении функциональных обязанностей пренебрегать правами граждан, попирая или игнорируя их, то сегодня ситуация крайне изменилась. Сегодня общество зная хорошо свои права, а главное зная что у них есть возможность использовать все возможные технические средства (телефоны с видео камерами, камеры и другие технические средства) для защиты своих прав и свобод сильно ограничили действия правоохранительных органов обязывая их выполнять свои функциональные задачи только в пределах правового поля и не при каких обстоятельствах не выходить за рамки правового поля ущемляющих права и свободы каждого гражданина.

На этом фоне необходимо переосмыслить свое отношение к долгу, чести, функциональным обязанностям и понять, что сегодня настало время изменить методы работы и условия работы правоохранительных органов, а в частности полиции при выполнении ими своих обязанностей. Полиция сегодня – это не карательный орган государства, а правоохранительный орган государства оказывающий правоохранительные услуги по защите конституционных прав и свобод человека и гражданина. И это не просто громкие слова, это реалии современного Казахстана, требование времени. И чем раньше мы это поймем, тем быстрее реформы проводимые в правоохранительной системе Казахстана начнут действительно работать.

Действующий Президент Республики Казахстан Касым Жомарт Токаев также отметил в своем Послании народу Казахстана от 01.09.2020 г. «Казахстан в новой реальности: время действий»: что реформа правоохранительной системы, начатая Первым президентом Казахстана, будет продолжена. «Важно научить сотрудников правоохранительных органов вести открытый диалог с людьми. Это направление должно стать приоритетным в системе подготовки и подбора кадров»[1].

То есть, необходим диалог с обществом. Граждане Казахстана должны доверять полиции, ведь только на доверии возможен тот диалог с

обществом о котором говорил Президент Казахстана Касым Жомарт Токаев.

Для перевода полиции на сервисную модель, необходимо:

Первый шаг: необходимо отделить как не свойственную функцию следствие и дознание в самостоятельную структуру и вывести из МВД образовав следственный комитет, на подобии ГСК с подчинением Президенту страны (на примере таких стран, как США, стран Европы, Грузии). Так как, согласно Закону РК «Об органах внутренних дел Республики Казахстан», принятому 23 апреля 2014 г. (ст. 4), основными задачами полиции являются: профилактика правонарушений; охрана общественного порядка; борьба с преступностью; исполнение уголовных наказаний и административных взысканий[2].

Второй шаг: необходимо создать при городских и областных акиматах на местах местные службы правопорядка на базе местной полицейской службы выведя ее из подчинения МВД и передав в подчинение местной исполнительной власти, с полным финансированием из местного бюджета. Данные службы будут в дальнейшем формироваться местной исполнительной властью и находится в полном ее подчинении, на примере США.

При МВД должны остаться службы прямо обеспечивающие правопорядок, защиту Конституционных прав и свобод человека и гражданина, защиту государственной и частной собственности, согласно ст. 6 Конституции Республики Казахстан где прямо говорится, что «В Республике Казахстан признаются и равным образом защищаются государственная и частная собственность» [3].

Третий шаг: необходимо полностью отказаться от протокольной формы, как показателе. Показателем деятельности полиции должно быть общественное мнение. Сплошные штрафы, административные аресты, исправительные работы лишь озлобляют общество и ни о каком диалоге, не может быть и речи. Необходимо чаще использовать такие методы, как предупреждение, разъяснительные беседы, диалоговые площадки и т.д.

Во многих странах давно уже используются камеры наблюдения, которые фиксируют правонарушения и налагают штрафы. На сегодняшний день, подобная практика применения умных камер наблюдения «СЕРГЕК» уже есть в Казахстане в виде пилотного варианта в таких мегаполисах как г. Алматы, г. Нур-Султан.

Если взять, к примеру, государства, в которых подобные реформы имели успех, то ярким примером можно привести опыт Грузии. Реформа, проведенная в Грузии в 2004 годах и сегодня дает свои плоды. Население Грузии любит и уважает свою полицию. Вопрос почему?

Во-первых, для полиции в Грузии не принципиально составление протоколов. Каждое утро на разводе руководство полиции доводит до своих подчиненных, что их задача профилактика, которая выражается в предупреждении граждан, а привод в участок возможен только в крайнем

случае. Полиция должна быть рядом и всегда прийти на помощь своим гражданам.

Во-вторых, экипаж состоящий из двух сотрудников патрульной службы с момента и до окончания патрулирования не при каких обстоятельствах не имеет права отлучаться от маршрута патрулирования, отключать светящие огни на крыше служебной автомашины, а также камеры которые располагаются, как внутри служебной автомашины, так и снаружи. Любой диалог с гражданами осуществляется в ракурсе пишущих камер. Если по какой то причине камеры отключатся или будут отключены мигающие огни на служебной автомашине, то сотрудники находящиеся на смене и механик отвечающий за техническое обеспечение служебной автомашины могут быть уволены после служебного расследования.

В-третьих, заработная плата полицейского начинается с трехсот долларов в месяц, а у руководящего состава заработная плата начинается с тысячи долларов в месяц. При этом средняя заработная плата в Грузии составляет в среднем 150/200 долларов[4].

На основании выше изложенного, можно сделать вывод, что благодаря реформе проведенной в полиции Грузии коррупционные риски были снижены и доведены до минимума. Подобные условия и методы работы на наш взгляд могли бы положительно сказаться на имидже полиции в Казахстане. Разве не об этом говорил еще 05 октября 2018 году, в своем Послании народу Казахстан «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» Первый Президент Республики Казахстан Нурсултан Абишевич Назарбаев отмечая, что «Нужно перевести работу полиции на сервисную модель. В сознании граждан должно укрепиться, что полицейский не карает, а помогает в трудной ситуации» [6].

Четвертый шаг: должно быть решение экономических проблем сотрудников полиции. В связи с ненормированным рабочим временем и рисками, связанными с профессиональной деятельностью, заработная плата и выходное пособие с выходом на пенсию должны быть пересмотрены и значительно увеличены. А также, государство должно обеспечить сотрудников полиции возможностью льготного кредитования с минимальной процентной ставкой, не превышающей от 0 до 1 % в год в банках Республики Казахстан.

Пятый шаг: необходимо приравнять сотрудников полиции к военнообязанным и, тем самым, дать возможность пользоваться льготами, которыми сотрудники полиции на данный момент лишены. К примеру, определение детей в детские дошкольные учреждения, в школы без очереди.

Шестой шаг: необходимо вернуть льготы бесплатного проезда на общественном транспорте сотрудникам полиции как в населенном пункте проживания и работы, так и по области.

Седьмой шаг: необходимо решить кардинально жилищные вопросы нуждающихся сотрудников полиции как минимум арендным жильем из

государственного жилищного фонда, а по выходу на пенсию выслуги лет значительным жилищным пособием на приобретение жилья, если как токовое в период службы сотруднику не было предоставлено, с последующей приватизацией.

Восьмой шаг: необходимо создать условия и на законодательном уровне закрепить протоколы с алгоритмами позволяющих применение спец средств, табельного оружия, благодаря которым сотрудники будут освобождаться от ответственности за их применение при самообороне и для предотвращения противоправных действий третьими лицами представляющих угрозу здоровью и жизни граждан (на примере, полиции США, где в целом полицейского оправдывают, если он действовал согласно протоколу). Полицейский не должен бояться последствий за применение табельного огнестрельного оружия, так как это может привести к новым трагедиям гибели полицейских выполняющих свой долг, но до последнего испытывающих страх последствий применения огнестрельного оружия.

Например, трагедии имевшая место в Алматы:

18 июля 2016 год, террорист днем хладнокровно расстреливал полицейских пытавшихся его задержать, а в ответ полицейские, не применяли оружие боясь правовых последствий и только сотрудник УССО, находящийся в это время на посту, оставив свой пост, не побоялся применить табельное оружие, погибнув сумел ранить террориста и тем самым остановил его.

20 сентября 2021 г. должник хладнокровно убивает двух полицейских, судебного исполнителя и двух гражданских лиц и таких примеров много.

Данные алгоритмы должны быть законодательно закреплены и служить гарантией защиты самого полицейского от правовых последствий за применение спец. средств и табельного огнестрельного оружия в тех или иных ситуациях по охране общественного порядка и защиты конституционных прав и свобод человека и гражданина когда наступает реальная угроза жизни как самого полицейского так и граждан.

Подобная практика, где сотрудник может сослаться на протокол и с него будет снята ответственность давно применяется в медицине, в авиации и т.д.

Девятый шаг: необходимо более качественно и требовательно подходить к вопросу качества подбора кадров на должность кандидатов в органы внутренних дел. Как минимум кандидат должен не только иметь хорошее здоровье, быть морально устойчивым, но и обладать определенными знаниями в области права, владеть несколькими языками как минимум казахским, русским, английским и китайским на хорошем разговорном уровне.

Десятый шаг: необходимо введение на законодательном уровне информационной цензуры, касательно деятельности правоохранительных органов. Выявлять нерадивых сотрудников надо, но публичное всенародное высмеивание сказывается на авторитете не только МВД в

целом, но и на авторитете самого государства, так как полиция это правоохранительный орган представляющий государство. За любую информацию о неправомерных действиях должностных лиц, государство должно закладывать в бюджет средства, в виде денежных поощрений. Но за публичное опубликование в СМИ, в интернет-сайтах информацию о подобных случаях, без согласования с уполномоченным органом, а также провокации в отношении сотрудников, государством должны жестко пресекаться, вплоть до административной ответственности.

Как минимум реализовав эти минимальные требования возможны на мой взгляд кардинальные изменения и результаты реформы проводимой в полиции Казахстана в части сервисной модели.

Для диалога с обществом необходимо в первую очередь доверие общества, граждане должны видеть в полицейском защитника конституционных прав и свобод, стоящего на страже правопорядка. Поменяв вывески, лозунги, но не поменяв методы работы мы не сможем получить результаты.

2004 г. тогда Президент Грузии Михаил Саакашвили, когда начинал свою реформу, он обратился к народу с заявлением и попросил год без полиции, обещая другую полицию. Временно функции полиции были переданы национальной гвардии. И через год народ Грузии получил ту полицию, которую обещал президент. Эта была новая полиция, доброжелательная, готовая в любую минуту прийти на помощь. На сегодняшний день граждане Грузии уважают и любят свою полицию, главное *они ей доверяют*.

Разве не в этом заключается смысл сервисной модели.

Список использованных источников:

1. Конституция Республики Казахстан от 30.08.1995г. [https://adilet.zan.kz/rus/docs/ K950001000](https://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000)
2. Послание Президента народу Казахстана от 01.09.2020 г. «Казахстан в новой реальности: время действий» https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-1-sentyabrya-2020-g
3. Послание Президента народу Казахстан от 05.10.2018 г. «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nnazarbaeva-narodu-kazahstana-5-oktyabrya-2018-g
4. Закон «Об органах внутренних дел Республики Казахстан». 23 апреля 2014 г. // <http://online.zakon.kz/Document/>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=789IF3usZiI>
6. https://www.bbc.com/russian/international/2010/06/100629_georgia_police_law

7. <http://www.police-reform.tj/index.php/tj/2013-02-15-05-39-38/about-police-reform/103-reforma-politsii-v-gruzii>
8. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%8F_%D0%93%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%B8

Т.В. Голованова – доцент кафедры административного права и административной деятельности органов внутренних дел Омской академии МВД России, кандидат юридических наук

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УСЛУГ ОРГАНАМИ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Отправной точкой правового регулирования предоставления государственных услуг органами исполнительной власти выступает принятие Федерального закона от 27 июля 2010 г. № 210-ФЗ «Об организации предоставления государственных и муниципальных услуг»[1]. Министерство внутренних дел Российской Федерации с этого момента оказывает населению государственные услуги, относящихся к компетенции органов внутренних дел в том числе в упрощенном порядке, реализуя концепцию по формированию электронного правительства Российской Федерации. Правовое регулирование предоставления государственных услуг органами исполнительной власти, в том числе полицией, представлено большим количеством правовых актов, включающих указы Президента Российской Федерации[2], постановления Правительства Российской Федерации[3], приказы Министра внутренних дел России[4]. При столь детальной правовой регламентации предоставления государственных услуг, складывается впечатление об отсутствии пробелов в обозначенной теме исследования. Вместе с тем, при детальном изучении всего объема правовых актов, касающихся государственных услуг, предоставляемых органами внутренних дел, можно заключить, что они призваны, во-первых, унифицировать порядок предоставления государственных услуг через различные административные регламенты, во-вторых, обеспечить ведомственный контроль за качеством полученной государственной услуги. Подзаконные правовые акты вполне справляются с повышением качества работы органов внутренних дел в сфере предоставления государственных услуг населению, что подтверждается ежегодно проводимыми мониторингами, опросами населения. Предоставление государственных услуг один из современных инструментов обеспечения прав и свобод человека и гражданина, поэтому деятельность органа исполнительной власти в этой сфере требует нормативной регламентации на уровне закона, а не подзаконного, либо ведомственного правового акта.

Федеральный закон от 7 февраля 2011 г. № 3-ФЗ «О полиции»[5] не относит представление государственных услуг к основным направлениям деятельности полиции, а также к ее обязанностям. В пункте 39 статьи 12 «обязанности полиции» говорится, лишь, что полиция обязана «предоставлять по межведомственным запросам органов государственной власти, органов местного самоуправления, предоставляющих государственные или муниципальные услуги, сведения о наличии у лица непогашенной или неснятой судимости, если для предоставления государственной или муниципальной услуги предусмотрено предоставление таких сведений или документа, содержащего такие

сведения, в указанные государственные органы или органы местного самоуправления».

Тем не менее МВД России широко вовлечено в процесс предоставления государственных услуг. Приказом МВД России от 30 июня 2017 года № 430 «Об организации и проведении мониторинга качества предоставления государственных услуг в системе МВД России» утвержден полный перечень государственных услуг, предоставляемых органами внутренних дел Российской Федерации. На сегодняшний день, в целом МВД России предоставляет населению порядка 40 государственных услуг, из них 19 – по линии миграции. Статистические данные свидетельствуют, что подразделениями по вопросам миграции и подразделениями Государственной инспекции безопасности дорожного движения ежегодно совокупно предоставляется порядка пятидесяти миллионов государственных услуг. Наиболее востребованными из них являются: услуги, связанные с выдачей и заменой документа, удостоверяющего личность гражданина на территории России и за ее пределами; оформление и выдача приглашений на въезд в Россию иностранцев и лиц без гражданства; оформление виз иностранным гражданам и лицам без гражданства; регистрация автотранспортных средств и др.

Справедливо утверждать, что органы внутренних дел являются одними из лидеров среди по количеству предоставления государственных услуг населению. Серьезная проблема правового регулирования предоставления государственных услуг органами внутренних дел заключается в отсутствии правового акта федерального уровня, указывающего на обязанность предоставления государственных услуг населению со стороны полиции. Данный правовой пробел существенным образом подрывает принцип деятельности полиции – законность, по которому полиция осуществляет свою деятельность в точном соответствии с законом.

Однако, проблема правового регулирования предоставления населению государственных услуг носит гораздо более масштабный характер нежели «умалчивание» основного нормативного правового акта, регламентирующего профессиональную деятельность полиции, об одном из видов ее деятельности, носящего столь массовый характер.

Поскольку получение государственной услуги от органа исполнительной власти это конституционное право граждан, логичным было бы предположить, что Конституция Российской Федерации выступая основным законом государства отнесет все совокупные государственные услуги к видам деятельности органов исполнительной власти, а последующие, нижестоящие законы, имеющие меньшую юридическую силу, продублируют данную позицию. Между тем Конституция Российской Федерации термин «услуга» рассматривает исключительно относительно сферы экономических отношений в качестве вида материальной деятельности (чч.1 и 2 ст. 8, ч. 1 ст. 74). Федеральным конституционным законом от 17 декабря 1997 г. № 2-ФКЗ «О

Правительстве» услуга также отнесена к экономической категории, т.к. она «обеспечивает единство экономического пространства и свободы экономической деятельности, свободное перемещение товаров, услуг и финансовых средств». Органы исполнительной власти, включая органы внутренних дел, оказывающие государственные услуги виной сфере, например, социальной, оказались вне рамок конституционно-правового регулирования своей деятельности. Некоторые исследователи такую ситуацию, сложившуюся в правовом регулировании и расценивают в качестве отсутствия «легальных оснований для деятельности публичной власти по предоставлению государственных услуг населению» [1, с. 70]. В связи с этим приходят к выводу о вынужденном сужении понятия и сущности государственных услуг от уровня общественных благ, соответствующих определенным параметрам, удовлетворяющим потребность заявителей [2], обязательных к представлению со стороны государства до обычного объекта гражданских прав.

Такая позиция видится не лишенной научной обоснованности, в то же время, принимая во внимание довольно сложный путь включения изменений и дополнений в Конституцию Российской Федерации, возможно следует согласиться, что федеральным законам, в некоторых случаях, свойственно закреплять общие положения, формально отнесенных к конституционным основам, вытекающим из них, но по каким-то причинам, не попавшим в Основной закон государства.

Таким образом, можно заключить, что упомянутый закон Об организации предоставления государственных и муниципальных услуг выполняет в современной правовой системе России роль регулятора общественных отношений, складывающихся в сфере предоставления органами исполнительной власти государственных услуг. Вместе с тем, полиция Российской Федерации имеет собственное нормативное правовое регулирование реализации вверенных полномочий, поэтому специальный закон, регламентирующий деятельность полиции, по нашему мнению, обязан упомянуть предоставление государственных услуг населению органами внутренних дел в качестве основных направлений деятельности полиции, перечисленных в статье 2 Федерального закона «О полиции». Имеющийся список основных направлений деятельности полиции в упомянутой статье требует дополнения п. 13 «предоставление государственных услуг».

Конституционные недочеты могут быть оправданы ее фундаментальностью, длительной процедурой внесения изменения, в то время как правовые акты иного уровня должны незамедлительно приводятся в соответствие с вновь принимаемыми законами.

Разработка и принятие Федерального закона «О полиции» пришлась на период 2009-2010 года, практически одновременно с Федеральным законом «Об организации предоставления государственных и муниципальных услуг», причина их несогласованности видится в слабом

взаимодействии органов исполнительной власти, разрабатывающих законопроекты.

На наш взгляд, помимо дополнения в основные направления деятельности полиции – предоставление государственных услуг, необходимо включить в число обязанностей полиции предоставление государственных услуг, иначе данный вид деятельности органов внутренних дел продолжит оставаться вне закона, имея при этом широкое подзаконное нормативное правовое регулирование и объемную практическую реализацию.

Список использованных источников:

1. Кандрина Н.А. Конституционно-правовое регулирование реализации права граждан на предоставление государственных и муниципальных услуг: состояние, проблемы и пути их решения // Российский юридический журнал. 2018. № 1 (118). с. 69-76.
2. Костина С.Н. Организация предоставления государственных и муниципальных услуг : учеб. пособие. Екатеринбург, 2019. — 123 с.
3. Сборник законодательства Российской Федерации от 11 апреля 2011 г. №15. Ст. 2038
4. Указ Президента Российской Федерации от 7 мая 2012 г. № 601 «Об основных направлениях совершенствования системы государственного управления».
5. Постановление Правительства Российской Федерации от 22 декабря 2012 г. № 1376 «Об утверждении Правил организации деятельности многофункциональных центров предоставления государственных и муниципальных услуг»; постановление Правительства Российской Федерации от 24 октября 2011 года № 861 «О федеральных государственных информационных системах, обеспечивающих предоставление в электронной форме государственных и муниципальных услуг (осуществление функций); постановление Правительства Российской Федерации от 20 ноября 2012 г. № 1198 «О федеральной государственной информационной системе, обеспечивающей процесс досудебного (внесудебного) обжалования решений и действий (бездействия), совершенных при предоставлении государственных и муниципальных услуг» и другие.
6. Приказ МВД России от 29 декабря 2014 г. № 1144 «О повышении качества предоставления государственных услуг в системе МВД России»; приказ МВД России от 28 декабря 2020 года № 910 «Об организации и проведении мониторинга качества и доступности предоставления государственных услуг в системе МВД России».

Т.Ж. Қаратаев – Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Момышұлы атындағы оқу орталығы (Шымкент қ.), з.ғ.к., полиция полковнигі

ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ САРАЛАУДА АСА ҚАТЫГЕЗДІК БЕЛГІЛЕРІН АНЫҚТАУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ЖАЗАНЫ ТАҒАЙЫНДАУДАҒЫ АЛАП ОРНЫ

Қазақстан Республикасының Конституциясының 1-бабында «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы - адам және оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» [1, б.1] - деп айқын көрсеткен.

Сондықтан, адамдардың құқықтары мен бостандықтары, өмірі мен денсаулығы қолданыстағы барлық заңдармен қорғалады. Егер олардың құқықтарына қатысты қандай да бір заңға қайшы іс-әрекеттер жасалынса онда аталған адамдар жауаптылыққа тартылады. Жауаптылық бірнеше түрлерге бөлінеді (қылмыстық, әкімшілік, азаматтық және тәртіптік). Соның бірі қылмыстық жауаптылық, оның өзіне тән ерекшеліктері бар.

Кез-келген тұлғаға қатысты жасалынған құқық бұзушылықтардың ең ауыр түрі қылмыстық іс-әрекеттер арқылы жасалынады. Себебі, ол адамның өмірі мен денсаулығына елеулі түрде зиян келтіреді.

Қылмыстық жауаптылық қылмыстық жазалау қатерімен тиым салынған қоғамға қауіпті кінәлі түрде істелген іс-әрекет және әрекетсіздік жасалынғанда ғана белгіленеді. Тұлғалар қылмыстық жауаптылыққа, өздерінің істеген іс-әрекеттері үшін қолданыстағы қылмыстық заңнамаларда қарастырылған нақты қылмыстық құрамның белгілері болған жағдайларда тартылады. Мысалы: қарақшылық, ұрлық, ұрып-соғу, денсаулыққа қасақана орташа зиян келтіру, бұзақылық және т.б. Оның өзінде қылмыстық жауаптылық адамдарға нақты қылмыс құрамын түзейтін қылмыстық құқылық нормаларды кінәлі түрде ғана бұзғанда белгіленеді.

Яғни, қылмыстық жауаптылық бұл қылмыстық құқылық норманы бұзудың нәтижесі, қоғамға қауіпті іс-әрекеттің көрінісі. Қылмыстық құқық бұзушылықтар орын алмаса қылмыстық жауаптылық та болмайды. Қолданыстағы қылмыстық заңнамалардың шеңберінде жазалау қатерімен тиым салынған қоғамға қауіпті іс-әрекеттер үшін қылмыстық жауаптылық тек жасалынған қылмыстық құқық бұзушылықтармен келтірілген зиянның көлеміне, қылмыстың жасалу тәсіліне, кінәнің нысанына, қылмыскердің тұлғасының ерекшеліктерін ескере отырып қана жүргізіледі.

Барлық қылмыстық құқық бұзушылықтар іс-әрекеттер мен әрекетсіздік арқылы, қасақана немесе абайсызда жасалынады. Қылмыстық құқық бұзушылықтар әр түрлі жолдармен және әдіс-тәсілдермен жүзеге асырылды.

Қылмыстық құқық бұзушылардың жасалу белгілерінің бірі - аса қатыгездікпен, садизммен, сондай-ақ жәбірленушіні қинаумен орындалады. Қазақстан Республикасы қылмыстық кодексінің 54-бабына

сай аталған іс-әрекеттер қылмыстық жауаптылық пен жазаны ауырлататын мән-жайлар ретінде бағаланады [1, б. 36].

Қазақстан Республикасы қылмыстық кодексіне сүйенсек аса қатыгездікпен жасалынатын іс-әрекеттерге келесідей құқық бұзушылықтарды жатқызуға болады: Адам өлтіру (ҚР ҚК-нің 99-бабы); Денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру (ҚР ҚК-нің 106-бабы); Денсаулыққа қасақана ауырлығы орташа зиян келтіру (ҚР ҚК-нің 107-бабы); Зорлау (ҚР ҚК-нің 120-бабы); Сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттері (ҚР ҚК-нің 121-бабы). Аталған құқық бұзушылықтардың барлығы «жеке адамдарға қарсы жасалынған» қылмыстық құқық бұзушылықтардың қатарына жатады. Яғни, адам өлтіруді, басқа адамды құқыққа қарсы қасақана қазаға ұшырату; денсаулыққа қасақана ауыр және орташа зиян келтіру; жәбірленушіге немесе басқа адамдарға күш қолданып немесе оны қолдану қатерін төндіріп не жәбірленушінің дәрменсіз күйін пайдаланып жыныстық қатынас жасау; күш қолданып немесе оны қолдану қатерін төндіріп не жәбірленушінің дәрменсіз күйін пайдаланып еркек пен еркектің жыныстық қатынасы, әйел мен әйелдің жыныстық қатынасы, жәбірленушіге немесе басқа адамдарға жасалған сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттер үшін кодексте аса қатыгездік белгілері қаралған.

Сонымен қатар, бұзақылық (ҚР ҚК-нің 293-бабы) үшін аса қатыгездік белгісі қаралған. Бұзақылық қоғамдық тәртіпке және қауіпсіздікке қарсы жасалынған құқық бұзушылықтарға жатқызылады. Яғни қоғамдық тәртіпті қоғамды құрметтемеу анық көрінетін, азаматтарға күш қолданумен не оны қолдану қатерін төндірумен, сол сияқты бөтеннің мүлкін жоюмен немесе бүлдірумен не барынша арсыздықпен ерекшеленетін әдепсіз әрекеттер жасаумен ұштасқан аса қатыгездікпен бұзу арқылы жүзеге асырылады.

Жануарларға қатыгездік жасау (ҚР ҚК-нің 316-бабы) жануарларға олардың өлуіне немесе мертігуіне әкеп соққан іс-әрекеттер, егер бұл іс-әрекет бұзақылық ниетпен немесе садистік әдістерді қолдана отырып жас балалардың көз алдында жасалса қатыгездік болып есептелінеді.

Қолданыстағы нормативтік актілерге, сот тәжірибесі мен әдебиеттерге саралау жасасақ «аса қатыгездік» белгісіне қатысты біркелкі ұғым жоқ.

Мысалы, «аса қажеттілік» ұғымын талдауға қатысты отандық түсіндірме сөздік кітаптарға саралау жасағанда, «аса қатыгездік» ұғымына нақты түсіндірме берілмегендігін білуге болады. Ал, «қатыгездік» ұғымын алсақ ол «қаталдық, аяусыз, мейірімсіздік» деген мағыналарды береді. «Аса» деген сөздің мағынасы «айрықша, өзгеге ұқсамайтын, жекелей, өзгеше» деген ұғымдарды қамтиды.

Осыдан шығатын болсақ, аса қатыгездікпен жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтар айрықша өшпенділікпен, мейірімсіздікпен жүзеге асырылады.

Қылмыстық құқықтық әдебиеттерінде «аса қатыгездік» пен «қатыгездік» ұғымы бірдей деп есептелінеді, сондықтан ерекшеліктер көрсетілмеген.

Аса қатыгездікпен, садизммен, қорлаумен, сондай-ақ жәбірленушіні қинай отырып қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасау, көбінесе жеке адамдарға, олардың өміріне, денсаулығына, бостандығына қарсы жасалады. Адам өлтіру, зорлау, қарақшылық, бұзақылық кейбір жағдайларда аса қатыгездікпен жасалынады, сонымен қатар өзге де аса ауыр қылмыстық құқық бұзушылықтарда бұл белгілер көрініс беруі мүмкін. Оған балаларының көзінше анасын азаптауды, сабау немесе жәбірленушіні жанын қинап өлтіру, ерекше қаталдықпен мүлікті қорқытып талап ету сияқты іс- әрекеттерді жатқызамыз. Яғни, қылмыскерлер осы көрсетілген тәсілдер арқылы жәбірленушіні қинап, оны азаптап, жанын, тәнін ауыртып, оған аса ауыр материалдық және моральдық ауырлықты келтіру арқылы қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасайды. Жәбірленушіні қинап, қорлық көрсету дегеніміз кінәлінің жәбірленушіге қарсы шектен шыққан арсыздықпен қылмыс істеуі, оның ар-намысын, адамгершілігін аяққа басу арқылы моральдық немесе материалдық зардап келтіруін айтамыз. Аталған белгілерді жауаптылықты ауырлататын мән-жайларға жатқызу үшін, сотқа дейінгі тергеп-тексеру органдарының, соттың кінәлінің ерекше қаталдықпен немесе жәбірленушіге қорлық көрсетіп қылмыстық құқық бұзушылық істеу тәсілін қолдануды сезгенін сот тәжірибесінде анықтау аса қажет [3, б. 112].

«Адамның өмірі мен денсаулығына қарсы кейбір қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралау туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы N 1 Нормативтік қаулысының 10 тармағына сүйенсек [4, б.76], «Қаза келтіру тәсіліне қатысты мән-жайларды бағалаған кезде қылмыскердің жәбірленушіге қатысты аса қатыгездік жасағанда тән немесе жан күйзелісі қасіретін келтіретін әрекеттерді қасақана жасайтындығын ескеру керек. Яғни, аса қатігездік белгілері келесідей жағдайларда көрініс береді: қылмыскер адам өлтірудің алдында немесе оны орындау кезеңінде жәбірленушіні азаптау, қинау немесе оны қорлау әрекеттерін жасайды; кінәлі кісі өлтіру кезеңінде жәбірленушіге ерекше күйзелістер мен қасіреттер (жәбірленушіні өлер алдында ұрып-соғу немесе оған аса ауыр жарақаттар келтіру; оны ұзақ уақыт бойы моральдық тұрғыдан азаптау, аса қиналыс тудыратын улы заттарды пайдалану; жәбірленушіні тірідей өртеу; аязда жылы киімсіз қалдыру; адамды астан, судан айыру және т.б.) келтіретін тәсілдерді жүзеге асырады».

Аталған іс-әрекеттер зорлық жасаумен де сәйкес келеді. Зорлық дегеніміз – бір адамның екінші бір адамға оның жеке басына тиіспеушілік құқығын бұзатын тән және психикалық тұрғыдан жасалатын іс-әрекеті. Зорлық тән және жан азабын шектірген зорлық болып екіге бөлінеді. Тән азабын шектірген зорлық – адамның ағзасына тікелей әсер ету арқылы ұрып-соғу, денесіне, денсаулығына зиян келтіру, түрлі тәсілдермен азаптап

қинау арқылы жасалынады. Тән азабын шектірген зорлықтың салдарынан жәбірленушінің денсаулығына аса ауыр зиян келтіріледі. Жан азабын шектірген зорлық – жәбірленушінің қарсылық көрсетуіне, өз құқықтары мен мүдделерін қорғауына деген ерік-жігерін жасыту мақсатында қорқыту, өлтіремін деп қоқан-лоққы жасау жолымен адамның психикасына әсер ету арқылы іске асырылады. Жан азабын шектірген зорлық жүйке ауруына немесе жан ауруына ұшыратуы мүмкін. Зорлық мән-жайына: қылмыстың айрықша қатыгездікпен немесе жәбірленушіні қорлап азаптаумен жасалуын; қылмыстың жасалу тәсіліне: кісі өлтіру, әуе кемесін айдап әкетуді; қылмыс құрамын айқындаушы белгіге: зорлау кезін жатқызуға болады. Аталған белгілер жауаптылықты ауырлатуы мүмкін. Зорлықпен жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтар қоғамдық қауіпті сипатқа ие болады.

«Зорлау және өзге де нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттерімен байланысты қылмыстарды саралаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы N 4 Нормативтік қаулысының 10 тармағына сай [5, б.67], «Жәбірленушілерді қорлау және мазақтау, оларды зорлау немесе өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттері барысында азаптау, сондай-ақ оларды қинап, ауру және қасірет шектіру мақсатында қасақана дене жарақаттарын келтіруді аса қатыгездік деп түсіну керек. Осы саралау белгісі бойынша жәбірленушілерді қинауды және зардап келтіруді тілеген немесе саналы түрде жәбірленушілерге немесе басқа адамдарға дене немесе моральдық қиналуды және күйзелісті келтірген кінәлілер жауапқа тартылуға жатады. Басқа адамдарға қатысты аса қатыгездікпен жасалған деп мысалы, анасын балаларының алдында зорлау, күйеуінің алдында әйеліне нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану және тағыда басқа әрекеттерді жасау танылуы мүмкін».

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы ҚК-нің 110-бабына сай «Қинау -азаптауды қолдану арқылы» жасалынады.

Қазақстан Республикасының «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» 2009 жылғы 4 желтоқсандағы Заңында [6, б. 39] «Отбасы-тұрмыстық қатынастар аясында бір адамның басқаларға қатысты дене зардабын және психикалық зардап келтіретін немесе келтіру қаупі бар құқыққа қарсы қасақана іс-әрекеті немесе әрекетсіздігі» деп айқындалған. Зорлық-зомбылық, егер: жұбайлар; бұрынғы жұбайлар; бірге тұратын немесе тұрған адамдар; жақын туыстар; ортақ балалары бар адамдар арасында отбасылық-тұрмыстық қатынастар аясында жасалса «тұрмыстық» ретінде сараланады.

Осы нормативтік-құқықтық актілерді тұрмыстық зорлық-зомбылықтың 4 түрі көзделген:

1. Күш көрсету – дене күшін қолданып, денені ауыртып денсаулыққа қасақана зиян келтіру.

2. Психологиялық тұрғыдан – адамның психикасына қасақана әсер ету, оны қорқыту, қорлау, бопсалау немесе құқық бұзушылықтарды немесе

өмірге немесе денсаулыққа қауіп төндіретін, сондай-ақ психикалық, дене және жеке басы дамуының бұзылуына әкелетін әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу (еріксіз көндіру) арқылы ар-намысы мен абыройын кемсіту.

3. Сексуалдық – адамның жыныстық тиіспеушілігіне немесе жыныстық еркіндігіне қауіп төндіретін құқыққа қарсы қасақана іс-әрекет, сондай-ақ кәмелетке толмағандарға қатысты сексуалдық сипаттағы іс-әрекеттер.

4. Экономикалық – адамды заңда көзделген құқығы бар тұрғын үйінен, тамағынан, киімінен, мүлкінен, қаражатынан қасақана айыру.

Жоғарыда көрсетілгендерді саралай келе келесідей қорытындыға келеміз: Яғни, аса қатыгездік - жәбірленушіге аса тән немесе жан күйзелісі мен қасіретін келтіретін қасақана жасалатын іс-әрекеттер мен әрекетсіздік. Аса қатігездік белгілеріне: адам өлтіру алдында немесе оны орындау процесінде жәбірленушіні азаптау, қинау немесе оны қорлауы; кісі өлтіру барысында жәбірленушіге ерекше күйзелістер мен қасіреттер әкелуі жатқызылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы: 1995 жылғы 30 тамызда қабылданған // <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 03.02.2021).
2. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 4 шілдедегі кодексі // <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 03.02.2021).
3. Ағыбаев А.Н. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне түсіндірме. Жалпы және Ерекше бөліктер. - Алматы: Жеті Жарғы, 2015. - 768 б.
4. Адамның өмірі мен денсаулығына қарсы кейбір қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралау туралы: Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы N 1 Нормативтік қаулысы // <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 03.02.2021).
5. Зорлау және өзге де нәпсіқұмарлық сипаттағы күш қолдану әрекеттерімен байланысты қылмыстарды саралаудың кейбір мәселелері туралы: Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы N 4 Нормативтік қаулысы // <http://adilet.zan.kz> (жүгіну күні: 01.02.2021).
6. Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы: Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 4 желтоқсандағы Заңы // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P04000018S_/history (жүгіну күні: 04.08.2020).

Е.И. Исibaева - Қ.Жұбанов атындағы АӨУ құқықтану кафедрасының доценті, тарих ғылымдарының кандидаты

З.З. Нұрыш - Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының жалпы заң пәндері кафедрасының доценті, з.ғ.м., полиция подполковнигі

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМАДАҒЫ КИБЕРҚАУІПСІЗДІК

Бүгінгі таңда кез-келген ұйымның ең құнды активі ақпарат болып табылады және барлық бизнес-процестердің негізі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар болып табылады. Ақпараттың жеткіліксіз қорғалуы деректердің ұрлануына, компания ресурстарына рұқсатсыз кіруге және зиянды бағдарламаларды жұқтыруға әкелуі мүмкін – мұның бәрі бизнестің жұмыс істеу қабілетіне әсер етуі мүмкін және ұйым үшін қауіпті болуы мүмкін. Мұндай жағдайда компания деректерін сауатты түрде құрылған қорғау-оның бәсекеге қабілеттілігі мен дамуын қамтамасыз етудің негізгі шарттарының бірі. Бүгінгі таңда ақпараттық қоғамды дамытудың қажетті шарты киберқауіпсіздік болып табылады, оның артында қауіпсіздік проблемалары мен олардың техникалық шешімдерден бастап заң шығарушылыққа дейінгі шешімдерінің шексіз тізімі тұруы мүмкін.

Цифрландыру бастамасы тиімді киберқауіпсіздік стратегиясына көбірек мән береді. Өткен екі жыл ішінде елімізде киберқауіпсіздік саласын дамытудың негізгі тұжырымдамалық тәсілдері әзірленді. "Қазақстан киберқалқаны" киберқауіпсіздік тұжырымдамасы, сондай-ақ бірқатар заңнамалық актілер мен салалық бұйрықтардың үлкен саны әзірленіп, бекітілді. Бұдан басқа, зиянды кодты зерттеу бойынша сынақ зертханалары құрылды, ақпараттық қауіпсіздікті ұлттық үйлестіру орталығы іске қосылды, осы мамандық бойынша гранттар саны артты [1].

Киберқауіптер саласындағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі халықаралық қызметтердің деректері бойынша әлемде әр секунд сайын шамамен 12 адам кибершабуылға ұшырайды, ал жыл сайын әлемде 556 млн-ға жуық киберқылмыс жасалады, олардың шығыны 100 млрд АҚШ долларын құрайды.

Қазақстанның киберқауіпсіздігінің ағымдағы мәртебесі.

Жаһандық киберқауіпсіздік индексіне (Global Cybersecurity Index) Қазақстан өз позициясын қарқынды түрде жақсартуда. Осылайша, соңғы есепте Қазақстан бірден 42 пунктке - 40-орынға көтерілді. Өткен жылғы рейтингте ел 82-ші орынды иеленді.

Айта кетейік, ТМД елдері арасында Қазақстан Ресейден кейінгі екінші орында тұр (26 орын). Рейтингтегі көрші орындар ел Ирландия (38 орын), Израиль (39 орын), Индонезия (41 орын), Португалия (42 орын) және Монакомен (43 орын) бөліседі. Индекс көшбасшылары Ұлыбритания (бірінші орын), АҚШ (екінші орын) және Франция (үшінші орын) болды. Төртінші орында Латвия, бесінші орында Эстония. Бұл шолуда Өзбекстан – 52 орын, Украина – 54 орын, Беларусь – 69 орын, Тәжікстан – 107 орын, Қырғызстан-111 орын алды.

«Қазақстан киберқалқаны» бағдарламасы аясында мемлекет киберқауіпсіздік үшін аса маңызды 336 нысанды анықтады, оларға мемлекеттік құрылымдар, банктер және шабуылдары елдік немесе мемлекетаралық әсер етуі мүмкін өнеркәсіптік кәсіпорындар жатады.

«Қазақстан киберқалқаны» киберқауіпсіздік бағдарламасын белсенді іске асыру 2018 жылы басталғанын және 2022 жылға дейін есептелген[1].

Қазақстанда кибер қылмыспен күрес үшін арнайы қорғау жүйесін құру қажеттілігі туралы Қазақстанның Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев 2017 жылғы қаңтардағы өзінің жыл сайынғы халыққа Жолдауында мәлімдеді. Сол кезде ол үкіметке және ҰҚК-ге «Қазақстанның киберқалқаны» жүйесін құру бойынша шаралар қабылдауды тапсырды.

Кибер шабуылдардың қауіптері

Киберқауіпсіздік бойынша халықаралық сарапшылар 2019 жылы әлемде кибершабуылдар әр 14 секунд сайын болады деп есептеді. Кибершабуылдардың көбеюіне байланысты олардың келтірген залалы да артып келеді: егер өткен жылы экономиканың әртүрлі секторларындағы компаниялардың шығындары 1,5 трлн долларды құраса, 2019 жылы сарапшылардың болжамы бойынша олар 2,5 трлн долларға жетті. 2022 жылға қарай Дүниежүзілік экономикалық форумның болжамы бойынша кибершабуылдардан болатын планетарлық залал сомасы 8 трлн долларға дейін өсуі мүмкін.

Кибершабуылдарға кез — келген адам ұшырауы мүмкін-ірі компаниялар да, қарапайым пайдаланушылар да. Көптеген адамдар өздерінің теледидарлары мен басқа да тұрмыстық техникалары хакерлерді қызықтырмайды деп ойлайды. Алайда, бұл құрылғылар арқылы әртүрлі мақсаттарда қолдануға болатын жеке деректерге қол жеткізуге болатынына назар аударатындар аз.

Жалпы, киберқылмыстың жедел өсуінің себептерінің бірі, мамандардың пікірінше, технологиялық трендтер болып табылады.

«Киберқауіпсіздік мәселелері білім беру саласымен тығыз байланысты, өйткені егер сіз 12345 паролін немесе Атыңызды және басқа заттарды орнатсаңыз, ешқандай мемлекеттік, тергеу және басқа органдар

сізге көмектесе алмайды. Бұзушылықтар мен енулердің үлкен саны пайдаланушылардың жағымсыз мінез-құлқымен немесе бұл деректерді жүйелік әкімшіден немесе басқа «фишинг» әдісімен ашуға дайын болуымен байланысты.

Естеріңізге сала кетейік, 2019 жылы Қазақстан САМР ұйымдастыру комитетінің құрамына кірді. Cybersecurity Alliance for Mutual Progress Оңтүстік Кореяда жұмыс істейді. Оның құрамына 46 елден 60 ұйым кіреді. САМР мүшелері киберқауіпсіздік мәселелері бойынша оқу бағдарламаларымен және ақпаратпен алмасу мүмкіндігіне ие, олар барған сайын күрделене түсуде және бүкіл әлем бойынша пайдаланушылар мен ұйымдарды көбірек қозғауда.

Пандемия киберқауіпсіздікке әсер етті.

Пандемия мен оқшауланудың салдарынан адамдар желіде көбірек уақыт өткізеді және сәйкесінше интернетте көбірек сатып алулар жасайды және жеткізу қызметтерін пайдаланады. Өз кезегінде, алаяқтар мұны әртүрлі айла-амалдармен қолданады, олардың көмегімен олар пайдаланушыларды ақшаны өз еркімен бөлуге, трендтерді бақылауға және жаңа қылмыстық схемаларды ойлап табуға мәжбүр етеді.

Мұнда тексеру туралы айтатын болсақ, платформа мамандары пайдаланушылардың қауіпсіздігін арттыру үшін үнемі жұмыс істейді. Мысалы, оларға есептік жазбасын растау үшін sms-растAUDAN өту ұсынылады.

Қазір кез-келген бизнес киберқауіпсіздік қызметін тұтынушы болып табылады. Киберқауіпсіздік қызметтерінің негізгі тұтынушылары, әрине, банк секторы болып табылады, өйткені бұл олардың беделі үшін өте маңызды. Сонымен қатар, егер ақпарат шығып кетсе, онда қаржылық шығындарды болдырмау өте қиын болады.

Хакерлердің, алаяқтардың тапқырлығы, сондай-ақ ақпаратты өңдеудің жаңа әдістерінің пайда болуы осы салада жаңа шешімдер тудыратын ақпараттық қауіпсіздіктің қатаң стандарттары мен талаптарын әзірлеуге ынталандырады, дейді сарапшылар.

Киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету – бұл іске асыруға болатын жоба емес екенін түсіну маңызды. Бұл, ең алдымен, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша белгілі бір ережелер мен ұсыныстарды ескере отырып, ұйымның өмірлік циклінде жаңа процестерді құру және қолданыстағы процестерді өзгерту[2].

Жаңа технологиялар, электрондық қызметтер біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды. Қоғам күн сайын ақпараттық-коммуникациялық технологияларға тәуелді бола бастағанын ескере отырып, бұл технологияларды қорғау және қол жетімділік ұлттық мүдделер үшін өте маңызды тақырыпқа айналады.

Қазіргі жағдайда киберқауіпсіздік мәселелері жеке есептеу техникасы объектісіндегі ақпаратты қорғау деңгейінен әрбір мемлекеттің ақпараттық және ұлттық қауіпсіздігінің құрамдас бөлігі ретінде Киберқауіпсіздіктің бірыңғай жүйесін құру деңгейіне шығады.

Осылайша, 2016 жылғы IMD World Competitiveness Center жариялаған 61 елдің бәсекеге қабілеттілік индексіне сәйкес Израиль киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелерінде көш бастап келеді.

Әскери және азаматтық салада өсіп келе жатқан кибернетикалық қауіп-қатерлерді түсіну жүздеген мамандардан тұратын арнайы топ құру туралы шешімге әкелді, ол бір жылдан кейін кибер соғыстың болашақ қауіп-қатерлеріне дайындық үшін ұлттық деңгейде салыстырмалы инновациялардың ұсыныстарын ұсынды.

Инновациялар нақты технологияларды әзірлеуге ғана емес, сонымен қатар өнеркәсіптік және академиялық топтардың ұлттық қауіпсіздік құрылымдарымен ынтымақтастығын, мектеп оқыту жүйесі шеңберіндегі білім беру бағдарламаларын, біліктілікті арттырудың академиялық орталықтарын, сыни ұлттық жүйелерді құруды және басқа да көптеген жобаларды қамтитын қажетті инфрақұрылымды құруға қатысты болды [3]

Нәтижесінде, 2011 жылы израильдік киберқауіпсіздік ұлттық бюросы осы жаңалықтарды бақылауды, жоспарлауды және жүзеге асыруды қамтамасыз ету үшін құрылды.

Бұл проблема жаһандық ауқымда өзекті бола бастаған сайын, Израильде жинақталған тәжірибе мен тиісті мемлекеттік стратегия біртіндеп жеке компанияларды ел экономикасының қуатты секторына айналдырды.

Сонымен қатар, әлемдік аренада қандай да бір мемлекеттегі ақпараттық қауіпсіздік саясаты киберқауіпсіздік стратегияларын қабылдау арқылы қамтамасыз етіледі.

Алғашқы киберқауіпсіздік стратегиясы 2003 жылы АҚШ-та пайда болды. Осыдан кейін Виртуалды кеңістіктегі осындай стратегия мен қауіпсіздік жоспарлары бүкіл Еуропаға таралды.

Киберқауіпсіздік стратегиясының төрт жылдық мақсаты киберкеңістікке сенімділікті қамтамасыз ете отырып, киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша әлеуетті арттыру және халықтың киберқауіптер туралы хабардарлығын арттыру, оның ішінде тіршілікті қамтамасыз ету қызметтерінің негізінде жатқан ақпараттық жүйелерді қорғауды қамтамасыз ету, мемлекеттік және жеке сектор үшін киберқауіптерді еңсеру, киберқауіпсіздік саласында ұлттық бақылау жүйесін енгізу, мемлекеттің цифрлық ресурстарының тұтастығын қамтамасыз ету, аса маңызды ақпарат инфрақұрылымын қорғау саласында халықаралық ынтымақтастықты ілгерілету, киберқылмыспен күресті, киберқауіпсіздік туралы Қоғамдық хабардарлықты арттыру, киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін заңнамалық базаны әзірлеу.

Аталған орталықты құрудың мақсаты киберкеңістікте қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі альянстың мүмкіндіктерін кеңейту, оның ішінде ақпаратты қорғаудың жаңа тәсілдерін зерттеу және әзірлеу, оның ішінде мүше елдердің ақпараттық жүйелеріне зиянды әсерді анықтау, келтірілген залалды бағалау, олардың жұмыс қабілетін қалпына келтіру, сондай-ақ кибершабуылдардың алдын алу бойынша шараларды уақтылы қабылдау,

НАТО-ның киберқорғау саласындағы қызметін заңды сүйемелдеу, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы тәжірибені зерделеу, қорыту және тарату болып табылады., мүше елдердің ақпаратты қорғау және қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы оқу-әдістемелік жұмыс және мамандарды даярлау.

Осылайша, әлемдік тәжірибе бүгінгі таңда киберқауіпсіздік мәселелері жаһандық сипатқа ие екенін көрсетеді, бұл өз кезегінде Ұлттық қана емес, тиісті халықаралық қауіпсіздік стратегиясын әзірлеу қажеттілігін туындатады [4].

Мемлекет өмірінде, оның экономикасы мен қауіпсіздік жүйесінде киберкеңістік пен қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар маңызды рөл атқаратын қазіргі әлемде жоғары технологияларды қолданумен байланысты қауіптерді елемеуге болмайтыны анық.

Бұл жерде Қазақстан Республикасы да ерекшелік болған жоқ, Қазақстандағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дамуының жоғары қарқыны тиісті инфрақұрылымды қорғау мәселелерін өзектендіреді, өйткені оның зақымдануы немесе қирауы ел қауіпсіздігі үшін елеулі салдарларға әкелуі мүмкін.

Осылайша, «Касперский Зертханасының» деректері бойынша Қазақстан пайдаланушылары веб-шабуылдарға жиі ұшырайтын елдер тізімінде 6-шы орында және мобильді құрылғыларға арналған қорқытып алушы трояндарға шабуыл жасаған пайдаланушылар саны бойынша 9-шы орында тұр.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының заңнамасын талдау бүгінгі күні заңнамада киберқылмыс, киберкеңістік, киберқауіпсіздік, киберқорғау сияқты негізгі ұғымдар айқындалмаған деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Сонымен бірге ақпараттық қауіпсіздік терминін қолдану байқалады.

«Ақпараттандыру туралы» 2016 жылғы 24 қарашадағы Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабына сәйкес мынадай терминдер мен олардың анықтамалары көзделген:

- ақпараттандыру саласындағы ақпараттық қауіпсіздік-электрондық ақпараттық ресурстардың, ақпараттық жүйелердің және ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның сыртқы және ішкі қатерлерден қорғалуының жай-күйі;
- ақпараттық қауіпсіздік оқиғасы-ақпараттандыру объектілерінің қазіргі бар қауіпсіздік саясатын ықтимал бұзу туралы не ақпараттандыру объектілерінің қауіпсіздігіне қатысы болуы мүмкін, бұрын белгісіз болған жағдай туралы куәландыратын жай-күйі;
- ақпараттық қауіпсіздіктің оқыс оқиғасы-ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның немесе оның жекелеген объектілерінің жұмысында жеке немесе сериялы түрде туындайтын, олардың тиісінше жұмыс істеуіне қатер төндіретін және (немесе) электрондық ақпараттық ресурстарды заңсыз алу, көшірмесін түсіріп

алу, тарату, түрлендіру, жою немесе бұғаттау үшін жағдай жасайтын іркіліс [3].

Бұдан басқа, жыл сайынғы негізде меншік иелерінің өтініші бойынша мемлекеттік техникалық қызмет ақпараттық жүйені, «электрондық үкіметтің» ақпараттық-коммуникациялық платформасын және мемлекеттік органның интернет-ресурсын ақпараттық қауіпсіздік талаптарына сәйкестігіне аттестаттауды, яғни аттестаттау объектілерінің қорғалу жай-күйін, сондай-ақ олардың ақпараттық қауіпсіздік талаптарына сәйкестігін айқындау жөніндегі іс-шараларды жүргізеді.

Осылайша, Қазақстан Республикасы заңнамасының, сондай-ақ жоғарыда келтірілген шет елдердегі негізгі бағдары мен басымдықтары ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның аса маңызды объектілерін, оның ішінде жұмыс істеуінің бұзылуы немесе тоқтатылуы Әлеуметтік және (немесе) техногендік сипаттағы төтенше жағдайға немесе қорғаныс, қауіпсіздік, халықаралық қатынастар, экономика үшін елеулі теріс салдарларға әкеп соғатын «электрондық үкіметтің» ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымын қорғау болып табылады деп қорытынды жасауға болады, Қазақстан Республикасының жекелеген шаруашылық, инфрақұрылым салалары немесе тиісті аумақта тұратын халықтың тыныс-тіршілігі [5].

Осыған байланысты әлемдік практиканы ескере отырып, мысалы, Еуроодаққа мүше мемлекеттердің ұқсастығы мен тәжірибесі бойынша ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қолданылатын барлық тәсілдерді қайта қарау және Киберқауіпсіздіктің ұлттық стратегиясын әзірлеу қажеттілігі туындайды.

Себебі, шетелдік тәжірибе көрсетіп отырғандай ұлттық киберқауіпсіздік стратегиясы бұл жақсартуға және арттыруға арналған құрал Ұлттық ақпараттық инфрақұрылым мен қызметтердің қауіпсіздік деңгейлері, белгілі бір уақыт аралығында қол жеткізуге болатын ұлттық мүдделер мен басымдықтардың әртүрлі салаларын көрсетеді.

Бұдан басқа, халықаралық стандарттармен және техникалық регламенттермен үйлестіруді қоса алғанда, ақпараттық қауіпсіздік саласында ұлттық стандарттар мен әдістемелер әзірлеу – Қазақстан Республикасы үшін ақпаратты қорғау саласындағы басым және өзекті міндеттердің бірі.

Сонымен қатар, бүгінгі күні ақпараттандыру және байланыс (киберқауіпсіздік) саласындағы ақпараттық қауіпсіздік саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру мақсатында Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 6 қазандағы Жарлығымен Қазақстан Республикасының Қорғаныс және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі құрылды. Осы Жарлықпен Қазақстан Республикасының Үкіметіне ақпараттық қауіпсіздік жөніндегі комитетті құруды қамтамасыз ету тапсырылды, ол енді іс жүзінде ұлттық ақпараттық қауіпсіздік саласында мемлекеттік саясатты әзірлеу жөніндегі уәкілетті органның (реттеушінің)

функцияларын орындайтын болады, бұл елдің киберқауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселелеріндегі маңызды қадам болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Киберқауіпсіздік тұжырымдамасын («Қазақстанның киберқалқаны») бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 30 маусымдағы № 407 қаулысы.
2. Ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылым объектілерін ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның аса маңызды объектілеріне жатқызу қағидалары мен өлшемшарттарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 8 қыркүйектегі № 529 қаулысы.
3. Қазақстан Республикасының «Ақпараттандыру туралы» 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V Заңы (2021.02.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен).
4. Мемлекет басшысы Қ.Тоқаевтың «Қазақстан Республикасының 2021-2025 жылдарға арналған Ұлттық қауіпсіздік стратегиясын бекіту туралы» Жарлығы 21.12.2021 ж.
5. Қазақстан Республикасының Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы 2003 жылғы 7 қаңтар N 370-II Заңы.

А.В. Амеличкин – старший преподаватель кафедры ОД ГИБДД Орловского юридического института МВД России им. В.В. Лукьянова, кандидат юридических наук, подполковник полиции

ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСА ПАССАЖИРОВ МАРШРУТНЫХ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ

Проведен анализ особенностей административно-правового статуса участников дорожного движения, закрепленных в национальных законодательных актах и влияющих на эффективность правового регулирования данной сферы общественных отношений. Даны рекомендации, по повышению качества безопасности для пассажиров маршрутных транспортных средств и повышению эффективности правового регулирования сферы обеспечения безопасности дорожного движения, а также защиты прав и законных интересов участников дорожного движения.

Любому современному государству в своем эффективном развитии мешают проблемы в области безопасности дорожного движения. Эти проблемы остаются серьезной социально-экономической задачей, существенно усложняющее развитие любого государства, так как все существующие современные государства не могут обойтись без развитой транспортной инфраструктуры.

В России количество аварий за прошедшие годы систематически снижается. Так, за 2020 год количество ДТП снизилось на 11,7 %, по сравнению с 2019 годом и составило 145 073 ДТП. Количество погибших в ДТП людей снизилось на 4,9 %, в сравнении с аналогичным периодом прошлого года (далее АППГ) и составило 16 152 человека, однако количество погибших в области обеспечения безопасности дорожного движения остается на неприемлемом уровне. Так, социальный риск в нашей стране составляет 11 погибших на 100 тысяч населения, хотя в развитых странах этот показатель в 2-3 раза ниже и составляет около 4 погибших на 100 тысяч населения. Здесь можно согласиться с Президентом РФ В.В. Путин, который в ходе подведения итогов деятельности ГИБДД МВД РФ сравнил ситуацию на дорогах нашей страны с боевыми действиями. Кроме того, в 2020 году на 13,7 % выросло количество ДТП из-за неисправного транспорта, так таких аварий зафиксировано 7658 ив них погибло 1223 человека, что на 10,5 % больше, чем в 2019 году [1].

В настоящее время наше общество продолжает нести огромные потери, в частности, в сфере обеспечения безопасности дорожного движения, согласно данным Всемирной организации здравоохранения (далее ВОЗ) в течении года на нашей планете Земля в различных ДТП погибает около 1 миллиона 300 тысяч человек из которых детей только 250 тысяч человек. К сожалению, количество погибших на дорогах остается на очень высоком уровне, однако, отказаться от использования автомобильного транспорта современный человек не может.

Перемещение людей и грузов в пространстве осуществляется различным видом транспорта, однако наиболее удобным и менее трудозатратным является именно автомобильный транспорт. Сегодня на территории нашей страны, основным востребованным пассажирским общественным транспортом, который доступен для большинства жителей страны, является: автомобильный транспорт, водный транспорт, железнодорожный транспорт(куда также можно отнести Метрополитен), воздушный транспорт(вертолеты, самолеты). Все виды транспорта имеют свои особенности, прежде всего связанные с наличием необходимой инфраструктуры и сложностью производства самого транспорта. Например, ограничение для использования железнодорожного транспорта, заключается в необходимости наличия подъездных путей и развитой инфраструктуры, для воздушного транспорта необходимо наличие аэропортов, морской транспорт нуждается в пристанях и т.д. Поэтому использование автомобильного транспорта является более целесообразным, так как он является менее экономически затратным, по сравнению с другими видами транспорта, и способен доставлять пассажиров и грузы практически до места назначения.

Также, использование для перевозки пассажиров маршрутных транспортных средств имеет ряд преимуществ по сравнению с другими видами транспорта, так как может оперативно осуществлять перевозку пассажиров и грузов, например, может использоваться оперативно для перевозки скоропортящихся и срочных грузов, выезда на места происшествий для оказания помощи, быстрая транспортировка раненых и больных, доставка пассажиров-инвалидов не только на короткие, но и дальние расстояния и т.п. Кроме того, маршрутные транспортные средства в условиях России, её большой территории, осуществляют важную функцию по комплексному освоению перспективных, но в настоящее время малонаселенных районов, так как именно такой транспорт может не только обеспечить перевозку различных грузов при наименьших затратах, но и повышает количество вновь построенных дорог, способствует развитию экономики, так как непосредственно связан с малым и средним бизнесом (пассажирские перевозки, такси).

Общественные отношения в области обеспечения безопасности дорожного движения в течении нескольких тысячелетий прошли трансформацию, каждый из этапов которой неразрывно связан между собой. Точного времени, возникновения общественных отношений в

области дорожного движения, современная история не знает, однако по сохранившимся источникам информации, до нас дошла легенда, о том, что около 5000 лет назад один из китайских императоров обратил свой взор на цветок ветреницы, имеющий круглую форму, который при воздействии ветра катился по земле. После этого опыта, люди впервые изобрели, всем нам привычное колесо круглой формы. Далее, около второго тысячелетия до н.э., были сконструированы повозки для перевозки грузов и людей, которые решили многие транспортные проблемы. Таким образом, появилась возможность перевозить тяжелые и габаритные грузы, люди стали быстрее и качественнее передвигаться.

Однако катализатором активного развития общественных отношений в области дорожного движения в XIX веке явилось изобретение первого современного механического транспортного средства, на основе бензинового двигателя, который появился в 1886 году. Его изобретателем стал немец по национальности - инженер Карл Бенц. Он сконструировал «Бензиновый дорожный экипаж», а также получил официальный патент на своё изобретение.

Кроме того, к концу XIX века также активно развивается сфера общественного транспорта, появляются новые виды транспортировки пассажиров, например активное развитие различных видов конно-железнодорожных, омнибусов, дилижансов. Также в этот период начинает развиваться правовая регламентация общественных отношений в области дорожного движения, например, в развитие ранее принятых документов в 1876 году Санкт-Петербургская городская дума издает Постановление «О производстве извозного промысла, о городских омнибусах и других общественных каретах» [3], тем самым вводя детальную правовую регламентацию большинства вопросов передвижения легкового и пассажирского транспорта в столице.

Активное развитие сферы дорожного движения в нашей стране начинается с появлением на Российских дорогах в начале XX века первых современных автомобилей. В связи с особенностями конструкции механических транспортных средств дороги, пригодные для использования гужевым транспортом, были во многих случаях непригодны для движения автомобилей. Из-за роста количества транспортных средств, стали возникать проблемы, связанные с приспособлением дорог к движению автотранспорта, в связи с этим возникла необходимость появления нового вида дорог - автогужевая дорога [4]. Далее, как и в других странах, в связи с постоянным ростом количества механических транспортных средств, возникла необходимость создания нормативно-правовой регламентации дорожного движения, стали возрастать требования, как к технологиям, так и качеству дорожного строительства, дорожной инфраструктуры. Возникла необходимость расширения существующей сети дорог, оснащения их качественно иной дорожной инфраструктурой. Данные проблемы не потеряли своей актуальности в настоящее время.

Согласно, действующих нормативных и правовых актов дорожное движение представляет собой совокупность общественных отношений, возникающих в процессе перемещения людей и грузов с помощью транспортных средств или без таковых в пределах дорог. Законодательство в области обеспечения безопасности дорожного движения определяет понятие участников дорожного движения и делит его всего на три вида: водитель, пешеход и пассажир. Таким образом, исходя из обстоятельств правового статуса лица, участвующего в дорожном движении, субъект правоотношений в области дорожного движения будет наделен различными правами и обязанностями.

Следовательно, на основании национального законодательства в области обеспечения безопасности дорожного движения, наибольшим объемом административно-правового статуса, имеет водитель транспортного средства. Именно водитель механического транспортного средства, как лицо, управляющее источником повышенной опасности, является ключевым субъектом, непосредственно влияющим на безопасность дорожного движения [5].

На втором месте, по объему административно-правового статуса, количеству задекларированных прав и обязанностей располагается пешеход. Он, также находится на втором месте среди участников дорожного движения, после водителей механических транспортных средств, по количеству погибающих лиц при ДТП, так как именно данный участник дорожного движения является наименее защищенным при ДТП.

Третье, и последнее место, среди участников дорожного движения занимает, такой участник дорожного движения, как пассажир. Однако, современные разработки в области производства механических транспортных средств позволяют сделать вывод о том, что в недалеком будущем ключевыми субъектами обеспечения безопасности дорожного движения могут стать пассажиры транспортных средств, так как все больше и больше крупных международных компаний, занимающихся производством транспортных средств, предлагают новые подходы к процессу управления транспортным средством.

Органы государственной власти понимают то обстоятельство, что в ближайшее будущее понятие водителя транспортного средства, а тем более понятие водителя беспилотного транспорта, будет трансформировано или совсем исчезнет из правового поля. Кроме того, на основании статистики в области обеспечения безопасности дорожного движения основной причиной в 85% случаев ДТП является вина водителя, а на долю таких происшествий приходится более 80% погибших и более 90% раненых [1].

Следовательно, в теоретическом плане, если исключить влияние на статистику в области безопасности дорожного движения, так называемого «человеческого фактора» или существенно его ограничить, то можно существенно снизить количество погибших и пострадавших в ДТП.

Таким образом, возможно, что в будущем центральным участником дорожного движения может стать пассажир транспортного средства, поэтому именно на данного субъекта дорожного движения необходимо обратить пристальное внимание в области обеспечения безопасности дорожного движения.

Согласно, научной доктрины в юридических дисциплинах административно-правовой статус субъекта правоотношений является важнейшим, ключевым элементом, который раскрывает его содержание. Можно согласиться с Г.В. Мальцевым, который отмечает, что система прав и обязанностей – сердцевина, центр правовой сферы, и здесь лежит ключ к решению основных юридических проблем [6].

Следовательно, административно-правовой статус лица составляют те права и обязанности, которые непосредственно закреплены в нормативных и правовых актах нашего законодательства, они и определяют его содержание.

Понятие участника дорожного движения, его права и обязанности, определяются в Федеральном законе от 10 декабря 1995 года № 196-ФЗ «О безопасности дорожного движения». На основании ст. 24 Федерального закона «О безопасности дорожного движения» все участники дорожного движения имеют следующие права:

- свободно и беспрепятственно передвигаться по дорогам в соответствии и на основании установленных правил, получать от органов исполнительной власти и лиц, указанных в статье 13 настоящего Федерального закона, достоверную информацию о безопасных условиях дорожного движения;

- получать информацию от должностных лиц, указанных в статье 14 настоящего Федерального закона, о причинах установления ограничения или запрещения движения по дорогам;

- получать полную и достоверную информацию о качестве продукции и услуг, связанных с обеспечением безопасности дорожного движения; - на бесплатную медицинскую помощь, спасательные работы и другую экстренную помощь при дорожно-транспортном происшествии от организаций и (или) должностных лиц, на которых законом, иными нормативными правовыми актами возложена обязанность оказывать такую помощь;

- на возмещение ущерба по основаниям и в порядке, которые установлены законодательством Российской Федерации, в случаях причинения им телесных повреждений, а также в случаях повреждения транспортного средства и (или) груза в результате дорожно-транспортного происшествия;

- обжаловать в порядке, установленном законодательством Российской Федерации, незаконные действия должностных лиц, осуществляющих полномочия в области обеспечения безопасности дорожного движения [7].

Федеральный закон от 10 декабря 1995 года № 196-ФЗ «О безопасности дорожного движения» устанавливает общие права для всех участников дорожного движения, однако более детально права и обязанности участников дорожного движения зафиксированы в Правилах дорожного движения (далее ПДД), утверждённые постановлением Совета Министров-Правительства РФ 23 октября 1993 года № 1090. Таким образом, данный подзаконный нормативный правовой акт более детально регламентирует их права и обязанности, хотя и не является законом.

Кроме того, в ПДД содержатся понятия, описывающие специфику административно-правового статуса, так под пассажиром понимается - лицо, кроме водителя, находящееся в транспортном средстве (на нем), а также лицо, которое входит в транспортное средство (садится на него) или выходит из транспортного средства (сходит с него). Под маршрутным транспортным средством, понимается транспортное средство общего пользования (автобус, троллейбус, трамвай), предназначенное для перевозки по дорогам людей и движущееся по установленному маршруту с обозначенными местами остановок.

Безусловно, в пределах любого густонаселённого пункта для осуществления перевозок пассажиров используются различные виды маршрутных транспортных средств. В ходе анализа деятельности по перевозке пассажиров с помощью маршрутных транспортных средств можно выявить следующие детерминанты, которые негативно влияют на безопасность и эффективность пассажирских перевозок:

- проблемы в качестве обслуживания;
- проблемы в области безопасности перевозок пассажиров маршрутными транспортными средствами;
- проблемы организации дорожного движения;
- проблемы в области тарифной политики пассажирских перевозок (их стоимость);
- проблемы в развитии инфраструктуры системы пассажирского транспорта.

Стоит также отметить то обстоятельство, что все вышеприведённые проблемы неразрывно связаны между собой и имеют взаимное влияние друг на друга, при этом низкая эффективность обслуживания пассажиров маршрутных транспортных средств обусловлено следующими обстоятельствами:

- низкий уровень взаимодействия органов муниципальной власти с частными перевозчиками;
- минимальное количество маршрутных транспортных средств средней и большой вместимости, как следствие большие интервалы в движении маршрутных транспортных средств;
- низкое качество оказания услуг по перевозке пассажиров маршрутными транспортными средствами, например, откровенное хамство со стороны водителей транспорта, часто весь маршрутный транспорт как снаружи, так и изнутри обклеен рекламой, которая зачастую ограничивает

обзорность, тесный, грязный и изношенный салон транспортных средств и т.д.

- низкое качество самого маршрутного транспорта и транспортной инфраструктуры, например, использование на маршруте неисправного и неподготовленного транспорта, периодические поломки транспорта на маршруте, некачественные дороги [8].

Кроме того на безопасность пассажирских перевозок с использованием маршрутных транспортных средств непосредственное влияние оказывает правовой нигилизм со стороны водителей маршрутных транспортных средств, которые иногда в погоне за прибылью умышленно нарушают ПДД, рискуя жизнью пассажиров; нарушают правила по безопасной высадки и посадки пассажиров (высадка пассажиров на не предусмотренных остановках, высадка пассажиров на остановка с использованием запасного выхода); ненадлежащий контроль за техническим состоянием транспортных средств в ненадлежащем техническом состоянии (в маленьких и средних компаниях занимающихся обслуживанием пассажиров зачастую отсутствует полноценная система технического обслуживания); имеющееся на сегодня система оплаты проезда в маршрутном транспортном средстве непосредственно влияет на безопасность пассажирских перевозок, так как при оплате проезда вынуждает водителя отвлекаться от процесса управления; использование в населенных пунктах экологически небезопасного маршрутного транспорта существенно увеличивает негативное воздействия на человека загрязняющих веществ.

Таким образом, подводя итог вышеизложенному, в целях повышения эффективности и качества пассажирских перевозок в России маршрутными транспортными средствами, необходимо разработать дорожную карту на федеральном уровне и установить общие и необходимые требования к процессу перевозки, обслуживанию транспорта и необходимой дорожной инфраструктуре.

Список использованных источников:

1. Статистика аварийности в области обеспечения безопасности дорожного движения за 2020 год. [Электронный ресурс] URL: <http://www.gibdd.ru/news/673>
2. История дорожного движения. [Электронный ресурс] URL: <http://www.auto-dnevnik.com/docs/index-2702.html> (дата обращения: 10 февраля 2021 г.).
3. Государственная автомобильная инспекция Санкт-Петербурга и Ленинградской области 1936-1996 // Издательство «Лики России» 1996 г. – 27 с.
4. Бондарева Э.Д. Изыскания и проектирование автомобильных дорог. Часть I [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Бондарева Э.Д.,

Клековкина М.П.—Электрон.текстовыеданные.— СПб.: Санкт-Петербургский государственныйархитектурно-строительный университет, ЭБС АСВ, 2012.— 128 с.— Режим доступа: <http://www.iprbookshop.ru/19334>.— ЭБС «IPRbooks», по паролю. С.8.

5. Амеличкин А.В. Административно-правовой статус участников дорожного движения // Закон и право – 2016.-№6.-С.161
6. Мальцев Г.В. Права личности: юридическая норма и социальная действительность//Конституция СССР и правовое положение личности.М.:1978
7. Федеральный закон «О безопасности дорожного движения» от 10.12.1995 № 196-ФЗ (последняя редакция) [Электронный ресурс] // СПС Консультант Плюс. URL: <http://www.consultant.ru/>. (Дата обращения: 01.02.2021).
8. Ташбаева К.А. Анализ текущей ситуации и проблемы в системе пассажирского транспорта города Бишкек/К.А.Ташбаева, Д.А.Осмоналиева—Текст:непосредственный//Молодой ученый— 2016— №15(119)С.326-330 URL: <https://moluch.ru/archive/119/32941/> (дата обращения: 24.02.2021).

Н.Н. Жақсылықов – Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Момышұлы атындағы оқу орталылығының арнайы пәндер циклының аға оқытушысы,з.ғ.к., полиция подполковнигі

Н. Оразбекқызы – Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Момышұлы атындағы оқу орталылығының оқу процесін ұйымдастыру, мониторингілеу және бақылау бөлімініңәдіскер-оқытушысы

ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ІСТЕРДІ ЖҮРГІЗУ БАРЫСЫНДА КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан – 2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауында қоғамдағы құқық бұзушылық пен тәртіпсіздікке «нөлдік төзімділік» қағидатын енгізу керектігін атап өтіп: «Біз ең ұсақ құқық бұзушылық, бұзақылық, мәдениетсіздікпен ымыраға келмеуіміз керек, өйткені, осының өзі қоғам тыныштығын бұзады, өмірдің сапасына селкеу түсіреді. Тәртіпсіздік пен бетімен кетушілікті сезіну одан да елеулі қылмыстарға жол ашады. Ұсақ құқық бұзушылыққа төзбеу ахуалы – қоғамдық тәртіпті нығайтуға, қылмыспен күреске бастайтын маңызды қадам» [1],-деп пікір білдірген болатын.

«Адамның және азаматтардың конституциялық құқығын шектейтін барлық тергеу қызметі жөніндегі өкілеттікті тергеу судьясына біртіндеп беруді қамтамасыз ету арқылы сотта айыпталушы және қорғаушы арасындағы теңгерімді қамтамасыз ету» [2], - деген ел басымыз Н.Ә. Назарбаевтың 100 нақты қадамының 22-қадамын басшылыққа ала отырып, қазіргі таңдағы демократия оның маңызды және қажетті элементі болып табылатын конституциялық құқықты қамтамасыз етубойынша жүргізілетін істерде қорғаушысыз жүргізуі мүмкін емес екені нормативтік актілерде қамтылғанына көз жеткіземіз.

Сонымен қатар, демократиялық мемлекетте мемлекеттік биліктің әкімшілік (орындаушы) тармағын қалыптастыру және қызмет тәртібі нақты түрде заң нормаларымен ең үлкен, ең беделді, ең қуатты қосалқы жүйесі – атқарушы үкіметтің тиімді қызмет жүргізуінің және құрылымның құқықтық негізі болып табылады.

Әкімшілік құқық – әр елдің құқықтық жүйесінің ең маңызды саласы.

Көбіне құқықтың бұл саласы азаматтардың және билікке жатпайтын өзге субъектілердің атқарушы үкіметінің өкілдеріне қатысты құқықтары

мен міндеттерін, ұйымдастырушылық негіздері мен мемлекеттік әкімшілік жүйесін, оның құрылымдық бірлігінің өкілетін, олардың қызметінің ұстанымдарын, әдістерін бекітеді.

Қазақстанның егеменді мемлекет құруы, еліміздегі терең саяси, экономикалық ұйымдастырушылық реформалар, әкімшілік-құқықтық нормалардың түбегейлі өзгеруіне әкеліп соқтырды. Әкімшілік-құқықтық реттеу жүйесін кеңейтуге және жаңартуға тура келеді.

2014 жылдың 5 шілде күні әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы жаңа кодекс іс жүзінде енгізіп жарияланды, онда атқарушы үкіметтің ұйымдастырылуы мен жүргізілуінің демократиялық бастауы бекітілген, азаматтар құқығы кеңейтілген және билік қатынастарын реттеудегі заңның атқаратын рөлі айрықша жоғары [3].

Қабылданған әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексте бірқатар өзгерістер енгізілді, атап айтсақ, 2001 жылғы 30 қаңтардағы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекспен салыстырғанда 920 бап қолданысқа енгізілді, 760 бап қайта қаралып өзгертілді, 62 жаңа бап енгізілді, 128 бап алынып тасталды. Соның ішінде, әкімшілік құқық бұзушылық құрамынан қылмыстық теріс қылыққа ауыстырылды. Сонымен бірге, әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске енгізілген өзгертулерге байланысты 100-ден астам нормативтік актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Әртүрлі сарапшылардың талдауы бойынша жылына шамамен 8 миллионнан астам әкімшілік құқық бұзушылықтар жасалады. Әкімшілік құқық бұзушылықтарды өз уақытында алдын алу мен жолын кесуді жүзеге асырмау салдарынан адам денсаулығына, қоғамымызға, қоршаған ортаға, мүлікке айтарлықтай зиян келтіріледі [4].

Заңнамалық деңгейде азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын құқық қорғау жүйесін реформалап, сот тәуелсіздігін нығайту арқылы олардың қорғалуын одан әрі қамтамасыз ету мәселелері қарастырылған болатын.

Дегенмен кодекстің іс-тәжірибеде қолдану оның толықтай жетілдірілмегенін бірнеше рет көрсетті.

Егеменді Қазақстанның әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің азаматтардың жоғарғы жауапкершілігімен қоғамдағы демократиялық өзгерістерге бір өзгерістерге бір мағыналы бағытталуы іс-тәжірибеде өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша конституциялық құқықтары толыққанды қамтамасыз етілмеуі орын алуда.

Егеменді Қазақстанның әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің азаматтардың жоғарғы жауапкершілігімен қоғамдағы демократиялық өзгерістерге бір өзгерістерге бір мағыналы бағытталуы іс-тәжірибеде өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға қорғаушымен қамтамасыз етілмеуі орын алуда. Мысалы, Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 749 бабының 1-бөлігінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізуге міндетті түрде қатысуы: әкімшілік жауаптылыққа

тартылатын адам бұл жөнінде өтінішхат жасаса; әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам дене немесе психикалық кемістіктеріне орай өзін қорғау құқығын өз бетінше жүзеге асыра алмайтын болса; әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам іс жүргізіліп жатқан тілді білмесе; әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам кәмелетке толмаған адам болып табылған жағдайларда қарастырылған.

Ал, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 749 бабының 1-бөлігінде 1 тармақшасында: әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам бұл жөнінде өтінішхат жасаса және 744 бабының 1 бөлігінде: өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адам қорғаушының заң көмегін пайдалануға, сондай-ақ өзіне кодекспен берілген өзге де процестік құқықтарды пайдалануға құқылы, - деп көрсетілген.

Сонымен бірге, 748-баптың 3 бөлігінде: қорғаушы әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамды әкімшілік ұстап алған, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған немесе прокурор әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау туралы қаулы шығарған кезден бастап, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудің кез келген сатысында іске қатысуға жіберіледі, деп көрсетілген.

Бұған қоса, қорғаушының міндетті түрде қатысуы 749-баптың 2-бөлігінде: Егер осы баптың бірінші бөлігінде көзделген мән-жайлар болған кезде қорғаушыны әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамның өзі, оның заңды өкілдері, сондай-ақ оның тапсыруымен басқа да адамдар шақырмаса, судья, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген орган (лауазымды адам) іс жүргізудің тиісті сатысында қорғаушының қатысуын қамтамасыз етуге міндетті, олар бұл туралы қаулы шығарады. Қаулы облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың адвокаттар алқасына немесе оның құрылымдық бөлімшелеріне орындау үшін жіберіледі және оны алған кезден бастап жиырма төрт сағаттан аспайтын мерзімде орындалуға жатады, - деп қарастырылған.

Ал, Қорғаушыны шақыру, тағайындау, ауыстыру, оның еңбегіне ақы төлеуі 750-бабының 1- бөлігінде: Қорғаушыны өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға, оның өкілдері, сондай-ақ өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаның тапсыруымен немесе келісімімен басқа да адамдар шақырады. Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға қорғау үшін бірнеше қорғаушы шақыруға құқылы.

Дәл осы баптың 2 бөлігінде: өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаның өтінуі бойынша әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, орган (лауазымды адам) қорғаушының қатысуын қамтамасыз етеді, деп ерекше атап өткен.

Соған қоса, осы баптың 4 бөлігінде: Әкімшілік ұстап алу жағдайында, егер өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға таңдап алған қорғаушының үш сағат

ішінде келуі мүмкін болмаса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, орган (лауазымды адам) өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаға басқа қорғаушы шақыруды ұсынады, ал бас тартылған жағдайда адвокаттар алқасы немесе оның құрылымдық бөлімшелері арқылы қорғаушыны тағайындауға шаралар қолданады.

Жоғарыда көрсетілгендерді тұжырымдасақ, өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға өз құқықтарын заң талаптарына сәйкес қамтамасыз ету мақсатында қорғаушыны әкімшілік істің кез келген сәтінен бастап талап етуге құқылы, ал әкімшілік істі жүргізіп жатқан орган қорғаушымен қамтамасыз етуі қажет. Сонымен қатар, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша хаттамада ресімдеу барысында қорғаушының қажет немесе қажет емес деген сұрақ бар. Осы жерде өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлға қорғаушыны қатыстыруды жоғарыда көрсетілгендей 749 баптың 1 бөлігіндегі және 744 баптың 1 бөлігіндегі талаптарға сай қорғаушымен қамтамасыз етулі тиіс.

Алайда, Әкімшілік ұстап алу мерзімдері 789-баптың 1 бөлігінде: Әкімшілік ұстап алу осы Кодекстің 785-бабында көрсетілген мақсаттарға қол жеткізу үшін қажетті уақыт ішінде жүзеге асырылады және үш сағаттан ұзақ болмауы керек, деп көрсетілген.

Хаттаманы толтырушы орган (лауазымды тұлға) тәжірибеде кездесіп жүргендей жағдайларда үш сағат көлемінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаға қорғаушыны қамтамасыз ете алмауы айдан анық.

Сонымен қатар, Заңдылық деп аталған 8-баптың 2 бөлігінде: Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген сот, органдар (лауазымды адамдар) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу кезінде Қазақстан Республикасы Конституциясының, осы Кодекстің, осы Кодекстің 1-бабында көрсетілген өзге де нормативтік құқықтық актілердің талаптарын дәлме-дәл сақтауға міндетті, - деп көрсеткенің ескерсек, онда өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаға хаттама толтыру барысында және жалпы үш сағат көлемінде қорғаушымен қамтамасыз ете алмайтыны айдан анық.

Себебі, Қазақстан Республикасының Адвокаттық қызмет туралы заңында 1 бабының 2 тармағында: Адвокатура қылмыстық істер бойынша қорғау, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша, сондай-ақ қылмыстық және азаматтық істер мен әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша өкілдік ету, сондай-ақ азаматтардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін, сондай-ақ заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау мен іске асыруға жәрдемдесу мақсатында заң көмегінің өзге де түрлерін көрсету жөніндегі адвокаттардың қызметін ұйымдастырады [5], - деп қана көрсетілген.

Ал, адвокаттардың шоғырланған жерлері тек қалалық аймақтарда ғана, ал шалғайда адвокаттармен мүлдем жоқтың қасы деуге болады. Сол, сияқты әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жері қаладан тыс (мысалы, қаладан 100 км қашықтықта), жасалған мерзімі түнгі уақытта – бұл жағдайларда қорғаушының көмегіне жүгіну мүлдем мүмкін емес.

Сонымен қатар, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнама қағидаттарының маңызының 7 бабында: әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнама қағидаттарының маңызы мынада: оларды бұзу, оның сипаты мен мәніне қарай, іс бойынша болған іс жүргізуді жарамсыз деп тануға, осындай іс жүргізудің барысында шығарылған шешімдердің күшін жоюға не осы тұрғыда жиналған материалдарды дәлелдеу күші жоқ деп тануға әкеп соғады, деп аталып өткен.

Ал, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 749 бабының 1-бөлігінде 1 тармақшасындағы: әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адам бұл жөнінде өтінішхат жасаса және 744 бабының 1 бөлігіндегі: өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адам қорғаушының заң көмегін пайдалануға, сондай-ақ өзіне кодекспен берілген өзге де процесік құқықтарды пайдалануға құқықтары 8 бапта көрсетілгендей мерзімінде орындалмаса 7 бапқа сәйкес жарамсыз, күшін жоюға не дәлелдеу күші жоқ, - деп санауға болады.

Құқықтық мемлекет құруда, атқарушы билік органдарының еліміздің нормативтік құқықтық актілерінің орындалуын қамтамасыз ету барысында, оларды бұзулары, лауазымдық тұлғалардың әрекетсіздігі кері нұқсан келтіреді.

Осы жоғарыдағы мәселелерді басшылыққа ала отырып, қазіргі уақытта қорғаушымен қамтамасыз ету үшін «Адвокаттық қызмет туралы» заңына және басқа да қорғаушының қатысуы міндеттіленген заңнамаларға талдау жасап, оларға бірқатар өзгерістер енгізу қажеттілі туындап отыр.

Ал, мемлекетіміздің аумағындағы күнделікті өмір сәттерін алсақ, құқық бұзушылық тәуліктің 24 сағаттың кез-келген сәтінде орын алу мүмкін. Әсіресе түнгі уақытта немесе қаладан тыс жерлерде өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тұлғаға қорғаушысыз қалмау үшін, не хаттама толтыру барысында қорғаушының көмегі қажет па деген сұрақты алып тастау керек, бұл жағдайда Конституциямызға қарама-қайшылық туғызады. Сондықтан, елімізде қазіргі таңда жеке сот орындаушысының өкілеттіктерін заңмен дұрыс реттелуіне байланысты, бұрынғы кездері сот актілерінің орындалуы бойынша бірқатар мәселелерге нүкте қойылды. Ендігі кезек, қорғаушылардың міндеттеріне талапты күшейте отырып, қорғаушыларды тәуліктің 24 сағаттың кез-келген сәтінде заң талаптарына сай қол жетімді деңгейге жеткізу үшін қоғамымыз бірқатар зерттеулер мен талдаулар жүргізуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 14.12.2012 жыл ««Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты».
2. «Ұлт жоспары – Н.Назарбаевтың бес интитуционалдық реформасын жүзеге асырудың 100 қадамы» 2015ж. 19 мамыр.
3. Т.Ж.Тұтқұшбаев. Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодекстің жаңа нормаларын тәжірибеде қолдану мәселелері.Астана:Хабаршы №1,2008ж.60б.
4. М.А. Кызылов, С.В. Корнейчук, О.С. Савицкая, Административная юрисдикция учаскового инспектора полиции, Костанай, 2015, С. 5.
5. Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 5 желтоқсандағы Адвокаттық қызмет туралы №195 Заңы.

Н.Г.Шешера – старший преподаватель кафедры информационного и технического обеспечения органов внутренних дел Дальневосточного юридического института МВД России, кандидат технических наук, капитан полиции

СОВРЕМЕННЫЙ АНАЛИТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРОГРАММНО-АППАРАТНЫХ СРЕДСТВ УЛИЧНО-ДОРОЖНОЙ СЕТИ

Потенциал современных информационно аналитических систем позволяет автоматизировать большое количество операций, выполняемых людьми. Точный алгоритм программно-аппаратных комплексов способен адекватно реагировать на любые изменения входных данных, что позволяет адаптировать их к взаимодействию с окружающей средой для частичного, или полного исключения оператора – человека из определенных процессов анализа и учета. Интеллектуальные модули оборудуют необходимыми устройствами для снятия информации (датчики, камеры и т.п.) и силовыми узлами для взаимодействия со средой. В зависимости от сферы применения функционал внутренних устройств и алгоритмы программ различны, но главной их задачей является анализ большого количества информации и исключение ошибок.

В области безопасности дорожного движения ошибки человека в организации и управлении на транспорте возможны, такие особенности личности называют – «человеческим фактором». Но каждая ошибка такого рода может быть фатальной, получают ранения или гибнут люди, парализуется транспортный узел. Актуальность проблемы вынуждает структурные подразделения безопасности дорожного движения делать упор в своей деятельности на автоматизацию некоторых элементов управления транспортными процессами. В таких случаях, алгоритмы программ формируется на основании данных о всей УДС населенного пункта.

Сбор информации для программного анализа весьма актуальная проблема, особенно в густонаселенных городах. Сейчас имеются перспективные подходы к ее решению. Во многих населенных пунктах России, для реализации возможности глобального мониторинга в местах притяжения людей, пропускных пунктах, охраняемых объектах и т.п. устанавливаются видеокamеры. На одном объекте группу камер объединяют одним программным управлением, образуется система видеонаблюдения. Это стало возможным благодаря переходу от аналоговых камер к IP. Существующие отечественные программно-аппаратные комплексы Integro-КДД и VOCORD Face Control устойчиво работают с видеопотоком по заранее написанному алгоритму.

Система Integro-КДД имеет свой профиль [1]. Она осуществляет анализ автомобильного транспорта. В видеопотоке программа цепляется за

предусмотренные опорные точки, подбирая конструктивные элементы автомобиля по своему шаблону, заранее обозначенным данным в соответствии с масштабом объектов в видеокадре(высота, ширина). При появлении опорных точек в анализируемой зоне происходит его захват программой и запускается алгоритм распознавания. Единственным стандартным элементом автомобиля является государственный регистрационный знак, его система Integro-КДД выделяет для дальнейшего анализа, а при распознавании смысловой информации появляется возможность установить принадлежность автомобиля по базе данных.

Основная задача системы Integro-КДД выявлять нарушения правил дорожного движения и формировать первичные административные материалы для дальнейшей работы с ними должностного лица. К сожалению, полное исключение оператора из процесса привлечения владельца автомобиля к ответственности за нарушение правил дорожного движения с использованием рассматриваемого программно-аппаратного комплекса не представляется возможным т.к. необходима дополнительная проверка по Федеральной информационной системе ГИБДД МВД России (ФИС ГИБДД М). Политика безопасности баз данных системы Integro-КДД и ФИС ГИБДД М не совместимы, что в свою очередь снижает объем обрабатываемой информации.

Стоит отметить, что наряду с обвальной автомобилизацией населения анализ транспортного потока при помощи программно-аппаратных средств, в России осуществляется достаточно эффективно. Обеспечив доступ системы Integro-КДД в специализированные базы учета автомобилей и водителей, появится возможность сплошного мониторинга автомобильного транспорта и практически полностью доверить административное делопроизводство автоматизированным системам. Но не стоит рассматривать транспортную безопасность только, с одной стороны. Среди участников дорожного движения можно выделить два основных потока: автомобильный и пешеходный, траектории движения которых на УДС систематически пересекаются в результате чего создаются конфликтные точки. Если автомобильный транспорт вполне эффективно анализируется при помощи программно-аппаратного управления, то с пешеходными потоками в этом направлении имеются определенные проблемы.

Человек не имеет стандартных, однотипных признаков, что значительно осложняет процесс идентификации. Профильному программному продукту приходится искать опорные точки для дальнейшего анализа. Человек, как объект, выделяется целиком, ставится на контроль и дальнейшее распознавание зависит от поведения личности. Лицу с криминалистической активностью достаточно скрыть от систем видеонаблюдения самую информативную область тела человека – лицо, или видоизменить его и идентифицировать личность будет невозможно [2].

Самые большие успехи в распознавании личности по биометрическим данным имеет Китай. Понимая, что люди склонны к обману и маскировке в корыстных целях, специалисты Китая при разработке программного продукта, сделали упор на манеру поведения, а не на лицо. Рассматривая объект в динамике, ученые выявили, что каждый человек обладает индивидуальным почерком в движении, который редко могут повторить другие люди. Положение рук при ходьбе, направление головы, угол сгиба ног, частота моргания, движение пальцев и т.п., все эти привычки формируются в личности на протяжении всей его жизни и так как у всех людей среда обитания и воспитания различна, мы получаем индивидуальный почерк поведения. Именно на него специалисты Китая нацелили алгоритм идентификации и распознавания. Стали формироваться профильные базы со всей необходимой информацией, в том числе с биометрическими данными и индивидуальным почерком поведения.

В России, для работы с людьми через системы видеонаблюдения активно применяют систему VOCORD FaceControl (см. рис. 1) [3].

Рис.1 Работа системы VOCORD FaceControl

С помощью программно-аппаратного комплекса распознавания лиц – VOCORD FaceControl, можно не только искать людей по существующим базам данных, но, что немаловажно, формировать эти базы.

Данная система способна работать в местах большого скопления людей (вокзалы, парки, аэропорты, стадионы и т.д.). Однако, как было выше сказано, скрыться от этой системы не представляет труда, т.к. VOCORD FaceControl анализирует фрагмент снимка. Существуют концептуальные модели распознавания при помощи 3D моделирования.

Но в этом случае требуется прохождение человека через специализированную рамку с установленными по контуру фото и видео устройствами. Такие рамки целесообразны только на контрольно-пропускном пункте.

Опыт Китая показывает возможность более качественной работы с пешеходными потоками для осуществления розыска лиц, предупреждению и пресечению преступлений, и административных правонарушений. Необходимо перенаправить работу программно-аппаратных комплексов, анализирующих пешеходные потоки, на индивидуальный почерк личности. Разработать профильную базу данных и алгоритм ее пополнения, например, при получении паспорта.

Практическая польза систем фото и видео фиксации колоссальная. Активное использование программно-аппаратных комплексов систем видеонаблюдения с возможностью анализа не только автомобилей, но и людей создаст возможность глобального и беспристрастного контроля за безопасностью дорожного движения, а полная автоматизация этого процесса увеличит объем обрабатываемой информации, соответственно, повысится дорожно-транспортная дисциплина.

Список использованных источников:

1. Консорциум Интегра-С: официальный сайт. – Самара. 2013. – URL : <https://www.integra-s.com/sistema-fotovideofiksatsii/> (дата обращения 18.01.2021)
2. Хужамуратов, Б. Х. Автоматизированное распознавание лиц / Б. Х. Хужамуратов. – Текст : непосредственный // Техника. Технологии. Инженерия. – 2017. – № 3.1 (5.1). – С. 59-62. – URL: <https://moluch.ru/th/8/archive/62/2643/> (дата обращения: 18.01.2021).
3. VOCORD Интеллектуальные транспортные системы: официальный сайт. – Москва. 1999. – URL : <https://www.vocord.ru/> (дата обращения 20.01.2021)

Р.С. Избас–заместитель начальника кафедры административной деятельности ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им.М.Букенбаева, подполковник полиции

Л.С. Маланьина–доцент кафедры административной деятельности ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, полковник полиции

СЕРВИСНАЯ МОДЕЛЬ ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ОРГАНАМИ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Переход к сервисной модели обслуживания населения органами внутренних дел в Республике Казахстан реализуется по поручению Касым-Жомарта Токаева[1].

Сервис от латинского слова – service обозначает служение, служить, обслуживать в области оказания услуг, сферы обслуживания, технического обслуживания, комфорта, скорости, уважительного отношения, вежливого персонала, качества и т.д.

В предлагаемой ниже таблице приведена традиционная и сервисная модели обслуживания населения органами внутренних дел в Республике Казахстан, которые существенно отличаются друг от друга:

Традиционная модель обслуживания населения ОВД:	Сервисная модель обслуживания населения ОВД:
Борьба с преступностью	Защищать и помогать
Статистика, раскрываемость, штрафы	Чувство доверия, безопасности граждан
Карательные, реактивные методы борьбы с преступностью	Решение проблем, вовлечение, коммуникации, взаимодействие
Правонарушители	Законопослушные граждане

При этом в сервисной модели обслуживания населения органами внутренних дел приоритетами выступают: миссия, показатели, методы и объекты.

В полицейской практике сервисная полиция означает: стиль управления, решение проблем граждан, тесное взаимодействие с обществом, новые методы сотрудничества для решения проблем преступности.

Предложенный список можно продолжить, но обратимся к службе участковых инспекторов полиции, которые являются основными менеджерами конструктивного диалога с обществом, так как непосредственно взаимодействуют с населением на своих закрепленных участках.

В этой связи в стране создаются все условия для эффективной работы участкового инспектора полиции – ключевой фигуры сервисной модели обслуживания населения.

Главным условием тесного взаимодействия с населением, является неизменность, когда участковый инспектор полиции обслуживает один участок десять-пятнадцать лет.

Как правило, в работе участковым инспекторам полиции неоценимую помощь оказывают добровольные помощники полиции и волонтеры.

Цель не будет достигнута, если участковый инспектор полиции не будет обладать такими качествами, как дисциплинированность, решительность и смелость, исполнительность, интеллектуальность.

Также, участковый инспектор полиции должен обладать развитым чувством долга и справедливостью, честностью и принципиальностью.

Следует отметить, что в Казахстане существенно были расширены полномочия участкового инспектора полиции, что позволило ему основное время находиться на административной участке и не отвлекаться от несвойственных ему работ.

Законодательно закреплён и статус помощника участкового инспектора полиции, который наделен полномочиями участкового инспектора полиции. Исключение составляет принятие самостоятельно процессуального решения по материалам, где имеются признаки административного и уголовного правонарушения.

Проблема заключается в том, что в быстро меняющемся мире люди часто нуждаются в элементарной поддержке, потому что человек существо социальное и не может справиться с трудностями в одиночку.

Возникает первая мысль обратиться в полицию. В таком случае участковый инспектор полиции должен помнить, что он не должен навредить соей помощью, в беседе подбирать нужные слова утешения, подбадривать, а не вызвать окончательно негативное отношение к себе.

В таком случае, что необходимо сделать? Дать человеку выговориться. В свою очередь участковому инспектору полиции необходимо слушать. Постараться создать обстановку доверия и понимания. Главное в поддержке, человек должен понимать, что в момент сложных ситуаций он не один и ему всегда готовы помочь доблестные участковые инспектора полиции.

Повсеместно мы можем наблюдать установку в областных центрах модульных постов полиции, оснащенных современным оборудованием для круглосуточного режима работы и своевременной помощи гражданам, куда они могут обратиться в случае необходимости.

Установленные посты создают эффект постоянного присутствия полиции в местах, где чаще всего совершаются правонарушения.

Вместе с тем, устанавливая данные модули на центральных улицах, мы упускаем вопросы надлежащего охвата обслуживания населения на окраинах городов, в промышленных зонах, на дачных массивах и других зонах проживания людей, где безопасность и чувство защищенности люди не испытывают.

Это касается и камер видеонаблюдения, с выводом в Центры оперативного управления ДП областей, которые необходимо устанавливать, в местах, которые не охвачены маршрутами патрулирования.

Не решив данные вопросы, мы еще долго будем говорить о том, что принцип «полиция в шаговой доступности» не срабатывает.

Основание и функционирование МВД Республики Казахстан, было и остается проверенным через призму времени стратегическим решением, обеспечения выполнения основных задач органами внутренних дел – защиты граждан, общества и государства от противоправных посягательств через надлежащее обеспечение правопорядка в стране.

В стратегических документах страны, таких как Стратегия «Казахстан-2050» [2], Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года [3] и Дорожная карта по модернизации органов внутренних дел на 2019-2021 годы [4] работа МВД Республики Казахстан нацелена на дальнейшую реализацию модернизации, развитие международного сотрудничества, дальнейшего качественного структурного преобразования, сервисную модель обслуживания населения, а также укрепления материально-технической базы территориальных органов внутренних дел.

Особое внимание при этом уделяется выполнению третьего направления Дорожной карты по модернизации органов внутренних дел на 2019-2021 г.г. по отбору, подготовке кадров по переходу к сервисной модели обслуживания населения.

В настоящее время в ДП областей созданы пространства для экспериментов, то есть ключевые компетенции по передовым технологиям, которые позволяют обеспечить единый реестр досудебных расследований и единый реестр административных правонарушений.

Наряду с этим, современные технологии применяются в Республике Казахстан для мониторинга социальных процессов общества, прогнозирования и предупреждения правонарушений.

Широкое распространение получили в нашей стране использование мобильных устройств видеофиксации (нагрудные видеожетоны), что повысило прозрачность взаимодействия полиции с гражданами.

Вместе с тем, потребуется ни один день, чтобы осуществить переход к сервисной модели обслуживания населения органами внутренних дел. Для этого необходимо решить ряд задач:

- сформировать «адекватную» Концепцию сервисной модели полиции, с учетом традиционного уклада жизни казахстанского общества;
- произвести экономический расчет и обоснованную нагрузку на сотрудников полиции;
- рассмотреть вопрос материально-технического оснащения участковых пунктов полиции современным техническим оборудованием;
- не должен оставаться в стороне вопрос жесткого отбора кадров для прохождения службы в органах внутренних дел;
- необходимо максимально охватить обучением сотрудников полиции по надлежащему обслуживанию населения и оказанию необходимой помощи гражданам, оказавшимся в трудной жизненной ситуации.

Успешное внедрение модели сервисного обслуживания населения немислимо без объединения усилий сообщества казахстанских ученых-правоведов, государственных служащих, исполнительной власти, правоохранительных органов и общественных объединений.

Список использованных источников:

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана: «Единство народа и системные реформы – прочная основа процветания страны».
2. Послание Президента Республики Казахстан «Стратегия «Казахстан-2050» - новый политический курс состоявшегося государства» 14 декабря 2012 г. веб-сайт BNews.kz «www.bnews.kz».
3. Указ Президента Республики Казахстан от 15 февраля 2018 года № 634 «об утверждении Национального плана развития Республики Казахстан до 2025 года и признании утратившим силу некоторых указов Президента Республики Казахстан».
4. Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2018 года № 897 «об утверждении Дорожной карты по модернизации органов внутренних дел на 2019-2021 годы».

*Ж.М. Есмамбетова – начальник кафедры профессионально-психологической подготовки и управления ОБД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан
им. М.Букенбаева, полковник полиции*

«СЕРВИСНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ НАСЕЛЕНИЯ ОРГАНАМИ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ – ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЙ»

Система предоставления государственных услуг является важной составляющей системы государственной власти и государственного управления. Государственные услуги являются одним из центральных инструментов регулирования взаимоотношений между государством и населением, в обеспечении прав, свобод и законных интересов граждан. Институт по предоставлению населению государственных услуг является методом реализации прав, свобод и интересов граждан, которые обеспечиваются Конституцией РК и законами РК. С начала установления независимости Казахстана до момента избрания государством проевропейской модели развития, процедура предоставления сервисных услуг населению развивалась довольно хаотично.

В рамках поручений Главы государства в Республике Казахстан реализуется пилотный проект «Казахстанская сервисная модель полиции». Ключевым элементом пилотного проекта является адаптация международной модели «Сервисная полиция» для дальнейшего повсеместного внедрения в деятельность казахстанской полиции.

По данным информационного медиа портала Polisia.kz «полицейская деятельность, ориентированная на сервис – это модель, которая позволяет полиции и обществу применять новые методы сотрудничества для решения проблемы преступности, обеспечения правопорядка и безопасности. Она базируется на двух ключевых компонентах: изменение методов и практики полиции и принятии мер для налаживания конструктивных взаимоотношений между полицией и обществом» [1].

Ниже приведены четыре столпа сервисной модели полицейских служб, основанной на практике западных стран.[2,3]

Таблица-1. Четыре столпа сервисной модели полицейских служб

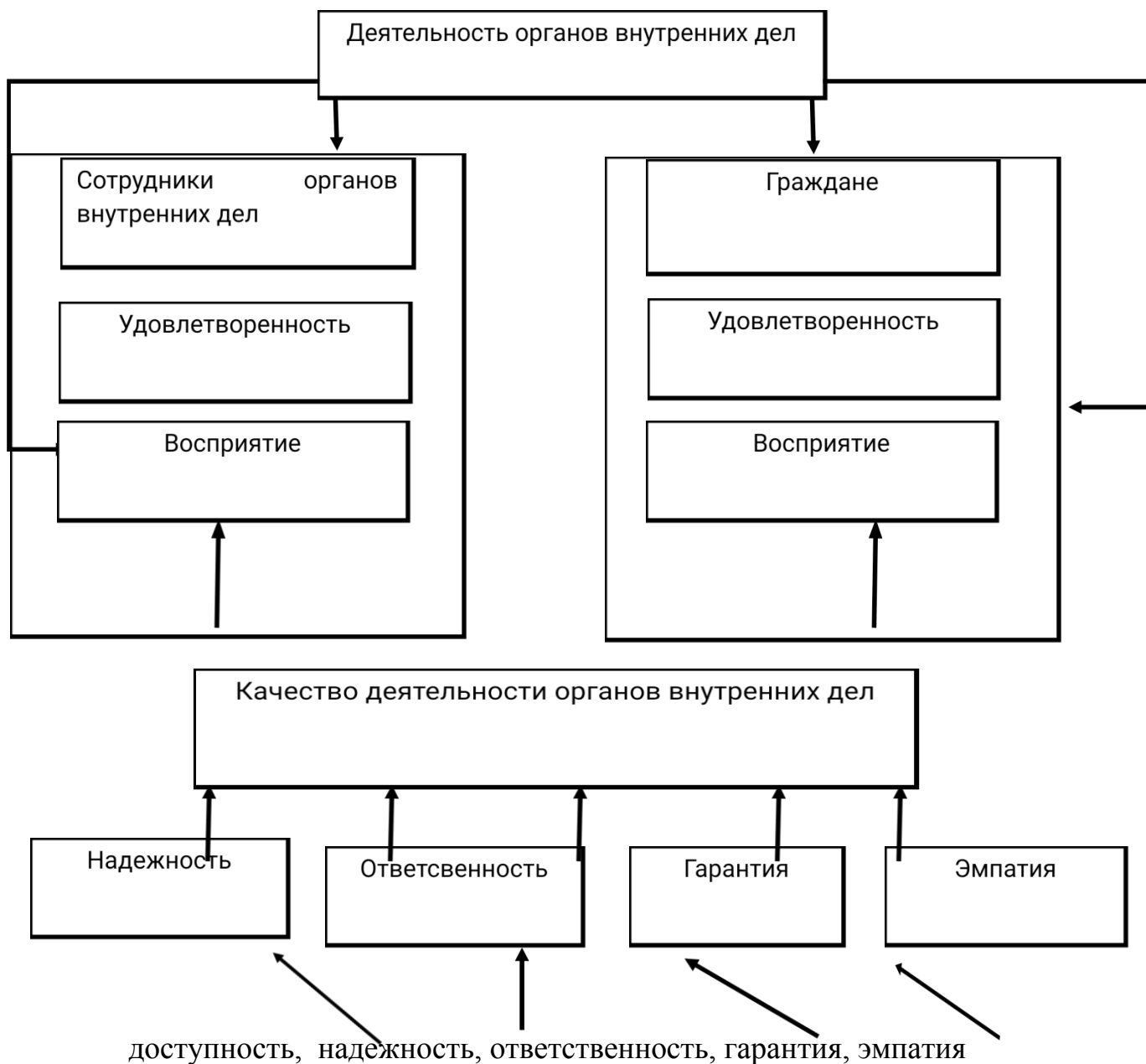
Систематический подход	Сотрудничество с другими агентствами для обмена информацией и определения возможностей вмешательства. Члены будут поддерживаться более эффективными процессами и увидят более тесное сотрудничество с другими агентствами.
Интеллект	Использование интеллекта для информирования о систематическом принятии решений как на тактическом, так и на стратегическом уровне. Участники будут иметь доступ к нужной информации для наиболее эффективного выполнения работы и предотвращения преступлений.
Доказательство	Создавать и использовать данные, исследования и доказательства для информирования и оспаривания практики и решений правоохранительных органов. Члены будут иметь доступ к нужному обучению и нужным технологиям для информирования о практике полицейской деятельности на основе фактов и принятии решений.
Мобильность	Повышение оперативности и эффективности за счет технологий, управления и процессов. Более совершенные системы гарантируют, что члены могут проводить больше времени на местах, и позволят приложить усилия туда, где они больше всего необходимы.

Основными проблемами сервисного обслуживания населения органами внутренних дел, с которыми они сегодня сталкиваются, являются проблемы в общении с населением, проблемы в выстроении диалога с народом.

Некоторые исследования показали, что для разработки эффективных моделей и практик, коммуникация была обязательной для вовлечения и мобилизации сообщества [2]. Чтобы изменить характер взаимодействия, полиция должна начать вовлекать сообщество в обстановку, в которой основное внимание уделяется обсуждению приоритетов, обмену информацией и идеями, а также планированию совместных инициатив и мероприятий по решению проблем [3]. Считается, что именно это более неформальное взаимодействие между двумя группами имеет решающее значение для развития доверия и сотрудничества. Для достижения этой цели деятельность полиции должна подкрепляться организационной структурой и обучением сотрудников [4].

Беря за основу европейскую практику сервисного подхода полицейских, была разработана концептуальная модель качества и производительности услуг органов внутренних дел (схема-1).

Схема-1. Концептуальная модель качества и производительности услуг органов внутренних дел

Данная концептуальная модель может служить как ориентиром для сервисной модели деятельности полиции, также может быть путем решения проблем возникающих при коммуницировании народа с полицией.

Органы внутренних дел также развивают и повышают свой потенциал для своевременного выявления проблем, тщательного их

анализа, чтобы понять их причины, и разработать индивидуальные меры реагирования на каждую местную проблему. Этот процесс созревает со временем и становится более понятным. Насколько это возможно, процесс выявления и определения проблем полицейской деятельности должен быть открытым и прозрачным, с учетом полного круга интересов.

Список использованных источников:

1. <https://polisia.kz/ru/amp>
2. Мастровский, S. (2006). Community policing: A skeptical view. In D. Weisburd & A.A. Braga (Eds.), *Police innovation: Contrasting perspectives* (pp. 44-73). Cambridge: Cambridge University Press.
3. Skogan, W.G. (2006). The promise of community policing. In D. Weisburd & A.A. Braga (Eds.), *Police innovation: Contrasting perspectives* (pp. 27-43). Cambridge: Cambridge University Press.
4. Skogan, W.G., & Steiner, L. (2004). *Community policing in Chicago, year ten*. Chicago: Illinois Criminal Justice Authority.

Ж.А. Аюпов – начальник кафедры ОБОТ Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, полковник полиции

А.Ж. Аюпова – магистрант 2-го курса Актюбинского регионального университета им. К.Жубанова

УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РАБОТА ПЕДАГОГОВ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНЫХ ПРОИСШЕСТВИЙ

В 2021 году исполняется ровно 30 лет, с того времени, когда на карте мира появилось независимое молодое государство Республика Казахстан.

В настоящее время мы живем в стране, которая очень быстро развивается и вместе с тем растет количество транспорта, и как следствие увеличиваются дорожно-транспортные происшествия.

Аварийность на автодорогах наносит огромный урон как экономической, так и социально-демографической сфере нашего государства.

Ежегодно в результате ДТП на дорогах нашего государства гибнут и получают различные травмы большое количество людей, в том числе дети.

С целью снижения смертности и детского дорожно-транспортного травматизма необходимо проводить профилактику на постоянной основе.

Обучение детей правильному поведению на дорогах необходимо начинать с юного возраста [1].

Преподаватели и родители – должны ежедневно воспитывать грамотных и дисциплинированных участников дорожного движения.

Основными причинами детского травматизма и несчастных случаев на дороге являются:

- переход проезжей части в неустановленном месте перед близко идущим транспортом (очень низкий процент кто имеет привычку останавливаться перед переходом проезжей части, внимательно ее осматривать с поворотом головы и контролировать ситуацию слева и справа во время движения);

- переход на проезжей части после высадки из автобуса, троллейбуса или другого препятствия (у детей не выработана привычка идти к пешеходному переходу, выйдя из транспортного средства или осматривать проезжую часть, прежде чем выйти из-за препятствий);

- игры на дороге (большое количество детей привыкли, что вся свободная территория – место для развлечений);
- ходьба по проезжей части (даже при наличии рядом тротуара большая часть детей имеет привычку идти по проезжей части, при этом чаще всего со всевозможными нарушениями);
- не соблюдения водителями правил дорожного движения (езда по пешеходным переходам, обочинам);
- невыполнение требований ПДД уступить дорогу пешеходам или иным участникам дорожного движения;
- нахождение детей на улице без сопровождения взрослых [2].

Вышеуказанные причины показывают, что дети и взрослые не все знают правила дорожной безопасности или нарушают их, не осознавая трагических последствий своей беспечности.

За каждым дорожно-транспортным происшествием с участием детей – судьба ребенка и горе родителей.

Обучение детей правилам безопасного поведения на дорогах в период нахождения ребенка вне дома, поможет уменьшить количество ДТП с участием подрастающего поколения [3].

На основании изложенного и в целях сохранения жизни и здоровья детей, активизации работы по профилактике детского дорожно-транспортного травматизма считаем целесообразным ввести в учебные программы дошкольного и школьного образования предметы по обязательному изучению правил дорожного движения[4].

Для успешного изучения и применения на практике полученные знания по ПДД необходимо чтобы дети на занятиях выступали в качестве пешеходов и водителей.

Также при разработке программ необходимо учитывать следующие принципы:

- принцип научности: должно уделяться внимание подкреплению всех средств познания научно-обоснованными и практически апробированными методиками, направленными на профилактику ДДТТ;
- принцип доступности: необходимо построить учебный процесс обучения детей на понятных их возрасту формах и отдавать предпочтение игровым формам занятий; предусматривает решение программных задач в совместной деятельности взрослых и детей и самостоятельной деятельности воспитанников;
- принцип системности: учебный процесс должен вестись постоянной как в учебном заведении так и дома родителями в течение всего учебного года;
- принцип постепенности необходимо чтобы занятия планировались с помощью изучаемого познавательного материала последовательно (от простого к сложному), чтобы дети усваивали знания постепенно;
- принцип занимательности – предоставляемым на изучение материал должен быть увлекательным для детей и непременно легко

усваиваемый. Этот принцип формирует у детей желание выполнять предлагаемые виды заданий, стремиться к достижению результата;

- принцип сезонности: в холодное время года непрерывно образовательная деятельность проводится в закрытых помещениях (спортивный зал, холл первого этажа, кабинет дополнительного образования), с применением интерактивного оборудования, методических пособий, переносных дорожных знаков, электромобилей, в теплое время года реализация программы осуществляется на территории автогородка, с использованием электромобилей и велосипедов.

- принцип практического применения знаний: необходимо добиваться от детей не заучивания правил дорожного движения, а перехода теоретических знаний в практические умения;

- принцип социальной безопасности: дети должны понимать, что они живут в обществе, где надо соблюдать определенные нормы и правила поведения. Соблюдение этих правил на дорогах контролирует полиция;

- принцип преемственности взаимодействия образовательного учреждения с семьями воспитанников – привлечение родителей в образовательный процесс [5].

Вышеуказанные меры должны помочь детям усвоить правила дорожного движения с позиции пешехода и водителя, а также оказать помощь в формировании системы знаний об опасностях, возникающих на дорогах и способах их предотвращения. Систематическая работа в данном направлении научит ребенка понимать и прогнозировать возможные последствия своего поведения на дорогах и улицах города.

Список использованных источников:

1. Дорожно-транспортное происшествие. История [Электронный ресурс]. URL: <https://wiki2.org/ru/>
2. Сабинин А.А. Возможность фиксации нарушений ПДД через приложение «ГОСУСЛУГИ» // Научный вестник Орловского юридического института МВД России имени В.В. Лукьянова. 2018. № 2 (75). С. 97-99.
3. Былинин И.А. Некоторые аспекты повышения безопасности дорожного движения в современных условиях // ВВ: Административное право и практика администрирования. 2019. № 4. С. 6 - 11.
4. Афонин В.В. Проблемы применения административной ответственности к несовершеннолетним // Вестник Калининградского филиала Санкт-Петербургского университета МВД России. 2015. № 2 (40). С. 32-34.
5. Официальный сайт Госавтоинспекции. Все новости [Электронный ресурс]. URL: <https://гибдд.рф/>

Е.Т. Алдияров–Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты көлік объектілерінде қауіпсіздікті ұйымдастыру кафедрасының аға оқытушысы, з.ғ.м., полиция майоры

КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАР АРАСЫНДАҒЫ ҚЫЛМЫС ЖӘНЕ ОНЫҢ АЛДЫН АЛУ

Кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыстық құқық бұзушылықтардың өсу статистикасын талдау, әсіресе ауыр санатқа жататын қылмыстар бөлігінде тұрақты өсу серпінін байқауға мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, адмнің өсу үрдісі қоғамның үлкен алаңдаушылығын тудырады сонымен қатар құқық бұзушылықтар жасалатын жасөспірімдер.

Міне, құрғақ Статистика:

Ауыр қылмыстар санатына жататындар 2017 жыл-574, 2018 жыл-487, 2019 жыл-601.

Жыл сайын полиция қызметкерлері 8000-ға жуық кәмелетке толмаған баланы ұстайды, олардың жартысына жуығы қылмыстық жауапкершілікке тартылады.

Мұның бәрі осы мәселе бойынша әлеуметтік проблеманың бар екендігі туралы сенімді түрде айтуға мүмкіндік береді.

Егер біз тарихи параллельдерді жасасақ, онда мәселе жаңа емес. Мемлекеттік қайта құру, саяси және экономикалық дағдарыстар кезеңінде көптеген елдер жалпы қылмыстың өсуіне, сондай-ақ оның кәмелетке толмағандарының өсуіне тап болды. Сонымен қатар, егер мұндай жағдайда қылмыстардың жалпы санын қысқа мерзімде (5-10 жас) мемлекет басшылығының шешуші әрекеттерімен тоқтатуға болатын болса, онда жасөспірімдер қылмысының жағдайы әрдайым «оқшауланған» және жалпы көрсеткіштермен бірге төмендемейді. Бұл дағдарыс жағдайында жасөспірім психикасының қалыптасуы белгілі бір жолмен жүретіндігіне байланысты, яғни дүниетанымды қалыптастыратын қоғамдағы өмір мен әлеуметтік мінез-құлықтың негіздері көбінесе қоршаған ортаға байланысты. Жасөспірімдер юнеш максимализмін бастан кешіргенде, айналадағы шындықты әрдайым дұрыс қабылдай бермейді. Қазіргі уақытта қоғам мен отбасының жеке басының қалыптасуына әсер ету өте маңызды, өйткені қоғамдағы мінез-құлық негіздерінің негізі кейінірек іргелі болады және жас ұрпақтың әлі де «күшті ақыл-ойларына» әсер етеді.

Жалпы, кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыс мәселесін зерттей отырып, оның пайда болуының негізгі факторларын атап өтуге болады:

1. Мәдени-тарихи мұра.

Қытай халқының ең қорқынышты қарғыстарының бірі – «сіз өзгеріс дәуірінде өмір сүруіңіз керек» деген сөз. Мемлекеттегі экономикалық дағдарыстар жағдайында әр түрлі қылмыстың позициясы күшейе түсетіні жасырын емес. Бұл өз кезегінде жалпыадамзаттық құндылықтар ұғымдарының өзгеруіне әкеледі. «Асыл бандиттің» бейнесі еліктеуге лайықты құрметті нәрсе болып саналған 90-шы жылдар туралы естеліктер әлі күнге дейін жадында. Бұл сурет БАҚ-та өсірілген және ұят нәрсе болып саналмады, яғни қылмыстық әлем жолына түскен қылмыс жасаған қоғам мүшелері қоғам тарапынан айыпталмады. Керісінше, оларға «романтика-Робин Гуд» және «қоғамның лайықты азаматы» гало берілді.

Мұның бәрі өскелең ұрпақтың дүниетанымын қалыптастыруға әсер ете алмады. «Сәттілік» деген жалған ұғымның белгісі болған кезде, материалдық иелер дәрігерлер, инженерлер, полиция қызметкерлері емес, қылмыскерлер болып табылады.

«Мерске алтын тізбегі бар қызыл күртешелердің» бұл жарқын бейнелері жасөспірімдердің көпшілігінің санасында ұзақ уақыт отырады.

2. Жастарды тәрбиелеуді мемлекеттік және отбасылық ұйымдастыру. Әрине, баланы жалпы қабылданған адами құндылықтар рухында тәрбиелеудің негізгі бөлігі отбасында болуы керек. Ата-аналар бала кезінен қоғамдағы әлеуметтік мінез-құлық пен әлеуметтенудің негіздерін үйретеді. Бұл ретте ата-аналар өздері үлгі болуда және бақылаумен балалармен кен орындары және траншеялар қоршалады, олардың құқыққа қарсы әрекеттерге. Мұндай отбасының жүйелік факторы мемлекет, оның институттары болуы керек. Тәрбие болмаған жағдайда, бүкіл әлем мемлекеттің бақылауында, «көше» көбінесе теріс әсер етеді [1].

Моральдық негіздердің принциптері, қоғамның лайықты мүшесі болуға деген ұмтылысы, мемлекетті ұйымдастыру жүйесі, салауатты өмір салтын насихаттау, Отанға адалдық, заңсыз әрекеттерді болдырмау ерте кезден бастап балалар мен жасөспірімдер ұйымдарын бөлшектеу үлкен қателік болды. Мұндай консолидациялық мемлекеттік институттардың болмауының салдары келесі ұрпаққа әсер етеді. Бұл өте қысқа уақыт аралығы, шамамен 20-30 жыл.

Болашақ тұлғаны қалыптастыруда ұрпақты қабылдау институты маңызды рөл атқарады. Мұнда ерте жастан бастап балалар қалыптасқан дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға тән әлеуметтік мінез-құлықты қалыптастырады. Шығармашылық жұмысқа дұрыс және саналы көзқарас қалыптастыру. Өмірде материалдық игіліктер алу заң шеңберінде ғана, неғұрлым қолжетімді және заңсыз преференциялар алу мақсатында құқық бұзушылықтар жасау мүмкіндігін толығымен алып тастай отырып, мүмкін болатындығы санада нық бекітілген.

3. Теріс үгіт-насихат және БАҚ-та жариялау.

Жоғары технологиялар ғасырында, интернет желісі арқылы кез-келген ақпаратты алу мүмкіндігі Кәмелетке толмағандар арасындағы қылмысқа әсер ететін іс жүзінде басым жағдайға ие болады. «Дүниежүзілік ғаламтордың» мүмкіндіктеріне байланысты тек жарықтандыру ғана емес, сонымен бірге әлі қалыптаспаған жеке тұлғаларға қылмыстың әртүрлі түрлеріне мүмкіндіктер беру арқылы оқыту. Біз мұнда бос өмір салтын насихаттауды, еңбек емес кірістерге жұмсалған қаражат есебінен қосамыз. Қылмыстық жолмен. Мұның бәрі кешенде жазасыздық пен рұқсат етудің жалған елесін жасайды.

Жеке абзацта зорлық-зомбылық пен қатыгездіктің «гламуризациясының» жалпы тенденциясын атап өткен жөн. Баспа басылымдары мен БАҚ түрлі контенттерді танымал ету мақсатында негізгі назарды орынсыз және заңсыз өмір салтын көрсетуге аударады. Шынайы өмірде ешқашан қылмыстық әлеммен кездеспеген жасөспірімдер экранда бейнеленген жалған құндылықтарды «губка» сияқты сіңіреді, оларды қылмыстық қатынастардың мамандары санайды. Олар қылмыскерлердің мінез-құлқын қабылдайды, олардың барлық мінез-құлқымен қылмыс жасауға дайын екенін көрсетеді.

Осы факторлардың барлығы бір-бірін толықтыратын күрделі теріс нәтиже береді, бұл жасөспірімдер қылмысының өсуін қатаң түрде арттырады. Қалыптасқан жағдайды жалпы талдау кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтар санын объективті болжауға және одан әрі арттыруға мүмкіндік береді. Біз бояуларды қалыңдатпаймыз ба? Қазіргі заман тарихында бұл мәселені тиімді шешудің әдістері мен тәсілдері бар ма? Жақында өткен мысалды қарастырайық. КСРО-да соғыс жылдарында кәмелетке толмағандардың қылмысы барынша жоғары болды, бүкіл уақыт ішінде Одақ болды. Мұнда барлық аталған факторлар максималды мәнге ие болды. Сондай-ақ қылмыстың жалпы шектен тыс деңгейі жағдайды катализдеді. Жүздеген мың кәмелетке толмаған жасөспірімдер ата-анасының қамқорлығынсыз және өмір сүру жағдайынсыз қалған кезде. Алайда, барлық экономикалық қиындықтарға қарамастан, мемлекет қысқа мерзімде жағдайды бақылауға алды. Алдағы 5-8 жылда кәмелетке толмағандар жаппай құбылыс ретінде қылмысты іс жүзінде жойды. Яғни, тиімді әрекет алгоритмі бар ма? Тек қайталанатын құрылғы тартылды ма? Тіпті жұмыс әдістерін Үстірт зерттеу нақты жауап бермейді-жоқ. Сонымен, мемлекеттік институттар бұл зұлымдықпен күресуде қандай әдістер мен әдістерді қолданды? Ең алдымен, тұтастай алғанда қылмысқа қарсы тұру міндеттерін және оның кәмелетке толмағандарға қатысты ерекшеліктерін шешудегі кешенді тәсіл мен жүйелі жоспарлау. Ең алдымен, бұл -:

- қоғамда кез келген жастағы қылмыскерлерге төзбеушіліктің идеологиялық жағдайларын жасау
- жалпы жұмыспен қамтуды бақылау (жұмыс, оқу)
- идеялық, кәсіби, әскери, ғылыми, спорттық ұйымдарды құру.

- өскелең ұрпаққа олардың сыбайлас жемқорлыққа қарсы әсерінің қоғамға қарсы идеологияларын насихаттауды қатаң қадағалайтын бейінді бақылау ведомстволарын ұйымдастыру.

- барлық жалпы білім беру мекемелерінде және еңбек ұжымдарында тәрбие жұмысы.

- криминогендік жағдайға әсер ететін және кәмелетке толмағандарға әсер ететін адамдарды қоғамнан оқшаулау [2].

Барлық осы әсер ету шаралары қазіргі уақытта өзекті болып табылады. Мемлекет заңнамалық деңгейде қалыптасқан жағдайға батыл араласып, бірқатар ерікті, мүмкін танымал емес шешімдер қабылдауы керек деп санаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Предупреждение правонарушений несовершеннолетних.- Алматы,2007. С.85
2. Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан Раздел 7. Сведения о несовершеннолетних, совершивших преступления за 12 месяцев 2013 года.

П.Г. Андреев–старший преподаватель кафедры ОД ГИБДД Орловского юридического института МВД России им. В.В. Лукьянова

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ В СФЕРЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ТЕХНИЧЕСКОГО ОСМОТРА ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ

Федеральный закон от 01 июля 2011 года № 170-ФЗ «О техническом осмотре транспортных средств и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» является началом нового этапа процесса реализации технического осмотра (ТО) транспортных средств. Главным нововведением данного нормативно-правового акта стало перенаправление обязанности по техосмотру к профессиональному объединению страховщиков, что повлекло утрату техническим осмотром государственного статуса. Кроме того, одним из последствий указанных изменений стало участившееся, в том числе и в Орловской области, привлечение к административной ответственности юридических лиц и индивидуальных предпринимателей за правонарушения, предусмотренные ч. 3 ст. 14.4.1 КоАП РФ, а именно за выдачу диагностической карты, подтверждающей допуск к участию в дорожном движении транспортного средства, в отношении которого не проведен технический осмотр или при проведении технического осмотра которого выявлено несоответствие этого транспортного средства обязательным требованиям безопасности транспортных средств.

По официальным данным ГИБДД МВД России за 2020 год в Орловской области зафиксировано 30 дорожно-транспортных происшествий, произошедших из-за эксплуатации технически неисправных транспортных средств, в которых 43 человека получили травмы различной степени тяжести, 1 человек погиб. В целом по стране за 2020 год по той же причине было совершено 7658 ДТП (6734 – 2019 год), погибло 1223 человека (1107 – 2019 год), 10283 человека ранено (9789 – 2019 год) [5].

Госавтоинспекция привела перечень наиболее частых дефектов транспортных средств, влекущих образование аварийных ситуаций:

- проблемы с шинами (слишком большой износ, неподходящая сезонность);
- незаконная тонировка (низкая светопропускаемость ухудшает обзор);
- неисправные световые приборы;
- самовольные изменения, внесенные в конструкцию автомобиля.

Федеральный закон от 01 июля 2011 года № 170-ФЗ «О техническом осмотре транспортных средств и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» определил, что ТО транспортных средств имеет своей целью проверку соответствия технического состояния автомобилей заданным производителями параметрам и характеристикам для обеспечения безопасного их эксплуатации в процессе движения.

Основу реализации техосмотра составляет ответственность операторов ТО, которые после осуществления своих прямых обязанностей по исследованию транспортных средств выдают диагностические карты, содержащие сведения о соответствии или несоответствии транспортных средств обязательным требованиям безопасности. Ст. 19 Федерального закона от 01 июля 2011 года № 170-ФЗ указывает, что диагностическая карта, подтверждающая отсутствие неисправностей в транспортном средстве, должна содержать срок ее действия. Срок хранения такой диагностической карты составляет пять лет. В случае, если при осмотре транспортного средства были установлены технические неисправности, в диагностической карте указывается весь перечень подлежащих устранению недостатков, и, кроме того, указывается дата, соответствующая последнему дню срока проведения повторного технического осмотра (не позднее чем двадцать календарных дней со дня проведения предыдущего технического осмотра) [1, ст. 19].

Несмотря на последовательную организацию процесса проведения технического осмотра транспортных средств, в последнее время участились случаи судебных разбирательств с участием индивидуальных предпринимателей и юридических лиц, недобросовестно осуществляющих свои обязанности по реализации ТО, а именно, по поводу выдачи диагностических карт без должного обследования автомобиля. Поддерживаем мнение Э.Л. Лещина, который справедливо отметил, что одной из причин увеличения аварий с неисправными транспортными средствами выступает то, что большая часть владельцев транспортных средств игнорирует процедуру техосмотра; при этом необходимые документы выдаются «вслепую». [3, с. 160].

Так, например, постановлением мирового судьи судебного участка № 3 Северного района г. Орла ИП Ц. была признана виновной в совершении административного правонарушения, предусмотренного частью 3 статьи 14.4.1 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях, выразившегося в том, что Ц. допустила выдачу диагностической карты водителю Б. на транспортное средство при проведении технического осмотра при наличии выявленного несоответствия обязательным требованиям безопасности, и ей назначено наказание в виде административного штрафа [4].

Указанные выше обстоятельства говорят о необходимости корректировки законодательной базы, регулирующей осуществление процедуры технического осмотра транспортных средств.

6 июня 2019 года был принят Федеральный закон № 122-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «О техническом осмотре транспортных средств и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» с отсрочкой вступления в силу до 1 марта 2021 года. Основная цель данного нормативно-правового акта - пресечь практику оформления диагностических карт без фактического проведения техосмотра автомобиля.

С момента вступления в силу Федерального закона № 122-ФЗ диагностические карты приобретают новый формат – электронный. Бумажный вариант будет выдаваться в исключительных случаях (например, при выезде за границу). Ужесточается контроль процесса реализации деятельности операторов ТО, которые должны будут фотографировать машины, фиксировать координаты местонахождения автомобиля и направлять данные в Единую автоматизированную информационную систему техосмотра.

Электронная система учета выдачи диагностических карт позволит также контролировать количество транспортных средств, проходящих ТО в день на одной линии: в случае превышения заранее определенного числа машин система не позволит выдать диагностическую карту. Кроме того, операторы должны будут не менее одного раза в два года подтверждать свою квалификацию.

С 1 марта 2021 года должен был вступить в силу Указ Президента РФ от 19 февраля 2021 года № 108 «О внесении изменений в Положение о Государственной инспекции безопасности дорожного движения Министерства внутренних дел Российской Федерации, утвержденное Указом Президента Российской Федерации от 15 июня 1998 года № 711, Положение о Министерстве внутренних дел Российской Федерации и Типовое положение о территориальном органе Министерства внутренних дел Российской Федерации по субъекту Российской Федерации, утвержденные Указом Президента Российской Федерации от 21 декабря 2016 года № 699», четко прописывающий обязанность осуществления Госавтоинспекцией государственного контроля и надзора за организацией и проведением технического осмотра транспортных средств. Однако реализация данного нормативного акта было отложена на осень 2021 года ввиду нестабильной эпидемиологической ситуации в стране.

Стоит отметить, что отправная точка – 1 марта 2021 года – вынудила законодательно определить сроки продления действия диагностических карт:

- карты, срок действия которых заканчивается с 1 февраля по 1 апреля 2021 года, продлеваются до 1 октября 2021 года;
- карты, срок действия которых заканчивается с 1 апреля по 30 сентября 2021 года, продлеваются на 6 месяцев [2, ст.1].

Такой процесс носит автоматический характер и не требует внесения каких-либо новых сведений в диагностическую карту. Запрета на приобретение страховки ОСАГО при этом не возникает.

Считаем, что складывающаяся ситуация, не однозначна, а ее последствия противоречивы. С одной стороны, юридические лица и индивидуальные предприниматели имеют возможность тщательнее подготовиться к оказанию услуги технического осмотра транспортных средств. Однако период дополнительного действия диагностических карт может привести к наличию финансовых трудностей у предпринимателей, и как следствие, сокращению количества станций ТО.

С другой стороны, владельцы транспортных средств получают возможность сэкономить денежные средства на приобретении диагностических карт. В нестабильной экономической обстановке страны такое положение вещей приобретает привлекательный вид. При этом становится очевидным, что вероятность участия в дорожном движении автомобиля, технические неисправности которого не обнаружены, возрастает. Это влечет за собой реальную угрозу жизни и здоровью всех участников дорожного движения.

Поддерживаем мнение президента Союза организаций по контролю и диагностике технического состояния транспортных средств «ТехЭксперт» С. Зайцева, справедливо отметившего, что для устранения ситуации «наживы» на процедуре техосмотра нужен государственный контроль: «Чем быстрее регуляторы из союза страховщиков покинут эти работы, и техосмотр начнет жить профессиональной жизнью под контролем государства, как система организации ТО, ориентированная на безопасность дорожного движения, тем быстрее в отрасли начнется процесс оздоровления»[6].

В проверке состояния автобусов во время ТО с 1 марта 2021 года в соответствии с выше названным Указом Президента участвуют инспекторы ГИБДД МВД России. Техосмотр будет проводиться экспертом-техником, который раньше самостоятельно подписывал диагностические карты прошедших диагностику транспортных средств, в том числе автобусов. Теперь на пункте ТО будет работать инспектор, в функции которого входит проверка результатов осмотра и сверка документов. Без заключения инспектора технадзора диагностическая карта не может быть сформирована. Однако ограничение участия сотрудника ГИБДД в техосмотре лишь маршрутных транспортных средств не позволит полноценно вернуть статус государственности процедуре ТО. Повышение уровня безопасности дорожного движения путем ликвидации передвижения транспортных средств, имеющих технические неисправности, полноценно возможно реализовать при всестороннем участии ГИБДД в процессе технического осмотра.

Существенные поправки в действующее законодательство о техническом осмотре позволяют сделать вывод о создании последовательных условий для прозрачности деятельности в данной сфере.

Однако остается нерешенным такой момент, как достаточность фотографирования транспортного средства на линии ТО для подтверждения его прохождения. Считаем, что требуется более подробная фиксация наличия или отсутствия неисправностей как минимум основных ходовых частей автомобиля с приобщением их к диагностической карте. Кроме того, стоит отметить, что значительная часть станций технического осмотра не оснащены современным оборудованием, позволяющим более полно исследовать автомобиль на наличие неисправностей. Предполагается, что объединение пунктов ТО и сервисных станций позволит не только повысить качество процедуры техосмотра, но и даст право выбора автовладельцу на устранение выявленных нарушений на месте.

Список использованных источников:

1. Федеральный закон от 01 июля 2011 года № 170-ФЗ «О техническом осмотре транспортных средств и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» [Электронный ресурс]: справочная правовая система «Консультант Плюс». - Режим доступа: <http://www.consultant.ru>, свободный.
2. Постановление Правительства Российской Федерации от 27.02.2021 № 275 «О внесении изменений в постановление Правительства Российской Федерации от 3 апреля 2020 г. № 440» [Электронный ресурс]: справочная правовая система «Консультант Плюс». - Режим доступа: <http://www.consultant.ru>, свободный.
3. Лепихина А.В., Лещина Э.Л. К вопросу об осуществлении государственного технического осмотра транспортных средств // Актуальные вопросы современной науки: сборник статей по материалам XVI международной научно-практической конференции. 2018. С. 159-163.
4. Судебные и нормативные акты РФ [Электронный ресурс]- Режим доступа: <https://sudact.ru/>, свободный.
5. Официальный сайт Госавтоинспекции [Электронный ресурс]- Режим доступа: <https://гибдд.рф/>, свободный.
6. Информационный сайт Федеральное агентство новостей [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://riafan.ru/>, свободный.

*А.С. Байгазин–старший преподаватель кафедры ОБОТ
Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан
им. М.Букенбаева, м.ю.н., майор полиции*

СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВИЛ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ, КАК ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНЫХ ПРОИСШЕСТВИЙ

Проблема дорожно-транспортных происшествий на сегодняшний день не теряет свою актуальность. По данным бюро национальной статистики АСПиР Республики Казахстан, за последние несколько лет с 2015 по 2021 год чаще всего регистрируются ДТП с наездом на пешехода, 7 тыс. ДТП в 2021 году со столкновением транспортных средств 5,9 тыс. случаев, а также аварии вследствие опрокидывания 1,4 тыс. случаев.

В результате дорожно-транспортных происшествий за пять месяцев текущего года пострадали 6,8 тыс. человек, это значит на 12,3% больше, чем годом ранее[1].

В Республике Казахстан по профилактике дорожно-транспортной аварийности предупреждению дорожно-транспортных преступлений придают особое значение, в стране проводятся определенные различные профилактические мероприятия, направленные на профилактику дорожно-транспортных происшествий, но некоторые меры требуют совершенствования. Одной из главных задач профилактики дорожно-транспортных происшествий является изучение ее причин и условий, так как

обеспечить эффективную предупредительную деятельность возможно только основываясь на знаниях о детерминантах противоправного поведения на дорогах, которые включают в себя непосредственно причины и условия поведения правонарушителя. [2].

Основными причинами нарушений Правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств водителями являются: управление транспортным средством в состоянии алкогольного или наркотического опьянения, использование водителем средств мобильной связи, а также рекламные средства, отвлекающие внимание водителя [3].

Также основными причинами автотранспортных правонарушений выделяет определенные качества личности водителя: т.е это невниматель-

ность, безответственность, низкий уровень правовой культуры, проявление неуважения и отсутствие водительской солидарности по отношению к другим участникам дорожного движения [4].

В качестве объективных детерминантов нарушений правил дорожного движения выделяет техническую неисправность транспортных средств. Однако преобладающую роль в детерминации правонарушения, занимают субъективные причины, т.е. человеческий фактор [5].

МВД Республики Казахстан, проведя мониторинг и анализ аварий за 2020 год заключил, что в 64 % случаев со смертельным исходом на дорогах Республики Казахстан были наезды на пешеходов, опрокидывания автомобилей и встречные лобовые столкновения. По словам заместителя председателя Комитета административной полиции МВД РК Серика Тусупова, одной из главных причин аварий по-прежнему остается превышение скорости, только из-за этого в населённых пунктах происходит каждое пятое ДТП в стране. В 2020 году в Казахстане было зарегистрировано 2783 подобные аварии, в которых 397 человек погибли и 3508 получили ранения [6].

Таким образом, с учетом анализа статистических данных и приведенных примеров, следует отметить, что основной непосредственной причиной нарушений правил дорожного движения является личностный фактор, который заключается в проявлении неуважения к установленным государством нормам в области безопасности дорожного движения, в низкой культуре вождения, в игнорировании водителем внешних неблагоприятных факторов, в частности, видимости и плотности движения, в проявлении хулиганских мотивов.

Меры по предупреждению нарушений правил дорожного движения носят комплексный характер, направленный на устранение различных причин и факторов: повышение правовой культуры среди водителей автотранспорта, улучшение дорожных условий, повышение качества служебной деятельности сотрудников полиции, улучшение правовых мер по предупреждению нарушений правил дорожного движения.

Важнейшее значение в предупреждении дорожно-транспортных правонарушений занимает батальон дорожно-патрульной полиции (БДПП).

Важное значение в профилактике дорожно-транспортных правонарушений имеет деятельность суда. Основной функцией суда является назначение наказания виновному. Одной из целей наказания является предупреждение совершения новых правонарушений. Суд, рассматривая дела данной категории, изучает фактические обстоятельства деяния, причины и условия совершения правонарушения, личность виновного: С учетом изученных материалов дела назначает виновному лицу наказание в соответствии с законодательством и этим способствует предупреждению совершения новых правонарушений.

Также важнейшей проблемой остается необходимость снижения количества пострадавших детей-пешеходов. КПС и СУ ГП Республики Казахстан сообщает, что рост смертности несовершеннолетних лиц на дорогах заслуживает особого внимания. Численность пострадавших в ДТП несовершеннолетних за последние годы увеличилась с 699 до 856 человек и составила 15,8% от общего числа пострадавших. При этом основными причинами дорожных аварий с участием несовершеннолетних граждан являются безучастное отношение взрослых к поведению детей на проезжей части и несоблюдение требований правил дорожного движения, предусматривающих «запрет перевозки детей до 12 лет при отсутствии специального детского удерживающего устройства или иных средств, позволяющих пристегнуть ребенка с помощью ремней безопасности». В целях снижения количества пострадавших в ДТП несовершеннолетних пешеходов возможно проведение следующих мероприятий:

1. Развитие у несовершеннолетних участников дорожного движения навыков безопасного поведения на дорогах путем выпуска на детских телеканалах обучающих передач о Правилах дорожного движения;
2. Закрепление на законодательном уровне обязанности родителей (опекунов, усыновителей) обеспечить обязательное ношение несовершеннолетними пешеходами в темное время суток светоотражателей на одежде[7].

В ходе проведенного исследования был сделан анализ, что основной непосредственной причиной ДТП в настоящее время остается личностный фактор водителя. Необходимо повысить уровень правосознания и культуры вождения участников дорожного движения, которые могут способствовать следующие предупредительные мероприятия:

1. Выпуск на телеканалах ежедневных рекламных роликов, напоминающих о важности соблюдения Правил дорожного движения и призывающих быть особенно внимательными на дорогах;
2. Озвучивание в новостях на государственных каналах статистики дорожно-транспортных происшествий с приведением доли раненых и погибших лиц, с целью ознакомления водителей с тяжестью и опасностью для жизни и здоровья дорожно-транспортных происшествий;
3. Приведение на региональных каналах статистики наиболее аварийных участков дороги, а также временных промежутков, на которых случается наибольшее количество ДТП, с целью призвать водителей на данных участках дороги и в определенный промежуток времени быть наиболее внимательными.

Таким образом, меры, способствующие предупреждению нарушений Правил дорожного движения являются комплексными и осуществляются различными субъектами, в частности, органами государственной власти, средствами массовой информации, общественными организациями.

Список использованных источников:

1. Общедоступный сайт (дата посещения 15.10.2021) [https:// www.zakon.kz/5072437-v-kazahstane-vozroslo-dorozhno.html](https://www.zakon.kz/5072437-v-kazahstane-vozroslo-dorozhno.html)
2. Мальцева О.А. Криминологические проблемы борьбы с преступлениями в сфере дорожного движения // Проблемы противодействия преступности в сфере дорожного движения: Сб. матер. Всерос. науч.-практ. конф. Орел: ОрЮИ МВД России им. В.В. Лукьянова, 2015. С. 35.
3. Латыпова К.С. Причины и условия девиантного поведения водителей автотранспортных средств на дорогах России//Вестник БГУ.2014.№1.С. 76.
4. Шапкин А.А. Криминологические особенности
5. Алексеева Л.А. Специфика детерминации нарушения Правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств // Уч. зап. Орловского гос. ун-та. 2013. № 2(52). С. 228—229.
6. Общедоступный сайт (дата посещения 15.10.2021) <https://kolesa.kz/content/news/tri-glavnyh-prichiny-smertnosti-v-dtp-v-kazahstane/>
7. Статистика МВД Республики Казахстан за 2020 год.

Т.А. Баталова – преподаватель цикла специальных дисциплин учебного центра им. Б.Момышулы МВД Республики Казахстан, подполковник полиции

РЕЛЕВАНТНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ДОСМОТРА СОТРУДНИКАМИ ОВД СПОСОБЫ ИХ РЕШЕНИЯ

Цель данного исследования - это анализ норм действующего законодательства в области применения - досмотра, регулирование процедуры досмотра в правовой системе Республики Казахстан. Рассмотреть проблемные вопросы, внести свои предложения по соблюдению конституционных прав граждан при производстве досмотра. Выяснить фактические права сотрудников специализированной службы охраны ОВД в части проведения вышеуказанных действий.

Конституция РК провозглашает важнейшее правовое положение, согласно которому «человек, его права и свободы являются высшей ценностью. Признание, соблюдение и защита прав и свобод человека и гражданина - обязанность государства». Это принцип приоритета личности.

ЗРК «О правоохранительной службе» ст.16 п.2 трактует: сотрудники правоохранительных органов обязаны обеспечивать соблюдение и защиту прав и свобод человека и гражданина, а также законные интересы физических и юридических лиц государства[1].

Рассмотрим спектр полномочий сотрудников ССО ОВД с использованием мер административного принуждения, соблюдая принцип приоритета личности.

Согласно статья 6. ч.2 п.13 «Об ОВД РК» Полномочия органов внутренних дел ЗРК, сотрудники органы внутренних дел в пределах своей компетенции имеют право: производить при входе (въезде) в места проведения охранных, массовых мероприятий досмотр физических лиц, их вещей, транспортных средств и провозимых грузов, в том числе с применением технических средств, не допускать в места их проведения лиц и транспортные средства с запрещенными предметами и вещами [2];

Проведем анализ специфики проведения личного досмотра ССО.

Согласно толковому словарю С.И. Ожегова: досмотр - это проверочный осмотр. Таранов А.А. в комментарии к КоАП РК раскрывает понятие личного досмотра: ч.1 - применение личного досмотра и досмотра

вещей, находящихся при физическом лице осуществляется в целях выявления и пресечения административных правонарушений, обеспечения режима безопасности и своевременного и правильного рассмотрения административных дел. Досмотру предшествует предложение уполномоченных сотрудников лицу, в отношении которого имеются данные о совершении им правонарушения, предъявить документы или вещи, являющиеся орудием или непосредственным объектом правонарушения[4].

В основе статьи 791 КоАП РК «Личный досмотр и досмотр вещей, находящихся при физическом лице» дается понятие что, личный досмотр – принудительное обследование тела человека и его одежды в целях выявления и предупреждения правонарушений, обнаружения и изъятия документов, вещей и других предметов, явившихся орудием совершения либо предметом административного правонарушения. Лицо может быть подвергнуто личному досмотру или досмотру находящихся при нем вещей независимо от желания досматриваемого лица, т.е. принудительно.

Личный досмотр и досмотр вещей, находящихся при физическом лице согласно КоАП РК, могут производиться только в период производства по делу об административном правонарушении. Основанием для проведения личного досмотра и досмотра вещей, находящихся при физическом лице, является совершение лицом административного правонарушения.

Рассматривая статью 6 п.17 ЗРК «Об ОВД» сотрудники государственной охраны наделены полномочиями, производить досмотр лиц, их вещей, транспортных средств, при обеспечении пропускного режима на объектах, подлежащих государственной охране, не дожидаясь совершения административного правонарушения. В данном случае основанием личного досмотра и досмотра вещей является подозрение при производстве осмотра проноса запрещенных предметов.

Проблематичен вопрос и в части применения сотрудниками ССО понятых.

КоАП РК предусматривает, что личный досмотр может производиться лицом одного пола с досматриваемым и в присутствии двух понятых того же пола.

Сотрудникам специализированной охраны выполнить требования закона в привлечении производства досмотра понятых проблематично.

Во - первых сотрудники ССО ОВД не имеют право покидать свой пост.

Во - вторых для привлечения участия понятых нужно определенное время, которым обычно сотрудники ССО не располагают, так как главная обязанность их заключается в охране государственных объектов. Отсутствует реальная возможность привлечения участия понятых для производства досмотра. Следовательно, является законным, что сотрудники ССО могут не привлекать понятых, но при этом обязательным

условием остается применение технических средств фиксации хода досмотра.

Перейдем к рассмотрению категорий лиц, не подвергающихся досмотру. Данный вопрос конфликтный в плане того, что на законодательном уровне нет единого нормативно правового акта для сотрудников ССО ОВД, где был бы полный перечень лиц освобождающихся от досмотра. В других нормативно правовых актах нашего государства такой перечень имеется.

Так, согласно Постановлению Правительства Республики Казахстан «Об утверждении специального перечня должностных лиц Республики Казахстан, перевозимых на воздушном транспорте, в отношении которых досмотр не производится» утвержден специальный перечень должностных лиц Республики Казахстан, перевозимых на воздушном транспорте, в отношении которых досмотр не производится [5]:

1. Президент Республики Казахстан.
2. Премьер-Министр Республики Казахстан.
3. Председатель Сената Парламента Республики Казахстан.
4. Председатель Мажилиса Парламента Республики Казахстан.
5. Государственный секретарь Республики Казахстан - Министр иностранных дел Республики Казахстан и т.д.(см. сноску)

В кодекс РК «О таможенном регулировании в РК» ч.2 ст. 406 «Освобождение от применения таможенными органами определенных форм таможенного контроля» имеется перечень лиц, не подлежащих таможенному досмотру, а так же и личного багажа:

1) глав государств – членов Евразийского экономического союза и следующих вместе с ними членов их семей;

2) глав правительств, членов правительств государств – членов Евразийского экономического союза, если указанные лица пересекают таможенную границу Евразийского экономического союза в связи с исполнением служебных обязанностей; и т.д. *(полный перечень см. Кодекс РК «О таможенном регулировании в РК» ст.406 ч.2.)* ч. 3 ст. 406 «Освобождаются от таможенного досмотра»:

1) иностранные военные корабли (суда), боевые воздушные суда и военная техника, следующие своим ходом;

2) военное имущество, которое согласно специальным заявлениям соответствующих государственных органов государств – членов Евразийского экономического союза перемещается через таможенную границу Евразийского экономического союза[5].

В ст. 22 Закона РК «О Связи» корреспонденция и специальные отправления, перевозимые сотрудниками фельдъегерской службы, не подлежат досмотру и задержанию, за исключением случаев, предусмотренных законодательными актами Республики Казахстан[7].

Закон РК «О почте» ст. 9-1. «Служба специальной почтовой связи»:

ч. 5. Специальные отправления, перевозимые сотрудниками службы специальной почтовой связи, не подлежат досмотру и задержанию, за исключением случаев, предусмотренных законодательными актами Республики Казахстан [7].

Постановление Правительства Республики Казахстан от 16 октября 2014 года № 1102 «Об утверждении Правил и требований к проведению досмотра пассажиров и лиц, посещающих объекты транспортной инфраструктуры, вещей, находящихся при них, в том числе ручной клади и багажа»: ст.1 ч.5. «Дипломатическая почта не подлежит досмотру. Все места, составляющие дипломатическую почту, должны иметь видимые внешние знаки, указывающие на их характер».

Проанализировав вышеуказанные законодательные акты, встает о необходимости разработать единый перечень лиц, не подлежащих досмотру и внести изменения в ЗРК «Об охранной деятельности».

Актуальным проблематичным вопросом для сотрудников ССО ОВД остается и то, что можно ли пропускать адвокатов без досмотра? Имеет ли право адвокат проносить на охраняемые объекты компьютерную технику, средства мобильной связи и другие запрещенные предметы?

Изучив приказ МВД РК №67 от 26 июня 2014 года «Правила организации несения службы специализированных охранных подразделений ОВД РК»: в п.23, написано, что не подлежат техническому контролю и личному досмотру лица, безопасность которых обеспечивается СГО Республики Казахстан. Сам перечень лиц в приказе отсутствует и, для того чтобы определиться с данной охраняемой категорией лиц, необходимо обратиться к другому законодательному акту то есть к ЗРК «О Службе государственной охраны РК» [8].

Считаю необходимо устранить данное несовершенство законодательства и внести перечень лиц охраняемых сотрудниками СГО в действующий приказ.

Только в одном вышеуказанном нормативном акте МВД РК сказано о категории лиц не подлежащих техническому контролю и личному досмотру, но для того чтобы узнать данную категорию необходимо обратиться к другому закону. Обратите внимание в ЗРК «О Службе государственной охраны РК» перечислены только определенный перечень должностных лиц, про адвокатов там не сказано.

Согласно ЗРК «Об адвокатской деятельности и юридической помощи» [9]

Статья 35. Гарантии адвокатской деятельности

ч. 5. Адвокатское делопроизводство, иные связанные с ним материалы и документы, а также имущество адвоката, в том числе средства мобильной связи, аудиоаппаратура, компьютерная техника, не подлежат досмотру, смотру, выемке, изъятию и проверке, кроме случаев, предусмотренных законами Республики Казахстан.

ч. 9. Адвокат при выполнении принятого поручения имеет право использовать в суде компьютеры, смартфоны и иные технические

средства, необходимые для осуществления адвокатской деятельности в порядке, установленном процессуальным законодательством.

Вернемся к приказу МВД РК №67 от 26 июня 2014 г. Пропускной режим предназначен для исключения:

- вноса (ввоза) на территорию организации личных визуальных средств наблюдения, видео-, кино- и фотоаппаратуры, ноутбуков, флеш-карт, вычислительной техники, мобильных средств связи, радиотехнической и другой аппаратуры. Установленные Правилами требования пропускного и внутриобъектового режимов распространяются на всех лиц, постоянно или временно находящихся на объекте и прилегающей к нему территории.

На лицо юридический нонсенс. Законодатели всех уровней стараются показать свою деловую активность, при этом отсутствует смысл проведения осмотра, досмотра со стороны сотрудниками ССО ОВД, так как по иерархии Закон выше нормативного правового акта - приказа. В этом случае сотрудники ССО обязаны соблюдать нормы ЗРК «Об ОВД» ст. 6 ч.1, п.17, производить осмотр и досмотр? Или соблюдать нормы ЗРК «Об адвокатской деятельности и юридической помощи». На сегодня этот вопрос проблематичен для осуществления нормальной деятельности сотрудников ССО своих полномочий.

Как трактовать тогда противоречия законов? Получается, сотрудники ССО не имеют право производить досмотр адвокатов и его личных вещей. Согласно ЗРК «Об ОВД» они обязаны производить досмотр. Трудно понять, где истина. «...невозможно, чтобы противоречащие утверждения были вместе истинными...». На лицо юридическая коллизия. Юридические коллизии мешают нормальной, слаженной работе правовой системы, нередко ущемляют конституционные права граждан, сказываются на эффективности правового регулирования, состоянии законности и правопорядка, правосознании и правовой культуре общества. Они создают неудобства в правоприменительной практике, особенно для сотрудников ССО. Затрудняют пользование законодательством, культивируют правовой нигилизм.

В заключении обобщаю сказанное. Личный досмотр – мера принудительного характера. Основанием для проведения личного досмотра и досмотра вещей, находящихся при физическом лице, является совершение лицом административного правонарушения.

Исключением является действие сотрудников ССО при производстве досмотра на охраняемых объектах. Им нет необходимости дожидаться совершения правонарушения. Согласно ЗРК «Об ОВД» имеют право досмотреть посетителя в том случае, если после осмотра возникли основания полагать что у прибывшего на объект посетителя при себе имеет запрещенный для проноса предмет.

На основании исследования ряда законодательных актов РК предлагаю способы разрешения проблемных вопросов:

1. Систематизация законодательства, гармонизация юридических норм.

2. Отмена старого и принятия новых актов либо внесение изменений или уточнений в действующие законодательные акты.
3. Утвердить специальный перечень лиц Республики Казахстан, в отношении которых не осуществляется технический контроль и личный досмотр и досмотр личных вещей. Данный перечень с изменениями внести в ЗРК «Об охранной деятельности».
4. Необходимо разработать единый перечень запрещенных предметов для проноса на охраняемые государственные объекты и прилегающие территории и внести изменения в ЗРК «Об охранной деятельности».
5. Утвердить единый перечень лиц кому разрешается беспрепятственно проходить на охраняемые объекты ССО с компьютерами, смартфонами и другими техническими средствами, запрещенными для проноса. Данный перечень с изменениями внести в ЗРК «Об охранной деятельности».

Список использованных источников:

1. Конституция РК 30 августа 1995г.
2. ЗРК «О правоохранительной службе» 6 января 2011 года №380-IV.
3. ЗРК «Об ОВД» 23 апреля 2014 г. № 199-V.
4. ЗРК « Об охранной деятельности» 19 октября 2000 г. №85-II.
5. ЗРК «О связи» 5 июля 2004 г.
6. ЗРК «О почте» 9 апреля 2016 г.
7. ЗРК «О Службе государственной охраны» 3 октября 1995 г.
8. ЗРК «Об адвокатской деятельности и юридической помощи» 5 июля 2018 г.
9. Кодекс «О таможенном регулировании» 26.12.2017 г.
10. Приказ МВД РК №67 от 26 июня 2014 года «Правила организации несения службы специализированных охранных подразделений ОВД РК».
11. А.А. Таранов «Комментарий к КоАП РК» - Алматы, 2002 г.
12. Толковый словарь русского языка С.И. Ожегова 1956 г.

А.А.Белов – Қазақстан Республикасы ІІМ Ақтөбе заң институтының көлік объектілерінде қауіпсіздікті ұйымдастыру кафедра бастығының орынбасары, полиция полковнигі

Ж.Е.Сидашева – Қазақстан Республикасы ІІМ Ақтөбе заң институтының көлік объектілерінде қауіпсіздікті ұйымдастыру кафедрасының оқытушысы, з.ғ.м., полиция майоры

ЭЛЕКТР МОТОКӨЛІКТІҢ АРТУЫНА БАЙЛАНЫСТЫ ЫҚТИМАЛ ҚАУІПСІЗДІКТІҢ ЫҚТИМАЛ ҚАТЕРІ

Ecostrada.ru сайт сарапшыларының пікірінше, қазіргі болмыстың қазіргі шындықтың даму қарқыны мен заңдылықтары көлікті пайдаланудың жаңа ережелерін талап етеді. Ең дамыған мемлекеттердің көпшілігі планетамыздың экологиясын сақтау үшін адамдар ішкі жану қозғалтқыштары арқылы жұмыс істейтін көлік құралдарын пайдаланудан бас тартуы керек деген тұжырымға келді. Тіпті жеке автокөлік құралдарынан бас тартып, барлығын қоғамдық көлікке көшіру үшін бастауға болатын көзқарас бар. Өйткені, 100 адамға дейін тасымалдауға болатын бір автобус 100 көлікке қарағанда қоршаған ортаға аз зиян келтіреді. Өкінішке орай, қоғамдық көлікті пайдалану көп жағдайда өте ыңғайсыз. Сондықтан, жаңа технологиялардың қарқынды дамуын ескере отырып, ірі қалалардың тұрғындары арасында электр көлігі кеңінен таралуда[1].

Қазіргі заманғы электр мотоциклінің түрлерінің ішінде электрсамокат, электроскутер, электрвелосипед, электроквадрацикл сияқты негізгі санаттарды бөліп көрсетуге болады. Әр түрдің өзіндік ерекше сипаттамалары бар және қолданудың бірқатар ерекшеліктері мен артықшылықтары бар. Осылайша, кез-келген адам өзінің нақты талаптары мен тілектеріне жауап бере алатын көлікті таңдай алады.

Жеке көліктің түрлері, оларды пайдалану табиғатқа зиянды әсер етпейтіндігі аса маңызды болып табылады. Жоғарыда аталған барлық көлік құралдары өте жинақы және пайдалану және техникалық қызмет көрсету оңай. Батареяны үйде әдеттегі 220V розеткасынан қуаттандыру оңай. Электр энергиясын пайдалану бензин немесе ДТ-ға қарағанда үнемді. Толық қуаттандыру ұзақтығы 4-тен 10 сағатқа дейін құрайды, бұл

көлік құралының қуатына байланысты. Қуаттандырылған батареяда орташа жылдамдығы 15-тен 50 шм/сағ-қа дейін 80 шм-ға дейінгі қашықтықты жүріп өтуге болады [2].

Сонымен қатар, мұның бәрі қалалық кептелістер жағдайында ыңғайлы көлік құралдары ғана емес, сонымен қатар олар қызықты демалыс үшін өте лайықты болып табылады. Электр велосипедті немесе электрсамокатты пайдалану саябақта немесе алаңда серуендеуді керемет жандандырады және түрлендіреді, және табиғат аясында ұмытылмас демалыс сыйлайды, әсіресе жинақталған жағдайда модельдердің көпшілігі автокөліктің жүксалғышына оңай орналастырылады.

Бұл пікірмен ішінара ғана келісуге болады. Көп жағдайда электрлік мотокөлік құралдары практикалық мақсаттарда қолданылады (кеңсеге және кері қарай жол, қала бойынша тауар жеткізу) және қоғамдық жолдарда әрдайым қауіпсіз бола бермейді. Көліктің осы түрін танымал етуді ескере отырып, күмәнді жүргізу тәжірибесі бар жол қозғалысына қатысушыларды толықтыру және олардың қарапайым қауіпсіздік шараларын елемей болашағы жағымсыз салдарға әкеліп соқтырады.

Мүмкін аспанға қара бұлт жинайтын шығармыз, бұл туралы ҚР Ішкі істер министрі Ерлан Тұрғымбаев былай деп түсіндірді: қолданыстағы ЖҚЕ сәйкес электрсамокаттарда жалпы қолданыстағы жолдармен жүруге болмайды. Ерлан Тұрғымбаевтың айтуынша, жол қозғалысына қатысушы болып саналу үшін көлік құралы белгілі бір талаптарға сай болуы тиіс:

Тиісті тежегіш жүйесі, сенімді болуы керек – бұл самокаттағы қол тежегіші емес.

- Самокатта артқы көрініс айнасы іс жүзінде жоқ.

- Жарықтандыру құрылғылары, тоқтаусигналдары да жоқ.

- Дөңгелек базасы қауіпсіздік сертификатына сәйкес келуі тиіс, - деп атап өтті министр.

«Мопедтер, мотоциклдер, велосипедтер шығаратын кез-келген автомобиль өнеркәсібі жол қозғалысына қатысушының тиісті сертификатын береді. Егер самокаттың иесі сол талаптарға толық сәйкес келсе, жолға шығып, жол қозғалысына қатысушы болғысы келсе, оның жүргізуші куәлігі болуы тиіс», – деді Ерлан Тұрғымбаев [5].

«Егер теңестіретін болсақ, онда кез-келген мопедте тіркеу нөмірі болуы керек. ҚР-да бірде-бір самокаттың тіркеу нөмірі жоқ. Тек осы себеппен ғана».

Министр электр самокаттар қозғалысы ережелерін бекіту үшін заңнаманы өзгерту жөніндегі комиссия жұмысының басталғанын жариялады. Қазақстанда электр самокаттар қозғалысының ережелері ешқандай реттелмеген, сондықтан ІІМ осы саладағы заңнаманы өзгерту жобасын әзірлеу бойынша жұмысты бастады.

«Елімізде бұл мәселе реттелмеген. Қазіргі уақытта барлық мүдделі мемлекеттік органдардың қызметкерлерінен жұмыс тобы құрылды. Осы топтың шешімі бойынша қолданыстағы заңнамаға өзгерістер енгізіледі деп ойлаймын. Біз түсініктеме береміз, Еуропа елдеріндегі жолдың кейбір

учаскелерінде скутер қолдануға тыйым салу, сондай-ақ рұқсат беру тәжірибесін зерттедік. Жақын арада біз өз комиссиямызда мүдделі органдармен бірлесіп, бұл мәселені тағы бір рет қарастырып, БАҚ-қа хабарлаймыз», - деді ол.

Яғни, мемлекеттік реттеушінің осы мәселе бойынша ұстанымы өте қарапайым және жол қозғалысы қауіпсіздігіне бағытталған.

Біздің ойымызша, қоғамның бұл әділ түсініктемеге реакциясы, екіұшты болып табылады.

Алматы қалалық мобильділік басқармасының баламалы көлік жөніндегі кеңесінің мүшесі Елена Ерзакович Facebook-те «ІІМ жеке мобильділік құралдары мен велосипедтер мәселелерін реттеуге үміттеніп, жол қозғалысы ережелеріне түзетулерді тыныш әзірлеуде» деп мәлімдеді [3].

«Мұны істеу керек, ешкім дау айтпайды. Бірақ ешқашан велосипедпен жүрмеген шенеуніктердің немесе патрульдік офицерлердің күшімен емес. Олар мүдделі жұртшылықпен бұл мәселелерді ашық талқылағысы келмейтін сияқты. Біз олардың балалар мен жүктерді тасымалдауды шектеуге және электрсамокаттар туралы ережелерді түсініксіз түсіндіруге тырысқандарын есімізде сақтаймыз. Көліктің балама түрлері бойынша кеңес Алматы кабинеттерінен құжаттың соңғы нұсқасын шығаруға тырысады, бірақ пайдаланушылардың өздері осы талаптарда тұжырымдамаларды талқылау бойынша белсендірек болса жақсы болар еді», – деп жазды Елена Ерзакович [4].

informburo.kz тілшісі министрден заңнаманы өзгерту жобасы неге қоғамды тартпай әзірленетінін сұрады.

«Мен сізге айтайын, жұртшылық тартылады. Біз жасырмаймыз. Жұмыс тобы – бейіндік, ол жұмысты енді ғана бастады, оның нәтижелерінен кейін бірінші, екінші, үшінші нұсқалар жұртшылыққа да, депутаттарға да ұсынылатын болады, өйткені бізде самокаттарды пайдалануға қатысты депутаттық сауал бар», – деп жауап берді Ерлан Тұрғымбаев.

Электр көлігін жақтаушылардың билікке тағылған айыптары дәлелденбеген және уәжделмеген, жаңа буынның көлік ыңғайлылығынан жеке әсерден басқа ештеңе жоқ. Мобильді құрылғылар жүргізушілерінің өздері де, жол қозғалысының жалпы қауіпсіздігі де теріс әсер ететін қауіпсіздік шаралары талқыланбайды.

Алматыда мамыр айында бір ауруханаға электрсамокатпен байланысты 50-ге жуық адам жүгінген.

Электрсамокаттар микромобильді көліктің балама түрі ретінде қазақстандықтар арасында танымал болуда. Адамдар өздеріне электрсамокаттарды белсенді сатып алумен қатар, оларды жалға беретін бірнеше компания пайда болды. Сондай-ақ, көптеген курьерлер микромобильді көлікті пайдаланады. Бұл ретте электр самокаттарында шлемсіз және басқа да қорғаныссыз жиі қозғалады, сондай-ақ тротуарларда жоғары жылдамдықпен жүреді, соның салдарынан жаяу

жүргіншілерге қала бойынша қозғалу қауіпті. Сонымен қатар, электрсамокаттардың кейбір пайдаланушылары жолға шыққанда жол ережесін бұзады, себебі ережелерді білмейді.

Осы мән-жайларды ескере отырып, қала көшелеріндегі электр көліктерінің саны артқан кезде жалпы жол қауіпсіздігіне ықтимал қатер төндіретін апаттылық өсімінің жағымсыз салдарларына алып келеді.

Мәселенің аралық шешімі мемлекеттік реттеушінің түбегейлі шектеулері арқылы табылған сияқты. Заңнаманы түсіндіру арқылы электрсамокат, электрскутер, электрвелосипед сияқты санаттар үшін жалпы қолданыстағы жолдарда жүруге тыйым салынды. Алайда, мәселені жан-жақты қарастырайық, өйткені дамыған электр қозғалтқышының өзгеруі мен бағыты ең күтпеген және жақын тарихи ретроспективада болуы мүмкін.

Мототехника өндірушілері бұрыннан бері көпшілікке электр байктерінің озық түрлерін көрсетіп келеді, бірақ ешкім оларды жаппай өндіріске енгізбейді. Неліктен электрлік мотто бізге жарқын болашақтан келмейді?

Біз көліктің осы санатындағы ең көп кездесетін мәселеден бастаймыз. Электр мотоциклдердің көпшілігі ойыншықтан басқа ештеңе емес... Көптеген автомобильдер мен мотоциклшілер оны қателесіп "Спорт жабдықтары" деп те атайды.

Олар электр велосипедтерін шығаруды әлдеқашан бастаған-Америкада бес жылдан астам уақыт бойы сатылып келе жатқан үлгілер бар. Бірақ тікелей мағынада электр мотоциклдерге арналған нағыз сән шамамен екі жыл бұрын басталды. Оны кім бастағанын айту қиын, бірақ оның тұжырымдамасы туралы айтқапаған адам жоқ. Ірі өндірушілердің ішінен BMW, Honda E. Rex кросс, Yamaha Motoroid концептуалды C-Evolution скутерін атауға болады. Сондай-ақ, соңғы бірнеше жыл ішінде американдық және еуропалық көптеген орта, шағын және мүлдем белгісіз компаниялар өз жобаларын ұсынды. Алайда, кез — келген компания сериялық өндіріс туралы және тіпті электр циклдарын күнделікті пайдалану туралы айтуға қауіп төндірмейді, ал үлкендері электр циклын сөзсіз болашақ деп санайды, бірақ жақын арада емес. Жақында BMW компаниясының атқарушы директоры Штефан Шаллер сұхбатында бренд жақын арада электр циклдарын шығаруды жоспарламайтынын айтты. Harley-Davidson өзінің Livewire тұжырымдамасын ұсына отырып, оны жаппай өндіріске жібермес бұрын үш жылдан астам уақыт бойы сұранысты зерттеді. Болашақтың электр көлігі іс жүзінде болған жайт болса да, оның таралуы мен танымалдығы туралы қандай да болсын нақты мәліметтер туралы айту әлі де қиын. Бұл нарықты талдау кезінде қауымдастықтарға жүгініп, салыстыру керек. Ал ең жақын сала — бұл автомобиль көлігі. Мотоциклдер әрқашан автомобиль саудасынан сәл артта қалды. Мұның артықшылығы бар-біз салыстыру арқылы корреляцияларды іздеуді үйрендік [6].

Шетелде электр көлігіне келетін болсақ, ол көбінесе Қытай мен Еуропада қолданылады, бірақ оны толығымен жаппай енгізу деп атауға болмайды. Егер адам табиғаты туралы айтатын болсақ, онда эмоцияларды атап өткен жөн, өйткені автомобильдер мен мотоциклдер арасындағы басты айырмашылық бар. Екі дөңгелекті көлік көптеген елдерде, әсіресе Қазақстанда, тек эмоционалды сатып алу болып қала береді. Электр мотоциклын сатып алу жеткіліксіз, сонымен қатар, экологиялық ынталандыруға ие болу керек. Скутерлер мен мопедтердің практикалық маңызы бар Азия елдерін атап өткен жөн. Алайда, суық климатты елдерде мотоцикл әлі де хобби, қар кешкіш немесе квадроцикл сияқты қызықты ойыншық болып қала береді. Олар көңіл көтеру және демалу үшін жиі сатып алады. Автонарықта әрекет ететін осы эмоциялық жағын ескере отырып, «мото» нарығында сауда жүрмеуі де мүмкін. Нәтиже—бұлыңғыр болып келеді.

Адамзат екі және төрт дөңгелекті электр көлігін жасау үшін барлық қажетті технологияларға ие. Дамыған мемлекеттердің қолдауы, салық жеңілдіктері бар, сатып алушылардың санасы өзгере бастайды. Алайда, ІЖҚ-ны электр қозғалтқыштарына ауыстыру қарқыны әлі де елеусіз, сондықтан олар екінші жүз жыл бойы жұмыс істеп келе жатқан үлкен индустрияны ала алмайды. Зауыттар, сату желілері, мұнай өңдеу, отын сату, қызмет көрсету саласы әлі де үлкен механизм болып қала береді. Бұл ұзақ уақыт бойы шайқалатын маятник. Түбегейлі өзгерістер болуы үшін түбегейлі себептер қажет. Бірақ олар әлі жоқ, немесе көпшілігі олар туралы ойламауды жөн көреді. Рационалды есептеулер мен болжамдар жасауға болатындығы белгілі болды, бірақ бұл жерде қолданбалы мағына аз.

Электр мотокөлігін дамыту проблемаларын қорытындылай келе, жол қауіпсіздігін мемлекеттік реттеудің жолға қойылған жүйесімен көліктің осы бағытының күрт және жаһандық дамуының болмауының жиынтығында жақын арада жарқын болашақтың болмауы туралы айтуға болатындығын түсіну қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. ecostrada.ru., ҚР ИМ
2. informburo.kz
3. АВТО. Ru
4. Yamaha Motoroid Ru
5. Harley-Davidson Ru
6. DRIVE2.RU.

И.А. Былинин – старший преподаватель кафедры ОД ГИБДД Орловского юридического института МВД России имени В.В. Лукьянова, подполковник полиции

К ВОПРОСУ КОНТРОЛЬНО-НАДЗОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ОТНОШЕНИИ КАРПУЛИНГА И ПРИМЕНЕНИЕ ФЕДЕРАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ (НАДЗОРА) В ОБЛАСТИ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ К ЕГО УЧАСТНИКАМ

Предметом исследования являются нормативно-правовые акты, регулирующие ответственность за неисполнение обязательных требований по обеспечению безопасности дорожного движения при использовании онлайн – сервисов совместных поездок (карпулинг), правоприменительная практика, изучение авторских точек зрения по совершенствованию карпулинга.

Объектом исследования выступают общественные отношения, возникающие при использовании онлайн – сервисов совместных поездок с использованием личных легковых автомобилей с компенсацией части расходов водителя (карпулинг).

Целью исследования является совершенствование законодательства в целях государственного контроля (надзора) со стороны государственных органов за деятельностью физических лиц эксплуатирующих транспортные средства, в целях получения коммерческой выгоды и организаторов эксплуатации транспортных средств без заключения договора перевозки или договора фрахтования.

Научная новизна статьи заключается в предложении изменений в действующее законодательство в сфере осуществления федерального государственного надзора в области обеспечения безопасности дорожного движения и изложении статьи 20 Федерального закона № 196-ФЗ «О безопасности дорожного движения» в новой редакции. Внесенные изменения позволят осуществлять государственный контроль (надзор) со стороны государственных органов за деятельностью физических лиц эксплуатирующих транспортные средства в целях получения коммерческой выгоды и организаторов эксплуатации транспортных средств без заключения договора перевозки или договора фрахтования.

При проведении исследования использовались всеобщий диалектический, логический, формально-юридический, сравнительного анализа, герменевтический методы.

В настоящее время в сфере перевозок пассажиров появился новый сервис - совместные поездки с использованием личных легковых автомобилей с компенсацией части расходов водителя (карпулинг). Но никакого нормативно-правового регулирования такие перевозки сегодня не имеют. Поэтому к ответственности в случае оказания некачественной услуги привлечь не кого.

Неопределенность появляется и с точки зрения реализации контрольно-надзорной деятельности.

Федеральным законом от 10.12.1995 № 196-ФЗ «О безопасности дорожного движения» (далее Федеральный закон №196-ФЗ) предусмотрен перечень обязательных требований по обеспечению безопасности дорожного движения. В числе этих требований выделены: а) основные требования по обеспечению безопасности дорожного движения при эксплуатации транспортных средств (ст. 16); б) основные требования по обеспечению безопасности дорожного движения, предъявляемые к юридическим лицам, индивидуальным предпринимателям, физическим лицам при эксплуатации транспортных средств (ст. 20)[1].

В пункте 11 статьи 1 Закона от 09.02.2007 № 16-ФЗ «О транспортной безопасности» приведено определение понятия «транспортное средство», под которым понимаются устройства, предназначенные для перевозки физических лиц, грузов, багажа, ручной клади, личных вещей, животных или оборудования, установленных на указанных транспортных средствах устройств, в значениях, определенных транспортными кодексами и уставами[2].

Нормативное разъяснение термина эксплуатация транспортных средств содержится в Решении Комиссии Таможенного союза от 09.12.2011 № 877 «О принятии технического регламента Таможенного союза «О безопасности колесных транспортных средств». Согласно указанному документу, эксплуатация — это стадия жизненного цикла транспортного средства, на которой осуществляется его использование по назначению, с момента его государственной регистрации до утилизации[3].

Вместе с тем, по смыслу правового регулирования обозначенного в статьях 16 и 20 имеется значительная разница в понимании правовой природы непосредственной деятельности, к которой применяются обязательные требования по обеспечению безопасности дорожного движения, а значит и последующей реализации контрольно-надзорных мероприятий в сфере обеспечения безопасности дорожного движения.

Так, статья 16 Федерального закона № 196-ФЗ адресует содержащиеся в ней обязательные требования участникам дорожного движения либо владельцам транспортных средств, что не вызывает замечаний.

Субъектом правоотношения, в отношении которого осуществляется правовое регулирование статьей 20 Федерального закона № 196-ФЗ, являются юридические лица, индивидуальные предприниматели, физические лица, которые по смыслу статьи, занимаются организационно-коммерческой деятельностью в сфере использования транспортных средств, при этом, не являясь участниками дорожного движения, либо, как указано в части 3 рассматриваемой статьи, физические лица, осуществляющие эксплуатацию грузовых автомобилей, разрешенная максимальная масса которых превышает 3500 килограммов, и автобусов.

Указанная категория субъектов, за исключением субъектов обозначенных в части 3 статьи 20 рассматриваемого закона, фактически не являются эксплуатантами транспортных средств, в смысле использования по прямому назначению, а осуществляют организационную деятельность, связанную с получением каких-либо благ материального или не материального характера.

Таким образом, использование одинаковой лексической формы «эксплуатация транспортных средств», относительно различных по своей сути форм деятельности в федеральном нормативном правовом акте создает правовую неопределенность, связанную, в том числе с реализацией контрольно-надзорных функций.

Согласно пункту 1 статьи 20 Федерального закона № 196-ФЗ юридические лица и индивидуальные предприниматели, осуществляющие на территории Российской Федерации деятельность, связанную с эксплуатацией транспортных средств, обязаны организовать работу в соответствии с требованиями, обеспечивающими безопасность дорожного движения. Права граждан на безопасные условия движения по дорогам гарантируются государством и обеспечиваются путем выполнения законов о безопасности дорожного движения и международных договоров с участием Российской Федерации (п. 1 ст. 24).

Применяя требования по обеспечению безопасности дорожного движения, к физическим лицам предлагающих услуги перевозки людей (совместные поездки) посредством онлайн – сервисов, следует предположить, что они выступают лицами, эксплуатирующими транспортные средства, а организаторы сервисов являются агрегаторами транспортных услуг. Физические лица, эксплуатирующие автомобиль устанавливают стоимость совместной поездки, агрегаторы сервиса получают комиссию за организацию транспортной услуги, но никто не является стороной договора перевозки, что делает юридически невозможным распространение на них деятельности по контролю (надзору) со стороны уполномоченных субъектов, а также затрудняет привлечение их к ответственности в случае причинения вреда. Договора на предоставление услуги как юридического документа нет, но есть цифровая платформа, где физическое лицо ищет попутчика для совместной поездки. Однако онлайн – сервис имеет цель организовать перевозку людей с использованием физического лица и его транспортного средства.

Исследованиями плюсов и минусов IP-платформ занимаются ученые ведущих образовательных организаций, так А.Н. Шмелева в своей работе по вопросам связанных с развитием карпулинга в условиях ограничений делает вывод, что сервис следует рассматривать как один из сегментов экономики, который требует внимания, дальнейшего совершенствования механизма ответственности в случае недобросовестности со стороны субъектов и объектов управления. Следует согласить с автором, что получаемая выгода потребителя, т.е. пассажира, а в данном случае поездка должна быть безопасной. Однако, полагаем, что всякая экономическая выгода следует иметь место государственного контроля (надзора) со стороны государственных органов, поэтому в первую очередь необходимо проработать вопрос правового закрепления онлайн – сервисов по предоставлению услуги совместных поездок[4].

В свою очередь ученый Иванов Н.А. считает деятельность карпулинга услугой, которая подпадает под действия норм гражданского права и каждый случай следует рассматривать в отдельности, так как отсутствует законодательное закрепление понятия карпулинг. Действительно в правовом поле нет закрепления сложившегося института общественных отношений, но есть правовые основы в различных нормативных документах которые можно применить в данной ситуации, что делает практику более обширной[5].

Следует выделить, что ученые, проводившие исследования карпулинга как с экономической точки зрения, так и с правовой сходятся во мнении о необходимости законодательного закрепления понятия карпулинг.

Если провести сравнение с такси, то агрегаторы сервиса (совместных поездок) и физические лица эксплуатирующие автомобили получают коммерческую выгоду, но требования по безопасности дорожного движения по факту не выполняются. Транспортные средства могут эксплуатироваться, без использования цветографической схемы, физические лица (водители) не проходят предрейсовый медицинский и технический осмотр, соответствующего разрешения получать не требуется. При этом агрегаторы регистрируют к своим системам без ограничений, дают им возможность размещать свои поездки, обеспечивать соблюдение обязательных требований в области транспортных перевозок не надо.

Таким образом, следует предположить, что агрегатор делая рекламу онлайн – сервиса подталкивает физических лиц (водителей) к перевозке пассажиров (совместным перевозкам) и получению коммерческой выгоды от поездок. В сложившейся на сегодняшний день ситуации на рынке по предоставлению транспортных услуг, агрегатор онлайн – сервиса создает дополнительные условия для нарушений в сфере безопасности дорожного движения, тем самым участвуя в деятельности, создающей опасность для неопределенного круга потребителей, поскольку в нарушение статьи 7 Закона Российской Федерации от 07.02.1992 года № 2300-1 «О защите

прав потребителей» ущемляется их право на то, чтобы транспортная услуга была безопасна для их жизни, здоровья, окружающей среды, не причиняла вред их имуществу[6]. Следует сказать, что своими действиями агрегаторы онлайн – сервисов и физические лица, эксплуатирующие транспортные средства в целях перевозки пассажиров оказывают услугу.

Законодательно определение «услуга» приводится в Законе РФ от 07.02.1992 № 2300-1 «О защите прав потребителей», в соответствии с которым услуга – действие (комплекс действий), совершаемое исполнителем в интересах и по заказу потребителя в целях, для которых такая услуга обычно используется, либо отвечает целям, о которых исполнитель был поставлен в известность потребителем при заключении возмездного договора.

Однако с точки зрения гражданско-правового законодательства решить данную проблему затруднительно, поскольку интернет-сервисы, связанные с перевозочной деятельностью, не являются фрахтовщиками, перевозчиками или иными участниками гражданских правоотношений. Возмездного договора на онлайн – платформе не заключается. Вышеуказанное не позволяет специалистам Роспотребнадзора провести надзорные мероприятия по фактам услуг, оказанных с недостатками, а также подготовить, в случае наличия оснований, иски, заявления в судебные инстанции.

Как показывает анализ практики, что не приносит значительного положительного эффекта действие пункта 1.2 статьи 9 Закона Российской Федерации от 07.02.1992 года № 2300-1 «О защите прав потребителей» в соответствии с которым на владельца агрегатора информации о товарах (услугах) возложена обязанность по доведению до сведения потребителей информации об исполнителе услуг (фирменное наименование (наименование), место нахождения (адрес) и др).

О необходимости полноценной нормативной проработки и распространения надзора (контроля) в рассматриваемой сфере свидетельствует судебная практика, складывающаяся в отношении агрегаторов перевозок.

Постановлением Пленума Верховного Суда Российской Федерации № 26 от 26 июня 2018 года даны пояснения для решения судебных споров в рассматриваемой сфере: «Лицо, к которому обращается клиент для заключения договора перевозки пассажиров и багажа, отвечает перед пассажиром за причиненный в процессе перевозки вред, если оно заключило договор перевозки от своего имени, либо из обстоятельств заключения договора (например, рекламные вывески, информация на сайте в сети «Интернет», переписка сторон при заключении договора и т.п.) у добросовестного гражданина-потребителя могло сложиться мнение, что договор перевозки заключается непосредственно с этим лицом, а фактический перевозчик является его работником либо третьим лицом, привлеченным к исполнению обязательств по перевозке»[7].

Также в этом отношении состоялись:

- Определение Судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда РФ от 09.01.2018 № 5-КГ17-220 (основной тезис: лицо, осуществляющее поиск пассажиров для их перевозки легковым автомобилем, несет ответственность за вред, причиненный членам семьи пассажира, в случае смерти последнего) [8];
- Определение Седьмого кассационного суда общей юрисдикции от 09.01.2020 № 88-672/2020 (основной тезис: агрегатор информации об услугах перевозки пассажиров несет ответственность перед потребителем за вред в результате ДТП)[9];
- Апелляционное определение Кемеровского областного суда от 21.03.2019 по делу № 33-3241/2019 (основной тезис: суд признал агрегатора таксомоторной организацией (фрахтовщиком), оказывающим услуги потребителя по перевозке)[10];
- Апелляционное определение Московского городского суда от 04.04.2019 по делу N 33-4939/2019 (основной тезис: организация, принимающая заказы на такси, несет ответственность за вред перед потребителем в результате ДТП)[11];
- Решение Октябрьского районного суда города Саратова от 07.10.2019 № 2-3827/2019 (основной тезис: такси-агрегатор несет ответственность перед потребителем за вред, причиненный в результате ДТП)[12].

На основании изложенного, следует предложить следующие изменения в действующее законодательство в сфере осуществления федерального государственного надзора в области обеспечения безопасности дорожного движения и изложить статью 20 Федерального закона № 196-ФЗ в следующей редакции: «Основные требования по обеспечению безопасности дорожного движения, предъявляемые к лицам, являющимся организаторами эксплуатации транспортных средств.

1. Юридические лица, индивидуальные предприниматели, осуществляющие услуги по организации эксплуатации транспортных средств, без заключения договора перевозки или договора фрахтования обязаны осуществлять контроль»:

Дополнить Федеральный закон № 196-ФЗ статьей 20.1 в следующем содержании:

«Статья 20.1 Основные требования по обеспечению безопасности дорожного движения, предъявляемые к физическим лицам, осуществляющим эксплуатацию грузовых автомобилей, разрешенная максимальная масса которых превышает 3500 килограммов, легковых автомобилей в коммерческих целях, и автобусов.

Физические лица, осуществляющие эксплуатацию грузовых автомобилей, разрешенная максимальная масса которых превышает 3500 килограммов, легковых автомобилей в коммерческих целях, и автобусов, обязаны:».

Внесение изменений в правовом поле позволит осуществлять государственный контроль (надзор) со стороны государственных органов за деятельностью физических лиц эксплуатирующих транспортные

средства, в целях получения коммерческой выгоды и организаторов эксплуатации транспортных средств без заключения договора перевозки или договора фрахтования. Принятые меры могут повлиять на устранение причин и условий способствующих, совершению административных правонарушений указанных лиц.

Список использованных источников:

1. О безопасности дорожного движения [Электронный ресурс]: Федер. закон Рос. Федерации от 10 декабря 1995 г. №196-ФЗ Доступ из справ.- правовой системы «КонсультантПлюс».
2. О транспортной безопасности [Электронный ресурс]: Федер. закон Рос. Федерации от 9 февраля 2007 г. №16-ФЗ Доступ из справ.- правовой системы «КонсультантПлюс».
3. О принятии технического регламента Таможенного союза «О безопасности колесных транспортных средств» [Электронный ресурс]: Решение Комиссии Таможенного союза от 9 декабря 2011 г. №877 Доступ из справ.- правовой системы «КонсультантПлюс».
4. Шмелева А.Н. Динамика и перспективы развития IP-платформ карпулинга в современных ограничениях // Компетентность. 2020. №9 -10.
5. Иванов Н.А., Фаизова К.В., Нестеров А.Д. Правовое регулирование карпулинга в России // Научно-практический электронный журнал Аллея Науки. 2019. 3 (30).
6. О защите прав потребителей [Электронный ресурс]: Закон Рос. Федерации от 7 жеврала 1992 г. №2300-1 Доступ из справ.- правовой системы «КонсультантПлюс».
7. О некоторых вопросах применения законодательства о договоре перевозки автомобильным транспортом грузов, пассажиров и багажа и о договоре транспортной экспедиции [Электронный ресурс]: Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 26 июня 2018 г. № 26 Доступ из справ.- правовой системы «КонсультантПлюс».
8. Определение Судебной коллегии по гражданским делам Верховного Суда РФ от 09.01.2018 № 5-КГ17-220.
9. Определение Седьмого кассационного суда общей юрисдикции от 09.01.2020 № 88-672/2020.
10. Апелляционное определение Кемеровского областного суда от 21.03.2019 по делу № 33-3241/2019.
11. Апелляционное определение Московского городского суда от 04.04.2019 по делу N 33-4939/2019.
12. Решение Октябрьского районного суда города Саратова от 07.10.2019 № 2-3827/2019.

О.С. Гоман –преподаватель кафедры административного права и административной деятельности органов внутренних дел Омской академии МВД России, подполковник полиции

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ УСЛУГИ, ОКАЗЫВАЕМЫЕ В СФЕРЕ ОБОРОТА ОРУЖИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Одним из основных показателей успешного экономического развития государства в современном обществе является эффективное государственное управление. В этих целях на территории Российской Федерации была реализована поступательная административная реформа, в задачи которой входило: снижение избыточного государственного регулирования; повышение эффективности органов власти; повышение качества государственных услуг; повышение информационной открытости.

В результате административной реформы, проводимой на территории государства, начиная с 2011 года на органы внутренних дел были возложены обязанности по оказанию государственных услуг населению.

2/3 указанных услуг предоставлялись подразделениями лицензионно-разрешительной работы, в том числе в области оборота оружия.

Таким образом, до 2016 года государственные услуги в сфере оборота оружия оказывались подразделениями Министерства внутренних дел Российской Федерации. Указом Президента Российской Федерации [1] 5 апреля 2016 года созданы войска национальной гвардии Российской Федерации (Росгвардия), на которые наряду с иными полномочиями возложены обязанности по осуществлению федерального государственного контроля (надзора) за соблюдением законодательства в области оборота оружия, а, следовательно, и оказание государственных услуг в данной сфере.

В настоящий момент по линии лицензионно-разрешительной работы оказывается 27 государственных услуг и 4 государственные функции, из них 2 услуги предоставляются непосредственно Федеральной службой войск национальной гвардии Российской Федерации, остальные оказываются ее территориальными подразделениями.

Государственные услуги в данной сфере оказываются на основании Федерального закона «Об организации предоставления государственных и муниципальных услуг» [2] и в соответствии с Федеральным законом «Об

оружии» [3], а также целым рядом Административных регламентов, которые устанавливают технический порядок оказания услуг.

В период становления системы государственных услуг в Российской Федерации многие авторы в своих публикациях поднимали проблему возникающих административных барьеров, с которыми столкнулась система [4]. Исключением не стали и госуслуги, оказываемые в сфере оборота оружия. К объективным причинам возникновения административных барьеров можно было отнести:

–отсутствие системы оценки деятельности территориального органа по предоставлению госуслуг и отсутствие системы мониторинга качества предоставляемых услуг (указанные барьеры не позволяли выявлять слабые места системы, а следовательно своевременно корректировать оказание услуг и привлекать к ответственности виновных лиц);

–отсутствие необходимых площадей и количества сотрудников в территориальных органах (отсюда плохая пропускная способность, наличие очередей, некомфортные условия приема);

–отсутствие материально-технической базы, необходимой для обработки материалов и обеспечения всего процесса оказания государственных услуг (данный административный барьер проявлялся, например, в отсутствии необходимого количества оргтехники, что в свою очередь влияло на скорость обработки информации, увеличение времени оказания государственной услуги, отсутствие возможности работать с базами данных);

– недостаточная компетентность сотрудников предоставляющих государственные услуги (этот административный барьер проявлялся в отсутствии на начальном этапе курсов повышения квалификации в данной области, а также усложняло ситуацию стремительно меняющееся законодательство).

Наличие указанных административных барьеров при оказании государственных услуг в свою очередь ставило под сомнение эффективность контрольно-надзорных мероприятий, проводимых уполномоченными органами в области оборота оружия.

В целях обеспечения качества предоставляемых государственных услуг в 2012 году были изданы Указы Президента Российской Федерации, в том числе Указ, который определил основные направления совершенствования системы государственного управления, с перспективой устранения административных барьеров к 2018 году [5].

Рассмотрим наиболее существенные направления совершенствования системы предоставления государственных услуг в сфере оборота оружия:

1. На федеральном уровне разработаны системы оценки деятельности территориального органа по предоставлению госуслуг и мониторинга качества предоставляемых услуг. Целевой показатель уровня удовлетворенности граждан качеством предоставления государственных услуг к 2018 году должен быть не менее 90% (в 2015 году не менее 75%).

2. В целях улучшения пропускной способности уполномоченных подразделений, ликвидации очередей, улучшения условий приема:

– установлено правило о снижении среднего числа обращений представителей бизнес-сообщества для получения одной государственной услуги, связанной со сферой оборота оружия, к 2014 году – до 2 раз;

– предприняты меры к сокращению времени ожидания в очереди при обращении заявителя для получения государственных услуг к 2014 году до 15 минут (введена предварительная запись, электронные очереди, увеличена штатная численность подразделений, оказывающих государственные услуги в сфере оборота оружия, выделены помещения, оборудованы дополнительные места приема);

– доля граждан, использующих механизм получения государственных услуг в электронной форме, к 2018 году – не менее 70% (2015 – не менее 40%).

3.С целью повышения компетентности сотрудников, предоставляющих государственные услуги, разработаны и внедрены специальные программы повышения квалификации, проводятся семинары-совещания и используются иные механизмы повышения правовой грамотности.

Необходимо упомянуть и то, что законодатель инициировал создание многофункциональных центров предоставляющих государственные услуги и муниципальные по принципу «одного окна». Однако государственные услуги по линии лицензионно-разрешительной работы через такие многофункциональные центры оказания государственных услуг не предоставляются. Связано это со спецификой работы подразделений с объектами, ограниченными к обороту на территории Российской Федерации (оружием) и осуществлением такой процедуры, установленной Административными регламентами, как осмотр оружия, который может осуществляться только уполномоченными на то сотрудниками.

Помимо указанных мероприятий нельзя не упомянуть о разработанной и установленной системе оценки гражданами эффективности руководителей территориальных органов федеральных органов исполнительной власти с учетом качества организации предоставления государственных услуг[6]. В сфере оборота оружия такая оценка качества предоставления государственной услуги проводится по трем государственным услугам: выдача разрешения на транспортирование оружия и патронов; выдача лицензии на приобретение спортивного или охотничьего огнестрельного гладкоствольного длинноствольного оружия; выдача разрешения на хранение и ношение охотничьего огнестрельного длинноствольного оружия. При низкой удовлетворенности качеством государственной услуги (менее 90%) к руководителю применяются меры дисциплинарного взыскания. Данная система оценки качества оказания государственной услуги подтвердила свою эффективность на территории Российской Федерации.

Изложенное позволяет сделать выводы о том, что в настоящее время административные барьеры, препятствующие улучшению качества государственных услуг в сфере оборота оружия, нейтрализованы. Выстроена объективная система мониторинга и оценивания качества оказываемых государственных услуг в сфере оборота оружия, которая ориентирована на население, критерием эффективности деятельности территориальных органов является удовлетворенность гражданина оказанной государственной услугой.

Список использованных источников:

1. Кандрина Н.А. Конституционно-правовое регулирование реализации права граждан на предоставление государственных и муниципальных услуг: состояние, проблемы и пути их решения // Российский юридический журнал. 2018. № 1 (118). с. 69-76.
2. Костина С.Н. Организация предоставления государственных и муниципальных услуг : учеб. пособие. Екатеринбург, 2019. — 123 с.

Р.Н.Джигитова – Қазақстан Республикасы ІІММ.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты жалпы заң пәндері кафедрасының оқытушысы, з.ғ.м., полиция майоры

А.С.Абилова – Қазақстан Республикасы ІІММ.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты жалпы заң пәндері кафедрасының оқытушысы, з.ғ.м., полиция майоры

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Еліміздің ішкі істер органдары қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласында маңызды орын алады. Дамыған мемлекеттерде атап айтқанда, АҚШ, Канада, Австралия, Жапония, Ұлыбритания, Батыс Еуропа және Шығыс елдерінде полиция реформасы мен оның тиімділігін арттыру жұмыстары жалғасуда. Қоғамдағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге тікелей жауапты орган жұмысын жетілдіру қашанда маңызды, өйткені ол тұтас мемлекеттің даму стратегиясын қамтамасыз етеді.

Президентіміздің «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс- қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына жыл сайынғы Жолдауында «Полицияның сервистік моделіне» көшу туралы нақты айтылған. Күнделікті өмірде полиция қызметкерлері адам мен азаматтың өмірін, денсаулығын, құқықтары мен бостандықтарын, қоғам мен мемлекеттің мүдделерін құқыққа қарсы қол сұғушылықтан қорғау, қоғамдық тәртіпті сақтау сонымен қатар, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету ретінде үлкен рөл атқаруда[1].

Полиция қызметкерлері кәсіби міндеттерін атқару кезінде, өздерінің құқықтық мәдениетін, құқықтық санасын, құқықтық сауаттылығын дәрежелі түрде көрсету қажет.

Қазіргі таңда қоғамда «Қазіргі полиция қандай болуы керек?», «Ол қоғам сеніміне ие бола ала ма?» деген сұрақтар қызу талқыланып келеді.

Дегенмен де, Мемлекет басшысының айтуы бойынша «полицияның сервистік моделіне» көшу- ол заман талабы.

Сондықтан да, ПО қызметкерінің кәсіби құқықтық санасына мыналар жатады:

- заңнаманы және заң ғылымының мүмкіндіктерін білу;
- заңды білмейтін адам, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын

қорғай алмайды;

- қоғам мен құқықтық мемлекет білімсіздікті, надандықты, тәкапарлыққа шыдамауы керек;

- құқықтық құралдарды, заңдарды және басқа да құқықтық актілерді күнделікті қызметте, заң техникасын, заң ғылымы мен практикасының жетістіктерін пайдалана білу.

Полиция қызметкері міндетін атқару кезінде кәсіпқойлық пен әділеттілікті, халыққа деген адалдығын орындаған кезде ғана жеңіске жете алады.

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық санасының ерекшеліктері:

Жоғарыда айтылғандай, полиция қызметкерлерінің құқықтық санасы ішкі істер органдары жүйесіндегі басқарудың әлеуметтік-психологиялық аспектісінің ажырамас бөлігі болып табылады. Құқықтық нормаларды меңгере және іске асыра отырып, полиция қызметкерлері өздерінің кәсіби қызметін заңдылықты қатаң сақтау қағидаттарында жүзеге асырады, яғни азаматтардың құқықтары мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді олардың тиімді орындауы үшін қажетті құқық қолдану мен құқық қорғауды қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, қоғамдық құқықтық сана олардың жұмысына негіз жасайды (мақұлдау құбылыстары, әлеуметтік бедел немесе керісінше, айыптау).

Полиция қызметкерлерінің құқықтық санасының мазмұны, өздеріңіз білетіндей, күнделікті құқықтық санамен тығыз байланысты және көбінесе қоғамдық құқықтық санаға байланысты. Біз практикалық қызметкерлердің сауалнамасы көрсеткендей, олардың басым көпшілігі (86%) ғалымдар түсінгендей, табиғи бостандыққа негізделген табиғи бостандыққа емес, мемлекеттік заңнамаға құқықтың негізгі мазмұнын көреді.

Құқықтық тәртіп қызметкерлерінің құқықтық санасының ерекшелігін Н.Л.Гранат, Н.М.Козюба, Н.Я.Соколов және басқалар қарастырды. Авторлар қоғамдық тәртіпті сақтау қызметкерлерінің құқықтық білімдерінің үлкен көлемін, тереңдігін және жалпылануын, олардың қызметте заңды мінсіз сақтау қажеттілігін түсінуін атап өтеді. Бұл біздің эмпирикалық зерттеулерімізді растады.

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің күнделікті қызмет саласындағы құқықтық санасының ерекшеліктерін қарастырамыз. Олар құқықтық білімдерден, дағдылардан және дағдылардан, сондай-ақ құқықтық қатынастардан, сезімдерден, әлеуметтік-құқықтық көзқарастар мен бағдарлардан, әдеттерден, құқықтық дүниетаным мен мәдениеттен тұрады. Полиция қызметкерлерінің аталған қасиеттері құқықтық сананы қалыптастыру процесінде маңызды.

Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің құқықтық біліміне Н.Л.Гранаттың пікірінше, кәсіби қызмет процесінде тек элемент қана емес, сонымен бірге құқықтық сананың нысаны болатын құқықтық қызмет туралы ақпарат кіреді. Сонымен бірге, ішкі істер органдарының жұмысындағы бұзушылықтардың көпшілігі (қылмыстарды есептен

жасыру, материалдарды бұрмалау, шабуыл және басқалар) заңдарды білмеумен байланысты емес, керісінше сананың екенін түсіну керек.

Полиция қызметкерінің заңды білуі оны түсінуді ғана емес, сонымен қатар вариативті, барабар жағдайды, оны практикада қолдану мүмкіндігін де қамтиды. Бұл жағдай, басқалар сияқты, практикалық қызметкерлер де жақсы түсінеді. Жеке тұлғаның құқықтың негізгі принциптері мен оны әлеуметтік ортада жүзеге асыру ерекшеліктерін түсіну, заңнаманың, әділеттіліктің, руханият пен моральдың құндылығы мен өзара байланысын түсіну қажеттілігі туралы ғалымдардың пікірлерін растаймыз[2].

Полиция қызметкерінің жұмыстағы басты ұстанымы ол, кішіпейілдік, сабыр, төзім және қажыр-қайрат болу керек. Шапшаңдық пен жылдамдық, тез шешім қабылдап, жылдам, ұстамды болуы, азаматтармен тіл табыса білуі, сыпайы болуы қабілеті полицейге қажетті басты қасиеттердің бірі болып саналады.

Жалпы, полицияға қатысты қоғамда теріс көзқарас қалыптасқан. Қоғамдағы полиция қызметкеріне деген теріс көзқарасты, сенімсіздікті жою қажетпіз. Қоғамдық тәртіпті сақтау тек қана полицияның міндеті емес, ол – біздің халықтың да міндеті.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың кейін ел назары – құқық қорғау саласына ауды. Көпшіліктің елеңдеп жүрген сауалы «полиция қызметкерлері енді қалай өзгереді?» деп, ойлануда. Осы ретте «Шетелдің полиция қызметкерлері қандай?» деген ой келеді. Шетелдерге шығып, өзге елдің полициясымен бетпе-бет келген жерлестеріміз жалпы сақшылардың мәдениеттілігін айтады.

Грузия мемлекетінің полиция қызметкерлерінің реформасына тоқталатын болсақ, «Реформалардың басты салдары елдегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы нақты күрес болды. Парақорлықпен күрес саласында, полицейлерге пара алғандары үшін оларды, міндетті түрде бас бостандығынан айырумен жазаланады. Нәтижесінде, соңғы жылдары парақорлық үшін 200-ден астам полиция қызметкері бас бостандығынан айырылды. Содан кейінгі жылдары пара алғаны үшін қамауға алынған полиция қызметкерлерінің саны азая бастады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі екінші маңызды аспект ІІМ-нің барлық қызметкерлерінің жалақысын көтеру.

Осы мақаламызды қортындылай келе, полиция қызметіндегі сервистік тәсіл ішкі істер органдары қызметкерлерінің оны іске асыруының бірыңғай тәсілдерін әзірлеу және қоғамның оның мәнін түсінуі мақсатында нормативтік тұрғыдан бекітілуі тиіс. Негізгі мақсат – қажеттіліктерге жауап беретін және қоғаммен серіктестікте жұмыс істейтін кәсіби, өкілді, есеп беретін орган құру. «Полицияның сервистік моделін» енгізу – полиция басқа мемлекеттік органдардың жұмыстары мен функцияларын жүзеге асыру үшін бақылау мен жауапкершілікті өз мойнына алуға тиіс дегенді білдірмейді. Тек қана тығыз өзара іс-қимыл арқылы ғана үлкен нәтижеге қол жеткізілетінін ескере отырып, «полицияның сервистік моделін» енгізу және дамыту қоғамның да, барлық

мемлекеттік органдардың да барлық мүдделі тараптарының қатысуын талап етеді. Осылайша полиция жұмысындағы өзгерістер көптеген демократиялық елдердегі мемлекеттік басқарудың қазіргі тенденцияларының көрінісі болып табылады[3].

Сервистік модель аясында полицияның халықпен өзара іс-қимылын оңтайландыру, ең алдымен полиция қызметкерлеріне деген сенімге, серіктестік қағидаттарына негізделуі керек. Полиция әртүрлі тілектерді қанағаттандырумен емес, заңға мүлдем бейтарап қызмет көрсету арқылы қоғамдық сенімге ие болуға тырысуы керек. Қоғаммен тығыз қарым-қатынасқа негізделген полиция қызметінің сервистік моделі барлық проблемалардың әмбебап құралы болып табылмайды, алайда қоғаммен сындарлы диалог құрудың сенімді құралдарының бірі болады. Өзара іс-қимылдың осы модельдерін қолдану жергілікті жерлерде полиция жұмысының сапасын арттыруға және ішкі істер органдарын реформалау бойынша қойылған міндеттер шеңберінде мақсаттарға неғұрлым тиімді қол жеткізуге ықпал ететін болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек «Жана жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі»
2. Кильмашин Николай Федорович. Ішкі істер органдарындағы басқарудың әлеуметтік-психологиялық конектісінің элементі ретінде қызметкерлердің құқықтық санасын форматтау (ІІМ материалдары бойынша). Қазақстан): Дис. канд. юрид. НУК: 12.00.13: Мәскеу, 1998 197 б. РГБ хабарландыру, 61:
3. 98-12/136-4Polisia.kzhttps://polisia.kz/ru/servisnaya-model-kazahstanskoj-politsii-videnie-i-perspektivy/

А.А. Длимов—старший научный сотрудник научно-исследовательского центра Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им.М.Букенбаева, м.ю.н., майор полиции

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ПО ВНЕДРЕНИЮ СЕРВИСНЫХ ПОДХОДОВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В Послании народу Казахстана от 1 сентября 2020 г. Глава государства Касым-Жомарт Токаев отметил: «Во всем прогрессивном мире институт полиции развивается на основе сервисной модели. Мы тоже заявили о переходе на такую модель, но пока работа привела к фрагментарным результатам. Назрела более целостная реформа местной полицейской службы по принципу «полиции шаговой доступности», где ключевая роль отводится участковому инспектору. Следует законодательно повысить статус участкового инспектора, предоставить ему все возможности для продуктивной работы. Он должен быть узнаваемым, доступным, авторитетным для граждан, активно защищать их права. Важно научить сотрудников правоохранительных органов вести открытый диалог с людьми. Это направление должно стать приоритетным в системе подготовки и подбора кадров» [1].

Так в рамках проекта по поддержке реформы полиции Республики Казахстан, в свете вышеуказанного Послания Главы государства, офисом программ ОБСЕ совместно с Министерством Внутренних дел были запущены пилотные проекты в разных городах Казахстана. Один из данных проектов был запущен и в г. Актобе, это Межведомственная группы по внедрению сервисных подходов в обеспечении общественной безопасности при Акимате Актюбинской области (далее - МГОб).

Сервисная полиция – один из элементов модели безопасности общества. Он основан в устойчивых партнерских взаимоотношениях государственных институтов с гражданами своей страны, с целью совместного выявления и решения проблем в сфере правопорядка.

Модели сервисной полиции, как таковой нет, однако существуют основные принципы, такие как узнаваемость, доступность, доброжелательность, прозрачность и подотчетность[2].

Рассматриваемая модель представляет собою три вектора:
1. Полиция в шаговой доступности, которая предусматривает, что жителям будет легче обратиться к сотрудникам полиции, за счет облегченного доступа к ним. Например, оптимальная дислокация участковых пунктов

полиции или мобильных постов, которые полностью материально-технически обеспечены, в них повышено оперативное реагирование на различные происшествия и в нем данными сотрудниками применяются цифровые технологии;

2. Профилактика правонарушений за счет оперативного предотвращения различных угроз. В зарубежных странах данные проблемы решаются за счет аналитических проблемно-ориентированных подходов, в котором сотрудники полиции, наряду с другими государственными органами выполняют благоприятные и безопасные условия проживания;

3. Постоянная связь (контакт) с жителями, то есть с населением, т.к. проблемы обеспечения безопасности в большинстве случаев имеют местное значение и эффективно их будет решать только при активном содействии местных граждан.

Вышеизложенные векторы, дают правильное направление. Однако возникает вопрос: «Какие есть проблемы в Казахстанской полиции, почему они возникли сегодня?».

Как говорится: «Все познается в сравнении» и на сегодняшний день мы можем наблюдать, изучать и применять опыт других стран, в которых сотрудников полиции не только уважают, но и ценят, им доверяют, поддерживают. Данные сотрудники правоохранительных органов идут на службу, выполняют свои должностные обязанности, свой долг перед Родиной и все это делается с удовольствием.

Одна из таких стран является Соединенные Штаты Америки, например г. Нью-Йорк. У них, чтобы поступить в полицейскую академию, на одно претендуемое место (будущего офицера), желают поступить как минимум 15 новобранцев (абитуриентов). Далее, проходя предстоящие испытания и экзамены из данных претендентов, в конечном результате сотрудником полиции становится только один офицер (т.е. из 1000 абитуриентов, после всех испытательных экзаменов, в полицейскую академию поступят только 150 человек). Отсюда следует, что граждане желающие стать полицейскими в США, очень много. Благодаря тщательному отбору можно утверждать, что туда поступают лучшие из лучших.

В психологии есть такое выражение: «Если хочешь достигнуть больших успехов, тогда бери пример с лучших (с перспективных)». При наблюдении за опытом развитых стран в области правоохранительной деятельности, нам необходимо задаваться вопросами, ведь именно правильно поставленные вопросы заставляют задуматься, искать правильный ответ (размышлять над их вариантами), строить планы, запускать новые пилотные проекты, все анализировать и приходить к правильным выводам. Итак, вот небольшой пример вопросов, которые нам необходимо ставить перед собою:

1. Почему в Казахстане доверие к сотрудникам полиции оставляет желать лучшего?

2. Почему сегодня служба в Органах внутренних дел стала очень сложной, что заставляет сотрудников полиции увольняться?

3. Что мешает сегодня сотрудникам полиции стать лучшими в своей практической деятельности, чтобы их уважали, ценили, как в других развитых странах?

Естественно мы понимаем, что подобных вопросов не мало. Рассмотрим некоторые проблемные моменты с практической деятельности участкового инспектора полиции Республики Казахстан (далее - УИП). В г. Актобе, на территории городского отдела полиции (далее – ГОП) № 1, в одном из участковых пунктов полиции (далее - УПП), по штату предусмотрено 9 сотрудников, однако в нем работают всего 6 УИП. Отметим, что данная проблема с нехваткой вакансии не только в этом УПП, но и в других. Так некомплектованность штатной численности УИП по Актюбинской области 36 вакансии, а по городу 26.

Отсюда следует, что в указанном УПП, в котором работают 6 УИП, на их обслуживаемой территории проживают около 47 тыс. жителей, то есть на каждого сотрудника полиции приходится около 7 823 граждан. Однако согласно Приказу № 1095 на каждого УИП положено до 2 000 жителей.

Перечислим некоторые действия УИП из его практической деятельности (однако у них есть много различных обязательств):

1. Текущая различная документация как материалы уголовных дел (проступков);
2. Выставления различной карточек (регистрации);
3. Выполнения срочных поручений государственных органов;
4. Встречи с населением (плановые);
5. Организационно-профилактические мероприятия (где требуются показатели, в сроки);
6. Проведение профилактических и разъяснительных работ (тут также необходимы показатели в определенные месячные сроки);
7. Проведение «Отработок» по жалобам граждан, в том числе с поступивших вызовов со «102», отрабатывать зарегистрированную информацию с книги учета информации (далее – КУИ) и другие регистрационные журналы, которые также считаются срочными;
8. Проводить плановые мероприятия по профилактическим учетам.

Необходимо подчеркнуть, что если УИП занимается судебным делом, т.е. планирует направлять его в суд, то он будет им заниматься целый день (т.к. с утра до вечера будет находиться в административном суде. Эти данные были собраны экспертами МГОБ г. Актобе в ходе интервьюирования сотрудников УИП). Далее, в выше рассматриваемом УПП остаются уже 5 сотрудников на 47 тысяч жителей (т.е. на 1-го сотрудника полиции, уже приходится 9 400 чел.).

Учитывая большую выше перечисленные нагрузки, которые ложатся на плечи УИП, у него практически не остается времени проводить обход своего административного участка (и т.п.), знакомиться с жителями, а

одной из задач сервисного подхода это тесное взаимоотношение с жителями.

Помимо всего вышперечисленного, необходимо помнить, что УИП привлекают к различным организационно-профилактическим мероприятиям (далее - ОПМ). Это различные праздники, футбольные игры, приезды больших руководителей страны и др. все это называется – ОПМ. Когда объявляют такие дни усиления, на местах в УПП может остаться один или двое сотрудников, а все остальные УИП направляются на ОПМ.

Согласно Приказу № 1095 от 29.12.2015 г. «Об утверждении Правил организации деятельности участковых инспекторов полиции, ответственных за организацию работы участкового пункта полиции, участковых инспекторов полиции и их помощников», УИП не должен привлекаться к подобным ОПМ.

Из отмеченного выше возникает вопрос: «Как УИП может успеть выполнить все свои дела?». Практически УИП, как человек не успевает восстановиться (как физически, так и морально-психологический), т.е. возникает усталость физическая, психическая, человек в подобных случаях чувствует утомляемость, раздраженность и т.п., а при работе с людьми очень важно, чтобы УИП были всегда готовы к службе.

Учитывая вышеизложенное, мы приходим к следующим выводам, для усовершенствования практической деятельности УИП, подходя с сервисной модели, необходимо следующее:

1. Полная укомплектованность штатной численности. Для этого необходимо создать все необходимые условия для удобной работы УИП:

1) построить новые УПП (из качественных материалов и мебели), в которых есть не только уютный кабинет, но и качественная материально-техническая обеспеченность (скоростной интернет), кондиционер, теплое отопление, все средства для глажки (бытовая комната), комната для посетителей, оидания, бесед (сейчас в г. Нур-Султане в новых УПП добавлены отдельные детские комнаты (с игрушками) для малолетних детей), также комната отдыха, душ, комната для приема пищи;

2) оснащение видео наблюдениями не только с выводом окружности УПП, но и обслуживаемой территории, а именно объекты, которые являются криминогенными, многолюдными и др.;

3) служебный автотранспорт с полным и качественным оснащением системы фиксации (видео, аудио).

2. В случае неисправностей какой-либо техники (в том числе служебной автомашины), то необходимо рассмотреть вопрос об усовершенствовании его процесса восстановления, ремонта, замены и т.д. (т.к. именно данный пункт является проблемным согласно опросу УИП);

3. Не привлекать УИП в различные ОПМ;

4. Сократить количество различных проверок УПП и УИП.

Список использованных источников:

1. Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 29 декабря 2015 г. № 1095, «Об утверждении Правил организации деятельности участковых инспекторов полиции, ответственных за организацию работы участкового пункта полиции, участковых инспекторов полиции и их помощников»;
2. Электронный ресурс: <https://strategy2050.kz/ru/news/kazakhstanskaya-model-servisnoy-politsii-tseli-prioritety-i-slozhnosti-perekhoda/> (дата обращения: 02.09.2021 г.);
3. Электронный ресурс: <https://strategy2050.kz/ru/news/kazakhstanskaya-model-servisnoy-politsii-tseli-prioritety-i-slozhnosti-perekhoda/>(дата обращения: 02.09.2021 г.)

К.Ерланулы – преподаватель кафедры организации безопасности на объектах транспорта Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, м.ю.н., майор полиции

Л.Ж. Тайжанова – преподаватель кафедры юриспруденции Актюбинского регионального университета им. К.Жубанова

НОВЕЛЛЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ И ИХ РОЛЬ В СОВРЕМЕННОСТИ

Тема безопасности на дорогах общего пользования в Республике Казахстан является актуальной. Статистические данные Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан свидетельствуют неутешительные показатели по дорожно-транспортным происшествиям, а также о пострадавших и погибших в них людей. Так, например за 2020 год на территории Казахстана всего совершено 13197 дорожно-транспортных происшествий, в которых 1969 человек погибло и 17188 людей получили телесные повреждения различной тяжести. Для сравнения за аналогичный период 2019 года погибло 2373 и травмированных 21826 человек. Данная статистика довольно неутешительна. Возникает вполне резонный вопрос о том, что необходимо совершенствовать уже установленные методы соблюдения дорожной безопасности.

В соответствии с законодательством Республики Казахстан дорожно-транспортным происшествием считается – событие, которое возникло в процессе движения по дороге транспортного средства и с его участием, повлекшее причинение вреда здоровью, смерть человека, повреждение транспортных средств, сооружений, грузов либо иной материальный ущерб [1].

Проведя анализ нормативно-правового регулирования в области дорожной безопасности, И.И. Корякин выявил ряд недостатков. А именно:

- пробелы координации деятельности органов исполнительной власти в области нормативно-правового регулирования;
- отсутствие необходимой регламентации форм и методов контроля;
- отсутствие комплексных норм обязывающих граждан и СМИ участвовать в деятельности по предотвращению аварийности [2].

При всем этом целевая направленность регулирования отношений между участниками дорожного движения является характером выполняемой ими деятельности, которая принимает и реализует решения о режимах движения. Вероятность того что принятие оптимального решения зависит на сколько объективной является используемая для этого информация. Для таких отношений дорожного движения, характерен

высокий уровень неопределенности их развития, что приводит к конфликтным ситуациям, переходящим в неуправляемое движение механических транспортных средств и как следствие, дорожно-транспортному происшествию[3].

В последнее время наметилась тенденция к ужесточению законодательства направленного на обеспечение безопасности дорожного движения.

Так, за управление транспортным средством водителем, находящимся в состоянии алкогольного, наркотического и (или) токсикоманического опьянения, согласно части первой статьи 608 Кодекса об административных правонарушениях Республики Казахстан, предусмотрена ответственность в виде административного ареста сроком на пятнадцать суток с лишением права управления автомобилем сроком на семь лет. За повторное нарушение, требование данной нормы законодательства, предусмотрена административная ответственность в виде административного ареста на двадцать суток и лишение права управления транспортным средством сроком на семь лет.

Кроме того на уровень аварийности на дорогах общего пользования вносят свой вклад и пешеходы которые являются полноправными участниками дорожного движения. Пешеходы, как правило, зачастую не выполняют элементарные требования правил дорожного движения. Результатом которых, является дорожно-транспортные происшествия с причинением травм различных степеней тяжести.

Статистические данные говорят сами за себя, динамика количества наездов на пешеходов, числа погибших и раненных в результате ДТП имеет тенденцию роста. У пешеходов отсутствуют средства защиты, позволяющие уменьшить последствия в результате ДТП, а также из-за существенного количества автомобилей, которые являются самыми уязвимыми участниками дорожного движения. Мировой опыт показывает, что в основном большое число жертв ДТП являются именно пешеходы [4].

Решающим фактором в ухудшении дорожно-транспортного травматизма является повсеместное использование детей, подростков и взрослых электрическими средствами передвижения таких как, электросамокаты, гироскутеры, моноколеса.

Постоянное балансирование на одном, двух колесах увеличивает вероятность возможного падения, особенно у детей и подростков, что может привести к различным травмам и переломам, а в случае столкновения с автотранспортом к трагическим последствиям.

Зачастую пешеходы управляющие вышеупомянутыми средствами передвигаются по дорогам общего пользования либо на равне с обычными пешеходами доставляя массу неудобств, как водителям так и пешеходам, это обусловлено тем что, водитель в силу своих возможностей не сможет своевременно увидеть передвигающегося пешехода на электронных средствах передвижения, а обычный пешеход определить скорость

передвигающегося электронного средства для предотвращения столкновения.

А.В. Степанова, О.В. Рябушенко, в своих трудах проведя анализ по ДТП, считают что, львиную долю жертв ДТП составляют пешеходы. В развивающихся странах, число пострадавших пешеходов составляет более 40%, а в экономически развитых странах это равно 10-20% от всего количества совершенного дорожно-транспортного происшествия. Также стоит отметить, что санкция норм отечественного административного законодательства в части нарушении правил дорожного движения пешеходами, по нашему мнению незначительна и к тому же, как показывает практика сотрудники полиции не всегда, привлекают к ответственности пешеходов, по этой причине уровень количества дорожно-транспортных происшествий продолжает расти.

Исходя из выше сказанного, считаем, чтобы улучшить ситуацию необходимо усиление пропаганды направленной на соблюдение пешеходами правил дорожного движения, также, сотрудникам дорожно-патрульной полиции необходимо усилить бдительность за такими участниками дорожного движения как пешеходы, принимая профилактические меры по снижению дорожно-транспортного травматизма путем проведения различных культурно-познавательных мероприятий непосредственно с участниками дорожного движения в местах массового скопления транспортных средств и пешеходов.

С точки зрения законодательства, мы считаем, необходимым принятие мер ужесточающие ответственность по средствам повышении штрафов. В случае рецидива ввести обязательные трудовые работы на участках дорог общего пользования.

По анализу мировой практики оснащение пешеходов светоотражателями, снижает уровень риска возникновения дорожно-транспортных происшествий в 5-7 раз [5]. Возникает вопрос: Что же понимается под этим определением? Светоотражающие элементы - это устройства, которые способны отражать свет любых автомобильных фар, следовательно, участник дорожного движения т.е пешеход становится заметным в темноте. Видимость, в пределах которой пешеход становится заметным, равна примерно 400 метрам.

Законодатель, не предусматривает ответственность производителей за создание на одежде, обуви и других видов обихода специальных светоотражающих элементов. А также не обязывает пешеходов и других участников дорожного движения в обязательном порядке носить специальную одежду для идентификации их в ночное время. По нашему мнению, необходимо вводить норму ответственности в отечественном законодательстве для участников дорожного движения за отсутствия вышеуказанных идентификационных элементов, тем самым восполнив пробел в правоотношениях участников дорожного движения. Для реализации данной меры органам осуществляющим надзор в области

безопасности дорожного движения необходимо наладить взаимодействия с производителями специальной одежды на законодательном уровне.

То есть производитель одежды при производстве должен использовать материалы с качествами отражения световых лучей автомобильных фар и уличного освещения. Только так можно повысить процент исполнения введенной нормы.

Таким образом, мы предлагаем следующее:

1. Необходимо наладить взаимодействие центральных исполнительных органов с региональными.

2. Проведение профилактических мероприятий направленных на предупреждение правонарушений: широкое освещение в средствах массовой информации, проведения бесплатных семинаров, занятий с представителями органов полиции в средних школах, колледжах и высших учебных заведениях, на предприятиях и организациях.

3. Увеличить объем социальной рекламы в СМИ по профилактике дорожно-транспортного травматизма в местах массового скопления граждан имеющих пересечения с автомобильными дорогами.

4. В эпоху глобального электронного развития человечества необходимо своевременное совершенствование отечественного законодательства в сфере дорожного движения.

5. Целесообразно создание государственного портала по предупреждению дорожно-транспортного травматизма и соблюдения правил дорожного движения в целом.

6. Активное вовлечение граждан в профилактические меры по предупреждению правонарушений и их последствиям.

Введение данных мер не искоренит проблему полностью, но значительно повысит уровень безопасности дорожного движения в нашей стране.

Список использованных источников:

1. Правила дорожного движения Республики Казахстан
2. Корякин И.И. Научная статья «Законодательство Российской Федерации в области обеспечения безопасности дорожного движения», КонсультантПлюс.
3. А.В.Степанов, О.В.Рябушенко «Мировые тенденции в сфере обеспечения безопасности дорожного движения пешеходов». Вестник ХНАДУ вып. 61-62013
4. Костылев А.К. Безопасность дорожного движения (правовое обеспечение прогноза). Вестник Тюменского государственного университета, 2004, №1 с. с.235-239.
5. Официальный сайт Госавтоинспекции в информационно-телекоммуникационной сети Интернет: <http://www.gibdd.ru/stat/>.

А.Б.Жаманов – Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты ІІО әкімшілік қызметі кафедрасының аға оқытушысы, полиция майоры

БҰЗАҚЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ

Қазіргі уақытта ұсақ құқық бұзушылықтарды жасағаны үшін жауапкершілікті күшейтуге және оларды болдырмауға бағытталған нормативтік-құқықтық актілерді жетілдіру бойынша шаралар қабылдануда.

Сонымен, әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексі аясында қоғамдық тәртіп пен адамгершілікке нұқсан келтіретін әкімшілік жауапкершілік күшейтілуі тиіс. Әкімшілік бұзушылықтар туралы кодексте ұсақ бұзақылық жасағаны үшін 10 АЕК көлемінде айыппұл, сондай-ақ әкімшілік қамаққа алу белгіленген. Сонымен қатар, жауапкершілікті күшейту тыныштықты бұзғаны үшін, белгіленбеген орындарда алкогольдік сусындарды ішу және шылым шеккені үшін қарастырылған.

«Нөлдік төзімділік» қағидасы бойынша Республикамыздың облыс аймақтары бойынша ішкі істер органдарының атқарған қызметтеріне мысал келтіре кетсек;

Өткен 2018 жылдың қазан айының 28-30 күндері аралығында Батыс Қазақстан облысы ПД, Орал қалалық ПБ-сы бойынша «Нөлдік төзімділік» акциясы өткізілген. Акцияның негізгі мақсаты – халық арасында тәртіпсіздік пен ұсақ құқық бұзушылықтарға «нөлдік төзімділік» қағидатын қалыптастыру, азаматтардың құқықтық танымы мен құқықтық мәдениетін көтеру. [1].

Акция аясында Орал қаласында халық көп жиналатын «Универмаг» сауда орталығы ауданында шағын «Авто жедел басқару орталығының» көмегімен рейд өткізілген. Рейд кезінде осы аудан және іргелес аумақтардағы ұсақ құқық бұзған азаматтар анықталып, оларға түсінік жұмыстары жүргізілген. Қоғамдық орындарды және көпшілік мәдени орындарды ластаған тұлғаларға заң аясында айыппұлдар салынған. Рейдке облыстық Құқықтық статистика және арнайы есепке алу басқармасының аға прокуроры Е.Мұхитов, басқарманың бас маманы М.Мұсақұлов, Батыс Қазақстан облыстық ПД ӘПБ-ның инспекторы, полиция подполковнигі Н.Лезов, Орал қалалық ПБ ӘПБ ювеналды полиция бөлімшесінің бастығы, полиция майоры Г.Гусманова және «Нұр Отан» партиясы «Жас Отан» жастар қанатының мүшелері қатысқан. Бұл күні шағын «Авто жедел басқару орталығында» бейнекамера арқылы ұсақ құқық бұзған азаматтар мен тұлғаларды бақылап отырған полиция аға лейтенанттары А.Бисенов пен Г.Рахиманова және полиция сержанты С.Қадыров бірнеше хаттама толтырған. Ал «Жас Отан» жастар қанатының белсенді мүшелері И.Әміров, Ә.Махамбетқызы, Н.Жолдасқалиев ӘПБ инспекторлары

тоқтатқан темір тұлпар иелеріне жол жүргенде абай болу ережелері мен сақтық шараларын пысықтап, ақпарат парақшаларын таратқан. Сонымен қатар, естелікке күнтізбе табысталған.

Сонымен, 3 күнге арналған республикалық акцияның 2 күнінің қорытындысына тоқталғанда, барлығы 340 әкімшілік құқық бұзушылық тіркелген. Барлық құқық бұзғандарға хаттама толтырылған. Соның ішінде 45 хаттама бойынша, яғни, ҚР ӘҚБтК-нің 434-бабына сай, ұсақ бұзақылық, яғни қоғамдық орындарда былапыт сөйлеу, жеке тұлғаларға қорлап тиісу, тұрғын үй-жайларды қорлау, ортақ пайдалану орындарын, саябақтарды, скверлерді ластау, оның ішінде белгіленбеген орындарға коммуналдық қалдықтарды тастау және айналасындағыларға сыйламаушылықты білдіретін, қоғамдық тәртіпті және жеке тұлғалардың тыныштығын бұзатын басқа да осындай әрекеттер тіркелген. Бұл хаттамалар сотқа жіберілген. Хаттама толтырылған тұлғалар 3 айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл төлеген, егер кодекске сай бір жыл ішінде ұсақ құқық бұзу әрекеттерін екінші рет қайталаса, 15 тәулікке дейін әкімшілік қамауға алынады. Алкоголь ішімдігін ішкен 76 тұлғаға қатысты хаттама, рұқсат етілмеген қоғамдық орындарда шылым шеккені үшін 75 хаттама толтырылған. Рейд барысында полиция майоры Г.Гусманова: «Қала көшелерінде түнгі сағат оннан кейін қасында ата-анасы немесе ілесіп жүрген ересек тұлғасы жоқ 7 жасөспірім анықталып, жасы кәмелетке толмағандарға түсінік жұмыстары жүргізілгендігін», – атап өткен. Сонымен қатар, республикалық акция аясында әр мектеп инспекторы өздері қызмет көрсететін аудандағы жалпы білім беретін мектептерді, колледж-техникумдарды, жоғары оқу орындарын аралап, құқықтық түсіндіру жұмыстарын жүргізген. Ұсақ құқық бұзушылыққа жол бермеу екі-үш күндік шара емес. Қоғамдық орындардың, көпшілік адамдар демалатын ортаның тазалығы барша адамзат баласының санасына, тәрбиесі мен тәртібіне байланысты. «Сабақты ине сәтімен» демекші, бірлескен іс-қимыл нәтижесінде тазалық орнап, ұсақ құқық бұзушылық тіркелмейді.[2].

Қызылорда облыстық ПД қызметкерлерімен өткізілген іс-шараларға тоқталатын болсақ;

Акцияға Қызылорда облыстық ПД қызметкерлерімен қатар, білім беру, денсаулық сақтау, еңбек және халықты әлеуметтік қорғау, прокуратура органдарының, үкіметтік емес ұйымдардың, «Нұр Отан» партиясының және қоғамдық құрылымдардың өкілдері қатыстырылған. Аталған акцияға ішкі істер органдарының 527 қызметкері жұмылдырылып, олардың 1 күндік жұмыстарының нәтижесінде барлығы 497 әкімшілік құқық бұзушылықтың орын алғандығы, оның ішінде тыныштықты бұзған 28 азаматқа, қала және елді мекендердің аумақтарын көріктендіру ережелерін бұзғаны үшін 42 азаматқа, спирттік ішімдік ішкен немесе қоғамдық орындарда мас күйінде жүрген 48 азаматқа, қоғамдық орындарды ластағаны үшін 52 адамға, жекелеген қоғамдық орындарда темекі шеккені үшін 18 азаматқа, кәмелетке толмағандардың түн

мезгілінде заңды өкілінсіз бей-берекет жүруіне жол берген 23 азаматқа және ұялы телефонмен сөйлесіп көлік басқарған 93 жүргізушіге, белгіленген жылдамдықты асырып көлік басқарған 56 азаматқа, қауіпсіздік белдігін тақпай көлік басқарған 96 адамға, жаяу жүргіншілерге жол бермеген 6 азаматқа, спирттік ішімдік ішіп, көлік басқарған 9 азаматқа, белгіленбеген жерден жолды кесіп өткен 9 жаяу жүргіншіге қатысты әкімшілік шаралар қолданылған екен. Сондай-ақ акция аясында облыстық ПД Әкімшілік полиция ғимаратында «нөлдік төзімділік» қағидаты төңірегінде атқарылған жұмыстар жайы сөз болған брифинг өткізілген. Брифингтен кейін полиция қызметкерлері облыстық, қалалық телеарналардың журналистерімен бірге рейдке шығып, ұсақ бұзақылық жасаған қала тұрғындарына түсіндіру жұмыстарын жүргізген екен. Көліктегі ПД бойынша Республикамыздың теміржол вокзалдарында үш күн ішінде 1065 адам әкімшілік жауапқа тартылған.[3].

Көлік полицейлері тұрғындар арасында тәртіпсіздік пен ұсақ құқық бұзушылыққа «нөлдік төзімділік» қағидатын қалыптастырып, азаматтардың құқықтық сауаттылығы мен құқықтық мәдениетін арттыру мақсатында үш күндік акция өткізген. Шара барысында азаматтардың теміржол бойындағы белгіленбеген жерлерден өтуінің, жарақат алуының, жолаушылар пойызындағы шұғыл тежеу және терезе сындырудың алдын алып, сондай-ақ, теміржол вокзалындағы ұсақ құқық бұзушылықты болдырмау жұмыстары жүргізілген. Мәселен, «Тәртіпсіздік пен құқық бұзушылыққа нөлдік төзімділік» акциясы өткізілген үш күн ішінде Көліктегі ішкі істер департаменті аумағында 1065 құқық бұзушы анықталып, әкімшілік жауапқа тартылған. Оның 49-ы «нөлдік төзімділік» принципіне қатысты. Сондай-ақ, 85 ұсақ бұзақылық, қоғамдық орындарда ішімдік ішкен 211, тыйым салынған жерлерде шылым шеккен 173 факт тіркеліп, түнгі уақытта ересектердің қарауынсыз жүрген 22 кәмелетке толмаған жасөспірім анықталған екен.

Солтүстік Қазақстан облыстық ПД-де «Біз құқық бұзушылықтар мен қылмыстар жайында үнсіз қалмаймыз!» атты акция өткізілген. Полицейлер мен қалалық әкімдіктің қызметкерлері бірігіп Петропавл қаласының бірнеше мектебінде осындай атаумен акция өткізген. Іс-шараның басты бағыты қоғам арасында ұсақ заң бұзушылықтарға «нөлдік төзімділік» қағидатын қалыптастыруды көздеу. №14 мектептің ұстаздары мен тәрбиеленушілері арасында өткен кездесуде азаматтар мен тұрғындардың ұсақ заң бұзушылықтарға көз жұма қарауларының кесірі неге әкелетіндігі жайында сөз болған. Қоғамдағы жауапсыздықтың кесірі ірі қылмыстардың жасалуына әкелетіндігі айтпаса да түсінікті. «Балалар құқығын қорғау органдарының өкілдері, кәмелетке толмағандар істері жөніндегі комиссия мен полиция қызметкерлері тұрғындар арасында қылмыстар мен ұсақ заң бұзушылықтарға төзбеушілік бағдарламасын түсіндіру жұмыстарын жүргізген. Мектеп тәрбиеленушілері ең алдымен өздерінің білім ордаларының ішіндегі тәртіптен бастап, кейін тұрғындар арасында да насихаттау жұмыстарына кіріспек», – деп атап өткен Петропавл қалалық

әкімдігінің кәмелетке толмағандар істері жөніндегі комиссия хатшысы Рашида Тілеубаева. Мектеп оқушыларына оқылған дәрістер мұқият тындалып, қоқысты есік алдына жинау, кәмелетке толмағандарға түнгі 23-00-ден кейін ересек адамдардың ілесуінсіз жүруі және жедел басқару орталығының бейнебақылау камераларының көмегі ұсақ заң бұзушылықтарды анықтаудағы көмегі жайында да полиция қызметкерлеріне бірнеше сұрақ қойылды. «Ішкі істер министрлігінің сараптамасында Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы» кодексінің бірнеше бабы нұсқаулыққа алынған, оның ішінде бұзақылық пен қоқыс тастау сияқты басқа да баптар кіреді», – деп хабарлаған Петропавл қалалық полиция департаменті әкімшілік полиция бөлімі ювеналды полиция бөлімшесінің аға инспекторы, полиция капитаны Әсемгүл Дәуенова. Бір ретке қарағанда қиянатсыз заң бұзушылықтардың тізіміне абаттандыру ережелерін бұзу, қоғамдық тыныштықты сақтамау мен қоғамдық орында мас күйінде жүру сияқты заң бұзушылықтармен толықтыра беруге болады. Жиын сонында полиция қызметкерлері басқосуға қатысқандарға қалалық Ішкі істер басқармасы әзірлеген мәдениетке тәрбиелеу ісі жөнінде толық мағлұматы бар кітапшалар таратып берген екен. Тәртіпке тәрбиелеу адам баласының санасынан ойып тұрып орын алуы үшін отбасынан немесе мектеп қабырғасынан бастау керектігі сөзсіз. Сондықтан да осы сияқты іс-шараларды мектептерде жиі өткізген жөн. Полиция қызметкерлері осы сияқты тағы да 46 кездесу ұйымдастыруды жоспарлап отыр екен.[4].

Астана қаласы әуежайы желілік полиция бөлімі бойынша Көліктегі ПД-нің қызмет көрсету аумағында «Құқық бұзушылықтар мен тәртіпсіздікке нөлдік төзімділік» қоғамда қалыптастыру мақсатында кең ауқымды акциясы өткізілген. Өткізілген іс-шараға аталған департаментке қарасты барлық желілік ішкі істер бөліністері атсалысқан. Айтулы шарадан Астана стансасындағы Ішкі істер желілік басқармасы да тыс қалмаған. Акция шеңберінде көлік полицейлері егеменді еліміздің басты қақпасына айналған әуежайда тәртіпсіздіктер мен құқық бұзушылықтардың алдын алу бойынша бірқатар жұмыстар жүргізген екен. «Тәртіпсіздіктер мен ұсақ құқық бұзушылықтар елеулі қылмыстарға жол ашады» деген Елбасының халыққа

Жолдауының басты қағидатын түсіндірген. Сонымен қатар, кәмелетке толмағандар істері жөніндегі учаскелік полиция инспекторлары мектеп оқушыларына дәріс оқыған. Жалпы, жыл басынан бері есеп беру кезеңінде басқарма бойынша 2926 азамат, соның ішінде ұсақ бұзақылық үшін 94 азамат әкімшілік жауапкершілікке тартылған. Алдағы уақытта осындай құқық бұзушылықтар мен тәртіпсіздіктерді болдырмау үшін Астана қаласы әуежайындағы желілік полиция бөлімінің қызметкерлері әуе көлік нысанындағы жолаушылар мен «Астана халықаралық әуежайы» акционерлік қоғамының қызметкерлеріне «Құқық бұзушылықтарға нөлдік төзімділік» қағидатын насихаттау мақсатында кездесулер ұйымдастырып, дөңгелек үстелдер өткізген. Еліміздің қазіргі таңдағы басты мақсаты –

дамыған отыз елдің қатарына кіру. Ол үшін еліміз қылмыс, құқық бұзушылық пен тәртіпсіздіктен арылу керек. Осы тарапта құқық бұзушылықтарға «нөлдік төзімділік» принципін әрі қарай ұстануымыз қажет екендігін акция барысы көрсетіп берген.[5].

Қазақстан Республикасының бірінші Президенті өзінің «Стратегия «Қазақстан – 2050» жолдауында «Мемлекет тәртіпсіздікке нөлдік шыдамдылық принципіне тексеру керек» деп айтады.

Нөлдік төзімділік – бұл азаматтардың оң әсері немесе өте ұсақ құқық бұзушылықпен татуласқысы келмеуі. Бұл ұсақ бұзақылық, қоқыс лақтыру болуы да мүмкін. Тәртіпсіздікті сезіну және барлығына рұқсат ету аса қауіпті құқық бұзушылық жасауға әкеп соқтыруы мүмкін. Мысалы, ұсақ бұзақылық сияқты құқық бұзушылықты алайық. Ұсақ бұзақылық әкімшілік кодекске сәйкес көшедегі жеке тұлғаларға тиісу, балағаттау ретінде түсіндіріледі. Анықталған жағдайда ол ұсақ бұзақылық ретінде қарастырылады, бірақ ол ашумен немесе ерекше арсыздықпен болса ғана қылмыстық кодекспен қарастырылған «бұзақылық санатына өтеді. Әкімшілік құқық бұзушылыққа айыппұл немесе 5 күннен 10 күнге дейін әкімшілік тұтқындау, қылмыстыққа - 1 жылға дейін еркіндігінен айыру.

Елбасы жолдауымен сәйкес, құқық орғау органдары қазір заңды іске асырумен жұмыс жасауда.

Бүгін біз ұсақ бұзақылықтың алдын алу тақырыбы бойынша жас ұрпақты тәрбиелеуге тартқымыз келеді, өйткені барлығы біздің болашаққа, біздің болашақ қоғамымызға тәуелді. Сондықтан негізгі сүйеніш соларға жасалатын болады.

Учаскелік инспекторлардың, жол-патрульдік полицейлердің нормативтері бізде бекітілген, сондықтан тәртіп күшінің өсуіне әсер етпеуі тиіс. Осы іс-әрекеттерді біздің қызметкерлер бұған дейін ұсақ бұзақылықтардың алдын алу ретінде өткізді. Сондықтан штат санының өсуіне ешқандай әсер еткен жоқ. Біздің ПО-ның қызметін жандандыруда, әртүрлі құқықтық нұсқамалар қолданылатын болады. Және де қазір жаңа заманауи технологиялар қолданылып жатқанын білесіздер. [6].

Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінде «ұсақ бұзақылық» түсінігіне қандай құқықбұзушылықтар түсетіні анықталған. Бір ғана заңға қарсы жасалынған дерек – құқық бұзушыны жауапкершілікке тартуға жеткілікті.

Елбасының «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауының негізгі аспектілерінің бірі болып тәртіпсіздікке нөлдік төзбеушілік принципі белгіленді, құқық бұзушыларға мемлекеттің кез келген тәртіпсіздіктің жолы кесілетінін жеткізу үшін, ең ұсақ құқық бұзушылыққа қатаң жаза көзделген. Осы принцип қоғамдық қауіпсіздіктің және қылмыспен күрестің маңызды қадамы болуы тиіс.

Мүлдем төзбеушілік – бұл азаматтардың теріс реакциясы немесе ең ұсақ құқық бұзушылықтарға шыдауды қаламау. Бұған ең ұсақ бұзақылық, қоқыс лақтыру да жатады, өйткені осының өзі қоғам тыныштығын бұзады.

Тәртіпсіздік пен бетімен кетушілікті сезіну одан да елеулі қылмыстарға жол ашады.

Елбасының «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында қойылған жаңа міндеттерді есепке ала отырып, профилактиканың жаңа әдістерін енгізу қажеттілігі туды. Бүгінгі күні жемқорлықпен және қылмыспен күресудің басқа да сапалы стратегиясы қажет.[7].

Қазіргі таңда біздің елімізде жемқорлықпен күрестің құқықтық аспектілері мен базалық критериялары құрылған. Сондықтан тәртіпті нығайту, бюрократиямен, былықты жою және лауазымды тұлғалар қызметінің ашықтығын қамтамасыз ету үшін бар күшімізді салу – бүгінгі күнгі біздің болашақ ішкі істер органдары қызметкерлерінің міндеті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы.
2. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Нұрлы Жол» атты Жолдауы, 11 қараша 2014ж. Астана қ.;
3. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «ҚАЗАҚСТАН-2050» Стратегиясы-
4. қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауы;
5. Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі. 05 шілде 2014ж. № 235-V ҚРЗ;
6. Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңы;
7. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан
8. Республикасының Заңы 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ;
9. Бұзақылық жөніндегі істер бойынша сот практикасы туралы Қазақстан
10. Республикасы жоғары сотының 2009 жылғы 12 қаңтардағы № 3 нормативтік қаулысы – «Закон» электрондық база орталығы.

Т.Б. Жумагазин – преподаватель кафедры уголовного права, уголовного процесса и криминалистики КазНУ им. Аль-Фараби, магистр права

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ КРИМИНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ ОВД В СВЕТЕ ПЕРЕХОДА НА «СЕРВИСНУЮ МОДЕЛЬ ПОЛИЦИИ»

Неотвратимый процесс урбанизации коснулся и нашей страны. Без цифр и статистики заметно увеличение численности населения и размеров городов. В основном это связано с массовым переселением граждан из сельской местности в областные центры и застройкой многоэтажных домов, новых жилых микрорайонов. Понятно, что данная тенденция не может не повлиять на криминогенную ситуацию. С учётом происходящих социальных, миграционных и демографических изменений можно смоделировать структуру преступности в будущем: это в основном преступления, совершаемые в городе, так называемые уличные, т.е. в общественных местах, например хулиганство, грабежи, а также кражи чужого имущества в том числе из квартир, из организаций и т.д. Вот именно кражи личного имущества представляют собой самую серьёзную угрозу и посягательство на благополучие и жизнедеятельность людей. Наиболее многочисленные в структуре преступности и совершаемые только с прямым умыслом они несут в себе значительный общественный вред. А ведь обеспечение сохранности материальных ценностей граждан это и есть ключ к стабильности в обществе, государстве.

Мы с вами прекрасно помним ту волну квартирных краж и краж из домов, которая прокатилась в 2010-2015 годы. Ни охраняемость домов, ни наличие видео камер, сигнализаций, консьержей, металлических дверей и т.д. не уберегли от массовых хищений личного имущества, ценностей жителей городов Республики. Особого эффекта мы не видели и от принимаемых наших с вами мер. Оказалось, что простая экипировка преступников, а это обычные строительные перчатки на руках и маски на голове не оставляли не каких шансов к обнаружению следов злоумышленников и раскрытию преступления. Вот по моему мнению с чем придётся бороться полицейскому в будущем. И это звонкий сигнал для правоохранительных органов, но конечно для серьёзных выводов необходим тщательный анализ и изучение ситуации.

В этой связи представляется своевременным и актуальным переход органов внутренних дел Республики Казахстан на «сервисную модель полиции» и внедрение трёхзвенной модели уголовного процесса[1].

Кроме всех прочих нововведений в системе МВД РК, которые, кстати, в основном коснулись службы административной полиции [2] видится необходимость модернизации следственно-оперативных подразделений. Но сразу замечу ничего переделывать, перестраивать и изобретать не предусматривается.

Учитывая то, что за органами досудебного расследования, согласно трёхзвенной модели, закрепляется функция установления причастных к преступлению лиц, сбора и закрепления доказательств [3], а «сервисная модель полиции» предусматривает идею повышения оперативности реагирования [4] перед МВД в ближайшем будущем будет стоять одна главная задача – быстро найти преступника. Поэтому, актуальным является вопрос усовершенствования организации деятельности подразделений ОВД на стадии раскрытия преступлений «по горячим следам». При этом реформировать предполагается работу дежурных следственно-оперативных групп.

Этот вопрос актуален еще и из-за того, что все еще недостаточный уровень раскрываемости преступлений по горячим следам. Сложилась такая ситуация, что вся работа следственно-оперативных групп заключается в выезде на место происшествия и фиксации следов преступления, качество которой желает лучшего. Причин такого обстоятельства много, но основные, по-моему мнению, это, во-первых сам подход формирования состава групп, когда график дежурств составляется по остаточному принципу, т.е. включает туда молодых, неопытных сотрудников, а нередко провинившихся за дисциплинарные нарушения, напоминающее армейское наряд вне очереди; во-вторых, большая нагрузка на СОГ, имеется в виду количество обслуживаемых выездов; в-третьих: ясными и конкретными функциями обладают лишь работники следствия (дознания), которыми производятся осмотр места происшествия, допрос потерпевшего и свидетелей, принятие процессуального решения, составляются протокола и т.д. и криминалист, осуществляющий сбор и закрепление следов преступления. Чего не скажешь о функциях оперуполномоченных, задача которых на месте происшествия заключается лишь в подворном обходе, и то из-за недостаточного количества времени делается не всегда качественно. Всё это приводит к тому, что на деле СОГ исполняют роль фиксаторов происшествий.

Учитывая вышесказанное, предлагаем на базе имеющихся дежурных следственно-оперативных групп создание дежурных следственно-оперативных бригад. Следственно-оперативная бригада – это если говорить в пределах отдела внутренних дел несколько следственно-оперативных групп, в которую входят, подчёркиваю, наиболее подготовленные, с опытом работы и способностями к раскрытию преступлений следователи (дознатели), оперуполномоченные, криминалисты, действующие в 3 смены, а если говорить в пределах города, все заступающие в текущие сутки бригады, образующие единую дежурную смену с единым руководителем смены, можно назвать его

бригадиром и действующее как единое самостоятельное подразделение в пределах обслуживаемого времени и территории. В случае трехсменной работы дежурных частей таких бригад будет соответственно три. Руководитель бригад координирует работу всей смены в течении суток и персонально отвечает за нераскрытые преступления. В исключительных случаях, например, серия особо тяжких преступлений, осуществляет переброску свободной группы на территорию другого отдела. Основным критерием оценки работы следственно-оперативных бригад соответственно будет являться раскрытие преступлений, розыск преступников, без вести пропавших лиц и установление неопознанных трупов в дежурные сутки.

В чём же принципиальное отличие от действующих СОГ?

За всё время существования ОВД следственно-оперативные группы, как известно заступают на смену согласно графику дежурств[5]. Мною же предлагается создание штатной структуры, действующей на постоянной основе, выполняющей роль дежурных следственно-оперативных групп по обслуживанию сообщений и заявлений граждан о преступлениях и происшествиях в дежурные сутки. На подобие работы персонала скорой медицинской помощи.

Главное отличие от нынешнего в том, что увеличивается количество СОГ, за счет того, что некоторая часть сотрудников следствия, дознания и криминальной полиции переводится на посменный (вахтовый) метод работы т.е. они заступают на дежурство в составе СОГ, затем в зависимости от объёма работы, т.е. по каждому отделу индивидуально, но не менее 2-х суток отдыхают. Следующим, важным в данной идее моментом является улучшение качественного состава СОГ, за счет того, что состав следственно-оперативных групп формируется из опытных сотрудников полиции. И совершенно новое в данном проекте и не менее важное это учреждение единого руководителя следственно-оперативных групп в сутки.

Теперь к вопросу в чём же преимущество такой формы работы над ежедневной и увеличение состава СОГ, а также введение единого руководителя следственно-оперативных групп в сутки.

Во-первых: полагаю, нет необходимости доказывать тот факт, что в первые минуты и первые часы после совершения преступления намного больше шансов раскрыть преступление нежели последующее время, именно в этот момент наибольшая вероятность обнаружения и фиксации следов преступления, сбора доказательственной базы, поиск и нахождение свидетелей, очевидцев преступления, поиск по ориентировке и возможность задержания подозреваемого лица с вещественными доказательствами при нём. Говоря другими словами, первоначальные следственно-оперативные мероприятия — это наиболее важная стадия досудебного расследования, на которые необходимо уделить особое внимание. Учитывая, что вновь созданные группы, из-за их увеличения количества, получают больше времени на обслуживание места

происшествия, а значит обеспечится полнота сбора доказательственной базы и с учетом максимального задействования опытных специалистов повысится очевидность установления виновного лица. Таким образом, увеличив количество и качественный состав следственно-оперативных групп, мы бросаем значительные силы и средства на раскрытие преступлений «по горячим следам».

Во-вторых: при таком методе работы у сотрудника криминальной полиции повысится ответственность принимаемых решений, дисциплинированность, спортивный интерес к поиску виновного лица и раскрытию преступления, полная выкладка сил, энергии и проявление моральных качеств. На это повлияют следующие факторы. Между сменным, периодический отдых позволит работнику зарядиться физической энергией и психологически отдохнуть от получаемых во время работы затрат и такой человек более устойчив к различным нагрузкам будет сохранять деловые качества на всём протяжении суток. Кроме того, периодическое участие в непосредственном раскрытии преступлений позволит шире и подробнее ознакомиться с оперативной обстановкой на обслуживаемой территории, оттачивать мастерство и формирует у сотрудника положительные привычки. Именно здесь, в индивидуальной работе оперуполномоченный может проявить свои способности сыскного дела. А накопленный опыт способствует развитию теории раскрытия преступлений по горячим следам. Вообще, как мне представляется будущий сотрудник криминальной полиции это универсал, воплощение умений и навыков оперативно-розыскной деятельности и криминалистики и даже частично специальных познаний из области судебной экспертологии. Учебные заведения должны начать воспитывать следопытов.

В третьих: создание штатной единицы руководителя, назначаемого из числа руководителей среднего звена, позволит в дежурные сутки чётко координировать работу следственно-оперативных групп, повысить контроль и ответственность работы СОГ, и если предположить, что криминогенная обстановка это цепь происходящих друг за другом и связанных между собой криминальных процессов (например: серия квартирных краж в разных районах города, череда грабежей сотовых телефонов в разных районах города у несовершеннолетних) то это он, т.е. руководитель смены сможет отследить и своевременно отреагировать на её осложнение в текущие сутки. Кроме того, учитывая постоянный состав, между бригадами обеспечится состязательность и естественный интерес к конечному результату т.е. раскрытию преступления. Таким образом обеспечивается обзор криминогенной картины из одной точки.

При такой организации работы от сотрудников реально можно требовать раскрытия преступлений и увеличить спрос за не установление виновного лица.

Создание СОБ не требует внесения изменений в основные законодательные акты, регулирующие деятельность ОВД и достаточно ограничиться ведомственным приказом и соответствующим положением.

Естественно, что для принятия подобного решения требуется обширный анализ, всестороннее изучение всех аспектов, локальная апробация и т.д. Подобные конференции и должны служить началом к исследованиям данной проблематики. Мы же со своей стороны выражаем готовность к научно-исследовательским работам. Необходима лишь воля соответствующего уполномоченного лица.

В заключении хотелось бы обратить внимание на еще один аргумент в пользу предлагаемого проекта. Каждый практический работник знает, что наиболее ответственным, дисциплинированным, исполнительным, эффективным и полезным сотрудником полиции становится во время несения дежурства. Вот именно этот эффект предлагается использовать и применить в системе органов внутренних дел.

Список использованных источников:

1. <https://24.kz/ru/news/policy/item/460829-perekhod-politsii-na-servisnuyu-model-obsudili-v-senate>. О ходе проводимой в МВД реформе сенаторам рассказал министр Ерлан Тургумбаев. По его словам, задачи, поставленные Главой государства в Послании перед полицейскими, последовательно решаются «Актуальные задачи, стоящие перед нами – создание современной, технологичной, пользующейся доверием населения системы органов внутренних дел. В их числе перевод местной полицейской службы на сервисную модель работы, где ключевая роль отведена участковым инспекторам, и обеспечение «шаговой доступности» полиции», - отметил Ерлан Тургумбаев.
2. <https://polisia.kz/ru/servisnaya-model-kazahstanskoj-politsii-videnie-i-perspektivy/>
3. Сервисная модель казахстанской полиции: видение и перспективы Автор polisia.kz Опубликовано 18 сентября 2020 2,366 Начальник департамента кадровой политики МВД Республики Казахстан Айдар Сайтбеков рассказал о сервисной модели полицейской деятельности, передает Polisia.kz.
4. <http://ibirzha.kz/trehzvennaya-model-ugolovnogo-protsessy-kak-arantiya-soblyudeniya-konstitutsionnyh-prav-grazhdan/>Трехзвенная модель уголовного процесса как гарантия соблюдения конституционных прав граждан 5 августа 2021г. Н.Макатов, прокурор Бурлинского района Западно-Казахстанской области, советник юстиции.
5. https://www.inform.kz/ru/kak-rabotaet-servisnaya-model-kazahstanskoj-policii_a3834797Как работает сервисная модель казахстанской полиции Все права защищены. Используйте активную ссылку на

inform.kz https://www.inform.kz/ru/kak-rabotaet-servisnaya-model-azahstanskoy-policii_a3834797

6. АЛМАТЫ. КАЗИНФОРМ - Заведующий отделом безопасности и правопорядка Администрации Президента РК Алексей Калайчиди рассказал о переходе полиции к сервисной модели и как она работает, передает корреспондент МИА «Казинформ».
7. Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 28 июня 2011 года № 311 Об утверждении Инструкции о едином порядке реагирования дежурных следственно-оперативных групп органов внутренних дел на сообщения и заявления о преступлениях и происшествиях.

М.А. Жұмашев - Қазақстан Республикасы ІІМ Ш.Қабылбаев атындағы Қостанай академиясының ІІО әкімшілік қызмет кафедрасының оқытушысы, полиция майоры

А.А. Әбделі - Қазақстан Республикасы ІІМ Ш.Қабылбаев атындағы Қостанай академиясының ІІО әкімшілік қызмет кафедрасының оқытушысы, полиция капитаны

Н. Бақытқалиұлы - Қазақстан Республикасы ІІМ Ш.Қабылбаев атындағы Қостанай академиясының КДФ курс бастығының орынбасары, полиция капитаны

ТҰРМЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ОНЫ БОЛДЫРМАУ МАҚСАТЫНДА ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Осы бөлімнің мазмұнында қоғамдық қатынастардың зерттелетін саласын құқықтық реттеудің кейбір проблемаларын анықтау және Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу арқылы оларды шешу жөніндегі авторлық ұсыныстарды негіздеу мақсаты тұрды. Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың профилактикасы процесін құқықтық реттеу мәселелерін қараудың өзектілігі тиімділігі ІІО-ның отбасы-тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу және профилактикасы жөніндегі қызметіне айтарлықтай әсер ететін құқықтық актілердің көп санының болуымен (халықаралық актілерден заңға тәуелді актілерге дейін) байланысты. Қазақстан халықаралық құқықтың толыққанды субъектісі және адам құқықтары саласындағы 65-тен астам көпжақты әмбебап халықаралық шарттардың, оның ішінде адам құқықтарының жалпыға ортақ декларациясы мен БҰҰ-ның «адам құқықтарын қорғаудың халықаралық құралдары» деп аталатын 7 Құқық қорғау конвенциясының қатысушысы болып табылады. Бұдан басқа, Қазақстан БҰҰ-ның барлық елдерімен дипломатиялық қатынастарды қолдайды, ТМД, ЕҚЫҰ, ҰҚШҰ, ОАЫ, ЕАЭО, ШЫҰ, АӨСШК, «Түркітілдес елдер кеңесі» ұйымының, түркі әскери кеңесінің және басқа да халықаралық ұйымдардың мүшесі болып табылады. Еуразиялық бәсекеге қабілеттілік бағдарламасы және ЭЫДҰ-мен өзара іс-қимыл жөніндегі Елдік бағдарлама шеңберінде ЭЫДҰ-мен ынтымақтастық жүргізілуде. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы (1948) былай дейді: барлық адамдар зорлық-зомбылықсыз өмір сүруге құқылы. Барлық адамдар тумысынан азат және қадір-қасиеті мен құқықтары тең болып дүниеге келеді. Ешкімді азаптауға

немесе қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалауға болмайды (5-б.) [1]

Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жою туралы Декларация (1992) әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың негізгі бағыттарын көрсетеді (отбасында, қоғамда, мемлекет тарапынан), әйелдерді зорлық-зомбылықтан қорғайтын ұлттық заңнаманың негізіне жатқызылуы тиіс онымен күрес жөніндегі практикалық шараларды айқындайды. Барлық елдердің үкіметтерінен осы әлеуметтік зұлымдықты айыптап, оны барлық тиісті құралдармен, соның ішінде:

- әйелдерге қатысты қылмыс жасағаны үшін ішкі заңнама (қылмыстық, азаматтық, еңбек, әкімшілік, отбасылық және т. б.) шеңберінде Санкциялар әзірлеу;

- әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың алдын алу және әйелдерді қылмыстық қол сұғушылықтан қорғау жөніндегі шұғыл шаралар жүйесін іске асыру;

- зорлық-зомбылыққа ұшыраған әйелдерге келтірілген залалды өтеу тетігін айқындау (оның кез келген нысанында);

- зорлық-зомбылықтан зардап шеккен әйелдерге сот төрелігі органдарына кедергісіз қол жеткізуді қамтамасыз ету [2].

- Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы Конвенцияның кіріспесінде (1979) ерлер мен әйелдер құқықтарының толық теңдігіне қол жеткізу үшін ерлер мен әйелдердің дәстүрлі рөлін өзгерту үшін барлық қол жетімді тәсілдер қажет деп айтылған. Жаңа заманның моральына сәйкес — дәстүрлі емес, патриархалды емес, гуманитарлық, демократиялық мемлекет отбасының ішкі өміріне араласуға және отбасы қанаушылық пен теріс пайдалану көзіне айналған кезде қорғаныс функциясын қабылдауға құқылы [3].

Бүгінгі таңда әйелдердің құқықтарын тиімді сақтау және гендерлік теңдікке қол жеткізу бойынша міндеттемелерді өзіне алып Конвенцияға әлемнің 186 мемлекеті қосылды.

Конвенциядан басқа, Қазақстан бірқатар халықаралық міндеттемелерді, соның ішінде Пекин декларациясын және іс-қимыл платформасын, тұрақты даму саласындағы мақсаттарды ұстанады. Жыныс белгісі бойынша тең құқықтылық саясатын іске асыру теңдіктің жан-жақты анықтамасын көздейтін, алуан түрлілік пен айырмашылықтардың болуын бағалайтын кешенді гендерлік тәсіл қағидаттарына негізделген. 2016 жылғы RIA MAPS Mission нәтижелері бойынша (жылдам кешенді бағалау) – БҰҰ–ның Орнықты даму мақсаттары (бұдан әрі-ОДМ) міндеттерінің 61%-ы Қазақстандағы ұлттық және салалық жоспарлар мен стратегияларға енгізілген. 2017 жылдың қорытындысы бойынша Қазақстан Дүниежүзілік экономикалық форумның (бұдан әрі – ДЭФ) гендерлік алшақтық индексіне 144 елдің арасында 52-орында тұр. «Әйелдердің экономикалық қатысуы және мүмкіндіктері» көрсеткіші бойынша – 30 орын, «білім деңгейі» бойынша – 48 орын, «денсаулық индексі» бойынша – 36 орын, «саяси ілгерілеу» көрсеткіші бойынша – 93 орын [4].

Еуропа Кеңесінің «Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың және отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған қарсы күрес туралы» конвенциясының 3-бабы (2011) отбасындағы зорлық-зомбылықтың қазіргі заманғы анықтамасын береді, ол «отбасы шеңберінде немесе тұрмыста немесе бұрынғы немесе қазіргі ерлі-зайыптылар немесе әріптестер арасында, зорлық зомбылық жасаған адамның құрбан болған жерде тұратынына немесе тұрмайтынына қарамастан орын алатын физикалық, сексуалдық, психологиялық немесе экономикалық зорлық-зомбылықтың барлық фактілерін білдіреді». [5].

БҰҰ отбасындағы зорлық-зомбылық туралы модельдік заңнаманың ұсынымдарын әзірледі. Модельдік заңда отбасындағы зорлық-зомбылық ұғымы және оның нысандары ескерілген, зардап шеккендерге шағым беру тетігі сипатталған, құрбан болғандардың құқықтары мен құқық қорғау органдары мен соттың міндеттері, сондай-ақ отбасылық зорлық-зомбылық құрбандарына шұғыл және жоспарлы көмек көрсету шаралары айқындалған [6].

Мәдениет пен құқықтық жүйелердегі айырмашылықтарға қарамастан, Шығыс Еуропа мен Орталық Азияның барлық елдері өз азаматтарын тұрмыстық зорлық-зомбылықтан құқықтық қорғауды дамытудың бірнеше жалпы кезеңдерінен өтті. Басында қолданыстағы заңдар зорлық-зомбылықтың осы түрінің ерекшелігі мен күрделілігін ескермейтіндігіне назар аударылды, қылмыстық, әкімшілік және азаматтық заңнамаға әртүрлі қосымша шаралар мен түзетулер ұсынылды. Кейбір мемлекеттердің заң шығарушы органдары (мысалы, Армения, Түркіменстан және Ресей) қолданыстағы заңнама отбасылық және тұрмыстық қатынастардағы зорлық-зомбылықпен тиімді күресу үшін жеткілікті дамыған деп санайды. Содан кейін арнайы заң әзірлеуге көшті, оның мақсаты мәселені шешудің кешенді тәсілін жүзеге асыру үшін құқықтық негіз құру болып табылады. Қазір отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және профилактикасы туралы заңдар әлемнің көптеген елдерінде қолданылады.

Отбасы-тұрмыстық қатынастар саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алудың құқықтық негіздері бағдарламалық құжаттарда Қазақстан Республикасының Президенті айқындайтын мемлекеттің саясатымен тығыз байланысты.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 1 ақпандағы № 922 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында «қабылданып жатқан шаралардың нәтижесінде әйелдерге қатысты отбасы-тұрмыстық қатынастар саласында жасалған қылмыстардың үлес салмағы 9,7% – ға дейін және кәмелетке толмағандарға қатысты қылмыстардың 2,2% - ға дейін төмендейді» деп болжанған болатын. [7].

2016 жылғы 1 қаңтарда «5 институционалдық реформаны іске асыру жөніндегі 100 нақты қадам» Ұлт Жоспарын орындаудың практикалық

кезеңі басталды. Мемлекетті, экономика мен қоғамды дамыту үшін қағидатты жаңа құқықтық орта қалыптастыратын 59 заң күшіне енді.

Жергілікті полиция қызметінің құзыретінде қоғамдық тәртіпті қорғау, тұрмыстық қылмыстарға қарсы іс-қимыл,...және ұсақ құқық бұзушылықтарға «нөлдік» төзімділік мәселелері айқындалды[8].

Қазіргі кезеңде тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу процесі ел үшін саяси басымдық мәртебесіне ие болды. Ұлт Көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында «Отбасылардағы әйелдер мен балаларға тұрмыстық зорлық-зомбылықтың өсуіне байланысты жағдай мені алаңдатады. Әйелге құрметсіздік болмауы керек. Мен бірден айтайын, мұндай зорлық-зомбылықты қатаң түрде тоқтату керек», - деп айтуы бекерден емес[9].

Бірақ бұл сөздерді барлық тұрмыстық агрессорларды бас бостандығынан айыру орындарына жіберу керек деп түсінуге болмайды, өйткені бұл тұрмыстық саладағы заңнаманы жетілдіруге әсер ететін мемлекеттік құқықтық саясаттың негізгі бағыттарына қайшы келеді:

1) азаматтарды қылмыстық әділет саласына тарту процесін барынша азайту;

2) Қазақстан Республикасының түрмедегі халқын қысқарту.

Осыған байланысты Қазақстан Республикасы Президентінің «барынша қатаң түрде жолын кесу» деген сөздерін барлық құқық бұзушылықтарға «мүлдем төзбеушілік» қағидатын сақтау және тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасының барлық субъектілерінің тұрмыстық зорлаушыларға қатысты профилактикалық әсерін күшейту деп түсінген жөн. Сондықтан отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында құқық бұзушылық жасайтын адамдарға қатысты бас бостандығынан айыруға мәжбүрлеудің баламалы шараларын қолдану басымдығы өзекті мәселелер болып қала береді. Бұл тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасының басым қағидаты болып табылады және ол «тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» ҚР Заңының 3-бабының 7-тармағында тікелей айтылған, онда былай делінген: «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу шараларының қуғын-сүргінге ұшырағандарға қарағанда басымдығы қағидаттарына негізделеді»[10].

Осындай шаралармен деп танылды:

1) қорғау нұсқамасы;

2) құқық бұзушының мінез-құлқына ерекше талаптар белгілеу болып табылады;

3) жақындауға тыйым салу.

Жоғарыда аталған барлық шаралар жанжалдасушы тараптардың отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы байланыстарын жоюға бағытталған. Диссертацияның жеке бөлімдерінде біз осы іс-шараларды талдадық.

2016 жылы елімізде 2006-2016 жылдар аралығындағы гендерлік теңдік стратегиясының орнына «Қазақстан Республикасындағы 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасы» Ел Президенті әзірлеп, қол қойды [11].

Тұжырымдама Қазақстан Республикасының Конституциясы, «Қазақстан 2050» Стратегиясы, «100 нақты қадам» Ұлт жоспары, Қазақстанның әлемнің ең дамыған 30 мемлекетінің қатарына кіруі жөніндегі тұжырымдама, Біріккен Ұлттар Ұйымының «Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы Конвенциясы», ТДМ және басқа да ратификацияланған халықаралық шарттар мен келісімдер негізінде әзірленді[12].

Бұл жоспар іске асырылды:

1)ТДМ және БҰҰ Әйелдерге қатысты кемсітушілікті жою комитетінің қорытынды ескертулеріне, сондай-ақ ЭЫДҰ елдерінің стандарттарына (экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы) сәйкес келтіру үшін «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне отбасылық - гендерлік саясат мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Заңы жобасының Тұжырымдамасы әзірленді-қараша 2017. Мұндай заң әзірленгенін, бірақ қабылданбағанын бірден атап өтеміз. Заң жобасының жекелеген ережелері Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізген өзге де заңдар арқылы іске асырылды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы. 1948 жылы 10 желтоқсанда Бас Ассамблеяда қабылданды.
2. Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жою туралы Декларация (1992) Бас Ассамблеяның 1993 жылғы 20 желтоқсандағы 48/104 қарарымен қабылданды
3. Қазақстан Республикасының 1979 жылғы әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы конвенцияға қосылуы туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 29 маусымдағы №248 Заңы.
4. Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы конвенцияның орындалуы туралы баяндаманы бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 28 ақпандағы № 89 Қаулысы
5. Еуропа Кеңесінің «әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықтың және отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған қарсы күрес туралы» Конвенциясы. Стамбул, 11 мамыр 2011
6. БҰҰ-ның отбасындағы зорлық-зомбылық туралы модельдік заңнамасы // Отбасындағы зорлық-зомбылық: онымен мемлекетке қалай күресуге болады, транс. М.: Дауыс, 1999

7. Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары туралы. Қазақстан Республикасы Президентінің 1 ақпан 2010 жыл № 922
8. Ұлт жоспары-100 нақты қадам. Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы. «5 институционалдық реформа бойынша 100 қадам».
9. Қазақстан-2050 Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты: Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы // Казахстанская правда. – 2012. - 15 желтоқсан
10. Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы. Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 9 желтоқсандағы №214 Заңы.
11. Қазақстан Республикасындағы 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасын бекіту туралы.Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 6 желтоқсандағы № 384 Жарлығы
12. Қазақстан Республикасындағы 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 3 наурыздағы № 106 қаулысы.

С.С.Закен –старший преподаватель цикла огневой и физической подготовки учебного центра Комитета уголовно-исполнительной системы МВД Республики Казахстан, м.ю.н., подполковник юстиции

НОВЫЙ ФОРМАТ КАЗАХСТАНСКОЙ ПОЛИЦИИ «СЕРВИСНАЯ МОДЕЛЬ»: ВИДЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Крупно масштабная реформа органов внутренних дел Республики Казахстан было заложено в Послании народу Казахстана от 5 октября 2018 года «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни», в котором Елбасы поставил задачу – внедрить новые современные форматы работы с населением, кардинально изменить критерии оценки полиции. Перевести работу полиции на сервисную модель. В ежегодном Послании народу Казахстана 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: Время действий» одним из приоритетных направлений Главой государства также обозначен переход к «сервисной модели полиции».

В Послании Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана» отмечено два ключевых вопроса, которые были посвящены в прошлогоднем послании Президента народу страны: это вопрос перехода на трехзвенную модель уголовного процесса и перевода полиции на сервирую модель работы.

Сервисная полиция – это подход к полицейской деятельности, согласно которому стратегия полиции направлена на оказание качественных услуг населению и решение проблем безопасности в партнерстве с обществом. Полиция, это составная часть самого многочисленного правоохранительного органа, представленного во всех уголках нашей страны. Ежедневно сотрудники полиции выполняют задачи по защите жизни, здоровья, прав и свобод человека и гражданина, интересов общества и государства от противоправных посягательств, охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности. Таким образом, вполне объяснима значимая роль органов полиции в системе государственного управления. В целом, это обусловлено также тем, что деятельность полиции осуществляется в реальном социальном пространстве в непосредственном контакте с гражданами. Ежедневно сотрудники полиции разрешают сложные профессиональные задачи, непростые ситуации и конфликты, не имея права на ошибку. Следовательно, уровень профессиональной компетентности и степень эффективности деятельности полиции влияют на общественное мнение, что непосредственно сказывается на социально-политической ситуации в стране. [1]

Прогресс в продвижении к демократическим основам полицейской деятельности достигается, когда имеет место переход от подхода, ориентированного на контроль, к подходу, ориентированному на

обслуживание, где основное внимание правоохранительных органов сосредоточено на активном предупреждении правонарушений.

Полицейская деятельность, ориентированная на сервис – это модель, которая позволяет полиции и обществу применять новые методы сотрудничества для решения проблемы преступности, обеспечения правопорядка и безопасности. Она базируется на двух ключевых компонентах: изменение методов и практики полиции и принятии мер для налаживания конструктивных взаимоотношений между полицией и обществом.

В Послании Глава государства также отметил, что назрела более целостная реформа местной полицейской службы по принципу «полиция шаговой доступности», где ключевая роль отводится участковому инспектору полиции. И это не случайно, поскольку местная полицейская служба является подразделением полиции, непосредственно контактирующая с населением. Ключевая роль отведена участковому инспектору полиции как основному менеджеру, который помогает членам общества мобилизовать поддержку и ресурсы, для решения конкретных проблем и улучшения качества их жизни. Суть данной модели заключается в том, чтобы члены общества активно участвовали в процессе выявления проблем безопасности. В рамках вовлечения граждан происходит расширенное и всеобъемлющее видение по предотвращению правонарушений и борьбе с преступностью, что влечет за собой внесение глубоких изменений в деятельности всей полиции. Для достижения положительных результатов и эффективности, данный подход подразумевает целенаправленную поддержку, как со стороны всех служб полиции, так и со стороны общественности, которая видит результаты подобного взаимодействия и своей роли в данном процессе.

Основополагающим принципом, которым можно охарактеризовать основу «сервисной модели полиции», – Полиция – это народ, а народ – это полиция. Следует отметить, что на данный момент нет единого понимания «сервисной модели полиции». В этой связи назрела необходимость разработки Казахстанской концепции «сервисной модели полиции», поскольку механическое внедрение различных зарубежных институциональных моделей не обеспечивает успех, если они не адаптируются к культурным, историческим, экономическим, институциональным, нормативным, политическим и социальным условиям, не говоря уже о демографических и других характеристиках.

Полиция должна стремиться завоевать общественное доверие, не удовлетворяя различные желания, а путем постоянной демонстрации абсолютно беспристрастного служения закону. Сервисная модель полицейской деятельности, основанная на тесном взаимодействии с обществом, не является универсальным средством от всех проблем, однако послужит одним из надежных инструментов построения конструктивного диалога с обществом. Применение данных моделей взаимодействия будет способствовать повышению качества работы полиции на местах и более

эффективному достижению целей, в рамках поставленных задач по реформированию органов внутренних дел. Но есть один принцип, который присущ всем странам, перешедшей на эту модель. Прежде всего, это устойчивые партнерские отношения госструктур, полиции и общества в совместном выявлении и решении проблем безопасности. То есть, полиция в этой системе безопасности сервисной модели занимает очень важную роль и поэтому в точности должна соответствовать этому принципу». Основные требования - это профилактика правонарушений, которая ориентируется на потребности местного сообщества. «Это эффективное взаимодействие с полицией, другими госорганами и населением. Профессиональная и доступная полиция, то о чем говорил Президент: полиция в шаговой доступности. Также комфортная безопасная инфраструктура». «В действующей нашей модели полиция в основном концентрирует свое внимание на потенциальных правонарушителях и на тех лицах, которые либо совершили, либо от которых можно ожидать совершение каких-либо правонарушений и, соответственно, полиция старается влиять именно на те причины, которые подталкивают этих людей либо способствуют этим преступлениям. Это не более четверти всех проблем в системе безопасности. Поскольку мы выставили свою работу так, не очень опираемся на поддержку населения в традиционной модели, то и методы в основном карательны и реактивны, то есть реагируем на готовящееся либо на совершенное преступление или правонарушение.

Работа полиции оценивается на данных правовой статистики, то есть мы сами эти цифры формируем, сами себя по ним оцениваем». «Прежде всего, все проблемы безопасности и участие в их решении осуществляется в партнерстве с обществом. Общество помогает выявлять и формировать решение по устранению тех или иных причин, способствующих правонарушению. При этом приоритет отдается не правонарушителям, а законопослушным гражданам, которые определяют уровень доверия к полиции, власти в целом. Акцент в основном делается на профилактику, потому что там проводились достаточно серьезные исследования и пришли к пониманию того, что гораздо дешевле предупредить нежели раскрывать преступления и устранять те последствия, которые были причинены. Основные критерии. Система оценки там базируется на двух вещах, количественные критерии - это права и статистика. Качественные критерии - это мнение населения о том, как работает полиция, как устроена система безопасности в обществе, насколько люди чувствуют себя безопасными, свое имущество. Главный критерий - это доверие населения. У нас есть правовое поле, закон по профилактике правонарушений, есть комиссия по профилактике, есть полноценная местная полицейская служба, о реформе которой говорил Президент, где ключевая роль отведена участковому инспектору полиции.

До сегодняшнего дня роль участкового сводилась к индивидуально-профилактической работе, но мы его наделили законодательно правом носить представление об устранении причин и условий, способствующих

правонарушение, то есть существенно повысили его роль в системе профилактики правонарушений и самое главное мы его ориентировали на работу с гражданским сообществом на открытость, подотчетность.

Вы знаете, что у нас уже введены ежеквартальные отчеты участкового перед населением. Конечно, немножко пандемия изменила наши планы, но тем не менее, эта работа активно проводится, там где по сути можно увидеть, услышать друг друга, координируя свои действия, понять, насколько мы правильно или неправильно оцениваем ситуацию, а то мы можем себя оценивать по одним критериям, а население сегодня считает более важным другие критерии». Для того, чтобы осуществить грамотную сервисную модель работы, в трех регионах страны были запущены пилотные проекты. Определяется пилотная территория, команда, то есть проектный офис, который состоит не только из сотрудников правоохранительных органов, там у нас участвуют, прежде всего, волонтеры. Карагандинская сервисная модель. Там у нас работники акимата, здравоохранения, образования, труда и соцзащиты, молодежи, представители вузов Караганды, 300 волонтеров из числа студенческой молодежи, которые оказали нам очень серьезную помощь, прежде всего, на начальном этапе проекта исследования. Исследования проводились по наиболее современной методике, которая сегодня есть у нас. Это методика SARA, это, прежде всего, сканирование тех проблем, которые есть на пилотной территории. Это анализ, выработка решений, анализ эффективности принимаемых решений. [2]

Какие цели перед этими пилотами проектами? Прежде всего, это установление причин слабых коммуникаций с гражданским обществом. Во-вторых, выработка механизмов выстраивания таких устойчивых доверительных отношений для того, чтобы мы могли конструктивно работать в выявлении и решении проблем безопасности. Третья - создание условий для тиражирования наработанного опыта на базе пилотного района. Самое сложное во всей этой работе - это изменение психологии полицейских, потому что вся идеология сервисной полиции направлена на то, чтобы отвечать запросам общества, чтобы понимать, слышать и правильно реагировать.

Есть у нас пять этапов: первый - это подготовка: устав, определение территории, обучение методикам проведения как самого проектного офиса, так самих участковых, там привлекали представителей КСК, так как они заинтересованы в обеспечении комфортных условий проживания на обслуживаемой территории. Второй этап - картирование пилотной территории. Это оказание помощи органам внутренних дел в сборе информации о том, что у него есть в этом участке: какое население проживает, какая инфраструктура, какова ситуация с преступностью и безопасностью, насколько сегодня обустроена эта территория организациями, оказывающими социальную помощь жертвам правонарушения и т.д. Картирование помогает сразу определить союзников в вопросе профилактики правонарушения. Кроме полицейских, это

волонтеры, сфера образования в полном составе, КСК, охранные структуры, это тот бизнес, который заинтересован в безопасности своих предприятий, хозяйственной деятельности. С другой стороны, мы очень четко формируем свое мнение о том, с кем нам предстоит работать. Это не только правонарушители, это подотчетники, которые стоят на учетах, но это, к сожалению, группа риска, как мы ее называем, это порядка всего 10%, на которых следует фокусировать внимание не только полиции, но и местных органов, равнодушных граждан. Мы провели исследование. Территория на которой проводилось исследование 97,5 тысяч человек. Интервьюирование провели 300 волонтеров с 6,5 тысяч человек. Очень важно, чтобы мы смогли сформировать чек-лист безопасности для различных слоев населения, в том числе школьников, молодежи, людей пожилого возраста, выработали серьезные рекомендации в плане того, что мы определили горячие точки, те места, где люди себя чувствуют небезопасно. В какое время они чувствуют себя небезопасно. Как они оценивают работу полиции, в том числе хотели бы они оказывать какую-то помощь полиции в каких-то обыденных случаях». Был выявлен список систематически повторяющихся проблем, зон риска. «По итогам вынесли рекомендации о том: как пересмотреть границы участковых пунктов полиции, как изменить систему патрулирования, определили точки, где необходимо, в первую очередь, установить камеры видеонаблюдения, освещения. В частности, определили маршруты, где чаще всего совершаются карманные кражи, несколько человек задержали». Были сформированы 44 киберволонтера, которые помогли выявить 136 единиц противозаконный интернет контент, 47 интернет преступлений, связанных с мошенничеством. Кроме этого, они помогли выявить несколько лиц, которые занимались сбытом наркотиков через интернет. Это работа продолжается. «Волонтеры провели большой опрос всех ранее судимых, проживающих на пилотных территориях, которые совершили преступления. Когда волонтеры в свободной обстановке разговаривают, достигается хорошая, открытая, доверенная атмосфера. 92% из опрошенных сказали о том, что они совершили преступления поскольку не было постоянной работы, не было источника дохода, в противном случае они не совершили бы правонарушений. 52% из них имели среднее образование, 12% сказали, что снова совершат преступление если не будут иметь работу. 90% из них объяснили легкости совершения краж»[3].

Пути, по которому следует идти, не являются, не могут и не должны быть одинаковыми. Сервисный подход в деятельности полиции должен быть нормативно закреплен в целях выработки единых подходов в его реализации сотрудниками органов внутренних дел и понимания его сути обществом. Конечной целью является создание профессионального, представительного, подотчетного органа, реагирующего на потребности и работающего в партнерстве с обществом. Внедрение «сервисной модели полиции» не означает, что полиция должна взять на себя контроль и ответственность за осуществление работ и функций других

государственных органов. В виду того, что только при тесном взаимодействии достигается наибольший эффект, внедрение и развитие «сервисной модели полиции» требует участия всех заинтересованных сторон, как общества, так и всех государственных органов. Таким образом, изменения в работе полиции являются отражением современных тенденций развития государственного управления во многих демократических странах. Оптимизация взаимодействия полиции с населением в контексте сервисной модели должна базироваться прежде всего, на доверии к сотрудникам полиции, принципах партнерства.

Список использованных источников:

1. Доступные Internet ресурсы организаций образования МВД РК.
2. Доступные Internet ресурсы МВД РК.

Н.И.Ибраимова – Қазақстан Республикасы ІІМ М.Есболатов атындағы Алматы академиясының кәсіби-психологиялық даярлық және ІО басқару кафедрасының аға оқытушысы, полиция полковнигі

ПОЛИЦИЯ МЕН ХАЛЫҚ АРАСЫНДА СЕРІКТЕСТІК ҚАТЫНАС ОРНАТУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ ТУРАЛЫ

Сервистік полиция жүйесін енгізу ішкі істер органдары қызметін реформалаудағы жаңа қадам. Оған бастамашы 1990 жылдардың ортасынан бастап құқық қорғау органдарын одан әрі реформалау жөніндегі шаралар туралы бір мазмұнды бірақ әртүрлі атауларға ие Президенттік жолдаулар болды.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарында ірі ауқымды реформаның басталуы 2018 жылғы 5 қазандағы "Қазақстандықтардың әл – ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру" атты Елбасының Қазақстан халқына жолдауынан бастау алады, онда халықпен жұмыс істеудің жаңа заманауи форматтарын енгізу, полицияны бағалау өлшемдерін түбегейлі өзгерту міндеті қойылды [1].

«Полицияның сервистік моделіне» тікелей көшу ел Президенті Қосымжомарт Кемелұлы Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "Қазақстан жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты" атты Қазақстан халқына жолдауында белгіленген [2]. Жолдауда белгіленген міндеттерді жүзеге асыру жолында ағымдағы жылдың 26 ақпанында мемлекет басшысы мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі «Ең алдымен адамдар" - "адамға бағдарланған» мемлекеттік қызмет моделін қалыптастыру ұраны темірқазығы болып табылатын тұжырымдама бекітті. Тұжырымдамада мемлекеттік секторды трансформациялаудың мағыналық бағыты көрсетілді және мемлекеттік басқаруды жаңғыртудың негізгі қағидаттары, міндеттері мен тәсілдері айқындалды. Құжатта белгіленген нысаналы даму параметрлері мемлекеттік басқару реформасының кейінгі қадамдарын іске асыруға негіз болуға тиіс. Аталған құжатта құқық қорғау органдары әлемдік озық практикалардың тәжірибесіне негізделген және халықтың қауіпсіздігінің тиісті деңгейі мен оның қанағаттануын қамтамасыз ететін сервистік модельдің талаптарын ескере отырып, трансформациялануға тиіс екендігі атап көрсетілген. Бұл жұмысқа барлық мүдделі мемлекеттік құрылымдар мен жұртшылық тартылуға тиіс екендігі де бекітілген[3].

Халықаралық практикада «сервистік полиция» деген ұғым «полиция қызметіндегі қоғамға бағдарланған тәсіл – басқару стилі, проблемаларды шешуге және қоғаммен әріптестікке бағытталған ұйымдастырушылық стратегия» деген мағынада қабылданады. Осы стратегия шеңберінде полиция қоғаммен өзара тығыз іс-қимыл жасай отырып, полиция қызметінің тиімділігі және белгілі бір аумақта тұратын тұрғындардың қауіпсіздігі мәселелерінің басымдылығы туралы халықтың пікірін ескере отырып, қауіпсіздік мәселелерін бірлесіп шешуге бағытталған белсенді жұмыс жүргізеді.

Сервиске бағытталған полиция қызметі-бұл полиция мен қоғамға заңдылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін ынтымақтастықтың жаңа әдістерін қолдануға мүмкіндік беретін модель.

Ол екі негізгі құрамдас бөлікке негізделген: полицияның әдістері мен тәжірибелерін өзгерту және полиция мен қоғам арасында сындарлы қарым-қатынас орнату үшін шаралар қабылдау.

Полицияның тұрғылықты халықпен жұмысы ЕҚЫҰ аймағында дәстүрлі полиция практикасына маңызды стратегиялық қосымша ретінде пайда болды. Барлық полиция құрылымдары, полиция қызметінің негізгі мақсаты емес екендігін ескере отырып, барлық мемлекеттік құрылымдар мен тұрғындар проблемаларды шешуде белсенді ынтымақтасатын полиция мен қоғамның серіктестігін құру өзінің негізгі міндеті деп санай отырып, полицияның тұрғындармен жұмыс жасау практикасының өзгеруіне әкелді. Бұрынғы негізгі мақсатты, қоғамдық тыныштық пен құқықтық тәртіпті, жеке адамның негізгі құқықтары мен бостандықтарын қорғау - әсіресе өмір сүру құқығын қамтамасыз етуді көздей отырып, қылмыстың алдын алу және ашу; қылмыс алдындағы қорқыныш деңгейін төмендету, дене жарақаттарын алу және әлеуметтік-тұрмыстық тәртіпсіздіктердің туындау мүмкіндігін азайту мақсатында, сондай-ақ тұратын аудандарының құлдырауы мен тозуының алдын алу мақсатында қоғамға жәрдем көрсетеді және қызмет көрсетеді. Сонымен бірге, полиция мен қоғамның серіктестігі осы мақсаттарға жетудің тиімді және ұтымды стратегиясын ұсынады.

Полиция мен қоғам арасындағы серіктестікті құруда бірнеше бастапқы ережелерді ескерген жөн. Полицияның тұрғындармен жұмыс істеу тұжырымдамасы полиция қызметінің дәстүрлі стиліне маңызды жедел қосымша ретінде пайдаланылатынын айттық жоғарыда. Бұл тәсіл қылмысқа қарсы неғұрлым тиімді және нәтижелі күрес жүргізу және полиция мен тұрғындар арасындағы қатынасты нығайту мақсатында полиция қызметіне басқа ведомстволар мен қоғамның неғұрлым терең қатысумен сипатталады. Бұл жағдайда полиция жұмысына халықтың жұмылдырылу дәрежесі және полиция алдына жаңа міндеттер қою қажеттілігі туралы, ұйымдық құрылымдар мен басқарудың жаңа стильдерін құру туралы, яғни полиция қызметінің жаңа мәдениетін енгізу туралы мәселелер бойынша тұжырымдамалық және бағдарламалық айқындықтың болмауына байланысты әртүрлі нәтижеге әкеліп соғуы мүмкін. Яғни, бүгінгі күні полиция мен қоғамның қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы өзара әрекеттестігіне бағыт-бағдар беретін тұжырымдамалық, бағдарламалық құжаттар қабылдануы дұрыс бағытта дамуымыздың алғышарты болмақ. Тәжірибеге сүйенер болсақ, осындай жағдайдың нәтижесі ЕҚЫҰ-ға қатысушы мемлекеттерде полиция мен қоғам арасындағы серіктестіктің көптеген бағдарламаларының пайда болуына, олардың әрқайсысының полицияның тұрғындармен жұмыс істеуінің шынайы тұжырымдамасы деп қабылдануына, бірақ көбінесе олардың бір-біріне ұқсамайтындығы себепті сәтті жүзеге асыру мүмкіндігінің айтарлықтай өзгеруіне әкеліп соққан. Нәтижесінде әртүрлі

бағдарламаларды және соның нәтижесінде тұжырымдаманы жүзеге асыруға қатысатын полиция мен басқа ведомстволарда қанағаттанбау сезімі пайда болған.

Тұжырымдаманы «қолданушылар», егер тұжырымдаманы жүзеге асыруға қатысатын әртүрлі сыртқы донорлар мен құрылымдар олардың тұжырымдамасы немесе бағдарламасына сәйкес келмейтін әртүрлі стратегияларды ұстанса немесе одан да жаманы, өзара қарама-қайшы мақсаттарды көздесе, шатасу мен түпкі нәтижеге жетуге деген сенімсіздіктің пайда болуына әкеліп соғуы мүмкін.

Сонымен қатар, полицияның тұрғындармен қарым-қатынасы тұжырымдамасының мәні неде екендігі туралы бір тұжырымға келу де қиындықтар туындатады. Себебі, осы тақырыпқа жазылған әрбір мақала, әрбір оқулықта әркім өз көзқарасын білдіретін анықтама беретін болады. Онымен қатар, кейбір аймақтарда «полицияның тұрғындармен қарым-қатынасы» деп аударып отырған терминнің өзі дауланады, яғни жергілікті халық тіліне аударғанда өзгерістерге түседі. Өзара түсіністікке қол жеткізу жолындағы маңызды, бірінші кезектегі қадам полицияның тұрғындармен жұмысының негізгі элементтерін айқындау болып табылады.

Полиция мен қоғам арасындағы серіктестік құру-бұл полиция қызметінің кез-келген деңгейінде және полиция қызметінің кез-келген саласында өзгерістерді қажет ететін күрделі және көпжақты процесс. Бүгінгі күні сервистік модельде қызмет көрсетуге көшудің пилоттық жобалары жүргізіліп жатқаны баршаға аян. Осы жобадан алынған тәжірибе болашақта тираждалып, таратылып, полиция қызметінің жаңа моделіне көшуде үлгі ретінде қолданылмақшы. Осы пилоттық жобалардағы полицияның тұрғындармен өзара әрекеттестігін қалыптастыру үшін халықаралық ұйымдар құжаттарында шетелде қолданылған жұмыс жүргізу әдіс тәсілдері ұсынылған. Сол құжаттарға сәйкес полицияның тұрғындармен жұмыс істеу бағдарламаларын жүзеге асыру процесін циклдік немесе қайталанатын деп санауға болатын төрт кезеңге бөлуге болады: дайындық кезеңі, іске асыру кезеңі, бағалау кезеңі және, сайып келгенде, функцияларды түзету және кеңейту кезеңі [4].

Полицияның жергілікті тұрғындармен қызметінің бағдарламасын табысты іске асыруды қамтамасыз ету бойынша аса маңызды кезең дайындық кезеңі болып табылады. Ол кезеңде жүргізілетін шаралар бағдарламаны іске асыру кезеңі үшін аса маңызды болмақ. Ең алдымен бағдарламаны іске асыру үшін саяси және әкімшілік деңгейлерде, сондай-ақ қоғам мен полиция құрылымдарында барлық негізгі мүдделі тараптардың қолдауы мен сеніміне ие болу қажет; бағдарламаны іске асыру аумағында ерекше жағдайларды жақсы түсіну мақсатында тәуелсіз зерттеу жүргізу маңызды болмақ; барлық негізгі мүдделі тараптарды бағдарламаны іске асыру үшін талқылауға тарту қажет; халықтың және процестің негізгі қатысушыларының тұрғылықты жері бойынша полиция қызметін іске асыру үшін аудандарды таңдау және оларды бағдарламаны іске асыру бойынша арнайы міндеттерді орындауға дайындау; бағдарламаны жүзеге

асырудың тиімді және орнықты процесін қамтамасыз ету мақсатында қажетті құқықтық негізді, құрылымды немесе іске асыру тұжырымдамасын жасау; қаралып отырған полиция қызметінің бағдарламасын іске асырудың үйлесімді бірлескен іс-қимылдары мен дәйекті тәсілдерін қамтамасыз ету мақсатында сыртқы қаржыландыру көздері мен бағдарлама үйлестірушілерінің күш-құрылымдарын бағалау; міндеттеріне іске асыру процесін бақылау және оны үйлестіру, коммуникация, бағалау тетіктерін құру, жалпы жауапкершілік кіретін бағдарламаны іске асыру жөніндегі жетекші бастамашыл топты немесе ведомствоны таңдау.

Полиция қызметіне қатысты іске асыру кезеңіндегі шаралар: стратегиялық даму жоспарына сәйкес халық тұратын жерлерде алдыңғы қатарлы полиция учаскелерін және жаяу патрульдерді ұйымдастыру, халық үшін полицияның танымалдығы мен жеңіл қолжетімділігін қамтамасыз ету, сондай-ақ полиция мен жергілікті халық арасындағы екі жақты байланыстарды нығайту; тұрғылықты жері бойынша полиция қызметінің нағыз құқық қорғау қызметімен ортақтастығының шамалы екендігі туралы тұрғындарды ескерту; полицияның барлық кадрлық құрамын халық арасындағы полиция жұмысының тұжырымдамасымен таныстыру және полицейлер үшін осындай тәсілдің артықшылықтарын көрсету; даярлықтың барлық кезеңдерінде полиция қызметінің барлық кадр құрамын оқыту жүргізіледі, сондай-ақ тәлімгерлік бағдарламаларын әзірлеу, жергілікті халық арасындағы полиция жұмысының тиімділігін бақылау және бағалау.

Халықтың тұрғылықты жері бойынша полиция қызметінің тұжырымдамасын енгізу ұзақ мерзімді процесс болып табылады және мерзімді бағалауды талап етеді, ол стратегиялық деңгейде полиция қызметінің сапасын жүйелі және үздіксіз жақсартуға мүмкіндік беруі үшін полиция қызметінің циклімен байланысты болуы керек. Халықтың тұрғылықты жері бойынша полиция қызметін жүзеге асыру процестерін бағалаудың жалпы критерийлері олардың орындылығы, тиімділігі мен нәтижелілігі, әсері мен тұрақтылығы болуы мүмкін.

Полиция қызметтерінің ұйымдастырушылық қайта құру деңгейі келесі негізде бағалануы мүмкін: шешім қабылдау процесінің тәуелсіздік дәрежесі; патрульдік қызметті, талдау және тергеу бөлімшелерін орталықсыздандыру дәрежесі; ведомствоішілік ынтымақтастық және байланыстар деңгейі; жергілікті халықпен тұрақты жұмыс істейтін полиция қызметкерлерінен талап етілетін кәсіби білім, дағды мен сапаны ескеретін жұмысқа кандидаттарды іріктеу процесіндегі өзгерістер; сондай-ақ азаматтардың тұрғылықты жері бойынша полиция қызметінің дағдыларымен танысу деңгейін көрсететін дайындық бағдарламалары; полицейлер жұмысының тиімділігін жеке аттестаттау; полиция қызметкерлерінің өз жұмысына қанағаттану дәрежесі.

Жобаға қатысушы өзге мемлекеттік органдардың қызметін бағалау негізіне: олардың қарастырылып отырған тұжырымдаманы ұстану дәрежесі және проблемаларды шешу процесіне қатысу деңгейі;

проблемаларды шешумен байланысты қызметке тартылған ресурстар көлемі; ведомстволар арасындағы ынтымақтастық және байланыс деңгейі жатуы мүмкін.

Қоғам мен полицияның серіктестігінің дамуы полиция жұмысының тиімділігі және тұрғын аудандардағы қауіпсіздік жағдайы және оны қамтамасыз ету мәселелері бойынша қоғамдық пікірге сауалнама жүргізу және нысаналы топтардан сұхбат алу; полиция қызметіне ішкі және қоғамдық бақылау туралы есептер жасау; бұқаралық ақпарат құралдарындағы хабарламаларды талдау; полиция мен қоғамдастықтың бірлескен іс-қимылдары туралы жазбалар жүргізу; ресми және бейресми қоғамдық форумдардың өміршеңдігін талдау және т. б. арқылы бағалануы мүмкін [5].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2018 жылғы 5 қазан.
2. Жаңа жағдайдағы қазақстан: іс-қимыл кезеңі. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек.
3. Қазақстан Республикасында мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 522 Жарлығы.
4. Выступление на Встрече полицейских экспертов западноевропейского региона по работе с населением по месту жительства, ОБСЕ, Вена, 11-12 июня 2007, стр. 9.
5. Skolnick/Bauley (1988), (Цит.соч. сноска 7), стр. 4 и 8; Brown (1989), Цит. .соч., сноска 17), стр. 6; Trojanowicz/Bucqueroux (1990a), (цит. соч. сноска 6), стр. xiii-xiv; Friedmann (1992), (Цит. соч. сноска 6), стр. 29; and Myhill (2005), (Цит. соч. сноска 13), стр. 10,

Ғ.К. Қонысбеков – Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Момышұлы атындағы оқу орталығы (Шымкент қ.), полиция подполковнигі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ ЗАҢНАМАСЫНЫҢ КЕЙБІР НОРМАЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне сай (8-тарау) келесідей, әкімшілік жауаптылықтан және жазадан босатудың негіздері бекітілген: «ескіру мерзімінің өтуіне байланысты әкімшілік жауаптылықтан босату; әкімшілік жауаптылықтан және әкімшілік жазадан рақымшылық жасау актісі негізінде босату; әкімшілік жауаптылықтан тараптардың татуласуына байланысты босату; құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде әкімшілік жауаптылықтан босату» [1, 21 б.].

Яғни, тұлғаға қатысты әкімшілік құқық бұзушылық жасалған күннен бастап барлық әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша екі ай, ал қоршаған ортаны қорғау және оңалту және банкроттық туралы заңнамаларын бұзуға қатысты жасалынған құқық бұзушылықтар бойынша бір жыл ішінде тиісті жаза тағайындалмаса, онда аталған мерзім өткен соң ескіру мерзімінің өтуіне байланысты олар әкімшілік жауаптылыққа тартылуға жатпайды. Сонымен қатар, құқық бұзған тұлғалар рақымшылық актісінің қабылдануына байланысты да әкімшілік жазадан босатылуға жатады. Қазақстан Республикасында тәуелсіздік алған мерзімнен бастап онға жуық рақымшылық актілері қабылданды. Кейбір әкімшілік құқық бұзушылықтар тек жәбірленушінің арызы негізінде қозғалады, егер ол өзге тараптармен татуласса онда жауаптылықтан босатылуға жатады.

Әкімшілік жауаптылықтан босатудың негіздерінің бірі «Құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде әкімшілік жауаптылықтан босату» (ҚР ӘҚБтК-нің 64-1-бабы) болып табылады. Яғни, жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, орган ауызша ескертумен шектеле отырып, әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамды әкімшілік жауаптылықтан босата алады.

Ал, ескерту жасау - жазалардың бір түрі болып табылады (ҚР ӘҚБтК-нің 43-бабы). Ескерту жасау әкімшілік жаза қолдануға уәкілеттік берілген соттың, органның (лауазымды адамның) жасалған құқық бұзушылыққа ресми түрде теріс баға беруінен және жеке немесе заңды тұлғаны құқыққа қарсы мінез-құлыққа жол беруге болмайтындығы туралы сақтандырудан тұрады. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2016 жылғы 22 желтоқсандағы № 12 нормативтік қаулысының 6-бөлігіне сай «Ескерту жасау негізгі әкімшілік жаза ретінде ғана қолданылуы мүмкін (ӘҚБтК-нің 42-бабының бірінші бөлігі) және қандай да бір қосымша жазаларсыз дербес қолданылуға жатады» [2].

Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 57-бабына сай әкімшілік құқық бұзушылық үшін жауаптылықты ауырлататын мән-жайлар және 366-бапқа ескертпеде көзделген мән-жайлар болмаған кезде әкімшілік жаза

қолданатын сот, орган ӘҚБтК-нің тиісті баптарында көзделген ескерту жасауды қолдануға міндетті.

Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-тің 366-бабының ескертпесіне сай, «ӘҚБтК-тің 366, 368, 370, 371, 375, 381, 382, 386, 387 және 388-баптарында көзделген әкімшілік құқық бұзушылықтарды жасаған тұлғалар айлық есептік көрсеткіштен бес және одан да көп есе асатын залал келтірген жағдайда, олар әкімшілік айыппұл түріндегі әкімшілік жазаға тартылады». Мысалы «Орман қоры жерлерінде заңсыз тегістеу, құрылыстар тұрғызу, сүректі қайта өңдеу, қоймалар орналастыру» және т.б.

«Ескерту жасау» жазбаша нысанда шығарылады. Яғни, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау нәтижелері бойынша орган әкімшілік жаза қолдану туралы қаулы шығарады (ҚР ӘҚБтК-тің 821-бабы). Егер ескерту түрінде әкімшілік жаза қолдануға әкеп соғатын әкімшілік құқық бұзушылық жасалған жағдайларда, егер тұлға құқық бұзушылық жасау фактісін мойындаса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама толтырылмайды [1, 349 б.]. Ескертуді ауызша жасауға да болады.

Аталған институт Қазақстан Республикасының 2001 жылғы ӘҚБтК-де болған [3, 24 стр.]. Алайда, бұл ережені қолдану кезінде тәжірибеде жемқорлық қауіптері орын алғандықтан, аталған институт әрекет етуін тоқтатқан болатын. Ал, 2014 жылғы қабылданған Қазақстан Республикасының ӘҚБтК-де бұл институт болған жоқ, алайда аталған негіз «Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 28 желтоқсандағы № 127-VI Заңымен қайта толықтырылған [4].

Қазіргі таңда сыбайлас-жемқорлық факторларын шектеу мақсатында Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-тің 64-1 бабында бұл институттың қандай жағдайларда қолданылуына болатыны туралы нақты жағдайлар анықталған. Осылайша, тұлғаны әкімшілік жауапкершіліктен босату туралы мәселені шешу кезінде, әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың нақты жағдайлары, оның ішінде құқық бұзушының жеке басы, сондай-ақ қолсұғушылық объектісі ескеріледі және егер зиян келтірілген болса - оның мөлшері ескеріледі [5].

Бірақ, қолданыстағы нормада аталған институтты жүзеге асыруда сот тәжірибесінде бірқатар мәселелер кездеседі. Әрине, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 26 қарашадағы «Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы заңнаманы соттардың қолдануының кейбір мәселелері туралы» N18 нормативтік қаулысының 6-тармағына сай [6], «Әкімшілік құқық бұзушылықтың формальды белгілері бар, алайда зиянның мөлшерінің аздығына байланысты қоғамға қауіп тудырмайтын әрекетті аз мөлшерлі құқық бұзушылық деп түсіну керек. Материалдық залал келтірген құқық бұзушылықты жасаған адамды ӘҚБтК-нің 68-бабының негізінде әкімшілік жазадан босату туралы мәселені шеше отырып, осы залал мөлшерінің ӘҚБтК-нің ерекше бөлігінің баптарында көзделген санкция мөлшерінен кем болуға тиіс екенін ескеру қажет.

Мүліктік емес сипатта зиян келтірген құқық бұзушылықты жасаған адамды жоғарыда көрсетілген негіздер бойынша әкімшілік жазадан босату туралы мәселені шешу кезінде қол сұғылған объектіні, құқық бұзушылықты жасаудың нақтылы мән-жайы назарға алынуға тиіс. Құқық бұзушының жеке басының беделі, оның материалдық немесе отбасылық жағдайы, сондай-ақ оның құқық бұзушылықтан туындаған жағдайларды жоюға бағытталған әрекеттері құқық бұзушылық қауіптілігі дәрежесінің төмендеуін айғақтайтын мән-жайлар болып табылмайды» деп көрсетілген болатын. Алайда, аталған норма Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу және Қазақстан Республикасы Жоғарғы Төрелік соты Пленумының кейбір қаулыларының және Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларының күші жойылды деп тану туралы» № 3 нормативтік қаулысына сәйкес күшін жойған [7]. Бұл өзге нормативтік қаулыны қабылдауды қажет етеді.

Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-тің 64-1 бабының ескертпесіне сәйкес, «Адамды осы бапта көрсетілген негіз бойынша әкімшілік құқық бұзушылықтан босату туралы мәселе шешілген кезде – әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың нақты мән-жайлары, оның ішінде құқық бұзушының жеке басы, сондай-ақ қол сұғушылық объектісі, ал келтірілген зиян болған кезде оның мөлшері ескерілуі тиіс» деп көрсетілген.

Яғни, жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болу үшін, біріншіден әкімшілік құқық бұзушылық жасаудың нақты мән-жайларына жауаптылықты жеңілдететін мән-жайлар болуы тиіс. Оған: 1) кінәлі адамның өкінуі; 2) әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғаның құқық бұзушылықтың зиянды салдарын болғызбауы, залалды өз еркімен өтеуі немесе келтірілген зиянды жоюы; 3) әкімшілік құқық бұзушылықты қатты жан толқынысының әсерімен не жеке басының немесе отбасының ауыр мән-жайлары салдарынан жасау; 4) әкімшілік құқық бұзушылықты кәметке толмаған адамның жасауы; 5) әкімшілік құқық бұзушылықты жүкті әйелдің немесе он төрт жасқа дейінгі баласы бар әйелдің жасауы; 6) әкімшілік құқық бұзушылықты күшпен немесе психикалық мәжбүрлеу нәтижесінде жасау; 7) әкімшілік құқық бұзушылықты қажетті қорғаныстың заңдылық шарттарын бұзу, құқыққа қарсы қолсұғушылық жасаған адамды ұстап алу, бұйрықты немесе өкімді орындау кезінде жасау; 8) әкімшілік құқық бұзушылықты алғаш рет абайсызда жасау сияқты негіздер жатқызылады (ҚР ӘҚБтК-тің 56-бабы). Сонымен қатар, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша: 1) әкімшілік құқық бұзушылық оқиғасы және оның құрамының белгілері; 2) әкімшілік жауаптылық көзделген, құқыққа қарсы іс-әрекет (әрекет не әрекетсіздік) жасаған тұлға; 3) жеке тұлғаның әкімшілік құқық бұзушылық жасауға кінәлілігі; 4) әкімшілік құқық бұзушылықпен келтірілген залалдың сипаты мен мөлшері; 5) әкімшілік құқық бұзушылық жасауға ықпал еткен

себептер мен жағдайлар, сондай-ақ істің дұрыс шешілуі үшін маңызы бар өзге де мән-жайлар ескерілуі тиіс (ҚР ӘҚБтК-тің 766-бабы).

Бірақ, қазіргі таңда ҚР ӘҚБтК-тің 64-1 бабын сот тәжірибесіне қолдану барысында қиындықтар кездесіп отыр. Себебі, қолданыстағы нормативтік-құқықтық актілерде, Жоғарғы соттың нормативтік қаулысында «Жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде әкімшілік жауаптылықтан босатудың» негіздері нақты ашылмаған.

Мысалы, 2019 жылғы 4 мамырда Тараз қалалық патрульдік полиция қызметкерлерімен жүргізілген іс-шаралар барысында азамат М.-ға қатысты «23.05 сағ. азаматша А. 2 шөлмек сыра сатқандығы үшін Қазақстан Республикасы ӘҚБтК 200-бабының 3-тармағына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қозғайды. Алайда, Тараз қалалық мамандандырылған сот 2019 жылғы 26 маусымда №3116-19-00-3/2045 әкімшілік материалды қарап азамат М.-ға қатысты қозғалған істі саралай келе, ҚР ӘҚБтК 64-1 бабын, яғни, «жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған» деген негізді басшылыққа ала келе, жеңілдететін мән-жайлардың бар екендігін, ауырлататын мән-жайлардың жоқ екендігін негізге алып оны жауапкершіліктен босатады және ауызша ескерту түрінде шарамен шектеледі» [8]. Аталған сот 2019 жылғы 13 маусымда №3116-19-00-3/2239 осыған ұқсас Қазақстан Республикасы ӘҚБтК 200-бабының 1-тармағына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық туралы қозғалған істі қарап азамат М.-ды әкімшілік жауаптылыққа тартқан [8].

Қозғалған құқық бұзушылық оқиғалары бірдей, бірақ қабылданған шешімдер әртүрлі болып отыр.

Шымкент қаласы мен Түркістан, Ақтөбе облыстарының сот тәжірибелерінде де жоғарыда аталғандай мәселелер кездесіп отыр.

Сонымен қатар, отандық және шет мемлекеттердің құқықтық әдебиеттеріне саралау жасасақ «жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде» әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамды әкімшілік жауаптылықтан босатудың негіздеріне қатысты түрлі пікірлер бар.

Отандық ғалым А.А. Таранов: «Тұлға маңызы болмашы әкімшілік құқық бұзушылықтарды жасағанда әкімшілік жауапкершіліктен босатылады, яғни жаза мөлшері әкімшілік құқық бұзушылық салдарынан келтірілген зияннан артық болуы тиіс» [9, 93 б.] - деп көрсеткен.

Р. Подопригоры пікірінше, «Әкімшілік құқық бұзушылық бойынша шын өкіну және маңызы болмашы туралы ережелер дұрыс емес, себебі аталған негіздер құқық бұзушылықтар бойынша келтірілген зардаппен байланысты болмауы тиіс. Себебі, әкімшілік құқықта (қылмыстық құқықтан ерекшелігі) жасалған әрекет немесе әрекетсіздіктің өзі жеткілікті болып табылады. Осыған сай қарасақ көптеген әкімшілік құқық бұзушылықтардың маңызы болмашы болып табылады және көптеген тұлғаларды аталған негізге сүйене отырып әкімшілік жауаптылықтан

босатуға болады». Сондықтан, Р. Подопригоры маңызы болмашы әкімшілік құқық бұзушылықтарға жаза мөлшері үш айлық есептік көрсеткіштен аспайтын құқық бұзушылықтарды жатқызып отыр [10].

Біздің пікірімізше, аталған ұсыныспен келісуге болады, себебі нақты ұсыныс білдіріп отыр.

Р.К. Сарпеков болса, аталған пікірмен келісе отырып, Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-не дәлелдеуді қажет етпейтін преюдиция институтын енгізуді ұсынады [11].

А.А. Абдиров: «Маңызы болмашы әкімшілік құқық бұзушылықтар ретінде формальдық құрамы бар құқық бұзушылықтарды тану керек, жасалған іс-әрекеттер материалдық-құқықтық бұзушылықтармен байланысты болмауы қажет және алғашқы рет әкімшілік құқық бұзушылықтар тұлғаларға ғана қолдану керек» деп есептейді [12].

Алыс-жақын шет мемлекеттердің нормаларында да жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде әкімшілік жауапкершіліктен босату негіздері көрсетілген.

Мысалы, Ресей Федерациясы ӘҚБтК-тің 2.9-бабына сай «Жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы болған кезде әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, орган (лауазымды адам) ауызша ескертумен шектеле отырып, әкімшілік құқық бұзушылық жасаған адамды әкімшілік жауаптылықтан босатуы мүмкін» [13].

Аталған бапқа сәйкес, жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы екендігін оны қарауға уәкілеттік берілген судья, орган (лауазымды адам) анықтайды. Әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы екендігін әр түрлі деңгейдегі судьялар өздері саралап шешім қабылдайды, оны шешуде біркелкілік жоқ. Осыған байланысты құқық бұзушылық туралы нормалар соттың жеке және ішкі сенімі бойынша бағаланады [14].

Беларусь Республикасы ӘҚБтК-тің 8.2-бабына сәйкес те, әкімшілік құқық бұзушылық жасаған тұлғалар құқық бұзушылықтар елеусіз болуына байланысты жауапкершіліктен босатылуға жатады. Аталған баптың нормасына байланысты жасалған құқық бұзушылықтар қорғалатын құқықтар мен бостандықтарға елеусіз түрде зардап келтірсе аз мөлшер ретінде бағаланады. Яғни, аз мөлшер деген ұғымның нақты белгілері көрсетілмеген [15].

Ал, Өзбекстан Республикасының «Әкімшілік жауаптылық туралы» кодексінің 21, 308-1 баптарына сәйкес, «Жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы екендігі анықталған жағдайларда жауаптылықтан босатылады немесе сот арқылы ең төменгі жаза қолданылады» [16].

Түркіменстанның «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» кодексінің 39-бабы, оның қосымшасында [17] және Қырғыз Республикасының «Әкімшілік жауаптылық туралы» кодексінде де [18], Латвияның

«Әкімшілік-процессуалдық заңында» [19] аталған мәселелер өз шешімін толық таппаған.

Украинаның Әкімшілік құқық бұзушылық кодексінің 22-бабында маңызы болмашы әкімшілік құқық бұзушылықтарға нақты анықтама бермейді [20], алайда Мемлекеттік фискалдық қызметтің берген Нұсқауына сай зиянның ең төменгі мөлшері 10 гривнен төмен болу керек деп көрсетілген [21].

Жоғарыда көрсетілген нормативтік-құқықтық актілер мен құқықтық әдебиеттерді саралай отырып келесідей қорытындыға келеміз:

Жасалған әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы екендігін анықтау үшін құқық бұзушылықтың белгілерін (құқыққа қайшы әрекеттерін, кінәсін, жаза мөлшерін, қоғамдық қауіптілігін) және сипатын анықтай білу шарт.

Әкімшілік құқық бұзушылықтың маңызы болмашы екендігін көрсететін құқықтық актінің қабылдау керек. Себебі, нормативтік құқықтық актілерде нақты негіздер болмаған соң құқық қолдану тәжірибесінде қиындықтар туындайды. Заң тұрғысынан маңызы болмашы әкімшілік құқық бұзушылықтардың тізімін жасау қажет деп есептейміз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі (05.06.2014). – Алматы: Юрист, 2018. – 428 б. – кітап.
2. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2016 жылғы 22 желтоқсандағы «Соттардың Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің Жалпы бөлігінің нормаларын қолдануының кейбір мәселелері туралы» (2019ж.31.05. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) № 12 нормативтік қаулысы//Айналыс режимі:<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P160000012S> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
3. Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі (2001). – Алматы: Юрист, 2001. – 399 б. - кітап.
4. Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы: Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 28 желтоқсандағы № 127-VI Заңы // Айналыс режимі: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=39257869 (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
5. Пан, Н. Айыппұл көлемін төмендету, санкцияларды жеңілдету және ескертулер белгілеу - ӘҚБтК оңтайландыру туралы сұхбат // Н. Пан // Айналыс режимі: <http://kazgazeta.kz/?p=72414> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.

6. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2004 жылғы 26 қарашадағы «Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы заңнаманы соттардың қолдануының кейбір мәселелері туралы» N 18 Нормативтік қаулысы // Айналыс режимі: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P04000018S_/history (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
7. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы «Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларына өзгерістер мен толықтырулар енгізу және Қазақстан Республикасы Жоғарғы Төрелік соты Пленумының кейбір қаулыларының және Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының кейбір нормативтік қаулыларының күші жойылды деп тану туралы» № 3 нормативтік қаулысы//Айналыс режимі:<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P140000003S/>(жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
8. Постановление специализированного административного суда г. Тараз №3116-19-00-3/2045 от 26.06.2019 г.// Материалы административной практики Департамента полиции Жамбылской области.
9. А.А.Таранов. Комментарий к Кодексу Республики Казахстан об административных правонарушениях. // А.А. Таранов // В двух книгах. Книга 1. – Алматы: ТОО «Изд. Норма-К», 2002, 464 б. - кітап.
10. А.Каждаров, Административные правонарушения.//А. Каждаров// Анализ. Коррупция//Айналыс режимі: <https://articlekz.com/article/9712> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
11. Сарпеков, Р.К. Проблемы и перспективы дальнейшего развития административного законодательства Республики Казахстан // Р.К. Сарпеков // Айналыс режимі: <http://www.parlam.kz/ru/blogs/sarpekov/Details/4/2305> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
12. А.А.Абдиров. «Новшества в Кодексе РК об административных правонарушениях»//А.А. Абдиров//Айналыс режимі: <http://infozakon.kz/courts/7570-novshestva-v-kodekse-rk-ob-administrativnyh-pravonarusheniyah.html> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
13. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г. N 195-ФЗ. Принят Государственной Думой 20 декабря 2001 года. Одобрен Советом Федерации 26 декабря 2001г //Айналыс режимі: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661 (жүгіну күні: 04.08.2020) интернет көздері
14. С.Н.Керимова. «Малозначительность административного правонарушения как основание освобождения от административной ответственности. Проблемы правового регулирования»// С.Н.Керимова//Айналыс режимі: <https://cyberleninka.ru/article/n/maloznachitelnost-administrativnogo-pravonarusheniya-kak-osnovanie->

- osvobozhdeniya-ot-administrativnoy otvetstvennosti-problemy (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
15. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях (здабывання)//Айналыс режимі: <http://sch169.minsk.edu.by/be/main.aspx?guid=27511>(жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
  16. O‘zbekiston Respublikasining ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi (Hujjat 01.04.1995 00 sanasi holatiga Amaldagi versiyaga o‘tish.) // Айналыс режимі: <https://lex.uz/ru/docs/-97664> (жүгіну күні: 06.08.2020) – интернет көздері.
  17. Türkmenistanyň Administratiw hukuk bozulmalary hakynda kodeksi (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2013 ý., № 3, 52-nji madda.) // Айналыс режимі: <http://minjust.gov.tm/mcenter-single/1> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
  18. Кыргыз Республикасынын бузуулар жөнүндө кодекси (2019-жылдын 1-январынан тартып күчүнө кирген) // Айналыс режимі: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/111565> (жүгіну күні: 06.08.2020) – интернет көздері.
  19. Latvijas Administratīvā pārkaņumu kodekss // Айналыс режимі: <https://likumi.lv/ta/id/89648-latvijas-administrativo-parkapumu-kodekss> (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
  20. Кодекс про админістративне правонарушєніі рєспубліки України // Айналыс режимі: https://bz.ligazakon.ua/magazine_article/BZ008397 (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.
  21. Л. Гайдукєвич Малозначність порушення: коли за це не штрафують //Айналыс режимі: https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ008397 (жүгіну күні: 04.08.2020) – интернет көздері.

Ж.С. Қорабаева –ҚР БП жанындағы ҚҚОА магистранты, Нұр-Сұлтан қаласы бағаты «Қазақстан Республикасының медиация институты»

«ӘКІМШІЛІК РӘСІМДІК-ПРОЦЕСТІК КОДЕКСТЕГІ ТАТУЛАСТЫРУ РӘСІМДЕРІНІҢ РӨЛІ»

Медиация ХХ ғасырдың екінші жартысында пайда болды. Оның туған жерін бірден АҚШ, Австралия және Ұлыбритания сияқты бірнеше ел деп атауға болады. Кейінірек дауларды шешудің бұл әдісі Еуропада таралды, қазіргі уақытта оны Жапония, Қытай, Корея, Үндістан және басқа да көптеген елдер белсенді қолданады. Бір қызығы, қазақ қоғамына медиация рәсімі ежелден бері қолданылып келеді. Ғасырлар бойы дауларды құрметті билер ақсақалдарының көмегімен шешу дәстүрі болған [1].

Қазақ жерінде сот жүйесі елімізге тансық және жат деп те айтуға болады, Ресейдің сот жүйесі ХХ-ғасырдың 30-шы жылдарында Қазақ сахарасында толық жұмыс істеді деп айту қиын. Әртүрлі даулар, мысалы алғанда жер дауы, жесір дауы билердің шешімімен іске асырылды. Билер шешімі екі жақты толығымен тыңдап, екі жақты да қанағаттанарлық шешім шығарған. Тіпті Ресейдің кейбір өңірлерінен өз дау-дамайларын шешу мақсатында империялық сотқа емес, арнайы Қазақ жеріне билерге келіп жүгінген [2]. Осы жағдайларды ескере отырып, билер институты қазіргі медиация институтымен салыстыра отырып қайта жаңғырғанын көріп отырмыз.

Осы мәселелерді еске ала отырып, 2011 жылы Қазақстанда «Медиация туралы» заң қабылданды. Медиацияны Қазақстанда жаңалық ретінде қабылдау әбестік болар.

Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін тауып татуластырған дана билеріміздің бітімгершілік саясаты егемен елімізге жаңа серпінмен келгеніне келісуге болады.

Қазақстан Республикасының 2010-2020 жылдарға арналған құқықтық саясат тұжырымдамасын іске асыру аясында іс жүргізу заңнамасымен құқыққолдану практикасына қалпына келтіру әділ соты - медиация, құқықбұзушылықтарды соттан тыс реттеу элементтеріне енгізілді. Бұл қажеттілік қылмыстық саясатты ізгілендірумен де, процедураларды оңтайландыру қажеттілігімен де байланысты.

Қазір Қазақстанда медиация мен бітімгершіліктің бірыңғай орталығы жұмыс істейді. Орталықта медиация негіздерін оқытудан өткен мамандар жұмыс істейді. Медиаторлар адамдарға бір-бірін тыңдауға және даулықұқықтық мәселелер бойынша белгілі бір шешім табуға көмектеседі. Медиация идеясын Қазақстанның көрнекті мемлекет қайраткерлері Р.Тлеухан, И.И.Рогов, С.Ф.Бычкова, С.А.Дьяченко және басқалары белсенді алға тартты. «Медиация туралы» заң жобасын қабылдауда

Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың рөлі де ерекше[1].

«Медиация туралы» Заң қабылданғаннан кейін 10 жыл өткен соң, Қазақстанның медиация институтының дамуын атап өтуге болады. Қазіргі уақытта заң шығарушылар, Қазақстанның судьялар қауымдастығы азаматтар арасындағы жанжалдарды реттеудің осы әдісін дамытуды қолдайды. Егер бастапқыда медиация тек отбасылық және тұрмыстық қатынастарда қолданылса, онда оны қолдану аясы едәуір кеңейді. Қазір медиацияны мемлекеттік органдар мен азаматтар арасында қолдануға болады.

Медиаторлар бейтарап және эмоциялардан аулақ бола отырып, тараптағы дауды зерттеуге, сондай-ақ қатысушыларға жанжалды шешуге көмектеседі. Егер заңға сәйкес медиатордың рөлі туралы айтатын болсақ, онда Д.Ковалевтің ұстанымы дұрыс болып көрінеді, ол медиатордың негізгі міндетін былай анықтайды: «медиация рәсімі тараптардың медиатордың қатысуымен консенсусқа келіп, өзара қолайлы келісімге қолжеткізуі керектігіне негізделген. Мұндай рәсім сот сипатында емес. Медиатор төреші, даудың қандай да бір тарапының өкілі немесе тараптар арасындағы делдал болып табылмайды, дау бойынша шешім қабылдауға құқығы жоқ. Бұл тек дауды шешуге ықпал етеді, пікірталас барысында дау тараптарына олардың шынайы мүдделерімен қажеттіліктерін анықтауға, қақтығыстың барлық қатысушыларын қанағаттандыратын шешім табуға көмектеседі» [3].

А.А.Соловьев пен Ю.М.Филипповтың пікірінше, дауларды шешу практикасында медиацияның мұндай қарапайым таралуының себептері келесідей:

1. Медиация сот процедуралары жанжалға қатысушылар үшін өте қымбат елдерде белсенді қолданылады.
2. Медиация рәсімі қолданылуы мүмкін құқықтық қатынастардың ауқымы шектеулі.
3. Медиаторлардың, адвокаттардың, өкілдердің міндеттері мен функцияларының арасындағы айырмашылық.
4. Медиацияны дамытуға қатысудан сот жүйесін нақты өзін-өзі жою.
5. Өзінің тиімділігін дәлелдеген делдалға жүгіну рәсімін қолданудың шетелдік тәжірибесін жеткіліксіз зерделеу. [3]

2021 жылғы шілдеден бастап Қазақстан Республикасында Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекс жұмыс істей бастады. ӘРПК осы әкімшілік органның заңмен белгіленген жария функциялары іске асырылатын азамат пен әкімшілік органдары арасында туындайтын мемлекеттік-құқықтық қатынастарды реттеуге бағытталған.

Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексте Қазақстан заңнамасына енгізілген негізгі новеллалардың бірі әкімшілік дауларды, яғни медиация мен басқа да татуластыру рәсімдерін пайдалана отырып, жария-құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды шешу мүмкіндігі болып табылады.

Айта кету керек, бұған дейін заңнама да, сот практикасы да қоғамдық-құқықтық қатынастардан туындайтын дауларда әлемдік келісімдерге жол бермеу идеясын дәйекті түрде қорғап, қарама-қарсы көзқарасқа негізделген.

Іс жүргізу заңнамасына келетін болсақ, ол ұзақ уақыт бойы қоғамдық-құқықтық дауларға татуластыру рәсімдерін қолдану мүмкіндігі немесе мүмкін еместігі туралы сұраққа тікелей жауап бермеді.

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сот төрелігін іске асыруды одан әрі оңайлату, төрешілдік рәсімдерді азайту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 17 қарашадағы № 254-V ҚРЗ Заңымен сол кезде қолданыста болған Азаматтық процестік кодекске (1999 жылғы 13 шілдедегі) бірқатар өзгерістер мен толықтырулар енгізілді.

Мәселен, 25-баптың жаңа редакциясында сотқа ведомстволық бағынысты азаматтық-құқықтық қатынастардан туындаған дау тараптардың келісімі бойынша медиация тәртібімен шешілуі немесе Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде тыйым салынбаған кезде төреліктің немесе аралық соттың қарауына берілуі мүмкін екендігі көзделген болатын.

Осылайша, медиация мүмкіндігі «азаматтық-құқықтық қатынастардан» туындаған даулармен ғана шектелді.

Бұдан басқа, кодекс «татуласу келісімі» деген 16-1-тараумен толықтырылды, онда «егер заңда өзгеше көзделмесе, тараптардың бірі мемлекеттік орган болып табылатын және егер сот әрекетке қабілетсіз не әрекет қабілеті шектеулі деп таныған адамдардың мүдделері қозғалатын болса, жария-құқықтық қатынастардан туындайтын істерден басқа, талап қою бойынша іс жүргізудің кез келген ісі бойынша татуласу келісімі жасалуы мүмкін» деп көзделген (173-2-баптың 2-бөлігі).

2015 жылғы 31 қазандағы № 377-V ҚРЗ қолданыстағы азаматтық-процестік кодексінде, сондай-ақ, «азаматтық-құқықтық қатынастардан туындаған сотқа ведомстволық бағынысты дау (жанжал) тараптардың жазбаша келісімі бойынша медиация, партисипативтік рәсім тәртібімен шешілуі немесе бұған заңда тыйым салынбаған жағдайларда, «Астана» халықаралық қаржы орталығы төрелігінің, сотының қарауына берілуі мүмкін» деп көзделеді.

«Татуластыру рәсімдері» АПК-нің 17-тарауды да қамтиды (174-182-баптар), онда татуластыру рәсімдері деп бітімгершілік келісім, дауды (жанжалды) медиация тәртібімен реттеу туралы келісім немесе дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісім жасасу түсініледі. Бұл ретте, АПК-нің 174-бабының 3-бөлігінде «егер осы Кодексте немесе заңда өзгеше көзделмесе, татуластыру рәсімдерін қолдана отырып, дауды реттеу туралы өтініш талап қою бойынша іс жүргізудің кез келген ісі бойынша мәлімделуі мүмкін» деп белгіленген.

АПК-нің мәні бойынша татуластыру рәсімдерін ерекше талап қою іс жүргізуінің (жария-құқықтық қатынастардан туындайтын) істеріне

қолдануға болмайды, оның үстіне, АПК-нің ерекше талап қою іс жүргізуіне арналған 2-бөлімінің 3-кіші бөлімінің нормаларында татуласу мүмкіндігі туралы ештеңе айтылмайды.

«Медиация туралы» 2011 жылғы 28 қаңтардағы № 401-IV Қазақстан Республикасының Заңында «тараптардың бірі мемлекеттік орган болып табылатын кезде, жеке және (немесе) заңды тұлғалар қатысатын азаматтық, еңбек, отбасылық және өзге де құқық қатынастарынан туындайтын дауларға (жанжалдарға) медиация рәсімі қолданылмайды» деп белгіленген (1-баптың 3-тармағы)[4].

Бұл шектеу даулы құқықтық қатынастардың (жариялы-құқықтық) құқықтық сипатынан да емес, субъектілік құрамнан да туындайды. Сондықтан медиация рәсімін әкімшілік дауларға ғана емес, мемлекеттік орган қатысатын кез келген басқа да дауларға (оның ішінде азаматтық, еңбек, отбасылық) қолдануға болмайды.

Мұндай тәсіл кезінде тараптардың бірі лауазымды адам (немесе басқа мемлекеттік қызметші) не мемлекеттік орган болып табылмайтын, бірақ билік өкілеттіктерін жүзеге асыратын ұйым болып табылатын және АПК-нің 29-тарауының тәртібімен қаралатын даудың («мемлекеттік билік, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, қоғамдық бірлестіктердің, ұйымдардың, лауазымды адамдар мен мемлекеттік қызметшілердің шешімдері мен әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) дау айту туралы істер бойынша іс жүргізу») тарапы бола алатын әкімшілік дауларға медиация рәсімі қолданылуы мүмкін бе екені белгісіз.

Бұл ретте ӘРПК ережелері қолданылмайтын қатынастар тізбесі көзделеді. ӘРПК байланысты қатынастарды реттемейді:

- 1) ҚПК, АПК және ӘҚБтК;
- 2) Конституциялық Кеңес және Жоғары Сот Кеңесі туралы заңдармен;
- 3) Мемлекеттік және бюджеттік жоспарлау түрлерін жүзеге асыру тәртібі бөлігінде Бюджет заңнамасымен;
- 4) Қазақстан Республикасының заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілерін әзірлеу, ұсыну, талқылау, қолданысқа енгізу және жариялау тәртібі бөлігінде "Құқықтық актілер туралы" Заңмен белгіленеді;
- 5) Сайлау және республикалық референдум туралы заңдармен;
- 6) Сыртқы барлау, қарсы барлау, жедел-іздістіру қызметі туралы, сондай-ақ күзетілетін адамдар мен объектілердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету және күзет іс-шараларын жүргізу жөніндегі заңнамаға сәйкес жүзеге асырылады;
- 7) Нотариат туралы нотариаттық іс-әрекеттер жасау бөлігіндегі заңдармен белгіленеді.

Осы жаңадан қолданысқа енген ӘРПК Қазақстанның әкімшілік органдары мен азаматтар арасында туындаған дауларды шешу жүйелерін кешенді және тұтас дамытуға зор әлеуеті бар.

Бүгінгі таңда медиация Қазақстанның кез-келген субъектисінде әр түрлі деңгейдегі мемлекеттік органдар ұсынатын қызмет көрсету сапасын

арттыруға ықпал ете отырып, мемлекеттік қызметтер институтын жаңғырту процесіне біртіндеп интеграциялануда.

Мемлекеттік ұйымдардың құзыретіне кіретін даулы мәселелерді шешу тәжірибесі заңнаманы жетілдіру және оңшыл қоғамды одан әрі дамыту үшін қажетті, практикада алынған бірегей білім базасын құруға қызмет етуі тиіс[5].

Көбінесе қоғамдық бақылау субъектілеріне тек анықталған ауытқулар немесе бұзушылықтар туралы хабарлауға рұқсат етіледі. Мұндай күш-жігер мемлекеттік органдар мен қоғам арасындағы қатынастарды өзара сенім мен түсіністік қатынастарын қалыптастыруға ықпал ете ме? Әрең. А.В.Нестеров бұл туралы «қоғамдық бақылау жүйесін дамыту үшін икемді заңнамалық тетік талап етіледі, яғни мүдделі тараптардың реттеуші және диалогты әкімшілендіру (қатынастар, өзара әрекеттесулер және осындай диалогтың өнімдері) және уәкілетті субъектілердің, атап айтқанда мемлекеттік орган қызметкерінің заңды кепілдіктері қарастырылуы керек[6].

Басқаша айтқанда, барлық нормативтік құжаттарды тиімді пайдалану үшін қоғамдық бақылаудың бекітілген нысандарын, мемлекеттік органдар мен қоғамның өзара іс-қимыл жүйесін тікелей келісу тетігімен толықтыру қажет қоғамдық бақылау субъектілерінің қатысуымен мемлекеттік органдар (мемлекет) және қоғам арасындағы маңызды мәселелерді шешу үшін.

Медиация рәсімінің негізгі қағидаларының бірі - еріктілік және адамдар арасындағы елеулі әлеуметтік – мәдени айырмашылықтарды ескеру - Қазақстан сияқты көпұлтты елдің мемлекеттік мекемелерінің құзыретіне кіретін әртүрлі мәселелерді шешуде оны таптырмайтын етеді.

Медиация рәсімін мемлекеттік инстанцияларға енгізу мемлекеттік қызметшілердің біліктілігін арттыруға да, халықты маңызды мәселелерді шешуге өз бетінше белсенді қатысу қажеттілігін түсінуге итермелеуге мүмкіндік береді: құқықтық сауаттылықты арттыру, қарым-қатынас дағдыларын дамыту, билік өкілдерімен, басқа да әлеуметтік топтармен және қарама-қарсы нанымдары мен мүдделері бар адамдардың бірлестіктерімен өркениетті өзара іс-қимыл жасауға ұмтылу.

Медиацияны қолдану Қазақстан азаматтарының нақты мүдделеріне және қақтығыс жағдайын жан-жақты талдауға сүйене отырып, әртүрлі даулы мәселелерді шешуге мүмкіндік береді, бұл халықтың билікке деген сенімін арттыруға, қауіпсіздік сезімін қалыптастыруға және сайып келгенде, жалпы елімізде және қандайда белгілі бір әкімшілік бірлікте әлеуметтік тұрақтылықты нығайтуға қызмет етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Велитченко В.Н. «Медиация в Казахстане: правовой аспект функционирования»//Евразийский Союз Ученых,г.Алматы – 2015г.– С.64;
2. Леонтьев А. «обычное право киргиз–юридический вестник,№5-6, 1890г.
3. Соловьев А.А., Филиппов Ю.М. Об актуальных проблемах и некоторых перспективах использования альтернативной процедуры урегулирования споров с участием посредника (процедуры медиации): российский и европейский опыт // Российский судья. 2015.№ 1. С. 16-19;
4. «Медиация туралы» 2011 жылғы 28 қаңтардағы № 401-IV Қазақстан Республикасының Заңы;
5. Зеленцов А.Б. Административно-правовой спор: вопросы теории: монография. М.: РУДН, 2009. С. 432-433;
6. Давыденко А. В. Актуальность применения в Российской Федерации института медиации // Российский судья. 2015. № 2. С. 14-17.

А.А.Кызылходжаева – заведующая криминалистической лаборатории Кызылординского университета имени Коркыт - Ата

РОЛЬ УЧАСТКОВОГО ИНСПЕКТОРА ПОЛИЦИИ В РАСКРЫТИИ ТАЙНОГО ХИЩЕНИЯ ЧУЖОГО СКОТА

В Послании Президента Республики Казахстан К.К.Токаева «Казахстан в новой реальности: время действий», отмечено, что «следует законодательно повысить статус участкового инспектора, предоставить ему все возможности для продуктивной работы. Назрела более целостная реформа местной полицейской службы по принципу «полиции шаговой доступности», где ключевая роль отводится участковому инспектору» [1].

Участковый инспектор полиции (далее - УИП) является основным представителем районного, городского, районного в городе отдела внутренних дел на обслуживаемом участке [2].

Следователю по досудебному расследованию тайного хищения чужого скота, следует понимать о значительной роли УИП в расследовании совершенного уголовного правонарушения. СОГ необходимо обеспечить его участие в досудебном расследовании с самого начала, с момента поступления заявления или сообщения о совершенном преступлении.

УИП ведет работу с подучетными, знает их слабые стороны, связи, склонности, обладает обширной информацией о населении округа (села).

К кому первым обратится потерпевший в сельской местности, именно к УИП.

Кто знает территорию, где совершено скотокрадство, лучше членов СОГ? конечно местный УИП.

Кто может обеспечить сохранность места происшествия до приезда СОГ? УИП.

Задачами участкового инспектора являются:

- предупреждение преступлений и административных правонарушений, их выявление и пресечение;
- осуществление дознания и административного производства в пределах компетенции, установленной законодательством;
- участие в раскрытии преступлений в пределах предоставленных полномочий;
- оказание содействия патрульным нарядам в обеспечении охраны общественного порядка на закрепленном за ним административном участке;
- оказание помощи юридическим и физическим лицам в защите их прав и законных интересов.

Участковый инспектор в сельской местности является основным представителем закона. Вся работа инспектора тесно связана с местным населением, их вопросами и заботами.

Их основная работа - надзор за соблюдением гражданами порядка в общественных местах и применение мер административного воздействия. В настоящее время служба УИП является ведущей в деятельности общественной безопасности. На нее возложены ответственные задачи по защите граждан от преступных посягательств, обеспечению общественного порядка в городах и населенных пунктах, предупреждению и пресечению преступлений и правонарушений.

Основные элементы организации работы участкового инспектора в сельской местности, обусловлены сложностью и многогранностью его деятельности. Во-первых, изучение и оценка оперативной обстановки, являющиеся обязательным условием для правильной организации выполнения своих обязанностей.

Особенности при изучении оперативной обстановки в сельской местности.

Прежде всего, необходимо выяснить:

- расположение населённых пунктов, их расстояние друг от друга и районного центра;
- профиль предприятий и место их нахождения;
- основной род занятий населения, местные обычаи, традиции, миграционные процессы;
- соотношение числа мужчин и женщин, одиноких и семейных, молодёжи и стариков;
- количество и характер совершённых преступлений, их места совершения, а также лиц их совершивших;
- причины и условия, способствующие совершению преступлений;

Во-вторых, приём граждан на участке. Особенностью данной работы в сельской местности является то, что он занимается приёмом граждан и отчитывается перед ними непосредственно в сёлах (на сельских собраниях).

Параллельно участковый инспектор должен получать объективную информацию о лицах, занимающихся пьянством, ведущих антиобщественный образ жизни, и их пособниках, скупщиках похищенного имущества, занимающиеся скотокрадством. Эту информацию он должен иметь от доверенных лиц. Поэтому на участкового инспектора и возлагается обязанность усиления взаимодействия с другими службами ОВД в целях успешной борьбы с правонарушениями, к которым относится и раскрытие тайного хищения чужого скота.

Некоторые различия в полномочиях участкового инспектора в сельской местности от города. УИП в сельской местности выполняет почти все обязанности по охране общественного порядка, в борьбе с правонарушениями и по другим направлениям их деятельности. Вместе с

тем в отличии от своих городских коллег они выполняют дополнительные обязанности, а в частности:

1. Осуществляют контроль за соблюдением Правил дорожного движения и пожарной безопасности;

2. Ведут борьбу с хищениями и злоупотреблениями в сельскохозяйственном производстве, частной и государственной собственности;

3. Оказывают соответствующим должностным лицам содействие и помощь в проведении карантинных мероприятий, пресечение нарушений правил охоты, рыболовства, надзоре за соблюдением правил охраны окружающей среды.

Необходимо отметить, что для повышения профилактических мер в выявлении пьяниц, семейных дебоширов и лиц, ведущих антиобщественный образ жизни, участковые инспектора постоянно изучает административный участок, ведет учет, в который заносятся данные о проживающих в каждой квартире (в городе) и в каждом дворе (в селе).

Также в целях повышения информированности об особенностях административного участка, УИП постоянно изучает административный участок и имеет списки:

1) лиц, ранее судимых с непогашенной или неснятой судимостью;

2) лиц, ранее судимых за преступления против половой неприкосновенности несовершеннолетних;

3) лиц, состоящих на диспансерном учете в органах здравоохранения как злоупотребляющие алкогольными напитками;

4) лиц, состоящих на диспансерном учете в органах здравоохранения допускающих немедицинское употребление наркотических средств, психотропных и токсических веществ;

5) лиц, психически больных с асоциальной направленностью поведения, представляющих общественную опасность, состоящих на диспансерном учете в органах здравоохранения;

6) лиц, состоящих на учете в подразделении по делам несовершеннолетних органов внутренних дел;

7) лиц, которым назначено наказание, не связанное с изоляцией от общества, а также условно или с отсрочкой отбывания наказания;

8) иностранцев и лиц без гражданства, временно пребывающих на административном участке [3].

Профилактические меры по скотокрадству:

Глава государства Касым-Жомарт Токаев в своем Послании народу Казахстана «Казахстан в новой реальности: время действий» подчеркнул, что «законность и справедливость должны быть обеспечены по умолчанию» [1].

Законодатель, определяя досудебное производство по уголовному делу, включил в главу 24 УПК «Общие условия производства досудебного расследования», статью 200 «Представление по устранению обстоятельств,

способствовавших совершению уголовного правонарушения и других нарушений закона».

Данной статьей предусмотрено право лица, осуществляющего досудебное расследование, при установлении обстоятельств, способствовавших совершению уголовного правонарушения, внести в соответствующие государственные органы, организации и должностным лицам представление о принятии мер по устранению этих обстоятельств.

На наш взгляд, выявление указанных обстоятельств должно быть обязательным для следователя в ходе расследования.

Представления подлежат рассмотрению с обязательным уведомлением о принятых мерах в месячный срок.

Отметим положительные примеры по профилактике скотокрадства.

При проведении оперативно-розыскных мероприятий по выявлению продажи похищенного скота необходимо проводить проверки наличия справок – ветеринарное свидетельство на 2-х языках (государственный, русский) с заполнением всех реквизитов, заверенное печатью ветеринарной службы, справки акимата сельских округов и участкового инспектора полиции.

В целях установления принадлежности скота продавцу сотрудникам органов внутренних дел необходимо провести:

- встречную проверку с выездом на место забоя скота, осмотреть шкуры, головы наличие на них признаков похищенных животных;
- опрос соседей (сколько и какого скота имелось в наличии);
- проверку в акимате сельского округа (кто выдавал справки);
- опрос по месту жительства ветеринарного врача, выдавшего справку.

В профилактике скотокрадства важно внедрение положительного опыта. Рассмотрим некоторые:

В Панфиловском РОВД Алматинской области внедрена в действие компьютерная программа «Криминалистический учет скота - КУС» по учету индивидуальных номеров, характерных особенностей животных с выдачей специальных талонов, дающих право на реализацию и вывоз скота за пределы района. За основу взяты данные владельца скота, после чего в реквизиты программы вводятся общее количество поголовья скота на подворье, номер «серьги» (тавра), ветеринарный номер, пол, окрас, возраст животного, дата ввода информации и данные оператора. При продаже животного хозяин представляет удостоверение личности, номер которого вносится в программу, затем дежурный по ОВД проверяет его по базе данных и дает разрешение на продажу или вывоз.

Привезенному из другого района скоту территориальное управление Минсельхоза присваивает другой номер, который вводится в реквизиты владельца и в графе «основание» отмечается изменение владельца.

При совместном с региональными управлениями Минсельхоза введении данной системы в действие положен надежный заслон

скотокрадству, так как без выдаваемого органом внутренних дел талона ни на одном рынке скот или его продукция не будут допускаться к продаже.

По итогам 2019 года на территории Северо-Казахстанской области наблюдался рост краж скота на 25% (с 75 до 95 дел).

Анализ показал, что основной причиной роста краж послужило отсутствие организации выпаса скота.

45% краж были совершены с вольного выпаса, этому способствовало отсутствие в сельской местности «пастухов» и высокая ежемесячная цена за выпас сельскохозяйственных животных (2500 тенге за голову).

Для решения данной проблемы перед акиматом области инициирован вопрос создания общественных и социальных рабочих мест для осуществления выпаса скота (Программа занятости и развития территорий на 2016-2020 годы) на базе сельхозпредприятий.

Акиматом области данное предложение было полностью поддержано.

По природе социальные и общественные работы предусмотрены для содействия и защиты граждан посредством поддержки государства.

Вместе с тем установлено, что дополнительное финансирование (премирование) социальных и общественных работ не запрещено регулируемыми правовыми актами.

В этой связи, принято решение применить социальные программы в профилактике уголовных правонарушений.

К примеру, в 4-х населенных пунктах Айыртауского района СКО в ТОО «Жаркын СК» трудоустроено четыре лица в качестве пастухов, заработная плата каждого составляет 42 500 тенге, плюс оплата с населения 700 тенге за одну голову.

Учреждениями занятости и социальных программ области трудоустроено 118 граждан.

Данная работа дала положительный результат.

В настоящее время по области количество краж скота снижено более чем в 2 раза (с 63 до 25), с вольного выпаса в 4 раза (с 26 до 6 дел).

Отметим, что никакая борьба с преступностью не может быть осуществлена без принятия профилактических мер.

Отметим, что роль участкового инспектора в раскрытии тайного хищения чужого скота в сельской местности крайне важна. Все это помогает СОГ и непосредственно руководителю группы, в лице следователя получить всю необходимую информацию, имеющуюся у участкового инспектора, где следователю, в дальнейшем можно планировать типичные исходные следственные версии, которые помогут в успешном раскрытии и расследовании уголовных дел тайного хищения чужого скота.

Список использованных источников:

1. Послание Главы государства народу Казахстана: «Казахстан в новой реальности: время действий» от 1 сентября 2020 года. (<http://10.61.42.188/rus/docs/K2000002020>).
2. О повышении роли участковых инспекторов полиции органов внутренних дел в охране общественного порядка и обеспечении общественной безопасности: Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 декабря 1996 г. № 1598 (<http://10.61.42.188/rus/docs/P960001598>).
3. Об утверждении Правил организации деятельности участковых инспекторов полиции, ответственных за организацию работы участкового пункта полиции, участковых инспекторов полиции и их помощников: Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 29 декабря 2015 года № 1095. (<http://10.61.42.188/rus/docs/V1500013004>).

А.С.Маханова – Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты жалпы заң пәндері кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

Г.Т.Симанова – Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты жалпы заң пәндері кафедрасының оқытушысы, полиция капитаны

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПО-НЫҢ ХАЛЫҚҚА СЕРВИСТІК ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫНЫҢ БІРІ-ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫ НЫҒАЙТУ АРҚЫЛЫ ҚҰРЫЛЫМДЫ ОҢТАЙЛАНДЫРУ

Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарының жай-күйі соңғы уақытқа дейін қоғамның сұрау салуларына толық көлемде жауап берген жоқ. Полицейлердің азаматтармен өзара қарым-қатынас стандарттары қазіргі заманғы болмысты ескермеді. Сондықтан полицияны реформалау қажеттілігі туындады.

Еліміздің Тұңғыш Президентінің тапсырмаларын орындау шеңберінде Қазақстан Республикасы Президентінің Әкімшілігімен бірлесіп, Ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі 2019-2021 жылдарға арналған Жол картасы әзірленді және іске асырылуда[1].

Бастапқы кезеңде бірінші бағыт – құрылымды оңтайландыру, ІІМ органдары мен бөлімшелерінің санын қысқарту болды. Осы бағыт шеңберінде артық басқару буындары қысқартылып, 1180 басшылық лауазым қысқартылды. Нәтижесінде 100 мың тұрғынға шаққандағы полиция қызметкерлерінің саны орташа еуропалық деңгейге дейін – 471-ден 393-ке дейін қысқарды.

Жол-патрульдік полициясы патрульдік полиция болып қайта құрылды. Қоғамдық тәртіпті қорғауға баса назар аударылды, азаматтар көп жиналатын жерлерде тұрмыстық жанжалдар мен оқиғаларға жеделден қойылды.

Штаттарды қайта бөлу арқылы елдің алты аймағында туристік полиция құрылды. Қызметтің негізгі міндеті-кеңес беру, туристер мен қонақтарды ақпараттандыру, олардың мәдени нысандарда, елдің түрлі көрікті жерлері мен курорттарына бару кезінде қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Сонымен қатар, жол картасы бойынша –халықпен жұмыс істеудің жаңа форматы.

Біздің басты міндеттеріміздің бірі – қоғаммен өзара іс-қимылды жақсарту, полиция қызметінің ашықтығы мен айқындығын қамтамасыз ету, сервистік модельге көшу.

Осы шеңберде қалалық және аудандық полиция бөлімдерінде «біртерезе» қағидаты бойынша фронт-офистер – азаматтарды қабылдау үшін қолайлы үй-жайлар құрылады. Күн сайын ел бойынша мұндай қабылдау бөлмелерінде бес мыңнан астам азаматқа қызмет көрсетіледі, онда олар мәселелерді «бірінші кезекте» полиция ғимаратына бармай-ақ жедел шешеді. Барлық полиция бөлімшелерінде кезең-кезеңімен осындай жағдайлар жасалатын болады.

Бұл сондай-ақ «102» шұғыл қызметін, кезекші бөлімдерді жеңілдетуге, олардың күш-жігерін қылмыстар туралы хабарламаларға тікелей шоғырландыруға және оларға ден қоюдың жеделдігін арттыруға мүмкіндік берді.

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрі Ерлан Тұрғымбаевтың бастамасымен ай сайын «Жолда қабылдау» кең ауқымды акциясы өткізіле бастады. Бөлімше басшылары алдын ала жазылусыз және бюрократизмсіз азаматтарды «кабинеттен тыс» – көшелер мен алаңдарда қабылдайды. Адамдар өз проблемаларын бейресми жағдайда жедел шешуге, полиция жұмысын жақсарту бойынша ұсыныстар енгізуге мүмкіндік алды. Бұл шаралардың барлығы серіктестік қарым-қатынастарды нығайтуға, сондай-ақ полицияның халықпен «кері байланысына» ықпал ететіні сөзсіз.

Азаматтық қоғам институттарымен бірлесіп пилоттық жоба әзірленді, оның мақсаты азаматтардың қауіпсіздік саласындағы мүдделеріне қызмет көрсету үшін сервистік полицияның кешенді моделін құру болып табылады.

Құқық бұзушылықтарға, оқиғаларға және дағдарыстық жағдайларға жеделден қою үшін «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде жергілікті атқарушы органдармен бірлесіп «112» Бірыңғай кезекші-диспетчерлік қызметі құрылды. Бұл азаматтардың хабарламаларына сапалы және уақтылы ден қоюға ғана емес, сонымен қатар қоғамды қызықтыратын проблемалық мәселелерді анықтау және шешу үшін мониторинг жүргізуге мүмкіндік береді [2].

Ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі Жол картасын іске асыру ашық, жұртшылықпен өзара іс-қимылда жүргізіліп жатқанын және Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің жеке бақылауында екенін атап өту қажет.

Қасым-Жомарт Тоқаев ІІМ жүйесіндегі күнделікті жұмыстың қауіптілігі мен қауіп-қатері туралы еске салды. Полицейлер алдында сөйлеген сөзінде Мемлекет басшысы ішкі істер органдарының коронавирус пандемиясы жағдайында өз міндеттерін адал атқарып жүрген барлық қызметкерлеріне ризашылығын білдірді.

Мемлекеттің тұрақтылығы мен қоғамның бірлігін сақтау басты міндет болып табылады. Мұндай сәттерде көпнәрсе полиция қызметкерлерінің кәсіби деңгейіне, патриотизм мен жанқиярлық рухына байланысты.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Жолдауында: Ішкі істер органдарының азаматтармен өзара қарым-қатынасының сервистік моделін енгізудің маңыздылығы туралы мәлімдеді, онда басты элемент «қолжетімді полиция» болуы тиіс.

Учаскелік инспектор-бұл жергілікті халықтың проблемаларын шешуге, қылмыстың тікелей немесе жанама жолын кесуге, азаматтарымыздың өмір сүру сапасын арттыруға арналған белгілі бір аумақта қылмыстың алдын алудың негізгі тұлғасы. Адамдармен ашық диалог жүргізу керек-жергілікті полициядан не күтетінін білу керек және көмек қажет болған кезде әрқашан қасында болу керек. Қазақстандықтардың сеніміне басқаша қол жеткізе алмаймыз, – деген болатын.

Қасым-Жомарт Тоқаев құрылымдық өзгерістерді жалғастыру туралы мәселе қойды, онсыз реформаларды жүзеге асыруда табысқа жету мүмкін емес. Оның пікірінше, полиция ешқандай өкінішсіз негізгі емес функциялармен бөлісуі керек [3].

Қазір полиция өзінің тікелей міндеттерін орындаудан алаңдауы мүмкін уақыт емес. Бірінші қадам жасалды-ІІМ құрамынан Төтенше жағдайлар министрлігі бөлінді. Ішкі істер органдарының құрылымын одан әрі оңтайландыру құқық қорғау және сот жүйелерін реформалау жөніндегі комиссияның шеңберінде жүзеге асырылатын болады. Бірақ бұл полицияның функционалдығын әлсіретуді білдірмейді. ІІМ мен оның бөлімшелері құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуде мемлекеттің басты тірек күші болды және болып қала береді.

Мемлекет басшысы кадр саясатына ерекше назараударды. Ол полиция қызметін жаңғырту бойынша Жол картасы аясында ведомстволық оқу орындары қайта ұйымдастырылғанын, қызметкерлерді іріктеу жұмыстары жетілдірілгенін атап өтті:

- Полицияда дөрекілік пен кәсібилікке орын болмауы керек. Мұнда дайындық деңгейі жоғары адамдар қызмет етуі керек. Мемлекет пен қоғам оң өзгерістерді күтуде. Құқықтық тәртіп сақшылары азаматтарға үлгі болуы тиіс, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент сондай-ақ полиция қызметін цифрландыру, есірткінің заңсыз айналымына қарсы күресті күшейту, отандық пенитенциарлық жүйенің жағдайын жақсарту қажеттігі туралы мәлімдеді.

Елдегі күрделі әлеуметтік-экономикалық жағдай аясында ешқандай жағдайда қылмыстың күшеюіне және түрме субмәдениетінің таралуына жол беруге болмайды. Мұндағы жағдай қауіпсіз емес екені анық. Бас бостандығынан айырумен байланысты емес жазаларды орындау бойынша мәселелер қалады. Министрлік қылмыстық-атқару жүйесінің

проблемаларын шешуде нақты нәтижелерді көрсетуі тиіс, - деп пайымдайды Мемлекет басшысы.

Өз сөзінде Президент Қазақстан Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай заңға сәйкес азаматтар мен тұтастай мемлекеттің қауіпсіздігіне елеулі қатер төндірмейтін қылмыстар үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылғандарға рақымшылық жасалатынын мәлімдеді.

Мемлекет басшысы негізгі міндеттердің бірі ретінде штаттық құрамды жан-жақты қолдауды белгіледі. Президент жыл сайын тәртіп сақшыларына тұрғын үй өтемақысына 15 миллиард теңгеден астам қаражат бөлінетінін еске салды. Келесі жылдың 1 қаңтарынан бастап осы мақсаттарға қосымша 10 миллиард теңге бағытталатын болады, осылайша, бұл қолдау шарасымен кезекші бөлімдердің, қарауылдық қызметтердің, мамандандырылған күзет ұйымдарының, ведомстволық оқу орындарының және қылмыстық атқару жүйесінің қызметкерлері, жалпы алғанда 8 мыңнан астам адам қамтылатын болады.

Президент көптеген жылдар бойы сақталып келе жатқан ПМ жүйесіндегі жалақының төмен деңгейін атап өтті. Осыған байланысты ол үкіметке үш жыл ішінде тәртіп сақшыларының жалақысын 30% - ға арттыру туралы өзінің тапсырмасы туралы хабарлады.

Қасым-Жомарт Тоқаев барлық мемлекеттік басқару жүйесі үшін маңызды емтиханға айналған COVID-2019 пандемиясы барысында полиция жұмысының маңыздылығын ерекше атап өтті.

Полицияның сервистік моделін заңнамалық қамтамасыз ету және ПМ-ні бейінді емес функциялардан босату.

«Құқық қорғау жүйесін реформалау мемлекетіміздің құқықтық саясатының күн тәртібінде әрқашан маңызды тақырып болды. Тәуелсіздік алған сәттен бастап барлық заңнамалық өзгерістер азаматтардың конституциялық құқықтарын қамтамасыз етуге және қорғауға, сот төрелігіне тең қол жеткізуге, қылмыстық саясатты ізгілендіруге, құқық қорғау органдарының қызметін жетілдіруге бағытталған».

Жолдауда айтылғандай, полиция қызметкерлерінің алдына қойған міндеттері жүйелі түрде шешілуде. Біздің алдымызда тұрған өзекті міндеттер – Ішкі істер органдарының заманауи, технологиялық, халықтың сеніміне ие жүйесін құру. Олардың ішінде жергілікті полиция қызметін жұмыстың сервистік моделіне ауыстыру, онда учаскелік инспекторларға басты рөл бөлінген және полицияның» қадамдық қолжетімділігін» қамтамасыз ету», - деп атап өтті Ішкі істер министрі Ерлан Тұрғымбаев [5].

Осы жаһандық мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

* ішкі істер органдарын басқару тиімділігі мен кәсіби даярлығын арттыру;

* ПМ жүйесінің жұмыс істеуінің толыққанды құқықтық базасын құру;

* оперативтік, қызметтік және қызметтік-жауынгерлік қызметтің, ғылыми ұсынымдар мен қолайлы шетелдік тәжірибенің енгізілуін қамтамасыз етудің тәжірибеде оң дәлелденген нысандары мен әдістерін барынша пайдалану;

* Кадрлармен жұмысты жақсарту, кәсібилік деңгейін, орындаушылық тәртіпті және еңбекті ғылыми ұйымдастыруды арттыру;

* басқа құқық қорғау органдарымен іскерлік ынтымақтастықты нығайту, халықпен және азаматтық қоғам институттарымен өзара іс-қимылды жолға қою;

* өзара тиімді халықаралық байланыстарды кеңейту және тереңдету;

* қаржылық және материалдық-техникалық қамтамасыз етуді нормативтік деңгейге дейін жеткізу;

* ішкі істер органдарының жеке құрамын құқықтық және әлеуметтік қорғау;

* ішкі істер органдары мен Ішкі әскерлер жүйесінің өзіндік қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Күш құрылымдарын, атап айтқанда ІІМ реформалау - бұл бар проблемаларды терең талдауға, әлемдік тәжірибеге, қоғамның үміттері мен мемлекеттің мүмкіндіктеріне негізделген әрқашан күрделі процесс. Әлем бір орында тұрмайды, және бұл құқық қорғау жүйесін дамытуға қатысты, кеше тиімді жұмыс істегені бүгінде мұндай нәтиже бермейді. Бұл құқықтық тәртіптің құқықтық тетіктеріне де, оларды қолдану практикасына да қатысты. Жаңғыртудың тұжырымдамалық жаңалығы-іріктеудің негізгі орталықтарының бірі ведомстволық оқу орындары болады. Құқық бұзушылықтардың алдын алуға, қоғамдық тәртіпті сақтауға, халыққа уақытылы көмек көрсетуге бағытталуы тиіс полиция қызметінің функцияларын заңнамалық деңгейде нақты анықтау маңызды.

ІІМ реформалау және жаңғырту-бұл жай ғана идеялар мен ұсыныстар жиынтығы емес. Грузияның тәжірибесі бойынша түбегейлі реформалаудан бастап қолданыстағы модельді сақтайтын нүктелік өзгерістерге дейін диаметрлі қарама - қарсы позициялар бар.

Полицейлердің жұмысы танымалдық, қолжетімділік, ашықтық және тілектестік қағидаттарына негізделуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі 2019 – 2021 жылдарға арналған жол картасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 27 желтоқсандағы №897 қаулысы.
2. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы ҚР Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы №827 қаулысы.
3. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына «Жана жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Жолдауы.
4. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2021 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына «Халық бірлігі және жүйелі

реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» тақырыбындағы Жолдауы.

5. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрі Е.З.Тұрғамбаев. Жергілікті полиция қызметін жана қағидат бойынша реформалау басталды <https://kaz.zakon.kz/5038277-zherg-l-kt-politsiya-yzmet-n-zha-a-a.html>.

В.В.Мельниченко–преподаватель кафедры административного права и административной деятельности ОВД Уральского юридического института МВД России

Д.А.Кошелев–адъюнкт адъюнктуры Уральского юридического института МВД России

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННОГО МОБИЛЬНОГО КОМПЛЕКСА «Я ПОЛИЦЕЙСКИЙ»

«Ключ к успеху – инновации, которые в свою очередь, рождаются креативностью»

Джеймс Гуднайт

Конституция Российской Федерации во 2 статье говорит нам о том, что человек, его права и свободы являются высшей ценностью. Признание, соблюдение и защита прав и свобод человека и гражданина – обязанность государства. Защиту прав и свобод личности от противоправных посягательств, обеспечение их безопасности следует относить к одной из главных функций государства. Права и свободы человека и гражданина – нравственная основа, фундамент любого общества и государства. Наиболее действительным инструментом, обеспечивающим государственную охрану прав и свобод человека и гражданина, являются, прежде всего, правоохранительные органы. Ключевое место во взаимодействии между органами внутренних дел и гражданами исторически стоит считать службу участковых уполномоченных.

Деятельность подразделения участковых уполномоченных полиции во много влияет на уровень правовой культуры и профилактики правового нигилизма населения нашей страны. Это обусловлено не только тем, что данное подразделение составляет одну из наиболее многочисленных служб, но и потому, что находится на главных, передовых рубежах охраны общественного порядка и борьбы с преступностью. Говоря простым языком – именно сотрудники полиции, состоящие на должностях участковых-уполномоченных полиции, чаще всего вступают во взаимодействие с гражданами в различных сферах жизнедеятельности нашего общества, от написания характеристики при трудоустройстве или проведения профилактической беседы до принятия заявления о

правонарушении или деяния содержащего признаки уголовно-наказуемого деяния.

Формы и методы работы участковым уполномоченным полиции, как правило, доступны для наблюдения и оценки населения, поэтому именно они во многом определяют социальный престиж современного полицейского.

Многочисленные опросы граждан, направленные на оценку деятельности подразделения участковых уполномоченных полиции или отдельных должностных лиц данного подразделения, говорят нам о том, что уровень качества реализуемых рассматриваемым подразделением функций не является достаточно высоким. В качестве основных недостатков гражданами отмечается следующее:

- несвоевременное предоставление ответов на обращения граждан (нарушение процессуальных сроков);
- слабая профилактическая работа с лицами, в отношении которых установлен административный надзор;
- незнание (неосведомленность) граждан о деятельности участкового уполномоченного полиции на обслуживаемом административном участке;
- и т.д.

По мнению самих сотрудников данного подразделения, вышеуказанные нарушения допускаются по причине, как ни странно, большого количества реализуемых оперативно-служебных задач.

Имеющиеся проблемы во взаимодействии между гражданами и сотрудниками органов внутренних дел, в лице участковых уполномоченных полиции, как правило и являются катализаторами, которые вызывают последующие нарушения прав и свобод человека и гражданина, что отрицательно сказывается как на имидже российской полиции в частности, так и на становлении правового государства в нашей стране в целом.

В целях решения части имеющихся проблем, о которых нами сказано выше, Уральским юридическим институтом МВД России при взаимодействии с Главным управлением по обеспечению охраны общественного порядка и координации взаимодействия с органами исполнительной власти субъектов Российской Федерации МВД России ведется работа по созданию программного обеспечения под названием «Я – полицейский».

Целью разработки и дальнейшего внедрения в правоприменительную деятельность программного обеспечения «Я – полицейский» является:

1. Оптимизация функциональных обязанностей участкового уполномоченного полиции и инспектора по делам несовершеннолетних.

2. Повышение эффективности работы участкового пункта полиции.

3. Открытость деятельности территориальных подразделений МВД России для общества.

4. Совершенствование оперативно-служебной деятельности территориальных подразделений МВД России.

Использование Комплекса направлено на обеспечение оперативно-служебной деятельности участковых уполномоченных полиции и инспекторов по делам несовершеннолетних. Комплекс предназначен для размещения в участковых пунктах полиции и многофункциональных центрах.

Ключевые функции программного обеспечения «Я – полицейский»:

1. Оптимизация деятельности территориальных подразделений участковых уполномоченных полиции по осуществлению административного надзора за лицами, освобожденными из мест лишения свободы (идентификация (фотоучет, видеорегистрация) лица, автоматизированный учет совершенных правонарушений, голосовое предупреждение о недопустимости совершения повторных правонарушений);

2. Упрощенный алгоритм подачи заявлений и обращений граждан (использование типовых форм заявлений и обращений по преступлениям и иным правонарушениям);

3. Обеспечение устойчивого канала взаимодействия территориальных подразделений МВД России с гражданами (online-вызов участкового уполномоченного полиции, предоставление информации о закреплении административного участка за конкретным участковым уполномоченным полиции, возможность записаться на прием online как к руководителю территориального органа МВД России, так и к участковому уполномоченному полиции);

4. Повышение эффективности профилактики, предупреждения преступлений и иных правонарушений, в том числе среди несовершеннолетних (автоматизированный учет совершенных правонарушений, вызов участкового уполномоченного полиции online).

5. Автономность функционирования и обеспечения удаленного канала связи с участковыми уполномоченными полиции и инспекторов по делам несовершеннолетних.

Мы полагаем, что решение имеющихся проблемных аспектов во взаимодействии граждан и участковых уполномоченных полиции, во много может быть решена по средствам именно таких инновационных решений.

С.А.Мендыбаева – Қазақстан Республикасы ІІММ.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты кәсіби психологиялық даярлық және ПО басқару кафедрасының оқытушысы, полиция майоры

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ПОЛИЦИЯСЫ МЕН ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕНІҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІ: МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Қазіргі таңдағы өзекті мәселелердің бірі - еліміздің ішкі істер органдары қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласында маңызды орын алатындығы болып табылады. Осыған орай, дамыған мемлекеттерді мысалға алып, айтатын болсақ; АҚШ, Канада, Австралия, Жапония, Ұлыбритания, Батыс Еуропа және Шығыс елдерінде полиция реформасы мен оның тиімділігін арттыру жұмыстары әліде жалғасуда. Қоғамдағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге тікелей жауапты орган жұмысын жетілдіру қашанда маңызды, өйткені ол тұтас мемлекеттің даму стратегиясын қамтамасыз етеді.

Президентіміздің «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс- қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына жыл сайынғы Жолдауында «Полицияның сервистік моделіне» көшу туралы нақты айтылған. Күнделікті өмірде полиция қызметкерлері адам мен азаматтың өмірін, денсаулығын, құқықтары мен бостандықтарын, қоғам мен мемлекеттің мүдделерін құқыққа қарсы қол сұғушылықтан қорғау, қоғамдық тәртіпті сақтау сонымен қатар, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету ретінде үлкен рөл атқарып отырғандығы белгілі [1].

Германияда, Францияда, Ұлыбританияда, Жапонияда және басқа да алдыңғы қатарлы елдерде полиция қоғам мүшелерінің басым көпшілігінің қолдауымен қызмет етеді және әлеуметтік технологияны бұрыннан игерген, оның мәні полиция қоғамдық тәртіпті қоғамның өзі қалағандай қорғауы керек.

Бұл қоғамдық тәртіпті қорғаудың және қылмыс деңгейін төмендетудің жаңа әдісін қалыптастыруда көрінеді: «бірлескен қоғамдық полиция» деп аталады (немесе community policing: бұл терминді Мемлекеттік басқару мектебінен Марк Мор ұсынған. Д. Кеннеди, Гарвард)

азаматтар ретінде қарастырылады қатысушылар өндіріс процесінің құқықтық тәртіп тиісінше, «қылмыс деңгейін төмендету» міндетінің орнына полиция қоғамдастықтың проблемаларын шешуге бағытталған [3].

Мұндай өзгерістің тұжырымдамалық негізі белгілі бір географиялық аймақтағы қылмысты ауданның сипаттамалары мен проблемаларын зерттеу, содан кейін тиісті стратегия мен іс-шараларды қолдану арқылы азайтуға болады деген сенім болды.

Көкейтесті мәселелердің бірі қылмыс деңгейін төмендету үшін қоғамдық пікір көрсетіп отырған проблемаларды шешу қажет. Осылайша, жаңа түсіндірмедегі қылмыс деңгейін төмендету міндеті ұрлық, тонау, кісі өлтіру және т. б. деңгейлерінің өткен кезеңдерімен салыстырғанда төмен деңгейге жетуден гөрі көпболғандығы. Осылайша, полиция қызметі барған сайын қоғамдық бағытқа ие болуда. Сонымен, АҚШ-тағы полиция қызметкерінің қызмет уақытының 80% - дан астамы азаматтарға әртүрлі мәселелерді шешуге көмектесу болып табылады [4].

Полиция қызметіндегі сервистік тәсіл ішкі істер органдары қызметкерлерінің оны іске асырудағы бірыңғай тәсілдерді әзірлеу және қоғамның оның мәнін түсінуі мақсатында нормативтік тұрғыдан бекітілуі тиіс. Түпкі мақсат-қажеттіліктерге жауап беретін және қоғаммен серіктестікте жұмыс істейтін кәсіби, өкілді, есеп беретін орган құру. «Полицияның сервистік моделін» енгізу полиция басқа мемлекеттік органдардың жұмыстары мен функцияларын жүзеге асыру үшін бақылау мен жауапкершілікті өз мойнына алуға тиіс дегенді білдірмейді. «Полицияның сервистік моделін» енгізу мен дамыту қоғамның да, барлық мемлекеттік органдардың да барлық мүдделі тараптарының қатысуын талап етеді. Осылайша, полиция жұмысындағы өзгерістер көптеген демократиялық елдердегі мемлекеттік басқарудың қазіргі тенденцияларының көрінісі болып табылады.

Сервистік модель аясында полицияның халықпен өзара іс-қимылын оңтайландыру, ең алдымен, полиция қызметкерлеріне деген сенімге, серіктестік қағидаттарына негізделуі керек. Полиция әр түрлі тілектерді қанағаттандырмай, заңға мүлдем бейтарап қызмет көрсету арқылы қоғамдық сенімге ие болуға тырысуы керек.

Полиция қызметкерлері функционалды кәсіби міндеттерін атқару кезінде, өздерінің құқықтық мәдениетін, құқықтық сауаттылығын, ой-өрісін санасын, дәрежелі түрде көрсету қажет.

Қоғаммен тығыз қарым-қатынасқа негізделген полиция қызметінің сервистік моделі барлық проблемалардың әмбебап құралы болып табылмайды, бірақ қоғаммен сындарлы диалог құрудың сенімді құралдарының бірі болады. Өзара іс-қимылдың осы модельдерін қолдану жергілікті жерлерде полиция жұмысының сапасын арттыруға және ішкі істер органдарын реформалау бойынша қойылған міндеттер аясында мақсаттарға неғұрлым тиімді қол жеткізуге ықпал ететін болады.

Сервистік модельдің негізінде халыққа сапалы қызмет көрсету және полицияның қауіпсіздік проблемаларын анықтау бойынша қоғаммен ынтымақтастығы жатыр.

Бұл ретте өз ауданының тұрғындарымен байланыс жасайтын учаскелік инспекторға негізгі рөл беріледі.

Қазақстан облысы бойынша «Қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің сервистік форматына көшу үшін өткен жылдан бастап Қарағанды облысында пилоттық жоба басталды. Оның мақсаты-қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелерінде жергілікті қоғамдастықпен әріптестік қатынастар орнату.

Қазіргі таңда қоғамда «Қазіргі полиция қандай болуы керек?», «Ол қоғам сеніміне ие бола ала ма?» деген сұрақтар қызу талқыланып отыр.

Дегенмен де, Мемлекет басшысының айтуы бойынша «полицияның сервистік моделіне» көшу- ол заман талабы.

Сондықтан да, ПО қызметкерінің кәсіби құқықтық санасына мыналар жатады:

- заңнаманы және заң ғылымының мүмкіндіктерін білу;

- заңды білмейтін адам, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын

- қорғай алмайды;

- қоғам мен құқықтық мемлекет білімсіздікті, надандықты, төкапарлыққа шыдамауы керек;

- құқықтық құралдарды, заңдарды және басқа да құқықтық актілерді күнделікті қызметте, заң техникасын, заң ғылымы мен практикасының жетістіктерін пайдалана білу.

Полиция қызметкері міндетін атқару кезінде кәсіпқойлық пен әділеттілікті, халыққа деген адалдығын орындаған кезде ғана жеңіске жете алады.

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық санасының ерекшеліктері:

Жоғарыда айтылғандай, полиция қызметкерлерінің құқықтық санасы ішкі істер органдары жүйесіндегі басқарудың әлеуметтік-психологиялық аспектісінің ажырамас бөлігі болып табылады. Құқықтық нормаларды меңгере және іске асыра отырып, полиция қызметкерлері өздерінің кәсіби қызметін заңдылықты қатаң сақтау қағидаттарында жүзеге асырады, яғни азаматтардың құқықтары мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді олардың тиімді орындауы үшін қажетті құқық қолдану мен құқық қорғауды қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, қоғамдық құқықтық сана олардың жұмысына негіз жасайды (мақұлдау құбылыстары, әлеуметтік бедел немесе керісінше, айыптау).

Полиция қызметкерлерінің құқықтық санасының мазмұны, өздерінің білетіндей, күнделікті құқықтық санамен тығыз байланысты.

Құқықтық тәртіп қызметкерлерінің құқықтық санасының ерекшелігін Н.Л.Гранат, Н.М.Козюба, Н.Я.Соколов және басқалар қарастырды. Авторлар қоғамдық тәртіпті сақтау қызметкерлерінің

құқықтық білімдерінің үлкен көлемін, тереңдігін және жалпылануын, олардың қызметте заңды мінсіз сақтау қажеттілігін түсінуін атап өтеді. Бұл біздің эмпирикалық зерттеулерімізді растады.

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің күнделікті қызмет саласындағы құқықтық санасының ерекшеліктерін қарастырамыз. Олар құқықтық білімдерден, дағдылардан және дағдылардан, сондай-ақ құқықтық қатынастардан, сезімдерден, әлеуметтік-құқықтық көзқарастар мен бағдарлардан, әдеттерден, құқықтық дүниетаным мен мәдениеттен тұрады. Полиция қызметкерлерінің аталған қасиеттері құқықтық сананы қалыптастыру процесінде маңызды.

Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің құқықтық біліміне Н.Л.Гранаттың пікірінше, кәсіби қызмет процесінде тек элемент қана емес, сонымен бірге құқықтық сананың нысаны болатын құқықтық қызмет туралы ақпарат кіреді. Сонымен бірге, ішкі істер органдарының жұмысындағы бұзушылықтардың көпшілігі (қылмыстарды есептен жасыру, материалдарды бұрмалау, шабуыл және басқалар) заңдарды білмеумен байланысты емес, керісінше сананың екенін түсіну керек.

Полиция қызметкерінің жұмыстағы басты ұстанымы ол, кішіпейілдік, сабыр, төзім және қажыр-қайрат болу керек. Шапшандық пен жылдамдық, тез шешім қабылдап, жылдам, ұстамды болуы, азаматтармен тіл табыса білуі, сыпайы болуы қабілеті полицейге қажетті басты қасиеттердің бірі болып саналады.

Жалпы, полицияға қатысты қоғамда теріс көзқарас қалыптасқан. Қоғамдағы полиция қызметкеріне деген теріс көзқарасты, сенімсіздікті жою қажетпіз. Қоғамдық тәртіпті сақтау тек қана полицияның міндеті емес, ол – біздің халықтың да міндеті.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың кейін ел назары – құқық қорғау саласына ауды. Көпшіліктің елеңдеп жүрген сауалы «полиция қызметкерлері енді қалай өзгереді?» деп, ойлануда. Осы ретте «Шетелдің полиция қызметкерлері қандай?» деген ой келеді. Шетелдерге шығып, өзге елдің полициясымен бетпе-бет келген жерлестеріміз жалпы сақшылардың мәдениеттілігін айтады.

Грузия мемлекетінің полиция қызметкерлерінің реформасына тоқталатын болсақ, «Реформалардың басты салдары елдегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы нақты күрес болды. Парақорлықпен күрес саласында, полицейлерге пара алғандары үшін оларды, міндетті түрде бас бостандығынан айырумен жазаланады. Нәтижесінде, соңғы жылдары парақорлық үшін 200-ден астам полиция қызметкері бас бостандығынан айырылды. Содан кейінгі жылдары пара алғаны үшін қамауға алынған полиция қызметкерлерінің саны азая бастады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрестегі екінші маңызды аспект ІІМ-нің барлық қызметкерлерінің жалақысын көтеру.

Осы мақаламызды қортындылай келе, полиция қызметіндегі сервистік тәсіл ішкі істер органдары қызметкерлерінің оны іске

асыруының бірінші тәсілдерін әзірлеу және қоғамның оның мәнін түсінуі мақсатында нормативтік тұрғыдан бекітілуі тиіс.

Негізгі мақсат – қажеттіліктерге жауап беретін және қоғаммен серіктестікте жұмыс істейтін кәсіби, өкілді, есеп беретін орган құру. «Полицияның сервистік моделін» енгізу – полиция басқа мемлекеттік органдардың жұмыстары мен функцияларын жүзеге асыру үшін бақылау мен жауапкершілікті өз мойнына алуға тиіс дегенді білдірмейді. Тек қана тығыз өзара іс-қимыл арқылы ғана үлкен нәтижеге қол жеткізілетінін ескере отырып, «полицияның сервистік моделін» енгізу және дамыту қоғамның да, барлық мемлекеттік органдардың да барлық мүдделі тараптарының қатысуын талап етеді. Осылайша полиция жұмысындағы өзгерістер көптеген демократиялық елдердегі мемлекеттік басқарудың қазіргі тенденцияларының көрінісі болып табылады[5].

Сервистік модель аясында полицияның халықпен өзара іс-қимылын оңтайландыру, ең алдымен полиция қызметкерлеріне деген сенімге, серіктестік қағидаттарына негізделуі керек. Полиция әртүрлі тілектерді қанағаттандырумен емес, заңға мүлдем бейтарап қызмет көрсету арқылы қоғамдық сенімге ие болуға тырысуы керек. Қоғаммен тығыз қарым-қатынасқа негізделген полиция қызметінің сервистік моделі барлық проблемалардың әмбебап құралы болып табылмайды, алайда қоғаммен сындарлы диалог құрудың сенімді құралдарының бірі болады. Өзара іс-қимылдың осы модельдерін қолдану жергілікті жерлерде полиция жұмысының сапасын арттыруға және ішкі істер органдарын реформалау бойынша қойылған міндеттер шеңберінде мақсаттарға неғұрлым тиімді қол жеткізуге ықпал ететін болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі»
2. Кильмашин Николай Федорович. Ішкі істер органдарындағы басқарудың әлеуметтік-психологиялық контекстінің элементі ретінде қызметкерлердің құқықтық санасын форматтау (ПМ материалдары бойынша). Қазақстан): Дис. канд. юрид. НУК: 12.00.13: Мәскеу, 1998 197 б. РГБ хабарландыру, 61:
3. 98-12/136-4Polisia.kz<https://polisia.kz/ru/servisnaya-model-kazahstanskoj-politsii-videnie-i-perspektivy/>

И.С. Михалева – преподаватель кафедры ОД ГИБДД Орловского юридического института МВД России имени В.В. Лукьянова

«О ПРАВОВЫХ КОЛЛИЗИЯХ В ПОЛОЖЕНИЯХ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ ОРГАНИЗАЦИИ ДОПУСКА ГРАЖДАН К УПРАВЛЕНИЮ ТРАНСПОРТНЫМИ СРЕДСТВАМИ»

В настоящее время решение вопросов безопасности дорожного движения является одной из важных социально-экономических и демографических задач Российской Федерации.

Необходимость обеспечения безопасности на дорогах подтверждается неутешительными фактами смертности в дорожно-транспортных происшествиях. Об этом свидетельствует опубликованная Всемирной организации здравоохранения информация, в соответствии с которой, ежегодно в результате аварий погибает около 1,35 миллиона людей[1].

По статистически данным Российской Федерации за 2020 год, в дорожно-транспортных происшествиях погибло 16512 человек, было ранено – 183040 человек[2]. Это колоссальные цифры, ведь главной ценностью для любого государства остается человек, цель и смысл существования страны — благополучие граждан в ней, о чем заявил президент Российской Федерации В.В. Путин 01 марта 2018 года в своем ежегодном послании к Федеральному собранию.

Стоит отметить, что обеспечение безопасности дорожного движения на дорогах Российской Федерации, в настоящее время, все еще далеко от совершенства, несмотря на предпринимаемые меры со стороны государства.

При анализе статистических данных по дорожно-транспортным происшествиям прослеживается положительная динамика их снижения, так в 2016 году в Российской Федерации произошло 173694, а в 2020 году уже 145073 дорожно-транспортных происшествия, однако, полагаем, не стоит ослаблять контроль и проведение мероприятий по обеспечению безопасности дорожного движения. Считаем, что уменьшение количества дорожно-транспортных происшествий можно скорее объяснить пандемией новой коронавирусной инфекции, в связи с возникновением которой в

Российской Федерации были введены карантинные меры, повлиявшие на количество автотранспорта и иных участников дорожного движения на дорогах.

Сфера интересов научных статей посвященных исследованию проблем обеспечения безопасности дорожного движения в контексте приема экзаменов касается в основном изменений нормативных правовых актов, регулирующих прием экзаменов на право управления транспортными средствами и выдачу водительских удостоверений, в работах ими описываются предлагаемые изменения, замечания и дополнения к ним, а также их влияние на порядок приема экзаменов в экзаменационных подразделениях Государственной инспекции безопасности дорожного движения Министерства внутренних дел Российской Федерации.[3]

Другими авторами данный анализ проводится сквозь призму деятельности организаций, осуществляющих прием экзаменов и выдачу водительских удостоверений в странах Евросоюза, США и Японии. Исследования касаются методов профессионального обучения и методик приема экзаменов на получение права на управление у водителей двухколесных механических транспортных средств[4].

О необходимости учета положительного зарубежного опыта в контексте оптимизации реализуемой государственной политики в сфере безопасности дорожного движения в своей работе указывают также Радченко К.Д., Сычева Е.А., обращая внимание на то, что следует также проводить самостоятельные исследования, направленные на совершенствование подготовки кадров по профессии «Водитель» и проведения контрольных испытаний на получение специального права управления автотранспортом [5].

Анализ правового регулирования общественных отношений в описываемой сфере государственного управления, а также имеющихся научных исследований посвященных приему экзаменов на право управления транспортными средствами свидетельствует о том, что правовые коллизии в положениях законодательства об организации допуска граждан к управлению транспортными средствами в Российской Федерации не исследовалась и представляют интерес для совершенствования правовых основ оказания описываемой государственной услуги. Что касается зарубежного опыта приема экзаменов, то, считаем, что он вряд ли применим для современной Российской правоохранительной системы, включающей в себя подразделения Госавтоинспекции осуществляющие прием экзаменов на право управления транспортными средствами. Его принятие должно будет повлечь слом устоявшейся и действенной системы Российской Федерации по допуску лиц к управлению транспортными средствами.

В настоящее время Стратегия безопасности дорожного движения в Российской Федерации на 2018-2024 годы, являясь межотраслевым документом стратегического планирования и основой для формирования и

реализации государственной политики в области обеспечения безопасности дорожного движения осуществляет исполнение направления по совершенствованию организационно-правовых механизмов допуска транспортных средств и их водителей к участию в дорожном движении.

Безопасность дорожного движения, является одним из приоритетных направлений в развитии государства и обеспечении его безопасности, именно этим и обусловлен процесс постоянного изменения и разработки новых положений, регламентирующих порядок обеспечения безопасности дорожного движения в Российской Федерации. Так еще в 2018 году были подготовлены изменения в порядок проведения экзаменов на право управления транспортными средствами.

Изменения в порядок проведения экзаменов на право управления транспортными средствами вызвало много споров и дискуссий со стороны образовательных и общественных организаций, Госавтоинспекции и эксперты в сфере транспорта. Предложения и замечания были учтены в законопроекте и осенью 2019 года документ был направлен в Правительство Российской Федерации, где его доработали и утвердили. С 1 апреля текущего года новые правила проведения экзаменов на право управления транспортными средствами вступили в законную силу, разработан и утвержден Административный регламент по предоставлению государственной услуги по проведению экзаменов на право управления транспортными средствами и выдаче водительских удостоверений.

Детальный анализ изменений в пункт 15 Правил проведения экзаменов на право управления транспортными средствами и выдачи водительских удостоверений, свидетельствует о том, что законодатель добавив в обозначенный пункт абзац следующего содержания: «При проведении практического экзамена, указанного в пункте 14 настоящих Правил, экзаменатор находится на сиденье, с которого осуществляется доступ к дублирующим органам управления транспортным средством», фактически обязал экзаменатора в отсутствие должного закрепления его статуса исполнять обязанности «обучающего вождению» (водителю), а процедуру сдачи экзамена к учебной езде. Но экзаменатор не может подменять мастера производственного обучения вождению транспортных средств ввиду своей квалификации.

Это положение закреплено в приказе МВД России от 31 марта 2017 г. № 179 «О квалификационных требованиях к уполномоченным должностным лицам подразделений Госавтоинспекции, на которых в соответствии с должностным регламентом (должностной инструкцией) возложены служебные обязанности по проведению экзаменов на право управления транспортными средствами» [6] и положения приказа Министерства труда и социальной защиты РФ от 28 сентября 2018 г. № 603н «Об утверждении профессионального стандарта «Мастер производственного обучения вождению транспортных средств соответствующих категорий и подкатегорий»», где необходимые умения и

знания обучающего вождению входят педагогические обязанности и обязанности по охране труда. Более того, при обращении к действующему законодательству, в котором закреплено понятие «учебная езда», проведение экзамена на право управления транспортным средством в условиях дорожного движения учебной ездой не является, так как в соответствии с приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 26 декабря 2013 г. № 1408 «Об утверждении примерных программ профессионального обучения водителей транспортных средств соответствующих категорий и подкатегорий» [7] согласованным с Министерством внутренних дел Российской Федерации, по окончании подготовки в образовательной организации, сдается квалификационный экзамен, после успешной его сдачи, выпускник автошколы получает свидетельство о профессии «Водителя», тем самым обучение считается завершенным.

В соответствии с общими положениями Правил дорожного движения Российской Федерации [8] обучающий вождению приравнивается к водителю, а пунктом 21.2 Правил закреплено, что учебная езда на дорогах допускается только с обучающим вождению.

На основании пункта 21.3 Правил, обучающий вождению во время учебной езды на дорогах, должен находиться на сиденье, с которого осуществляется доступ к дублирующим органам управления этим транспортным средством.

На сегодняшний день, с вступившими в законную силу с 1 апреля 2021 года изменениями, в Правила проведения экзаменов на право управления транспортными средствами, пунктом 15 установлено, что экзаменатор, при приеме практического экзамена находится на сиденье, с которого осуществляется доступ к дублирующим органам управления транспортным средством.

Таким образом, в соответствии с Правилами дорожного движения и Кодексом Российской Федерации об административных правонарушениях, экзаменатор может рассматриваться как лицо, которое обучает вождению ввиду того, что кандидат в водители пока не сдал экзамен не имеет права на управление транспортным средством.

Здесь стоит обратить внимание на то, что кандидат в водители после окончания обучения по основной программе проф. обучения водителей транспортных средств сдает квалификационный экзамен и получает свидетельство о том, что он получил профессию водителя, однако этот документ не дает ему права на управление транспортным средством.

Подробнее о статусе экзаменатора и кандидата в водители мы останавливались в своей предыдущей статье [9], краткий смысл выводов которой заключается в том, что российское законодательство не определяет кем будет являться лицо сдающее практический экзамен в условиях дорожного движения, на каком основании и кем он был допущен к управлению экзаменационным транспортным средством.

Как известно, понятие водитель в ПДД РФ не содержит прямого указания на обязательное наличие права управления, им может признаваться и лицо без права управления, которое несёт ответственность за это. Интересным представляется вопрос, будет ли нести ответственность экзаменатор за допуск этого лица к управлению автомобилем без права управления. В диспозиции части 3 статьи 12.7 КоАП РФ [10] существует оговорка о том, что передача управления лицу для образования состава противоправного деяния должна осуществляться с заведомым знанием того, что лицо, которому передают управление автомобилем не имеет права на его управление. В описанном нами выше случае экзаменатор, не являющийся обучающим вождению, заведомо зная, что лицо сдающее экзамен такого права не имеет, допускает его к управлению транспортным средством, доказывать заведомость не нужно.

Возникает также ряд других существенных проблем как при учебной езде, так и при приеме экзаменов в условиях дорожного движения, к примеру, с 1 января 2020 года в Правилах дорожного движения РФ в разделе 16 был снят запрет на учебную езду на автомагистрали, однако в положения части 2 статьи 12.11 КоАП РФ, предусматривающей за учебную езду по автомагистрали административный штраф в размере одной тысячи рублей изменения внесены не были.

Полагаем, находящееся в потоке экзаменационное транспортное средство с экзаменатором и кандидатом в водители, чей статус должным образом не закреплен законодательно является правовой коллизией и отрицательно влияет на безопасность дорожного движения.

Представляют интерес также проблемы определения виновного при фиксации административных правонарушений посредством средств фото-видеофиксации совершенных на экзаменационном транспортном средстве в процессе экзамена.

Нет ясности с тем, кто будет нести ответственность, к примеру, за выявленное в автоматическом режиме невыполнение кандидатом в водители остановки на запрещающий сигнал светофора или требований дорожной разметки 1.12 «Стоп-линия» на перекрестке. Лишенным объективности можно признать утверждение о том, что ответственность за нарушение должен нести экзаменатор, имеющий доступ к органам управления. Отметим, что на водительском месте находится лицо, фактически получившее профессию водитель и от управления автомобилем самостоятельно его отделяет только прохождение установленной государством процедуры допуска к управлению транспортным средством.

Предполагается, что за некачественную подготовку кандидата в водители повлекшую совершение административного правонарушения все же должна нести ответственность выпустившая его автошкола.

До сих пор открыт вопрос о прохождении мед. освидетельствования на выявление признаков опьянения кандидатов в водители, прибывающих для сдачи экзамена в экзаменационные подразделения ГИБДД и

допускающиеся к управлению экзаменационными автомобилями [11]. Пункт 175 действующего регламента по проведению экзаменов и выдаче водительских удостоверений в перечне элементов, которые перед экзаменом проверяет экзаменатор не содержит пункта о проверке самочувствия или опьянения кандидата в водители.

На основании изложенного, полагаем, в целях внесения ясности в правовое поле, призванное регламентировать учебную езду и принятие экзамена по управлению автотранспортом в условиях реальной дорожной обстановки, требуется следующая корректировка в нормативную правовую базу:

- в первый раздел ПДД РФ ввести термин: «кандидат в водители - лицо завершившее профессиональное обучение по программе подготовки водителей транспортных средств, получившее свидетельство о профессии водителя и претендующее на приобретение специального права управления транспортным средством»;

- в Метод. рекомендации по обороту бланков свидетельств о профессии водителя [12], в установленной форме свидетельства, на обороте, дополнить фразу «не дает права на управление транспортным средством», текстом «за исключением практического экзамена с участием экзаменатора»;

- диспозицию части 3 статьи 12.7 КоАП РФ (в скобках) дополнить словами «а равно практического экзамена на получение водительского удостоверения»;

- из диспозиции части 2 статьи 12.11 КоАП РФ исключить слова «а равно учебная езда по автомагистрали».

Опираясь на положения п.3 статьи 13 Федерального закона РФ от 07 февраля 2011 № 3-ФЗ «О полиции» [13], в соответствии с которым МВД России имеет право посредством ведомственного нормативного документа может конкретизировать порядок реализации прав полиции, если он не является предметом регулирования федеральных законов и подзаконных актов, предлагаем в текст общих положений Административного регламента ввести:

- 1) понятие экзамена, изложить его в следующей трактовке: «экзамен - проверка экзаменатором теоретических знаний положений действующего законодательства, умений и практических навыков управления транспортом в реальных условиях движения у лица, завершившего профессиональное обучение водителей транспортных средств и получившего свидетельство о профессии водителя»;

- 2) закрепить статус экзаменатора, определив его как «...должностное лицо проводящее проверку теоретических знаний положений действующего законодательства, умений и навыков практического управления транспортом в реальных условиях движения у лица, прошедшего профессиональное обучение по программе подготовки водителей транспортных средств и получившего свидетельство о профессии водителя. Экзаменатор не является обучающим вождению и не

несет ответственности за некачественную подготовку кандидата в водители повлекшую совершение административного правонарушения в процессе экзамена»;

3) в пункт 175 Административного регламента в перечне элементов, которые перед экзаменом проверяет экзаменатор включить пункт о проверке самочувствия и прохождении освидетельствования кандидата в водители.

Необходимо предусмотреть дополнительное профессиональное обучение сотрудников ГИБДД, принимающих практические экзамены и находящихся за дублирующими органами управления экзаменационного транспортного средства приемам и умениям определения небезопасной ситуации и предотвращения ДТП при приеме практического экзамена.

Очевидно это еще не все коррективы, которые могут потребоваться для внесения в действующее законодательство регламентирующего порядок получения гражданами допуска к управлению транспортными средствами и внесения ясность в обозначенную сферу общественных отношений, так как с момента перехода подразделений экзаменационной работы ГИБДД на новый порядок проведения экзаменов прошло не так много времени и алгоритм реализации данной государственной услуги только начинает нарабатываться.

Список используемых источников:

1. Дорожно-транспортные травмы // <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/road-traffic-injuries> [Электронный ресурс]. Дата обращения: 25.03.2021 г.
2. Показатели состояния безопасности дорожного движения за январь-декабрь 2020 года // <http://stat.gibdd.ru> [Электронный ресурс]. Дата обращения: 25.03.2021 г.
3. Амелин Н.В. Изменения в правила проведения экзаменов на право управления транспортными средствами и выдачи водительских удостоверений // Безопасность дорожного движения: 2018 сборник научных трудов. Под общей редакцией Д.В. Митрошина / Научный центр безопасности дорожного движения МВД РФ. – 2018. – С. 32 – 48.
4. Заостровцев А.В., Кательников С.В. Международный опыт экзаменационной деятельности, связанной с приемом экзаменов у водителей мототехники в условиях реального дорожного движения // Вестник Научно-исследовательского центра проблем безопасности дорожного движения Министерства внутренних дел Российской Федерации – 2015 – № 4(26). – С. 27-32.
5. Рыдченко, К. Д. К вопросу о совершенствовании экзаменационной деятельности государственной инспекции безопасности дорожного движения / К. Д. Рыдченко, Е. А. Сычев // Вестник Всероссийского

- института повышения квалификации сотрудников Министерства внутренних дел Российской Федерации. – 2019. – № 3(51). – С. 95-99.
6. Приказ МВД России от 31 марта 2017 г. № 179 «О квалификационных требованиях к уполномоченным должностным лицам подразделений Госавтоинспекции, на которых в соответствии с должностным регламентом (должностной инструкцией) возложены служебные обязанности по проведению экзаменов на право управления транспортными средствами» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  7. Приказ Минобрнауки России от 26.12.2013 г. № 1408 (ред. от 19.10.2017 г.) «Об утверждении примерных программ профессионального обучения водителей транспортных средств соответствующих категорий и подкатегорий» (Зарегистрировано в Минюсте России 09.07.2014 г. № 33026) // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  8. Постановление Правительства РФ от 23 октября 1993 г. № 1090 «О правилах дорожного движения»// [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  9. Зейналов Ф.Н., Губенков О.Е., Михалева И.С. — Об административно-правовом статусе экзаменатора и кандидата в водители в случае совершения ДТП при проведении экзамена на право управления транспортным средством // Административное и муниципальное право. – 2020. – № 2. – С. 19 - 25.
  10. Федеральный закон РФ от 4 мая 2011 г. № 99-ФЗ «О лицензировании отдельных видов деятельности» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  11. Указа Президента РФ от 15 июня 1998 г. № 711 «О дополнительных мерах по обеспечению безопасности дорожного движения» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  12. Федеральный закон РФ от 10 декабря 1995 г. №196-ФЗ «О безопасности дорожного движения» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  13. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30.12.2001 № 195-ФЗ (ред. от 20.04.2021) // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  14. Приказ МВД России от 20 февраля 2021 г. № 80 «Об утверждении административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по проведению экзаменов на право управления транспортными средствами и выдаче водительских удостоверений» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>
  15. Письмо Министерства образования и науки Российской Федерации от 5 августа 2014 года № АК-2202/06 «О направлении методических рекомендаций» // Консультант Плюс: [Электронный ресурс]. <http://www.consultant.ru>

Д.Р.Мырзабаева – Қазақстан Республикасы ІІМ Ақтөбе заң институты көлік объектілерінде қауіпсіздікті ұйымдастыру кафедрасының аға оқытушысы, з.ғ.м., полиция майоры

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОЛ ЖҮРІСІ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕТІН МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАР

Жол жүрісі қауіпсіздігін қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесі (бұдан әрі-ЖЖҚК) мемлекеттің қазіргі даму кезеңіндегі саясатының негізгі элементтерінің бірі болып табылады. Бұл жол көлік оқиғалары (бұдан әрі-ЖКО) санының азаюымен және бірінші кезекте, адам құрбандықтарында орын алған олардың теріс салдарларының барынша азаюымен байланысты оң саяси және әлеуметтік – экономикалық нәтижелерге қол жеткізуде жол жүрісі қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі қызыметтің рөлімен негізделген. Жолдардағы автомобиль көлігі санының ұлғаюымен, оның сапалық сипаттамаларының жоғарылауымен байланысты көлік кешенін дамыту жағдайында зияткерлік жүйелердің арқасында экологиялық қауіпсіздікпен қызымет көрсетудің қарапайымдылығын дамытуды ғана емес, сонымен бірге, пайдалану жылдамдығының жоғарылауын да ескере отырып, мемлекеттік билік өкілеттіктерімен бекітілген механизмнің болуы және тиімді жұмыс істеуі қажет.

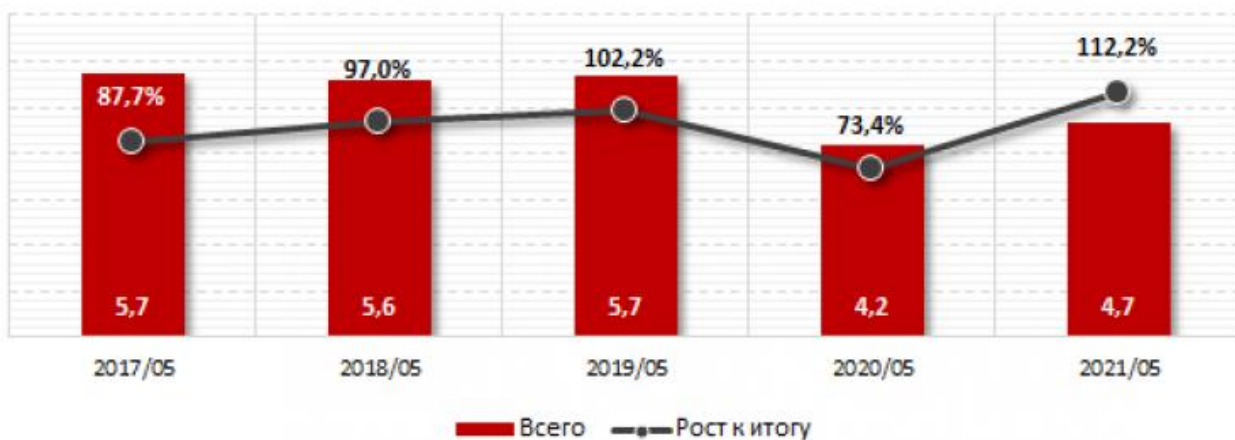
Бұл жағдайда біз мемлекеттік саясаттың заңнамада белгіленген бағыттарын орындау үшін жұмыс істейтін тиісті мемлекеттік органдармен ұйымдар ұсынатын (ЖЖҚК) жүйесі туралы айтуға болады. Ол ЖЖҚК саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін нормаларды әзірлеу және оларды орындауға енгізу, осы қатынастар субъектілерін олардың орындалуын оқыту, оларды сақтаудың орындылығына сендіру, қажет болған кезде түсіндіру, сондай-ақ автомобиль жолдарында қауіпсіздікті қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесі субъектілеріне жүктелген мемлекеттік-билік өкілеттіктерін орындау шеңберінде мәжбүрлеу

шараларын қолдану жөніндегі қызметті қамтиды. Сөз жоқ, бүгінгі таңда Қазақстан жолдарында қалыптасқан жағдай өлім-жітім мен жарақаттанудың көңілсіз көрсеткіштері туралы айтады, бұл жалпы елдің ұлттық қауіпсіздігіне, сондай-ақ экономикалық және әлеуметтік-демографиялық дамуға сөзсіз әсер етеді [1].

Салдардың ауырлығының артуы және жалпы жол-көлік жағдайы жоғары мемлекеттік органдардың назарын аударады, нәтижесінде жол қауіпсіздігі жөніндегі ұзақ мерзімді мемлекеттік бағдарламалардың қабылдануы болды. Қойылған міндеттерді іске асыру үшін мемлекет пен қоғамның бірлескен жұмысы, сондай-ақ қоғамның шарттары мен мүдделері міндетті түрде ескерілетін Қазақстан Республикасының барлық мемлекеттік билік органдарының, субъектілердің, қоғамдық институттар мен мемлекеттік емес құрылымдардың өзара іс-қимылы қажет. ЖКО саны, сондай-ақ олардан зардап шеккендер саны бір жыл ішінде 12 пайызға өсті.

ҚР Ұлттық статистика бюросының мәліметі бойынша, соңғы бірнеше жылда (2015 жылдан 2019 жылға дейін) жаяу жүргіншіні қағып кеткен (2019 жылы жеті мың ЖКО), көлік құралдарының соқтығысуымен (5,9 мың жағдай), сондай-ақ аударылу салдарынан болған авариялар (1,4 мың жағдай) жиі тіркеледі.

**Количество зарегистрированных дорожно-транспортных происшествий.
Январь–май | тыс. ед.**

Расчёты Ranking.kz на основе данных КПС и СУ ГП РК

Жол қозғалысына тікелей қатысатын адамдардың жекелеген санаттарына қатысты құқық қолданудың қалыптасқан практикасына ерекше назар аудару қажет, ол бүгінгі күні өте түсініксіз болып келеді, өйткені заңнамада көрсетілген жол қозғалысына қатысушылармен бірге оларды әкімшілік жауапкершілікке тарту кезінде қиындықтар жиі кездеседі [2].

Осылайша, жолдарда қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесі әрдайым болды және өкінішке орай, Қазақстанда жетекші орында қалып отыр. Қазіргі әлемнің тенденциялары кез-келген елдің экономикасы мен әлеуметтік инфрақұрылымының дамуын көліксіз елестету мүмкін емес. Бүгінгі таңда әр отбасында орта есеппен екі көлік бар.

Жол қозғалысы қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған іс-шаралар кешеніне мемлекеттік органдар мен қоғамдық ұйымдар, сарапшылар қоғамдастығы, азаматтар ұсынған субъектілердің едәуір саны тартылған. Сонымен ЖЖҚҚ мемлекеттік жүйесінің субъектілерін, олардың қарастырылып отырған бағыттағы мемлекеттік қызмет саясатындағы рөлі мен маңыздылығын қарастырамыз.

Біріншіден, біз мемлекеттік жүйенің жұмыс істеуінің құқықтық негізіне жүгінеміз. Мәселен, «жол жүрісі туралы» Заңның 2-тарауында жол жүрісі қауіпсіздігін қамтамасыз етудің негізгі бағыттары айқындалады, олардың арасында Қазақстан Республикасы Үкіметінің атқарушы билік органдарының өкілеттіктерін белгілеуді, сондай-ақ ЖКО-ның алдын алу мақсатында олардың қызметі мен қоғамдық бірлестіктердің, заңды және жеке тұлғалардың қызметін үйлестіруді бөліп көрсетуге болады. Көрсетілген норманы негізге ала отырып, ЖДБ мемлекеттік жүйесінің өзегін Қазақстан Республикасының Үкіметі, атқарушы өкімет және жергілікті өзін-өзі басқару органдары құрайды деп болжауға болады. Бұл тікелей мемлекеттіліктің белгісі бар және мемлекеттік саясатты, оның ішінде мәжбүрлеу шараларын қолдана отырып, әзірлеу және іске асыру үшін билік өкілеттіктеріне ие субъектілер. Шынында да, Қазақстан Республикасының Үкіметі жеке адамның, қоғам мен мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлеуге және іске асыруға қатысады.

Ішкі істер саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру және нормативтік-құқықтық реттеу жөніндегі функцияларды жүзеге асыратын атқарушы билік органы болып табылатын Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі ОБД мемлекеттік жүйесінің маңызды элементі болып табылады. Жол қозғалысына қатысушылардың және басқа да субъектілердің осы салада белгіленген талаптар мен ережелерді сақтауын қадағалау Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрінің осы бөлімшесінің міндеттері болып табылады.

Қорытындылай келе, Қазақстан Республикасында жол қозғалысы қауіпсіздігін қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесінің жұмыс істеуі мемлекеттік саясаттың бағыттарын орындау үшін құрылған және жұмыс істейтін мемлекеттік биліктің қажетті тетігі болып табылатынын атап өткім келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Предупреждение правонарушений несовершеннолетних.- Алматы, 2007. С.85
2. Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан Раздел 7. Сведения о несовершеннолетних, совершивших преступления за 12 месяцев 2013 года.

А.А. Сабинин – преподаватель кафедры организации деятельности ГИБДД Орловского юридического института МВД России имени В.В.Лукьянова

К ВОПРОСУ О ВОЗМОЖНОСТИ ПОЛУЧЕНИЯ ДОХОДА СОТРУДНИКАМИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ПОСРЕДСТВОМ ЭЛЕКТРОННЫХ РЕСУРСОВ СЕТИ «ИНТЕРНЕТ»

Стремительное развитие информационно-телекоммуникационных ресурсов обуславливает возникновение нового рода общественных отношений как экономического так и юридического характера. Число участников данного процесса растет в геометрической прогрессии. По состоянию на октябрь 2020 года число активных авторов в социальных медиа в России составило 64 млн. При этом было написано более 1,2 млрд публичных сообщений [11].

Особую популярность у физических лиц приобретает создание и наполнение контентом (от англ. Content – содержимое) информационных ресурсов в сети Интернет. В качестве примера таких платформ выступает ведение страниц и блогов в различных социальных сетях, размещение информации в видео-хостингах, информационно-развлекательных сообществах. Сотрудники ОВД, являясь полноценными участниками гражданско-правовых правоотношений, участвуют в данной деятельности в части, не противоречащей их особому правовому положению.

Вместе с тем необходимо отметить, что «прохождение службы в органах внутренних дел связано с установлением ряда ограничений, которые выступая неотъемлемым элементом правового статуса сотрудников ОВД, должны рассматриваться как важнейший инструмент предупреждения и пресечения коррупционно-опасных проявлений» [9]. Применительно к размещению информации в информационно-телекоммуникационной сети Интернет следует обратиться к требованиям п.16 Приказа МВД РФ № 460 от 26.12.2020 г. «Об утверждении кодекса этики и служебного поведения сотрудников органов внутренних дел

Российской Федерации», устанавливающему определенные ограничения в рассматриваемой области.

Размещение пользователями контента в сети Интернет зачастую связано с получением определенного дохода. В качестве последнего могут выступать прямые платежи рекламодателей, платные подписки, монетизация видео ресурсов на постоянной и систематической основе. Такой доход признается предпринимательской деятельностью и в силу пп. 3 п. 1 ст. 17 Федерального закона «О государственной гражданской службе Российской Федерации» его получение сотрудниками ОВД прямо запрещено.

Вместе с тем в сети Интернет существует возможность получения дохода в виде так называемых «донатов» (от англ. Donate – жертвовать, дарить). В данном случае доходом выступают денежные средства, полученные авторами интернет контента от пользователей через специальные сервисы на банковскую карту, через системы денежных переводов, электронные кошельки. Одними из самых популярных интернет-платформ для сбора «донатов» выступают социальные сети «В контакте» и «Facebook», видео хостинги «YouTube» и «Twitch». Следует согласиться с мнением Апатовой Н.В. о том, что в рассматриваемой области практика значительно опережает теорию. Проблема заключается в неуправляемом росте зарегистрированных пользователей, как физических, так и юридических лиц [2].

Возникает вопрос: может ли сотрудник ОВД получить такой доход за размещение информации, не связанной с выполнением им служебных обязанностей, в сети Интернет, не нарушив при этом требования антикоррупционного законодательства?

Ч.4 ст. 34 ФЗ №342 «О службе в органах внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» устанавливает административно-правовой запрет на работу сотрудником органов внутренних дел по совместительству, за исключением педагогической, научной и иной творческой деятельности, которая не приводит к возникновению конфликта интересов. Вместе с тем, представляется ошибочным считать получение дохода сотрудником ОВД в виде «донатов» в сети Интернет работой по совместительству. Для определения правового статуса получения «доната» необходимо определить юридическую природу данного действия.

Понятие «донат» в законодательстве РФ отсутствует. Так же необходимо отметить практически полное отсутствие научных публикаций в указанной сфере общественных отношений. Применительно к рассматриваемой области в качестве «доната» выступает безвозмездная передача денежных средств от одного пользователя (физического лица) другому пользователю (физическому лицу) либо в качестве благодарности за размещенную информацию, либо в целях развития и совершенствования деятельности автора интернет-контента. Например, сотрудник ОВД в свободное от выполнения служебных обязанностей время занимается

музыкально-исполнительской деятельностью и организует прямые трансляции в сети «Интернет». При этом пользователи, используя встроенную ссылку для осуществления «доната», с помощью платежных систем переводят денежные средства на счет автора трансляции. В данном случае такая передача не обусловлена обязанностью по осуществлению какого-либо встречного предложения, не облагается налогом и, по сути, является подарком.

На сотрудников ОВД накладываются ограничения в получении подарков в силу прямого запрета на получение в связи с выполнением служебных (должностных) обязанностей не предусмотренных законодательством Российской Федерации вознаграждений (ссуд, денежных и иных вознаграждений, услуг, оплаты развлечений, отдыха, транспортных расходов) и подарков от физических и юридических лиц (ст. 12.1 Федерального закона «О противодействии коррупции»). Из вышесказанного можно вывести допущение о том, что если создание интернет-контента не связано с выполнением служебных обязанностей, получение сотрудником ОВД подарков в виде «донатов» не запрещается.

Деятельность создателя интернет-контента направлена на широкий круг аудитории, и связана с принесением пользы. Считая ее общественно-полезной, следует обратиться к признакам договора пожертвования, определенных ст. 582 Гражданского кодекса РФ.

В отличие от договора дарения характеристика цели, с которой может производиться пожертвование – общепользная цель. При этом законодателем конкретно не установлено, какая цель является общественно-полезной. Так же не урегулирован вопрос о конкретизации цели, ради которой делают пожертвования. Следует согласиться с мнением Жарикова А.А. о том, что в данном случае жертвователь может устанавливать цель так, как он хочет [4]. Передавая денежные средства физическому лицу за размещение им информации в сети Интернет, даритель, определяя общественную полезность деятельности автора интернет-контента, по сути совершает пожертвование. Таким образом «донат» в рассматриваемых случаях обладает всеми признаками особого вида договора дарения – пожертвования.

В юридической литературе существует несколько мнений по вопросам установления ограничений в отношении пожертвований сотрудникам ОВД. С одной стороны, договор пожертвования является разновидностью договора дарения, следовательно, запреты и ограничения сотрудника ОВД, связанные с дарением, распространяются и на договор пожертвования. Максимов В.А. отмечает необходимость обратить особое внимание на п. 2 ст. 582 ГК РФ, согласно положениям которой на принятие пожертвования не требуется чье-либо разрешения или согласия. «Применяя данное положение к сотруднику ОВД следует рассматривать не просто обогащение конкретного лица, а именно передачу ему целенаправленно безвозмездно, без наличия встречного удовлетворения некоего имущества для реализации выполнения общепользной цели» [8].

Максимов В.А. предлагает в отдельных случаях допускать возможность получения пожертвования сотруднику полиции, в том числе при выполнении им служебных обязанностей.

Данное допущение на взгляд автора настоящего исследования представляется весьма спорным, так как содержит в себе значительные коррупционные риски. Федеральный закон "О социальных гарантиях сотрудникам органов внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" от 19.07.2011 № 247-ФЗ устанавливает исчерпывающий перечень материальных благ, получаемых сотрудником полиции в связи с исполнением им служебных обязанностей. Получение пожертвований, несмотря на общественно-полезную цель обеспечения безопасности общества, с большой долей вероятности приведет к возникновению у сотрудника конфликта интересов, влияющего на надлежащее, объективное и беспристрастное исполнение им должностных (служебных) обязанностей.

Признавая за сотрудниками ОВД возможность получения дохода в виде пожертвований за размещение контента в сети интернет в случае, если это не связано с выполнением служебных обязанностей, следует в то же время отметить наличие при этом высокого риска совершения коррупционно-опасных действий.

Под получением «доната» может быть завуалирована дача взятки, либо вознаграждения сотрудника ОВД в связи с выполнением им должностных обязанностей в интересах третьих лиц. При этом доказать факт, что вознаграждение получено сотрудником полиции в связи с исполнением им должностных обязанностей, крайне затруднительно [3]. Способ и характер совершения денежных пожертвований с помощью сервисов сети Интернет не позволяет, либо значительно затрудняет определить личность лица, совершившего пожертвование. С большой долей вероятности оно может быть аффилировано с автором интернет-контента, принимающим «донаты».

По смыслу ст. 575 Гражданского кодекса, запрещающей дарить подарки государственным служащим, даритель не должен быть зависим от получателя подарка. Зависимость может выражаться в следующих формах: лечение, содержание, воспитание, должностное положение, исполнение должностных обязанностей, то есть зависимость от одариваемого - главный критерий определения лиц, которые не могут выступать в качестве дарителей [10]. Допуская возможность наличие любого вида зависимости, сотрудник ОВД, получая пожертвование за размещение должен принять все возможные меры по недопущению возникновения конфликта интересов. На практике, получение автором интернет-контента «донатов» в сети Интернет носит систематический характер от большого количества жертвователей. В этих условиях проверить каждый источник пожертвования весьма затруднительно. При этом риск нарушить требования антикоррупционного законодательства сотрудником ОВД (в

том числе неумышленно), представляется достаточно большим. Предлагается рассмотреть возможность принятия ряда мер административно-правового характера, направленных на профилактику подобных нарушений

Костенников М.В. в качестве одной из мер эффективного противодействия коррупции в органах полиции выделяет «мониторинг коррупционных правонарушений и отдельных их видов» [5]. Разделяя эту позицию, необходимо отметить, что для осуществления мониторинга нарушений требований антикоррупционного законодательства сотрудниками ОВД в сети Интернет необходимы сведения об адресах сайтов или страниц сайтов в сети интернет, на которых указанные лица размещали общедоступную информацию. Статьей 20.2 ФЗ «О государственной гражданской службе Российской Федерации» на гражданских служащих возложена обязанность предоставлять указанные сведения представителю нанимателя. Вместе с тем, требования указанной правовой нормы на сотрудников ОВД в настоящее время не распространяются, так как в силу ч.2 ст. 14 ФЗ №342 «О службе в органах внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» на сотрудника ОВД распространяются ограничения, запреты и обязанности, установленные статьями 17, 18 и 20 Федерального закона ФЗ «О государственной гражданской службе Российской Федерации». В связи с этим представляется возможным распространить требования статьи 20.2 ФЗ «О государственной гражданской службе Российской Федерации» на сотрудников ОВД.

В.Н. Агеев считает, что одним из самых перспективных направлений реализации Федерального закона от 25 декабря 2008 г. № 273-ФЗ «О противодействии коррупции» является введение антикоррупционных стандартов, то есть установление для соответствующей области деятельности единой системы запретов, ограничений и дозволений, обеспечивающих предупреждение коррупции в данной области [1]. Соглашаясь с его мнением, необходимо отметить, что в настоящее время в национальном законодательстве Российской Федерации прямо закрепленное понятие, а так же непосредственный перечень антикоррупционных стандартов служебного поведения сотрудников ОВД отсутствует. В этой связи представляется необходимым разработать отдельный нормативный правовой акт, устанавливающий единую систему запретов, ограничений, обязанностей и дозволений, направленных на предупреждение коррупции для данной категории государственных служащих. По мнению ученых-административистов «такой стандарт служебного поведения должен быть определенным гарантом на пути развития той среды, которая была бы нетерпимой к любым формам коррупции» [6].

Следует согласиться с мнением Лаврентьевой О.О. о том, что государственный служащий осуществляет свою деятельность только в

пределах своей компетенции, определяющей его права и обязанности. Если они закреплены нечетко, то грани между «возможностью» и «должной мерой поведения» также определены недостаточно четко. Это способствует совершению злоупотреблений со стороны государственного служащего, участие в коррупционной деятельности [7]. Разработка единого законодательного акта, регламентирующего антикоррупционный стандарт служебного поведения сотрудников ОВД позволит обеспечить единообразное понимание запрещенных (противоправных) действий коррупционной направленности.

Подводя итоги настоящего исследования представляется возможным сформулировать следующие выводы и предложения:

1. В настоящее время отсутствует единое понимание юридической природы безвозмездной передачи денежных средств от одного пользователя сети Интернет (физического лица) другому пользователю (физическому лицу) либо в качестве благодарности за размещенную информацию, либо в целях развития и совершенствования деятельности автора интернет-контента. Представляется возможным считать совершение указанного действия договором пожертвования.

2. Получение такого пожертвования сотрудником ОВД за размещение информации, не связанной с выполнением им служебных обязанностей, в сети Интернет, в настоящее время допустимо, однако содержит в себе значительные коррупционные риски.

3. Предлагается рекомендовать сотрудникам ОВД воздержаться от получения подобного дохода, юридически закрепив данное требование в Приказе МВД РФ №460 «Об утверждении Кодекса этики и служебного поведения сотрудников органов внутренних дел Российской Федерации», дополнив его п.17 следующего содержания:

«Сотруднику необходимо воздерживаться от получения дохода за размещение информации, не связанной с выполнением им служебных обязанностей, в информационно-телекоммуникационной сети "Интернет"».

4. Для осуществления мониторинга коррупционно-опасных проявлений со стороны сотрудников ОВД в сети Интернет, распространить на них требования ст. 20.2 ФЗ «О государственной гражданской службе Российской Федерации» на сотрудников ОВД путем включения данной правовой нормы в перечень обязанностей, установленных ч.2 ст.14 ФЗ №342 «О службе в органах внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации».

5. Разработать законодательный акт, регламентирующий антикоррупционный стандарт служебного поведения сотрудников ОВД, устанавливающий единую систему запретов, ограничений, обязанностей и дозволений, направленных на предупреждение коррупции для данной категории государственных служащих включив данную правовую норму в перечень обязанностей, установленных ч.2 ст.14 ФЗ №342 «О службе в

органах внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации».

Список использованных источников:

1. Агеев В.Н. — Правовые средства и механизмы противодействия коррупции // *ВВ: Административное право и практика администрирования*. – 2012. – № 1. – С. 112-134. DOI: 10.7256/2306-9945.2012.1.410 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=410
2. Апатова Н.В.-Социальные сети и экономика // *SCIENCES OF EUROPE # 6 (6)*, 2016 С.9-14.
3. Густова, Л. В. Антикоррупционные запреты, установленные в отношении сотрудников полиции / Л. В. Густова // *Административное право и процесс*. – 2014. – № 2. – С. 73-75.
4. Жариков, А. А. Основные отличия договора пожертвования от договора дарения / А. А. Жариков // *Advancedscience : сборник статей Международной научно-практической конференции: в 3 частях, Пенза, 23 ноября 2017 года*. – Пенза: "Наука и Просвещение" (ИП Гуляев Г.Ю.), 2017. – С. 231-233.
5. Костенников М.В. — К вопросу о противодействии коррупции в полиции // *ВВ: Административное право и практика администрирования*. – 2013. – № 12.С. 6673.DOI:10.7256/23069945.2013.12.1070URL:https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=10700
6. Костенников М.В. Антикоррупционные и этические стандарты служебного поведения государственных гражданских служащих / М. В. Костенников, А. В. Куракин, А. Ю. Ватель // *ВВ: Административное право и практика администрирования*. – 2014. – № 4. – С. 15-39.
7. Лаврентьева О.О. — Контроль в системе государственной службы как средство противодействия коррупции // *ВВ: Административное право и практика администрирования*. – 2014. – № 4. – С. 51-73. DOI: 10.7256/2306-9945.2014.4.12224 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=12224
8. Максимов, В. А. Договор пожертвования с сотрудником полиции: правонарушение или исключение из правил? / В. А. Максимов // *Актуальные проблемы частного и публичного права (к юбилею кандидата юридических наук, профессора, заслуженного юриста Российской Федерации М.Г. Марковой): Материалы межвузовской научно-практической конференции, Санкт-Петербург, 18 октября 2019 года / Составитель В.А. Максимов*. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2019. – С. 109-115.

9. Сабинин А.А., Установление административных запретов в механизме реализации антикоррупционных стандартов служебного поведения сотрудников ОВД/А.А. Сабинин // Научный вестник Орловского юридического института МВД России имени В.В. Лукьянова. – 2020. – № 3(84). – С. 160-164.
10. Степанов С. Какие подарки законны? // Учреждения физической культуры и спорта: бухгалтерский учет и налогообложение – № 11, ноябрь 2015 г. [Электронный ресурс] URL: <http://ivo.garant.ru/#/document/57345669>
11. Социальные сети в России: цифры и тренды, осень 2020 [Электронный ресурс] / URL: <https://br-analytics.ru/blog/social-media-russia-2020/>

А.А. Сагинтаева - старший преподаватель кафедры профессионально-психологической подготовки и управления ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, подполковник полиции

СОТРУДНИЧЕСТВО - КАК ОСНОВНОЙ ПУТЬ СЕРВИСНОЙ МОДЕЛИ ПОЛИЦЕЙСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В ежегодном Послании народу Казахстана 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: Время действий» одним из приоритетных направлений Главой государства обозначен переход к «сервисной модели полиции».

Полиция, это составная часть самого многочисленного правоохранительного органа, представленного во всей республике. Каждый день работа полицейского требует выполнения поставленных задач по защите жизни, здоровья, прав и свобод гражданина, интересов общества и государства от противоправных посягательств, охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности. И, первым элементом выполнения служебных задач полицией осуществляется в прямом контакте с общественностью [1].

Работа сотрудника полиции требует решительности и выдержки, так как сотрудники полиции сконцентрированы на недопущении ошибок во время разрешения профессиональных задач, различных ситуаций и конфликтов. Поэтому проявление упущений в подготовке подобных ситуаций может оказать соответствующее влияние на мнение граждан и имидж полицейского в целом.

В настоящее время, проблемный вопрос взаимоотношений сотрудников полиции и населения все же остается. Определенная сторона граждан из числа общественности считает себя незащищенными перед лицом преступности, незаконных посягательств; не достаточная эффективность работы органов внутренних дел по защите граждан и их законных интересов. Причины сформировавшегося мнения различны, основная из них это влияние высказывания лицом субъективного взгляда ситуаций, не нашедших своего подтверждения[2].

Так, анализ суждения в блогах показывает, что одна часть, это обоснованные претензии к полицейской деятельности, другая часть негативных комментариев, это определенно исход от близкого окружения преступников, «незанятых» и просто «безцельных» комментаторов. Исходя из этого формируется социальное мнение.

Отдельное место в анализе взаимодействия полиции с населением занимает вопрос сравнения ожиданий граждан, связанных с приоритетными направлениями деятельности полиции, с мнениями по этому поводу самих полицейских. Граждане, негативно оценивают эффективность работы полиции, их уровень взаимоотношений, полицейские же, наоборот, считают, что в настоящее время идет динамика улучшения, то есть население более положительно оценивает их деятельность. Здесь одна из причин, это то, что общество еще не готово момент перестроить устоявшееся мнение, для реформирования которого потребуется время.

В настоящее время готовность населения к сотрудничеству с полицией находится не на достаточном уровне. Отметим, что значительная часть граждан, считают, что нужно помогать и содействовать сотрудникам полиции, однако та часть которая считает, что не следует помогать полицейскому, также оказывает влияние на мнение подрастающего поколения нашего населения, и как следствие граждане не имеют желание быть вовлеченным в обеспечении общественного порядка. Некоторые граждане обеспокоены лишь личной безопасностью, защищенностью родных и близких, а также сохранность собственных интересов, однако происходящее за стеной у соседей, в подъезде, во дворе их не заботит. Здесь, также необходимо менять сознание и мировоззрение гражданина на реакцию в подобных ситуациях, и пересмотреть проработку моральной оценки в гражданской позиции, что порядок зависит не только от полиции. Сигнальное обращение от каждого, может спасти жизни, пресечь преступление, задержать вора, и наконец предотвратить какую-либо деструктивную ситуацию.

Для непосредственной коммуникации и «обратной связи» с населением как известно проводится определенная практика. Сотрудники правоохранительной деятельности встречаются с гражданами, для того чтобы ответить на вопросы и разъяснить права.

Задачей эффективной работы по повышению доверия в глазах населения к полиции обеспечивается следующими условиями:

- одной из основных качеств сотрудника полиции является его умение не только установить контакт с лицом, но и уметь «проработать» возникшие психологические барьеры используя такие качества как коммуникативность, эмпатия, выдержка;
- чутким отношением к гражданам и эффективностью защиты их прав и законных интересов;
- приоритетность социального партнерства с населением;
- развивать и использовать индивидуально-эстетическую культуру сотрудника, которая характеризует культуру речи сотрудника полицейского ведомства, так как культура речи является индикатором профессионализма сотрудника и проявляется в его умении и навыках; грамотно, доходчиво и точно передавать мысли;
- самовоспитание полицейского - это самостоятельный процесс выработки эстетических качеств, где полицейскому не определяют, как он должен проявлять себя, он сам стремится к усвоению общепринятым правил и ценностей человеческой значимости;
- использование имеющихся сил, средств и возможностей при решении возложенных задач на сотрудника, полезен комплексный метод с привлечением общественных объединений, религиозных организаций, средств массовой информации и населения;
- продолжить практику проведения цельной информационной политики, основанной на объективности, оперативности, регулярности, открытости[3].

Таким образом, деятельность полицейского направлена на сервис, которая ориентирована на тесное доверительное взаимодействие полиции и общества, с целью сотрудничества для обеспечения общественного порядка и безопасности и решения проблемы преступности. И для того, чтобы такой метод сработал, нужно перестроить сознание общественности через проведение масштабной информационной кампании, целью которой будет являться создание положительного образа *гражданина*, готового к сотрудничеству с полицией, который в свою очередь разрушит образ «доносчика», и соответственно доведение до общественности значимости роли каждого жителя страны, в процессе обеспечения общественной безопасности.

Список использованных источников:

1. Сервисная модель казахстанской полиции: видение и перспективы <https://semei.city/novosti-kazakhstan/40335/>
2. Как работает сервисная модель казахстанской полиции https://www.inform.kz/ru/kak-rabotaet-servisnaya-model-kazahstanskoy-policii_a3834797
3. Сервисная функция полиции: некоторые аспекты зарубежного опыта/ГЫЛЫМ, 2020, N1, б. 3-8.

А.А. Салимов – Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты кәсіби психологиялық даярлық және ІІО басқару кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

КӘСІБИ БЕЙІМДЕЛУ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Адамның бейімделу проблемасы көп өлшемді тәсілмен және оларды зерттеу нәтижесінде қойылған әр түрлі екпінмен сипатталатын мәселелерге жатады. Бейімделуді ғылыми зерттеудің бастапқы кезеңі биология және медицина саласындағы жұмыс болды, өйткені бұл ғылымдарда организмдердің қоршаған ортамен қарым-қатынасын зерттеу әрекеттері өте ерте пайда болды. Жалпы биологиялық интерпретацияда адаптация дегеніміз тірі организмнің үнемі өзгеріп отыратын қоршаған орта жағдайларына бейімделуін қамтамасыз ететін процесс және механизмдер жүйесі. Бұл табиғи көрініс, өйткені адам болмас бұрын, адам ең алдымен биологиялық процестерге бағынады. Биологиялық және физиологиялық табиғат - бұл жеке адамның сыртқы ортамен өзара әрекеттесуіне тікелей жауап беретін барлық психикалық және әлеуметтік іс-әрекеттің негізі.

Бейімделу (лат. Adaption) - бейімделу. Бейімделу қабілетінің өзі - тіршілік материясының әмбебап қасиеті, ол тіршілік процестерінің болуы мен өзара байланысының негізі болып табылады. Адаптация организмнің қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі мен қоршаған ортаның организммен кері әрекеттесуі арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз етеді.

«Бейімделу» ұғымы әр түрлі жолмен түсіндіріледі: тірі организмнің (тірі материяның) қарапайым бейімделуінен қоршаған ортаға және адамның ең күрделі әлеуметтік және кәсіби бейімделуіне дейінгі әрекет, бұл, ең алдымен, белгілі бір субъектінің (тұлғаның, топтың, ұжымның және т.б.) қоршаған ортамен өзара әрекеттесу процесі, мұнда қоршаған

орта әр түрлі салалардың: табиғи, экономикалық, әлеуметтік, моральдық және т.б.

«Бейімделу» терминін Чарльз Дарвин табиғи сұрыпталу әсеріндегі түрлердің эволюциясын қарастыра отырып, материяның бейімделу процестері мен осы индивидтерге жататын биологиялық түрдің дамуын байланыстыра отырып қолданды. Дж.Буффон, Ч.Дарвин, Дж.Б. зерттеулерінің арқасында Ламарктің бейімделу проблемасы теориялық және эмпирикалық негізге ие болды, сол арқылы «бейімделу» терминінің аясын кеңейтті. Бейімделудің биологиялық тұжырымдамасын организмнің қоршаған орта жағдайына бейімделуі ретінде кең түсіндірумен қатар, организм мен қоршаған ортаның өзара әсері мен өзара тәуелділігін қамтитын, сонымен қатар тар түсінігі бар бейімделу қоршаған ортаның жағдайларын өзгертетін және қолданатын ішкі жүйенің белсенді қызметі жоқ қоршаған ортаның жағдайына бейімделу ретінде көрінсе, кең мағынада бейімделу - қоршаған ортаға бейімделу. Әдетте, бейімделудің биологиялық (психофизиологиялық) және психологиялық аспектілері ажыратылады, ал адамдардағы бейімделу процестерінің сапалық бірегейлігі олардың белсенді, жеке және әлеуметтік-делдалдылығынан тұрады, бұл ерікті (саналы) бақылауға мүмкіндік береді, оның ішінде психофизиологиялық бейімделу реакцияларының саны.

Адамның бейімделу қабілеті басқа тіршілік иелерінің мүмкіндіктерінен едәуір асып түседі, өйткені әлеуметтену, мәдени стандарттарды игеру, саналы таңдау және әлеуметтік байланыстар мен қатынастар жүйесіне қосу процестерімен дәлелденген. Адамды бейімдеу үшін тәрбие, жалпы білім беру, физикалық және психикалық денсаулық, кәсіби дайындық ерекше маңызға ие. Сонымен, даму барысында адам ең алдымен «адам - табиғи орта», содан кейін ғана «адам - әлеуметтік орта» сферасына бейімделеді.

Бейімделу қабілеті - бейімделу - тіршілік материясының әмбебап қасиеті, ол тіршілік процестерінің болуы мен өзара байланысының негізі болып табылады. Бейімделу организмнің қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі арасындағы тепе-теңдікті және керісінше қоршаған ортаның организммен өзара байланысын қамтамасыз етеді. Адам бейімделу кезінде сыртқы ортаға бейімделіп, қоршаған ортаны өзінің мүмкіндіктеріне қарай бейімдейді деп айтуға болады. О.И. Зотов пен И.К. Кряжева «... адамның бейімделуі - бұл планетаның физикалық, химиялық, биологиялық жағдайларына бейімделу емес, керісінше оның техносферасы мен ноосфераға бейімделуі, өйткені сыртқы ортаның кез-келген факторы қазіргі адамға тек әсер етеді өндірістік қатынастардың барлық жиынтығы арқылы сыну ... »[1].

Мұндай адамның әлеуметтік факторларға әсер ету қабілеті адамның жоғары жүйке және ақыл-ой әрекетінің жоғары бейімделу қабілеттерінде жасырылады, өйткені олар әлеуметтік ақпаратты өңдеуде және табиғи және әлеуметтік орта факторларының субъективті көрінісінде шешуші рөлге ие. Бейімделудің ең жоғарғы деңгейі - «адам - әлеуметтік орта»

катынастар сферасында бейімделу, т.а. әлеуметтік бейімделу. Әрине, бұл табиғи бейімделуден айтарлықтай өзгеше. Бұл шынымен де солай, өйткені адам әлеуметтік өмірге ене отырып, дәл осы әлеуметтік өмірдің әртүрлі тәжірибесін алады. Өсу, әлеуметтену жолынан өтіп, «сынақ пен қателік» арқылы тұлға ретінде қалыптасқан адам қоршаған орта жағдайларына және жалпы жағдайға сәйкес келетін мінез-құлықтың әр түрлі стильдерін қалыптастырады. Сондықтан, И.А.Милославов, «бұған көбіне бұрын қалыптасқан тұжырымдамалар мен идеялардан, көзқарастардан, құндылық бағдарларынан бас тарту, өзгерген жағдайларға сәйкес келетін жаңаларын иемдену жүреді» [2].

Бейімделудің психологиялық аспектісі адамның тұлға ретінде қоғамдағы тіршілікке осы қоғамның талаптарына және олардың қажеттіліктеріне, мотивтеріне, бейімділіктері мен мүдделеріне сәйкес бейімделуінен тұрады. Әлеуметтік бейімделуге өмір сүру жағдайларына бейімделу, әлеуметтік топ (халық, кәсіби топ), отбасы, еңбек ұжымы және т.б. сияқты маңызды компоненттер кіреді. Осы жағдайлардың кез-келгені өзгерген кезде, бейімделу тетіктерінің шиеленісі, қоршаған ортаға жеке адамға жоғары талаптарды ескере отырып, бейімделу процестерін қайта құру жүреді.

Жеке тұлғаны әлеуметтендіру - бұл қоғамдағы және нақты ұжымдағы жеке тұлғаның бейімделуінің қажетті компоненті, бірақ сонымен бірге бейімделу - толығырақ әлеуметтенудің тәсілдерінің бірі, өйткені тұлға әлеуметтік қатынастар жүйесіне белсенді түрде қатысады, іс-әрекеттің әлеуметтік дамыған әдістерімен оқиды. Қызметкер мен ұйымның өзара бейімделуі немесе еңбекке бейімделу процесі неғұрлым сәтті болады, соғұрлым ұжымның нормалары мен құндылықтары жеке қызметкердің нормалары мен құндылықтары болған сайын немесе соғұрлым тезірек болады, өзінің ұжымдағы әлеуметтік рөлін қабылдайды және игереді [3].

Кәсіби бейімделу дегеніміз - ол үшін жаңа еңбек жағдайларына бейімделу, оның кәсіп шеңберіндегі құндылық бағдарларын меңгеруі, ондағы мотивтер мен мақсаттарды білуі, адамның ішкі нормалары мен кәсіби топтардың жақындасуы, олардың ассимиляциясы. Кәсіби қызметтің компоненттері (оның міндеттері, пәні, әдістері, құралдары, нәтижелері, шарттары). Ол полиция қызметіне алғаш қабылданған адамдарды қызметкерлердің, олардың ұжымының әлеуметтік өміріне бейімдеуде, жұмыстағы әріптестерімен қарым-қатынасты қалыптастыруда және осы қатынастарға қанағаттанудың жеткілікті жоғары деңгейінде көрінеді.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде «кәсіби бейімделу» ұғымы кәсіптік бағдар беру мәселелерін қарастыруға байланысты жиі кездеседі. Бұл жағдайда кәсіби бейімделу кәсіптік бағдар берудің құрамдас бөліктерінің бірі ретінде қарастырылады. Іс-әрекеттің ішкі механизмдері және жүйеде кәсіби бейімделудің орны.

Кәсіби бейімделу әлеуметтік бейімделудің бір түрі ретінде субъектілік («адам-кәсіп» кіші жүйесі) және әлеуметтік-психологиялық

(«адам-адам» және «адам-ұжым» кіші жүйесі) жақтары бар. Бұл өзара байланысты тараптар біртұтас адаптация процесінің екі элементі болып табылады, олар бір-бірін толықтыра отырып, бір уақытта жүреді, ал бейімделудің әр аспектісі салыстырмалы түрде тәуелсіз.

Полиция бөліміне алғаш рет қабылданған адамдардың кәсіби бейімделуі олардың жаңа орта жағдайларына сәйкес келетін мінез-құлық және өзара әрекеттесу модельдерін қалыптастырудан көрінеді, т.а. қызметкер қызмет ету жағдайына, ПО жүйесінде жұмыс істеуге, кәсіби қызметтің талаптарына бейімделеді (белгілі бір деңгейде кәсіби білім, білік және дағдыларды игеру, жұмыскердің жеке басының қажетті кәсіби қасиеттері қалыптасады, бұл шарт болып табылады) осы мамандықты ойдағыдай игеру. Осылайша, негізгі үш бағыт бар, олардың ішінде ішкі істер органдарына алғаш қабылданған адамдардың кәсіби бейімделуі жүреді. Мұндай қызметкер полиция бөліміндегі қызметтік қызметтің жағдайына (жарғылық қатынастар, еңбек қызметінің өзі: тәртіптік талаптар, антпен байланысты жауапкершілік, киімнің белгілі бір формасы, қатар қызмет ету, бастыққа бағыну), кәсіби талаптарға бейімделеді. өзінің мазмұндық және этикалық мазмұнындағы қызмет.

Тізімде көрсетілген шарттар топтары өзара байланысты, бірақ олардың мәні бірінші рет қызметкердің мамандықты игеруінің әр түрлі кезеңдерінде өзгереді. Біліктілік сипаттамаларын және іс-әрекеттің мазмұнын талдау негізінде өзара байланысты үш талап тобы бөлінеді, олардың әрқайсысы кәсіби қызметпен тез айналысуға мүмкіндік беретін белгілі бір көзқарастар мен мінез-құлық модельдерін қалыптастыруды талап етеді.

Талаптардың бірінші тобы жаңа лексиканы, ұғымдарды дамытумен (иемденумен) байланысты, қоғам мен жалпы әрбір азаматтың өмірінде заң мен құқықтың рөлін түсіну. Сонымен қатар, полиция қызметіне алғаш рет қабылданған адамдардың автоматизм деңгейінде олардың қызметін процессуалдық нормалар мен заңдарға қатаң бағындыру қажеттілігі туындауы керек.

Талаптардың екінші тобы қызметкердің үнемі құқық бұзушылармен, қылмыскерлермен, жәбірленушілермен, жәбірленушілермен қарым-қатынас жасап, олармен қарым-қатынас жасауына байланысты. Дәрігер сияқты, ол үнемі басқа біреудің қайғысымен, қоғамға жат қылықтарымен кездеседі. Бұл жағдайларда өзінің психикасы мен психикалық тепе-теңдігін пессимизмнен, цинизмнен, күдіктенуден, тәкаппарлықтан және полиция қызметкерінің жеке басының кәсіби деформациясының басқа түрлерінен қорғай білу қажет. Ішкі істер бөлімінде бұған психологиялық қызметтер, қызметкердің өзін адамдардың психологиясын, қоғамның даму заңдылықтарын білуі, сонымен қатар психологиялық қорғаныс пен босану әдістерін меңгеруі көмектеседі.

Талаптардың үшінші тобы қызметкердің адамгершілігі мен этикасының үнемі қысымға ұшырауымен байланысты. Білік жағдайында моральдық-этикалық нормаларды сақтау және әлеуметтік элементтермен

байланыс орнату қажет. Құқық бұзушының жеке басын құрметтеу, онымен сыпайы және ұстамды болу қиын, әсіресе қарсы агрессия жағдайында. Ішкі істер бөлімінде мінез-құлық пен өзара әрекеттесудің қажетті модельдерін қалыптастыруға түрлі коммуникация тәсілдерін дамыту, Отанға, заңға деген құрметті қолдау, сонымен қатар, ең бастысы, өршілдікке, өзін-өзі ұстауға ынталандыру ықпал етеді. Маманның оң мотивациясын, қабілеті мен кәсібилігін бағалау негізінде оның өзін-өзі бағалауы. Табысты кәсіби бейімделудің маңызды сәті қызметкерлердің адамгершілік тәрбиесі екені сөзсіз. Ішкі істер органдары қызметкерінің қызметіндегі адамгершілік ұғымын білу, сондықтан оларда адамгершілік тәрбие процесінде жеке және әлеуметтік-кәсіби оңтайлы іске асыру үшін қажетті және жеткілікті адамгершілік қасиеттер мен қабілеттер жиынтығын дамыту өмір [4].

Сонымен, ішкі істер органдарының қызметіне кәсіби маман ретінде алғаш қабылданған адамдардың кәсіби бейімделу ерекшеліктері нақты құқықтық, әлеуметтік-психологиялық және моральдық-этикалық өзара әрекеттесуге қосылу қажеттілігі болып табылады. Кәсіби бейімделудің бірнеше аспектілері бар: - кәсіби және белсенділік; - кәсіби ұжымшы; - әлеуметтік және тұрмыстық.

Ішкі істер органдарының қызметіне алғаш қабылданған адамдардың кәсіби бейімделуі мыналарды болжайды:

- ресми қызметтің себептері мен мақсаттары туралы хабардар болуды;

- кәсіби білім, білік және дағдыларды игеру;

- кәсіби маңызды қасиеттерді дамыту;

- мамандық нормалары мен талаптарын меңгеру;

- жеке құндылық бағдарларының ұжымның құндылық бағдарларымен конвергенциясы;

- өзі үшін кәсіби қызметтің барлық компоненттерін қабылдау: оның міндеттері, объектілері, әдістері, құралдары, нәтижелері, берілген мамандық шеңберіндегі шарттары.

Кәсіби бейімделуді динамикалық, күрделі, жүйелік құбылыс ретінде қарастыра отырып, осы процестің келесі өзара байланысты және өзара тәуелді компоненттерін ажыратуға болады:

- іс-әрекет мазмұнына бейімделу;

- қызмет жағдайына бейімделу;

- қызмет көрсету тобына бейімделу;

- басшылықпен қарым-қатынасқа бейімделу;

- әріптестердің бастапқы (кіші) тобына қосу;

- кәсіби өзін-өзі дамыту процестеріне қосу (мотивацияны дамыту, мақсат қою, өзіндік сәйкестікті қайта құру, кәсіптік білімді игеру, кәсіби шеберлікті қалыптастыру және т.б.).

Компоненттердің ең болмағанда біреуіне қанағаттанарлықсыз бейімделу, бүкіл процестің тұтастығының бұзылуы жалпы бейімделу процесінің жетістігі туралы айтуға мүмкіндік бермейді. Бейімделудің бұзылуы жедел-қызметтік қызметтің тиімділігі мен сапасының

төмендігіне, тәртіптік теріс қылықтарға, психикалық күйзеліс құбылыстарына - дағдарыстық психологиялық жағдайлардың қалыптасуына дейін әкелуі мүмкін. Психологиялық-педагогикалық назарын күшейтуді қажет ететін қызметкерлерге ерекше назар аудару қажет.

Полиция қызметіне алғаш қабылданған және оның нәтижесін анықтайтын адамдарды кәсіби бейімдеу процесіне кіретін негізгі субъектілер:

- полиция бөлімінің бастығы;
- жеке құраммен жұмыс істеуге арналған бөлімшелердің қызметкерлері;
- психологиялық диагностика орталықтары;
- тәлімгерлер;
- ішкі істер бөлімінің психологтары.

Қызметке алғаш қабылданған адамдарды бейімдеу процесінде көшбасшының, тәлімгердің, қызметкерлермен жұмыс жөніндегі бөлімнің және психологтың күш-жігерін біріктіру, олардың осы үдерістің қарқындылығына әсері, мақсатты, саналы критерийлер мен тәсілдерді бірлесіп құру оны басқару - бұл ішкі істер басқармасы үшін өте маңызды міндеттер, олардың шешімдері қызметкердің қызмет көрсету сапасына және оны бөлімшенің жедел-қызметтік қызметіне қосу тиімділігіне байланысты. Кәсіби бейімделу мәселесіне мұндай көзқарас, бір жағынан, қызметтің алғашқы қадамдарымен байланысты қателіктер, қанағаттанбау, көңілсіздіктер мүмкіндігін азайтады, бұл әр түрлі жағымсыз құбылыстардың алғашқы алғышарттарын жасайды (мас болу, кәсіби деформация, т.б.), ал екінші жағынан, кадрлардың ауысуын азайтуға, кадрлардың кәсіби дайындығын жақсартуға көмектеседі. Осылайша, бейімделу мәні бойынша ішкі істер органдарына алғаш қабылданған адамдардың кәсіби және әлеуметтік-психологиялық сенімділігі мәселелерін шешуге арналған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Зотова О.И., Кряжева И.К. Методы исследования социально-психологических аспектов адаптации личности // Методика и методы социальной психологии. М.: Наука, 1977. С. 173-189.
2. Методические рекомендации по организации работы с лицами группы повышенного риска в органах и подразделениях МВД России. М., 1995.
3. Скопылатов И.А., Ефремов О.Ю. Управление персоналом: учеб. пособие. СПб.: Изд-во Смольного ун-та, 2000.
4. Петрова А.С., Шелепова М.А. Понятие нравственности в профессиональной деятельности сотрудника органов внутренних дел

А.М. Салимова – старший преподаватель кафедры административно-правовых дисциплин Уфимского юридического института МВД России, подполковник полиции

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Конституция Российской Федерации высшей ценностью провозглашает человека, его права и свободы и обеспечивает, в частности посредством деятельности правоохранительных органов и суда.

Обеспечение безопасности граждан гарантировано наличием различных форм государственного принуждения, выступающих средством правового и силового воздействия на лиц, совершивших противоправные деяния. Формы государственного принуждения связаны с реализацией правовой ответственности, таким образом выделяют: меры уголовной ответственности, меры административного и дисциплинарного воздействия, меры гражданско-правовой ответственности.

Основой государственного принуждения являются правовые предписания о должном поведении и о прямом запрете на совершение определенных действий. Таким образом, цель государственного принуждения заключается в защите прав и свобод человека и гражданина, в поддержании правопорядка и обеспечении безопасности на территории страны.

А. И. Каплунов описывает государственное принуждение как один из методов государственного руководства обществом, состоящий «в применении государственными органами и их должностными лицами для преодоления правовой аномалии установленных законом мер воздействия,

позволяющих посредством системы правовых ограничений, лишений, обременении или ответных действий заставить обязанных лиц исполнять возложенные на них юридические обязанности и соблюдать установленные законом запреты, а также обеспечить безопасность личности, общества и государства от потенциальных и реальных угроз» [1].

Таким образом, государственное принуждение можно определить как правовое и необходимое средство обеспечения общественной безопасности и правопорядка.

По способам правового выражения государственное принуждение можно различать на: конституционно-правовое, административно-правовое, гражданско-правовое, уголовно-правовое, досудебных и судебных процессуальных процедур, уголовно-исполнительного дела и исполнительного производства, налогового обложения и сборов, лицензирования, государственной регистрации и контроля, финансово-банковской деятельности, таможенного дела, санитарно-эпидемиологического контроля, принудительных мер медицинского характера, обеспечения государственной безопасности и обороны.

В науке административного права существуют несколько классификаций мер административного принуждения. В.Д. Резвых в систему мер административного принуждения включил: меры административного наказания (взыскания); иные санкционные меры (восстановительные, принудительного, обеспечения юридических обязанностей); диспозиционные или меры административно-процессуального принуждения; административно профилактические меры. Мы полагаем, что наиболее емкой является классификация, предложенная Л.Л. Поповым, Ю.П. Мигачевым, С.В. Тихомировым, которые к мерам административного принуждения относят: меры административного предупреждения; меры административного пресечения; меры административной ответственности; меры обеспечения производства по делу об административном правонарушении [2].

По нашему мнению, в обеспечении общественной безопасности и правопорядка ключевое место занимают меры административного предупреждения и на их применение должны быть направлены усилия правоохранительных органов. Меры административного предупреждения имеют профилактический характер, являются регулятором поведения граждан, тем самым предотвращают правонарушения. Основанием применения предупредительных мер является реальная угроза, что подчеркивает значимость ежедневной и непрерывной работы сотрудников полиции по выявлению причин и условий, способствующих совершению правонарушений. Так, при получении участковымполномоченным полиции в ходе осуществления обхода, закрепленного за ним в соответствии с нормативными требованиями административного участка и взаимодействии с гражданами, информации об угрозах безопасности гражданам, проживающим на территории административного участка, и

общества в целом, он незамедлительно принимает меры по их устранению либо уменьшению их негативных последствий. В целях контроля оперативной обстановки на административном участке широкое распространение получили профилактические мероприятия. По данным Министерства внутренних дел по Республике Башкортостан в 2020 году число преступлений, совершенных в общественных местах сократилось на 9,5%, уменьшилось на 6,5 % количество преступлений, совершенных в состоянии алкогольного опьянения, под воздействием наркотических средств на 15,7 %, несовершеннолетними на 7,7 %, лицами, ранее совершавшими преступления на 4,7% [3].

При тесном взаимодействии с обществом, вследствие помощи представителей органов здравоохранения, образования, социальной защиты, а также населения, проживающего на обслуживаемой зоне, местной общественности, старших по домам, участковый уполномоченный полиции осуществляет функции по выявлению причин и условий, способствующих совершению противоправных деяний, предупреждению, выявлению и раскрытию преступлений, проведению профилактической работы с лицами, представляющими профилактический интерес, пополнению информационных и криминологических учетов.

В результате контактной работы с населением участковый уполномоченный полиции принимает меры по выявлению латентной преступности.

Однако деятельность участковых уполномоченных полиции по вопросам взаимодействия с гражданами требует совершенствования. В первую очередь для обеспечения связи общества и государственной власти необходимо привлекать граждан к деятельности по борьбе с преступностью. Так результаты опроса, проведенного нами среди жильцов многоквартирного дома, свидетельствуют о желании сотрудничать с представителями власти по вопросам обеспечения их личной и общественной безопасности. Для эффективной деятельности в этом направлении взаимосвязь между гражданами и сотрудниками полиции должна строиться на принципах доверия и сотрудничества. В настоящее время в развитых странах полиция основывает свою деятельность на обслуживании населения. Коллективная работа с населением в различных формах позволяет осуществлять профилактику правонарушений, сформировать у граждан правосознание, необходимое для исполнения административно-правовых запретов и ограничений, обеспечить доступ граждан к информации о результатах работы полиции, тем самым осуществить социальный контроль и сформировать положительное мнение о деятельности органов внутренних дел. Эффективность данной формы сотрудничества может повлиять на снижение карательного потенциала государства и предоставить перспективы для перестройки полицейской деятельности на сервисную модель с предоставлением значительного объема услуги консультаций. Такое партнерство характеризуется большой ролью общественности в выявлении проблем преступности и выработке

путей их решения.

Тщательное изучение опыта формирования казахстанской модели сервисной полиции, включающий оптимальную дислокацию участковых и мобильных пунктов, облегчающую доступ к полиции, профилактику правонарушений путем своевременного устранения потенциальных угроз и тесное партнерство с населением, является очень полезным. По мнению Н.А. Биекенова, в Казахстане необходимо начать теоретическое осмысление новой философии деятельности полиции для создания практического механизма, с помощью которого граждане могли бы постоянно контролировать деятельность правоохранительных органов и оказывать влияние на исполнение законов, включая контроль над осуществлением арестов, вмешательством в частную жизнь, применение силы [4].

Под влиянием пандемии потребность в цифровизации общества в Республике Башкортостан возросла. Введение современных методов работы с населением, например, с применением социальных сетей позволит повысить качество работы сотрудников полиции, сбор информации на административном участке даст возможность поиску криминологических закономерностей, оперативному реагированию и быстрому распространению информации для большого круга адресатов.

Необходимо признать, что защита личности, общества и государства от противоправных посягательств, предупреждение и пресечение преступлений и административных правонарушений, обеспечение правопорядка в общественных местах являются основными направлениями деятельности участковых уполномоченных полиции. Административно-правовым средством обеспечения общественной безопасности выступают меры принуждения, которые удерживают граждан от совершения правонарушения. Роль мер административного предупреждения, в системе мер административного принуждения достаточно высока, поскольку они создают условия для выявления правонарушений и их последующего пресечения, а также привлечения виновных лиц к ответственности в соответствии с законом. К таким мерам относятся проверка документов, посещение предприятий, учреждений и организаций, вхождение на земельные участки, в жилые помещения и иные помещения граждан, досмотр, остановка транспортных средств. Особое место в системе мер предупреждения занимают такие меры профилактики правонарушений, как официальное предупреждение, профилактическая беседа, для применения которых не требуется факт нарушения правовых предписаний.

Значение получения и оценки информации, возможных представить угрозу общественной безопасности велика, для чего использование электронной формы хранения учетов имеет ряд положительных признаков, упростив работу участковых уполномоченных полиции, она оказывает влияние и на эффективность такой работы. Эта система содержит большой объем информации о населении, необходимой

для прогнозирования правонарушений.

Возможности демократической власти позволяют при широком участии народа определить правовой характер деятельности органов внутренних дел. Таким образом, целях совершенствования оперативно-служебной деятельности сотрудников в борьбе с правонарушениями, устранению причин и условий, способствующих их совершению, обеспечению правопорядка в общественных местах полагаем целесообразным внедрение новых методов сотрудничества, основанных на тесном взаимодействии с обществом по вопросу обеспечения общественной безопасности.

Сказанное выше позволяет сделать вывод и том, что меры административного предупреждения являются необходимым административно-правовым средством обеспечения общественной безопасности. Грамотная организация работы участковых уполномоченных полиции на административном участке с участием населения позволит максимально решить проблемы безопасности, сократить количество административных правонарушений и преступлений, совершенных в общественных местах, также лицами в состоянии алкогольного и наркотического опьянения, ранее совершавшими преступления и несовершеннолетними и обеспечить общественное доверие к стражам порядка и поддержку граждан.

Список использованных источников:

1. Каплунов А.И. Об основных чертах и понятии государственного принуждения // Гос. и право. 2004. № 12. С. 10-17.
2. Попов Л.Л., Мигачев Ю.П., Тихомиров С.В. Административное право России: Учеб. / Отв. ред. Л.Л. Попов. 2-е изд., перераб. и доп. М., 2010. С. 89.
3. Официальный сайт МВД по РБ: [Электронный ресурс]. URL: <https://02.xn--b1aew.xn--plai/>
4. Биекенов Н.А. Сервисная функция полиции: некоторые аспекты зарубежного опыта//Актуальные вопросы правоохранительной деятельности и применения законодательства Республики Казахстан. 2020. N 1. С.7

С.С. Сарбаев – Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты КОҚҰ кафедрасының доценті, полиция полковнигі

ҚАУІПСІЗДІК БЕЛДІГІН ЖОЛ ҚОЗҒАЛЫСЫНА ҚАТЫСУШЫЛАРДЫ ПАССИВТІ ҚОРҒАУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ПАЙДАЛАНУ МӘСЕЛЕСІ

Соңғы жылдары жол қозғалысы қауіпсіздігін қамтамасыз етудің негізгі көрсеткіштерінің нәтижелерін талдау жолаушылар тасымалының апатына байланысты күрделі жағдайды көрсетеді. Бұрынғыдай апаттылық жағдайына адам факторы шешуші мән береді [1].

Автокөліктің қауіпсіздік белдігі жолаушыны немесе жүргізушіні орнында ұстау арқылы қатты элементтермен соқтығысудан болатын адам жарақаттарының алдын алуға немесе азайтуға арналған. Статистикаға сәйкес, қауіпсіздік белдіктерін пайдалану 100 жағдайдың 75-інде өлімге әкеледі.

Маңдайдағы көліктердің соқтығысуымен төтенше жағдайлардың салдары адамның биіктіктен құлауымен салыстырылады-өмірге сәйкес келмейтін жарақат алу мүмкіндігі өте үлкен. Осы жағдайларды ескере отырып, жоғары жылдамдықта соқтығысу кезінде қауіпсіздік белдігі өзінің қорғаныс қасиеттерін жоғалтатынын атап өткен жөн. Сонымен қатар, оны пайдаланудан толық бас тарту жолаушы мен жүргізушінің салыстырмалы түрде зиянсыз қалу мүмкіндігін азайтады. Қауіпсіздік белдігінің тиімділігі автомобиль салонындағы адамның орналасқан жеріне және жол-көлік оқиғасының түріне – фронтальды, бүйірлік соққыға, аударылуға тікелей байланысты екенін ешкім жоққа шығара алмайды. «Маңдайға» тиген кезде белдікті пайдалану жүргізушінің қайтыс болу ықтималдығын 2,3 есе, бүйірмен – 1,8 есе, ал төңкерілген кезде – 5 есе азайтады. [2]

Айта кету керек, соқтығысудың көп жағдайында жүргізуші алдыңғы орындықта отырған жолаушыларға қарағанда ауыр жарақат алады. Бұл жүргізушінің қауіпті байқайтындығына және көліктің оң жағын соққымен алмастыра отырып, оны құтқару үшін интуитивті шаралар қолданатындығына байланысты. Ұшу кезінде адамдар қауіпсіздік белдіктерімен бекітілмеген болса, ауыр жарақат алады.

Пайдалануға берілген кезде қауіпсіздік белдіктеріне деген көзқарас әртүрлі болды. Кейбіреулер бұл ереже «бостандықтар мен адам құқықтарына тағы бір шабуыл» деп санайды. Басқалары қауіпсіздік белбеуі көлік апаты кезінде өрт шыққан кезде адамның өліміне себеп болуы мүмкін деп сендірді. Көлік құралын дереу тастап кету және одан шығу қауіпсіз болып табылады.

Сонымен қатар, қауіпсіздік белдігін пайдаланудан бас тарту ұсынылатын бірқатар жағдайлар бар. Мысалы, бұл мұз өткеліндегі қозғалыс, оның барысында сіз оны байлап қана қоймай, есіктерді де ашуыңыз керек. Өз кезегінде, автоөндірушілер де автомобиль конструкциясының құрамына қауіпсіздік белдіктерін қосуға ерекше ықылас танытпады. Бұл өндіріске қосымша шығындар әкелді, бұл көлік құралының құнын арттырды және автомобильге тауар ретінде сұраныстың қайтымсыз төмендеуіне әкелді; демек, сату көлемі төмендеді. Бұл жағдайдан шығу үшін дизайнерлер белдіктерді қауіпсіздік жастығымен ауыстыруға тырысты, бұл кейіннен осы инновацияның кемшілігін көрсетті, бірақ белдіктермен бірге қауіпсіздікті айтарлықтай арттырады. Біраз уақыттан кейін адамның ойлауы консерватизмнің шеңберінен шығады, бұл қауіпсіздік белдіктерінің тиімділігі туралы қорытындыға келді және қазіргі уақытта күмән келтірушілердің саны 5% - дан аспайды.

Сонымен қатар, қауіпсіздік белдіктері әрқашан адам өмірін құтқара алмайтыны белгілі болды; сонымен бірге олар өлімге ықпал етуі мүмкін. Бұл жағдайлар мұқият зерттелді және ақыр соңында өлім белдікті дұрыс пайдаланбау немесе оның дизайнының жетілмегендігі салдарынан болғандығы белгілі болды. Содан кейін тағы бір факт анықталды – белдіктер төмен жылдамдықта тиімді.

Осылайша, қауіпсіздік белдіктері ең "ескі", бірақ сонымен бірге жарақаттанудың алдын алудың тиімді құралдарының бірі болып табылады, яғни олар пассивті қауіпсіздік жүйесіне жатады. Қазіргі заманғы автомобильдерде белдіктер барлық орындықтарға орнатылады, олар ішіндегі адамдардың максималды санына сәйкес есептеледі, ал дизайн-бұл өздігінен реттелетін құрылғы, ол соқтығысу кезінде денені сенімді бекітумен отырушыға толық қозғалыс еркіндігін береді. Әрине, бір белбеу, қаншалықты мінсіз болса да, Автомобиль жүргізушісі мен жолаушыларының қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша барлық міндеттерді орындауға төтеп бере алмайды, сондықтан бұл пассивті жүйе қазіргі заманғы автомобильді сол қалпында жасайтын басқа компоненттерді қамтиды. Өркениетті елдерде қауіпсіздік белдіктерін қолдану міндетті шарт болып табылады және осы Ережені сақтамағаны

үшін жүргізушілер мен жолаушыларға айыппұл салынады. Егер қауіпсіздік белдіктері автомобильдің артқы орындығында болса, онда жолаушының міндеті-көлікпен жүру кезінде бекіту. Бұл мотоциклдерге және басқа ұқсас көлік құралдарына да қатысты – жолаушының басына бекітілген дулыға болуы керек. Егер қауіпсіздік белдіктері автомобильдің артқы орындығында болса, онда жолаушының міндеті-көлікпен жүру кезінде бекіту.

Егер қауіпсіздік белдіктері автомобильдің артқы орындығында болса, онда жолаушының міндеті-көлікпен жүру кезінде бекіту.

Бұл мотоциклдерге және басқа ұқсас көлік құралдарына да қатысты – жолаушының басына бекітілген дулыға болуы керек.

Осы Ережені бұзғаны үшін жолаушыға 5 АЕК немесе 14 585 теңге мөлшерінде айыппұл салынуы мүмкін.

Бұл ретте жолаушының құқық бұзушылығы үшін жүргізушіге де 5 АЕК төлеуге тура келеді.

Мәселе мынада, «жол қозғалысы ережелерін бекіту туралы» қаулыға сәйкес, механикалық көлік құралының жүргізушісі, егер олар автомобиль дизайнында қарастырылған болса, қауіпсіздік белдіктерімен бекітілмеген жолаушыларды тасымалдамауға міндетті. Ал мотоцикл жағдайында (және басқа екі-үш доңғалақты көлік түрі) – жолаушыны шлемсіз тасымалдауға болмайды. Яғни, бекітілмеген жолаушымен бекітілген жүргізушінің әрекеті тасымалдау талаптарын сақтамау ретінде анықталады (Әкімшілік кодекстің 593-бабы).

Басқаша айтқанда, егер жүргізуші тағылған болса да, ол артқы орындыққа түйілмеген жолаушыны тасымалдағаны үшін 5 АЕК мөлшерінде айыппұл ала алады. Бұл ретте жолаушы да осындай айыппұл төлейді. Осы ережені бұзғаны үшін жолаушыға 5 АЕК немесе 14 585 теңге мөлшерінде айыппұл салынуы мүмкін. Сонымен, әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің (ӘҚБтК) 12.6-бабына сәйкес жүргізушіге қауіпсіздік белбеуінің жоқтығы үшін, сондай-ақ ашылмаған жолаушылар үшін 6060 теңге мөлшерінде жаза қолданылады. [4] Өйткені, 16 жасқа толған адам әкімшілік құқық бұзушылықтың субъектісі бола алады. Қауіпсіздік белдіктерін дамыту және жетілдіру бір орында тұрмайды. Бұл бағытта жұмыстар белсенді жүргізілуде. Қазіргі заманғы автомобильдер көбінесе арнайы ескерту жүйесімен жабдықталған, ол қауіпсіздік белдігі бар көлік құралы қозғалған кезде іске қосылады. Қазіргі уақытта жастықтар сияқты әрекет ететін таспалар әзірленуде. Мәні мынада: соққы кезінде мұндай жүйе газбен толтырылады, соның арқасында дененің белдікпен жанасу аймағы артады, бұл жүктемені жақсы таратуға және жарақаттануды азайтуға көмектеседі.

Айта кету керек, автомобильді басқару кезінде жол қауіпсіздігі үшін жауапкершілік көлік құралының жүргізушісіне жүктеледі. Көлік тәртібі және жолдардағы көптеген жылдар бойы қалыптасқан мінез-құлық дәстүрлері, ең алдымен, қауіпсіздікті арттыру проблемасымен байланысты [4].

Сондықтан жүргізуші жол жүру алдында және жолда жолаушыларды бақылауға міндетті. Осылайша, бұл мәселені әр түрлі жағынан талдаған кезде, көлік қозғалысы кезінде бекітілген қауіпсіздік белбеуі жүргізуші мен жолаушыны жарақаттанудан немесе өлімнен құтқара алады деген ереже үнемі қайталанады. Кейбір жүргізушілер қауіпсіздік жастықтарының болуына байланысты белбеулерін тақпайды. Алайда, белбеу болмаған жағдайда, жастық тек пайдасыз ғана емес, ол одан да көп зиян келтіруі мүмкін соқтығысу немесе күрт тежеу кезінде адам денесі инерция арқылы үлкен күшпен алға жылжиды. Егер қауіпсіздік белдіктері тағылса, онда денені орнында ұстайды. Дәл осы жерде мойын омыртқасына ауыр жүктемені азайтып, басын бекітетін қауіпсіздік жастықшасы жұмыс істейді. Болмаған жағдайда, қауіпсіздік белдіктерін, адам денесіол қауіпсіздік жастығынан басталады және автомобильдің кез-келген бөлігіне үлкен күшпен тиеді. Бұл сөзсіз ауыр жарақатқа әкеледі. Сондықтан, қауіпсіздік жастықтары белдіктерді алмастырмайды, тек оларды толықтырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ю.Н.Калюжный жолаушылар мен жүктерді тасымалдауды жүзеге асыратын көлік құралдарының жүргізушілерін даярлауды жетілдірудің негізгі бағыттары (проблемалар мен перспективалар) // полиция және тергеу қызметі. 2018. № 1. С. 1-9.
2. Көліктің пассивті қауіпсіздігі. М.: Көлік, 1999 ж. 304 б.
3. Ресей Федерациясының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі [Электрондық ресурс]: 2001 жылғы 30 желтоқсандағы № 195-ФЗ: ред.2018 жылғы 6 шілдедегі № 489-ФЗ. Анықтамадан қол жеткізу.- «КонсультантПлюс» құқықтық жүйесі.
4. Былинин И. А. Қазіргі жағдайда жол қауіпсіздігін жақсартудың кейбір аспектілері // NB: Әкімшілік құқық және әкімшілік тәжірибе. 2019. № 4. б.6-

Н.С. Суентаев – старший инспектор по особым поручениям управления местной полицейской службы Департамента полиции Актыобинской области, майор полиции

ПРИНИМАЕМЫЕ МЕРЫ ДЕПАРТАМЕНТА ПОЛИЦИИ АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ ПО ПЕРЕХОДУ НА СЕРВИСНУЮ МОДЕЛЬ ПОЛИЦИИ

В своем выступлении я остановлюсь на основных вопросах организации пилотного проекта в городе Актобе и проделанной работе по реализации сервисной модели полиции.

В целях реализации отдельных поручений Главы государства, озвученных в ходе Послания к народу Казахстана 1 сентября 2021 года, в соответствии с протоколом совещания от 21 сентября 2021г у помощника Президента-Секретаря Совета Безопасности Республики Казахстан Исекешева А.О., по Актыобинской области пилотной территорией по внедрению сервисных подходов в обеспечении безопасности определена территория городского отдела полиции № 1 Астанинского района УП г.Актобе.

Распоряжением Акима Актыобинской области № 269 от 4 октября 2021года создана межведомственная группа по обеспечению безопасности (далее - МГОБ) в количестве 15 человек. В задачи, которой входит выявление приоритетных ожиданий граждан в вопросах безопасности, вовлечение граждан и иных местных государственных органов в решение вопросов безопасности и выработке решений по улучшению криминогенной ситуации. В состав группы вошли представители государственных органов и общественности. МГОБ размещается на третьем этаже в здании НДП «Нур Отан».

Разработан Устав проекта, который находится на стадии утверждения.

Руководитель группы - Заместитель руководителя ГУ «Аппарат акима Актюбинской области» Жаксығалиев Каныбек Сисенғалиевич

Участники группы финансируются в рамках фонда заработной платы соответствующих учреждений.

Финансирование представителей общественности осуществляется в порядке определяемым Акиматом Актюбинской области.

Реализация пилотного проекта основана на научных подходах и осуществляется поэтапно, начиная с анализа ситуации, выявления проблем и выработки решений (I этап), далее их тестирования и корректировки в правоприменительной деятельности в пилотном регионе (II этап) и завершая стандартизацией, то есть переводом всех выработанных мер в конкретные инструкции для дальнейшего повсеместного внедрения в работу казахстанской полиции (III этап).

В настоящее время группа МГОб осуществляет сбор статистических сведений для последующего перехода к исследованию и анализу (I этап).

Сервисная модель полиции – это совместная деятельность полиции, субъектов профилактики (акимат, полиция, прокуратура, здравоохранение, образование, юстиция, антикор, соцзащита, культуры и спорта, СМИ) и общественности по решению проблем обеспечения безопасности в целях повышения уровня защищенности и доверия к органам власти.

Определены три основных вектора в развитии сервисной модели:

Первое, - шаговая доступность, нацеленная на максимальное облегчение гражданам доступа к полиции.

Это включает в себя оптимальную дислокацию участковых пунктов, мобильных постов, их материально-техническое оснащение, повышение оперативности реагирования, а также применение цифровых технологий. В этих целях в Дорожную карту по исполнению предвыборной программы партии «Нур-Отан» включены мероприятия по укреплению материально-технического обеспечения местной полицейской службы. Департаментом полиции Актюбинской области в течение пяти лет планируется строительство 12 стационарных модульных постов и 16 участковых пунктов полиции.

В т.г. введено в эксплуатацию 5 СМП и 4 УПП при запланированных 2СМП/2УПП. В следующем году планируется сдать в эксплуатацию 2 СМП и 5 УПП. Оснащение компьютерной техникой местной полицейской службы 100%. Все участковые, инспектора по делам несовершеннолетних, патрульная полиция оснащены электронными планшетами (с термопринтерами) имеющими доступ к базам данных МВД и ГП РК.

Второе, - это профилактика правонарушений путем своевременного устранения потенциальных угроз, где ключевая роль отведена участковым инспекторам полиции.

В этих целях по поручению Президента страны К.Токаева законодательно укреплен статус участковых инспекторов полиции,

которые наделены полномочиями самостоятельно вносить представления об устранении причин и условий, способствующих совершению правонарушений.[1]

Также расширены права участковых инспекторов полиции по рассмотрению еще 4-х составов адм.правонарушений.

Их сфера деятельности затрагивает вопросы защиты прав граждан, охраны окружающей среды, благоустройства территорий, миграции, общественной и дорожной безопасности (и другое).

Более того в сельской местности участковый инспектор, особенно в отдаленных регионах, является единственным представителем власти.

В этой связи для участковых инспекторов полиции основной задачей должна быть профилактика правонарушений на закрепленном административном участке.

Вместе с тем здесь у нас отмечается проблема. В связи с возросшей ответственностью и нагрузкой многие участковые инспектора полиции изъявляют желание перевестись в другие службы либо просто увольняются из органов внутренних дел. В настоящее время у нас 36 вакансий (26 Актобе, 10 в районах).

Третье, - это тесное партнерство с населением, поскольку проблемы обеспечения безопасности в большей степени имеют местное значение и эффективно решать их возможно только при активном содействии местного сообщества.

Успешная борьба органов внутренних дел с криминальными проявлениями в обществе не может осуществляться без всесторонней помощи со стороны граждан. Поддержка со стороны населения – одно из главных условий эффективной деятельности правоохранительных органов по предупреждению и пресечению правонарушений.

Во исполнение п.101 дорожной карты по исполнению Предвыборной программы партии «Nur Otan» Департаментом полиции области ближайшие 5 лет планируется увеличение количество общественных помощников 2021 году до 2600, 2022 – 2700, 2023 – 2800, 2024 – 2900, 2025 – 3000 человек.

Справочно: В настоящее время на территории Актюбинской области функционируют 519 общественных формирований правоохранительной направленности, куда входят 2322 человек. С их участием раскрыто 8 преступлений, задержано 219 лиц совершивших различные административные правонарушения.

В рамках повседневной деятельности Департамент полиции области также тесно взаимодействует с неправительственными организациями. Так, например, в области защиты прав и интересов семьи тесно сотрудничаем с общественными объединениями «Западно-Казахстанский центр медиации и переговоров», «Центром поддержки женщин г.Актобе», общественным фондом «Дом мамы», кризисным центром ОО «Малика», КГУ «Центр ресоциализации лиц, оказавшихся в трудной жизненной ситуации», а также Комиссией по делам женщин и семейно-

демографической политике, областным Центром формирования здорового образа жизни, Комиссией по вопросам трудящихся женщин областного совета профсоюзов.

По вопросам профилактики и предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних с управлением по вопросам молодежной политики и молодежными объединениями (ОФ МК «Жас Отан», «Актобе Даму», ОО «Мейр Ордасы», «Байганин Жастары», «Болашак Жолы», МОО СО «Атамекен», МОО АО «Кенес», МОО»Центр дискуссий», ОО «Достар Аланы», АОФ).

По профилактике экстремистских проявлений с центром «Ансар».

Укрепление связей с населением имеет решающее значение для повышения эффективности деятельности органов внутренних дел.

В рамках проводимой работы по обеспечению сервисной модели работы полиции и установлению «обратной связи» с населением, проживающим на административном участке, осуществляется внедрение в деятельность участковых инспекторов полиции использование современных информационных технологий, в т.ч. участие в чатах и группах социальных сетей КСК, жильцов жилого сектора и т.д.

В настоящее время такая форма взаимодействия с населением используется всеми городскими и районными подразделениями Департамента полиции и с учетом неблагоприятной эпидемиологической ситуации и введенных ограничений в стране указанные формы взаимодействия УИП с населением являются актуальными.

В целях повышения эффективности взаимодействия с гражданами за счет предоставления удобного инструмента для связи с участковыми инспекторами полиции, была разработана видео визитка УИП УП г.Актобе, которая «привязана» к электронному справочнику международной картографической компании «2ГИС» посредством соц.сети «Instagram» и приложению «SmartApp», то есть житель нашего города по указанным приложениям может узнать своего участкового.

Вместе с тем, в рамках исполнения проекта «Соседский присмотр» на сегодняшний по Актюбинской области создано – 1198 чатов посредством мессенджера «Whatsapp», в которых состоят более 193тысяч граждан.

Осуществляется взаимообмен с населением по интересующим их вопросам, в том числе необходимым мерам противодействия скотокрадству, кражам чужого имущества, противодействия детской преступности, изменениям в законодательстве.

Следует отметить, что создание данных чатов дает большое преимущество для оперативного обмена информации с гражданами, пресечения уголовных и различных административных правонарушений.[2]

Кроме того по инициативе прокурора области поддержанной Акиматом области, создан рабочий орган профилактики по организации взаимодействия с населением в обеспечении правопорядка и координации

деятельности правоохранительных органов. При содействии аппарата акима области проведены совещания с представителями 48 крупных организаций расположенных в областном центре. В настоящее время заключены меморандумы с 15 организациями областного центра по оказанию содействия и выделению работников для патрулирования. Кроме того в целях масштабирования данной инициативы 9 сентября т.г. руководством ДП и прокуратуры области проведено аналогичное совещание с представителями 12 крупных организаций Мугалжарского района. Также в сентябре т.г. Акимом Хромтауского района Бекет А. проведены совещания с представителями 10 организаций по вопросу оказания содействия полиции и выделения сотрудников для совместного патрулирования. В настоящее время заключаются трехсторонние меморандумы.

За активное участие в обеспечении охраны общественного порядка с учетом эффективности работы в т.г. поощрено 86 человек, из них 68 в денежной форме на сумму 1 млн. 808 тыс. 540 тенге, 18 человек награждены грамотой.

27 октября т.г. при Акиме области состоялся форум на тему: «Общество за правопорядок» при участии руководителей 70 организаций областного центра, руководства правоохранительных органов Актюбинской области, с поощрением представителей 12 организаций, наиболее активно принимавших участие в обеспечении правопорядка.

В завершении своего выступления хочу призвать коллектив АЮИ, чтобы с момента начала обучения курсантов психологически готовили их реалиям нашей профессии. Чтобы желание посвятить себя работе в полиции не пропадало у них в первые годы службы.

Список использованных источников:

1. Предупреждение правонарушений несовершеннолетних.- Алматы, 2007. С.85
2. Комитет по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан Раздел 7. Сведения о несовершеннолетних, совершивших преступления за 12 месяцев 2013 года.

Т.А. Файрушин – старший преподаватель кафедры огневой и тактико-специальной подготовки Уфимского юридического института МВД России, капитан полиции

О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОЦЕДУРЫ ПРОХОЖДЕНИЯ ЭКЗАМЕНА НА ПРАВО УПРАВЛЕНИЯ ТРАНСПОРТНЫМ СРЕДСТВОМ

Одним из направлений деятельности органов внутренних дел по решению стоящих перед ними задач является предоставление государственных услуг населению. Предоставление государственных услуг осуществляется на основании и в соответствии с общими требованиями, установленными Федеральным законом от 27 июля 2010 года № 210-ФЗ «Об организации предоставления государственных и муниципальных услуг». С 1 октября 2011 года в рамках реализации требований данного правового акта МВД России приступило к предоставлению государственных услуг и функций в упрощенном порядке[1].

В настоящее время гражданину для получения государственной услуги от МВД России требуется предъявить минимальное количество документов, как правило, имеющихся у него на руках. Большая часть сведений и документов запрашивается через систему межведомственного электронного взаимодействия в федеральных органах исполнительной власти, где она имеется.

Граждане, имеющие доступ к сети интернет, могут воспользоваться всеми преимуществами быстрого и бесконтактного документооборота и получить необходимые услуги без потери времени и качества. Зарегистрировавшись один раз на сайте «www.gosuslugi.ru», гражданин получает доступ ко всем услугам портала, в том числе и тем, которые оказываются МВД России.

Говоря о возможности предоставления услуг от МВД России через Портал государственных услуг, следует указать общие положительные моменты данного способа обслуживания граждан:

-сокращаются сроки предоставления услуг, время – ценный ресурс в современном мире;

-уменьшаются финансовые издержки граждан и юридических лиц;

-ликвидируются бюрократические проволочки вследствие внедрения электронного документооборота;

-снижаются коррупционные риски;

-снижаются административные барьеры и повышается доступность получения государственных и муниципальных услуг.

Раздел «Электронное МВД» позволяет быстро отыскать нужную гражданину услугу, ознакомиться с правилами и порядком ее получения, перечнем необходимых документов и, главное, приблизительный срок готовности.

К типовому перечню услуг, предоставляемых ОВД РФ относятся: проведение экзаменов на право управления транспортными средствами и выдача водительских удостоверений, регистрация транспортного средства и другие. Стоит заметить, что данные услуги можно наблюдать на официальном сайте в перечне предоставляемых МВД России того или иного субъекта Российской Федерации. Так, например, на официальном сайте МВД по Республике Башкортостан в разделе ГИБДД по Республике Башкортостан указан данный перечень, по каждой из которых есть административный регламент, регулирующий основания и порядок предоставления данной услуги.

Административный регламент предоставления услуги проведения экзаменов на право управления транспортными средствами и выдачи водительских удостоверений установлен Приказом МВД России от 20 февраля 2021 г. № 80 «Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по проведению экзаменов на право управления транспортными средствами и выдаче водительских удостоверений», который вступил в законную силу с 1 апреля 2021 года[2].

На основе анализа данного нормативного правового акта можно выделить основные положительные характеристики в получении данной услуги:

1. Возможность подачи необходимых документов на прохождение экзамена на право управления транспортным средством непосредственно в экзаменационное подразделение, где формирование заявления будет осуществлять лично должностное лицо данного подразделения посредством информационных ресурсов Госавтоинспекции. Помимо этого есть возможность подачи заявления через Единый портал или из многофункционального центра, что предоставляет возможность выбора сервиса каждым гражданином исходя из личных соображений об удобстве и качестве предоставляемой услуги;

2. Форма заявления имеет множество вариаций: письменная от руки, машинописным способом, электронный вид – также немаловажная альтернатива;

3. Сроки регистрации исчисляются в зависимости от формы поданного заявления: регистрация заявления, поданного на бумажном носителе, осуществляется в течение 15 минут после подачи; электронным способом – не позднее рабочего дня, следующего за днем получения заявления подразделением Госавтоинспекции[3].

Ключевым моментом во внесенных изменениях являются поправки в проведение экзамена. Исключен один этап: по установленному порядку сдачи экзамена, кандидат в водители транспортного средства теперь проходит одно практическое испытание в условиях дорожного движения в городе, вместо двух проводимых в городе и на закрытой площадке – автодроме.

Исключение этапа автодрома обосновано с точки зрения того, что на автодроме кандидаты в водители привыкают выполнять упражнения по имеющимся меткам, которых в реальной жизни не бывает. В связи с такой практикой водитель, успешно сдавший экзамен на автодроме может не смочь выполнить те же упражнения в городе, где заранее подготовленные и заученные метки отсутствуют. Однако, в то же время, следует подчеркнуть, что добросовестное выполнение упражнений автодрома учит чувствовать габариты автомобиля, вырабатывать двигательные навыки вращения руля на необходимую амплитуду, чувствовать требуемое нажатие педалей, в том числе при начале движения на подъеме эстакады и т.д. Таким образом, исключение этапа автодрома имеет и негативные аспекты. Выходом из этой ситуации, на наш взгляд, могло бы быть выполнение упражнений автодрома на незнакомой для курсантов площадке, к примеру, на автодроме ГИБДД МВД России.

В таком случае, вероятнее всего, допуск к вождению транспортным средством будут получать лица, наиболее успешно освоившие не только теоретическую часть обучения, но и получившие практические навыки вождения на уровне выше среднего. И как следствие, можно предположить, что на дорогах режим передвижения на транспортном средстве станет чуть безопаснее.

Далее, перечисляя особенности проведения экзамена, акцентируем внимание на том, что маршруты теперь будут представлены определенной территорией, слагающейся из списка дорог и улиц, без конкретно обозначенного направления движения. Такой метод позволит исключить вариант заучивания четко сконструированных маршрутов движения и приблизить процедуру проведения экзамена к жизненной обстановке на дороге.

Данные изменения распространят свое действие на проведение экзамена на право вождения легковым и грузовым автомобилем. Мототранспортные средства в данный перечень не входят.

Еще существенным, на наш взгляд, является систематизация штрафных баллов, которые выставляются кандидату во время прохождения экзамена в случае допущения нарушений правил дорожного движения. Теперь нарушения подразделяются на группы в зависимости от

категории «тяжести» и влияния на безопасность участников дорожного движения с учетом выставляемых баллов: 1, 2 и 3 балла. Максимально допустимая сумма штрафных баллов осталась без изменений и равняется пяти.

Для объективности и «чистоты» проведения экзамена на право управления транспортным средством будет обеспечено присутствие независимых наблюдателей прямо при его прохождении. В их лице могут выступать следующие очередные кандидаты в водители транспортных средств, ожидающие своего времени, либо же представители некой общественной организации. Такая новелла, как нам кажется, выступит гарантией законных и обоснованных действий и решений должностных лиц экзаменационного подразделения Госавтоинспекции.

В случае несогласия с выставленными баллами за выполненное практическое задание экзаменуемый имеет право подать жалобу комиссионной коллегии, которая будет рассматривать ее по существу с проверкой аудио- и видеоматериалов. По итогу проверочных процедур, в случае удовлетворения жалобы, кандидату предоставляется возможность повторной сдачи экзамена. Результаты проверки хранятся не менее одного года со дня ее подачи и регистрации.

Приведенные в данной статье нововведения в процедуре проведения экзамена на право управления транспортным средством и выдачи водительских удостоверений направлены на совершенствование ее эффективности и упрощению предоставления данной государственной услуги, но есть свои спорные моменты, которые требуют апробации.

Кроме того, в качестве направления дальнейшего совершенствования обучения вождению и процедуры оценки полученных навыков, в целях повышения безопасности на дорогах целесообразно рассмотреть предложение о необходимости обучения контраварийному вождению на специальных тренажерах. Следует отметить, что курсанты автошкол обучаются вождению на скорости до 40 км/ч в относительно стандартных ситуациях. После сдачи экзамена и получения прав водители начинают ездить на более высоких скоростях, в том числе в ситуациях, требующих особых умений. Так, контраварийное вождение предполагает обучение «выходу» из аварийных ситуаций на транспортных средствах в условиях, максимально приближенных к реальным. То есть, на учебном тренажере создается заранее обдуманная и провоцируемая экстренная ситуация, в которой обучающийся должен сопоставить имеющиеся теоретические знания, четко и быстро среагировать и продемонстрировать их на практике. Целью такого обучения является придание знаниям формы навыков, которые курсанты в легко могли бы приметить. Оттачивание этих навыков на специальных тренажерах позволило бы провести обучение безопасно и доступно, а также позволило снизить аварийность на дорогах.

В целом, данная мысль указывает на необходимость дальнейшего глубокого исследования данной проблемы, указывает перспективность

совершенствования в области прохождения экзамена на право управления транспортным средством и выдаче водительских удостоверений.

Список использованных источников:

1. Государственные услуги, предоставляемые МВД России//<http://admtabr.ru/index.php/informatsiya-ot-politsii/1736-gosudarstvennye-uslugi-predostavlyaemye-mvd-rossii-2> (дата обращения: 12.10.2021).
2. Порядок и способы получения государственных услуг//https://02.xn--blaew.xn-p1ai/GIBDD_MVD_po_Respublike_Bashkortostan/kytuqyw7128310927ghhjas0082/vbjhkh1192712761kkxoq12433290(дата обращения: 12.10.2021).
3. Приказ МВД России от 20 февраля 2021 г. № 80 "Об утверждении Административного регламента Министерства внутренних дел Российской Федерации по предоставлению государственной услуги по проведению экзаменов на право управления транспортными средствами и выдаче водительских удостоверений"(зарегистрирован в Министерстве юстиции Российской Федерации 22 марта 2021 года, регистрационный № 62837) // <https://media.mvd.ru/files/embed/2095317> (дата обращения: 12.10.2021).

В.В.Хасанова – старший преподаватель кафедры административной деятельности ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букенбаева, м.ю.н., майор полиции

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ И ПРОФИЛАКТИКА АДМИНИСТРАТИВНЫХ КОРРУПЦИОННЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

Профилактика коррупционных административных правонарушений имеет важную роль в связи с тем, что она усугубляет кризис всех сфер жизнедеятельности в государстве, тормозит процессы экономического развития, дискредитирует отношения между властью и обществом, разрушает правотворческие процессы в стране.

Процесс борьбы с коррупционными правонарушениями в Казахстане охватывает ряд вопросов по осуществлению правоприменительной деятельности правоохранительных органов нашего государства для соблюдения принципов верховенства права, законности, обеспечения прав и свобод человека и гражданина, которые закреплены в Конституции.

Состояние административной деликтности в Республике Казахстан в настоящее время остается негативным явлением, а меры профилактики и административного принуждения не всегда дают желаемый результат. Одной из причин такой ситуации является то, что уполномоченные лица полиции часто направляют свои усилия на процессуальную фиксацию уже совершенных административных правонарушений.

Сегодня усилен интерес к такому вопросу, как предотвращение коррупции, а именно вопрос квалификации коррупционных административных правонарушений и роли полиции в предотвращении им, что является поддержанием укрепления законности и правопорядка, прав и свобод человека и других конституционных прав граждан.

Одним из органов исполнительной власти, который уполномочен составлять протоколы об административных правонарушениях, является полиция. От четких профессиональных действий по надлежащему установлению фактов коррупционных правонарушений и правильной квалификации коррупционных противоправных деяний зависит размер и

вид назначаемого взыскания, а также профилактика таких правонарушений.

Основной целью государственной политики в отрасли противодействия коррупции является создание эффективной системы предотвращения и противодействия коррупции, выявление и преодоление ее социальных предпосылок и последствий, разоблачение коррупционных деяний, обязательной ответственности виновных. Успешное противодействие коррупции возможна при условии наличия надлежащего антикоррупционного законодательства, эффективного его применение соответствующими органами государственной власти и координированности, осведомленности общественности об осуществлении мероприятий по предотвращению и противодействия коррупции, взаимодействия институтов гражданского общества с органами государственной власти в сфере формирования и реализации государственной антикоррупционной политики, поддержки антикоррупционных мер гражданским обществом.

Стратегические направления борьбы с коррупцией, комплексные меры профилактики помогут уменьшить объем коррупционных правонарушений и их негативное влияние на общество.

Один из основных антикоррупционных мер – воздействие административными методами.

Большая роль в предотвращении коррупционных административных правонарушений принадлежит полиции. Уполномоченные лица полиции выявляют факт совершения коррупционного административного правонарушения и составляют протокол о коррупционных административных правонарушениях, предусмотренные главой 34 КоАП РК.

В соответствии со статьей 25 КоАП РК административным правонарушением признается противоправное, виновное (умышленная или неосторожная) действие или бездействие физического лица или противоправное действие или бездействие юридического лица, за которое КоАП РК предусмотрена административная ответственность [1].

Согласно п. 11 ст. 1 Закона Республики Казахстан «О противодействии коррупции» коррупционное правонарушение - имеющее признаки коррупции противоправное виновное деяние (действие или бездействие), за которое законом установлена административная или уголовная ответственность [2].

Квалификация административных проступков - это установление признаков совершенного деяния и сопоставление их с признаками того или иного состава правонарушения с целью определения соответствия, совпадения этих признаков и формулирования заключения о наличии или отсутствии состава конкретного административного правонарушения.

Квалификацию следует рассматривать как важнейший этап правоприменительной деятельности. Проблема квалификации коррупционных административных правонарушений находится в кругу

вопросов коррупционных правонарушений, потому что они совершаются с использованием служебного положения и, кроме Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях, содержат составы противоправного деяния в уголовном кодексе Республики Казахстан.

Квалификации коррупционных административных правонарушений является сложным процессом, который имеет свои особенности: всестороннее, полное и объективное установление всех фактических обстоятельств дела; выясняется, имело ли место противоправное действие, в совершении которого обвиняется лицо; устанавливается наличие в действиях нарушителя состава проступка и соответствие его административно-правовой норме, предусматривающей ответственность за совершенные противоправные действия; выясняются мотивы совершения противоправных действий и виновность лица, а также обстоятельства, которые влияют на характер и степень административной ответственности; изучаются данные, характеризующие личность нарушителя, характер и размер причиненного вреда; 2) точное и достоверное определение юридического значения всех фактических обстоятельств совершенных противоправных действий и лица нарушителя; 3) правильный выбор административно-правовой нормы и выяснение ее содержания [3, с. 29]. К перечисленному нужно добавить, что каждый сотрудник полиции, в компетенцию которого входит составление протокола об административном правонарушении, содержащихся в главе 34 КоАП РК, должен осознавать, какие именно противоправные деяния коррупционного характера являются правонарушениями, которые они имеют свойства и отграничение от подобных деяний. Таким условием для правильной квалификации коррупционного административного правонарушения есть верное определение всех признаков противоправного деяния.

Если обратиться к действующему КоАП РК, то к составам административных коррупционных правонарушений относятся такие как «Предоставление незаконного материального вознаграждения физическими лицами», «Получение незаконного материального вознаграждения лицом, уполномоченным на выполнение государственных функций, либо приравненным к нему лицом», «Предоставление незаконного материального вознаграждения юридическими лицами», «Осуществление незаконной предпринимательской деятельности и получение незаконных доходов государственными органами и органами местного самоуправления», «Непринятие руководителями государственных органов мер по противодействию коррупции», «Принятие на работу лиц, ранее совершивших коррупционное преступление».

Таким образом, квалификация коррупционных административных правонарушений – это юрисдикционная деятельность органов полиции относительно совершенного административного противоправного деяния, которое содержит признаки правонарушения, предусмотренного главой 34 КоАП РК «Административные коррупционные правонарушения», после

чего на основе установленных объективных и субъективных признаков административного противоправного деяния проходит процесс его фиксации в протоколе об административном правонарушении. Основные принципы предотвращения и противодействия коррупции в публичной и частной сферах общественных отношений, возмещения причиненного в результате совершения коррупционных правонарушений ущерба, вреда, восстановление нарушенных прав, свобод или интересов физических лиц, прав или интересов юридических лиц, интересов государства определены в Законе Украины “О предотвращении коррупции”.

Деятельность по предупреждению и противодействию коррупции основывается на принципах верховенства права и законности, комплексного осуществления правовых, информационных мер и приоритетности мер, особенно неотвратимости ответственности за совершение коррупционных правонарушений открытости и прозрачности деятельности органов государственной власти и органов местного самоуправления [4].

Специально уполномоченные субъекты непосредственно осуществляют в пределах своей компетенции меры по выявлению, пресечению и расследованию коррупционных правонарушений.

Субъектами, участвующими в предупреждении, выявлении, а в установленных законом случаях – в осуществлении мер по прекращению коррупционных правонарушений, восстановлению нарушенных прав или интересов физических и юридических лиц, интересов государства, а также в информационном и научно-исследовательском обеспечении осуществления мероприятий по предупреждению и противодействию коррупции, в международном сотрудничестве в этой сфере, является уполномоченные подразделения органов государственной власти; местные органы исполнительной власти, органы местного самоуправления; предприятия, учреждения, организации независимо от подчиненности и формы собственности, их должностные и служебные лица, а также граждане, объединения граждан с их согласия.

Список использованных источников:

1. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 5 июля 2014 года № 235-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.07.2021 г.)
2. Закон Республики Казахстан от 18 ноября 2015 года № 410-V «О противодействии коррупции» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 19.12.2020 г.)
3. М. Кузнецов «К вопросам квалификации административных проступков, подведомственных органам внутренних». Научные записки Московского университета бизнеса и права. 2010. Вып. 4. С. 170-173.

Р.Х. Хаятов – Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Момышұлы атындағы оқу орталығы (Шымкент қ.), полиция подполковнигі

ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ БОЙЫНША ӨНДІРІСТІ ЖҮРГІЗУ БАРЫСЫНДА ІСКЕ ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ ҚОРҒАЛУЫ

Қазақстан Республикасының «2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған Құқықтық саясат тұжырымдамасы», елдің 2020 жылға дейінгі құқықтық жүйесінің дамуының негізгі бағыттарын айқындады. Осының негізінде мемлекеттік және қоғамдық институттардың қарыштап дамуына ықпал жасайтын, Қазақстанның орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ететін барлық нормативтік құқықтық актілерді қазіргі заман талабына сәйкестендіру қажет. Заңнамаларды ізгілендіру, адам мен азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын кепілдендіру мемлекеттің дамуына алып келеді [1, б.3].

Аталған тұжырымдамаға сәйкес, 2014 жылы шілденің 3-5 аралығында «Қазақстан Республикасы қылмыстық кодексі» және «Қылмыстық процестік кодексі», «Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі», «Қылмыстық атқару кодексі» қабылданды.

Осы нормативтік-құқықтық актілердің бірі - Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі [2, б.5]. Оның мемлекеттің қауіпсіздігі мен дамуында алар орны ерекше. Себебі қылмыстық құқық бұзушылықтардан бөлек, әкімшілік құқық бұзушылықтардың да қоғамға тигізер қауіптілігі жоғары болып табылады. Жаңа кодекстің қабылдануымен бірге нормаларда көптеген өзгерістер болды. Көптеген әкімшілік құқық бұзушылықтар қылмыстық құқық бұзушылықтардың санаты ретінде қылмыстық кодекске «қылмыстық теріс қылық» ретінде ауыстырылды. Әкімшілік құқық бұзушылықтарда бойынша жазалардың көлемі ізгілендірілді.

Бірақ, қазіргі таңда қолданыстағы әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнаманың артықшылығынан бөлек, шешімін таппаған мәселелер орын

алып отыр. Оны нормаларды қолдану барысында сот тәжірибесінен байқауға болады.

Қазақстан Республикасының Конституциясының 7-бабына сәйкес, мемлекеттік тіл қазақ тілі болып табылады. Бірақ мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ тілімен қатар, орыс тілі де қолданылады. Сонымен бірге әрбір тұлға өзінің ана тілінде сөйлеуге құқығы бар (19-бап) [3, б.3].

Ал, Қазақстан Республикасында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі, ал қажет болған кезде іс жүргізуде орыс тілі немесе басқа тілдер пайдаланылады.

Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тілді білмейтін немесе жеткілікті білмейтін іске қатысушы адамдарға ана тілінде немесе олар білетін басқа тілде мәлімдемелер жасау, түсініктемелер мен айғақтар беру, өтінішхаттар мәлімдеуге, шағымдар жасау, іс материалдарымен танысу, оны қарау кезінде сөз сөйлеу, осы Кодексте белгіленген тәртіппен аудармашының қызметтерін тегін пайдалану құқығы түсіндіріледі және қамтамасыз етіледі (ҚР ӘҚБтК-нің 738-бабы).

Мысалы, әкімшілік іс жүргізудегі негізгі қатысушылар «Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адам» (ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабы) және «жәбірленуші» (ҚР ӘҚБтК-нің 745-бабы) хаттамамен және істің басқа да материалдарымен танысуға, түсініктемелер беруге, хаттаманың мазмұны мен ресімделуі жөнінде ескертулер жасауға, дәлелдемелер ұсынуға, өтінішхаттар мен қарсылықтарды мәлімдеуге, қорғаушының заң көмегін пайдалануға, істі қарау кезінде ана тілінде немесе өзі білетін тілде сөйлеуге және егер іс жүргізіліп отырған тілді білмесе, аудармашы көрсеткен қызметтерді өтеусіз пайдалануға құқылы [2, б.35].

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушы адамдарға басқа тілде жазылған, заң бойынша оларға қажетті іс материалдарын іс жүргізу тіліне тегін аударып беру қамтамасыз етіледі.

Құқық бұзушы мен жәбірленушіге тапсырылуға жататын процестік құжаттар олардың ана тіліне немесе олар білетін тілге аударылуға тиіс. Аударма бойынша шығыстар және аудармашының көрсеткен қызметтері мемлекеттік бюджет есебінен төленеді.

Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 758-бабына сай, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу кезінде аударма үшін қажет болатын тілдерді білетін (мылқаудың немесе саңыраудың белгілерін түсінетін), істің қорытындысына мүдделі емес кез келген кәмелетке толған адам аудармашы ретінде тағайындалады. Аудармашыны, жүргізуінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жатқан судья, орган (лауазымды адам) тағайындайды. Ол туралы тиісті қаулы шығарады. Аудармашы: егер аударма үшін қажетті білімі болмаса, іс бойынша іс жүргізуге қатысудан бас тартуға; аударманы жүзеге асыру кезінде аударманы нақтылау үшін қатысушы адамдарға сұрақтар қоюға; өзі жүргізілуіне қатысқан процестік әрекеттің хаттамасымен танысуға және аударманың толық және дұрыс

көрсетілуіне қатысты хаттамаға енгізілуге тиісті ескертулер жасауға құқылы. Аудармашы: жүргізуінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жатқан судьяның, органның (лауазымды адамның) шақыруы бойынша келуге және өзіне тапсырылған аударманы толық және дәлме-дәл жасауға; аударманың дұрыстығын тиісті хаттамада өзі қол қойып куәландыруға міндетті. Аудармашыға әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде көрінеу жалған аударма жасағаны үшін әкімшілік жауаптылық туралы және сотта осы іс-әрекетті жасағаны үшін қылмыстық жауаптылық туралы ескертеді. Аталған қағидалар мылқаудың немесе саңыраудың белгілерін түсінетін, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іске қатысуға тартылған адамға қолданылады.

Бірақ қазіргі таңда әкімшілік құқық бұзушылық туралы әкімшілік істер бойынша сот тәжірибесінде шешімін таппаған мәселелер көптеп кездесіп отыр.

Біріншіден, заңда нақты бекітілмегендіктен аудармашылар істердің алғашқы кезеңдерінде іске тартылмайды.

Екіншіден, ұйымдастырушылық тұрғыдан аудармашылардың жеткілікте деңгейде болмауы салдарынан, оларды іске толықтай тартуға мүмкіншілік болмай отыр. Сонымен қатар, аудармашыларды әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерге мемлекеттік тарапынан тарту кезінде олардың еңбегіне бюджеттен бөлінетін қаражаттың көлемі аз болғандықтан, іске қатысуға мүдделі емес. Қазақстан Республикасының кейбір аудандарында тиісті тілді білетін адамдар жоқ. Осыған байланысты, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау барысында іске қатысушыларға толықтай аудармашының қызметін көрсетуге мүмкіншілік болмай отыр. Ал, аталғандай заң бұзушылықтар орын алған жағдайда, Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 765-бабына сәйкес «процестік әрекетті жүргізу тәртібін бұзу» болып табыла отырып, дәлелдемелердің қатарына жатқызылуы тиіс.

Мысалы, Ақтөбе облысы бойынша мамандандырылған әкімшілік жөнінде сотта қаралған әкімшілік құқық бұзушылық бойынша қаралған істер бойынша аудармашылар қатыстырылмаған.

Жоғарыда көрсетілгендей мәселелерден шығу үшін келесідей жағдайларды реттеу керек деп есептейміз:

1. Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-тің 758-бабына, аудармашы іске әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған сәттен бастап жіберілуі тиіс деп толықтыру енгізу керек

2. Мемлекеттік бюджеттен төленетін қаржыны арттыру керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған Құқықтық саясат тұжырымдамасы.

2. Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі.
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы.
4. Ақтөбе облысы бойынша мамандандырылған әкімшілік сотының тәжірибесі. 2018.

СОДЕРЖАНИЕ

Татарян В.Г., Абеуов Е.Т.	3
Административный процедурно-процессуальный кодекс Республики Казахстан»: общий анализ его структуры, основных терминов и понятий и некоторые авторские размышления.....	
Қ.М. Тілеубердиев	13
ПО қызметкерлерінің имиджін көтерудің кейбір бағыттары	
Ф.Н. Зейналов	25
Нормативно-правовое закрепление полномочий сотрудников органов внутренних дел на примере деятельности дорожно патрульной и патрульно-постовой служб полиции.....	
А.К. Ибраева	40
Қазақстан Республикасы ішкі істер органдары қызметкерлерінің құқықтық санасы мен жоғары құқықтық мәдениеті - жаңа полиция моделінің басты элементі ретінде	
В.Н. Шмаков	50
К вопросу о правовой природе сервисного обслуживания населения органами внутренних дел: частно-правовые аспекты	
Н.И. Каирова	55
Новые подходы к взаимодействию правоохранительных органов и общественных организации по профилактике насилия в семейно-бытовых отношениях	
К.М.Бондарь, В.С. Дунин	64
Геоинформационные системы информационно аналитического обеспечения раскрытия и расследования преступлений	
Ч.К. Утегенов	70
Принципы законности, открытости, мобильности в деятельности полиции Республики Казахстан как основа сервисной модели на современном этапе современного Казахстана: проблемы и перспективы.....	
Т.В. Голованова	77
Особенности правового регулирования предоставления государственных услуг органами внутренних дел Российской Федерации	
Т.Ж. Қаратаев	81
Қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралауда аса қатыгездік белгілерін анықтаудың маңыздылығы және жазаны тағайындаудағы алар орны.....	
Е.И. Исибаева, З.З. Нұрыш	86
Халықаралық және ұлттық заңнамадағы киберқауіпсіздік.....	

А.В. Амеличкин	
Особенности административно–правового статуса пассажиров маршрутных транспортных средств	93
Н.Н. Жақсылықов, Н.Оразбекқызы	101
Әкімшілік құқық бұзушылық істерді жүргізу барысында конституциялық құқықты қамтамасыз ету мәселелері.....	
Н.Г. Шешера	107
Современный аналитический потенциал программно-аппаратных средств улично-дорожной сети.....	
Т.Е. Сулейменов, Р.С. Избас	111
«Сервисная модель обслуживания населения органами внутренних дел Республики Казахстан».....	
Ж.М. Есмамбетова	115
Сервисное обслуживание населения органами внутренних дел – проблемы и пути их решений.....	
Ж.А. Аюпов	119
Учебно–воспитательная работа педагогов по предупреждению дорожно – транспортных происшествий	
Е.Т. Алдияров	122
Кәмелетке толмағандар арасындағы қылмыс және оның алдын алу.....	
П.Г. Андреев	126
Некоторые актуальные вопросы в сфере осуществления технического осмотра транспортных средств.....	
А.С. Байгазин	131
Соблюдение правил дорожного движения, как предупреждение дорожно-транспортных происшествий	
Т.А.Баталова	135
Релевантные проблемы применения досмотра сотрудниками ОВД способы их решения	
А.А. Белов, Ж.Е. Сидашева	141
Электр мотоқөліктің артуына байланысты ықтимал қауіпсіздіктің ықтимал қатері	
И.А. Былинин	146
К вопросу контрольно-надзорной деятельности в отношении карпулинга и применение федерального государственного контроля (надзора) в области безопасности дорожного движения к его участникам	
О.С. Гоман	153
Государственные услуги оказываемые в сфере оборота оружия в Российской Федерации	
Р.Н. Джигитова, А.С.Абилова	157
Қазақстандық полицияның сервистік моделі: мәселелері мен болашағы	
А.А. Длимов	161
О некоторых вопросах по внедрению сервисных подходов в обеспечении общественной безопасности.....	

К.Ерланулы, Л.Ж.Тайжанова	166
Новеллы законодательства в сфере дорожного движения и их роль в современности	
А.Б. Жаманов	170
Бұзақылықтың алдын алу	
Т.Б. Жумагазин	176
Пути совершенствования деятельности подразделений криминальной полиции ОВД в свете перехода на «сервисную модель полиции».....	
М.А. Жұмашев, А.А. Әбдәлі, Н. Бақытқалиұлы	182
Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және оны болдырмау мақсатында ішкі істер органдары қызметінің құқықтық негіздері.....	
С.С. Закен	188
Некоторые вопросы сервисного обслуживания населения органами внутренних дел Республики Казахстан.....	
Н.И. Ибраимова	194
Полиция мен халық арасында серіктестік қатынас орнату теориясы мен тәжірибесі туралы.....	
Ғ.К. Қонысбеков	199
Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамасының кейбір нормаларын жетілдіру	
Ж.С. Қорабаева	207
Қазақстан Республикасының әкімшілік рәсімдік процестік кодексіндегі татуластыру рәсімінің ролі	
А.А. Қызылходжаева	213
Роль участкового инспектора полиции в раскрытии тайного хищения чужого скота	
А.С. Маханова, Г.Т. Симанова	219
Қазақстан Республикасы ІІО-ның халыққа сервистік қызмет көрсетудің негізгі бағыттарының бірі – халықаралық ынтымақтастықты нығайту арқылы құрылымды оңтайландыру.....	
В.В. Мельниченко, Д.А. Кошелев	224
Использование электронного мобильного комплекса «Я полицейский»	
С.А. Мендыбаева	227
Қазақстандық полициясы мен шетелдік тәжірибенің сервистік моделі: мәселелері мен болашағы.....	
И.С. Михалева	232
«О правовых коллизиях в положениях законодательства об организации допуска граждан к управлению транспортными средствами»	
Д.Р. Мырзабаева	240
Қазақстан Республикасы жол жүрісі қауіпсіздігін қамтамасыз ететін мемлекеттік органдар.....	
А.А. Сабинин	243
К вопросу о возможности получения дохода сотрудниками органов внутренних дел посредством электронных ресурсов сети «интернет»	

А.А.Сагинтаева	250
Сотрудничество-как основной путь сервисной модели полицейской деятельности.....	
А.А. Салимов	253
Кәсіби бейімделу және оның ерекшеліктері.....	
	259
А.М. Салимова	
Административно-правовые средства обеспечение общественной безопасности	
	264
С.С. Сарбаев	264
Қауіпсіздік белдігін жол қозғалысына қатысушыларды пассивті қорғау құралы ретінде пайдалану мәселесі	
Н.С.Суентаев	268
Принимаемые меры департамента полиции по переходу на сервисную модель полиции.....	
	273
Т.А. Файрушин	273
О совершенствовании процедуры прохождения экзамена на право управления транспортным средством	
	278
В.В.Хасанова	278
Предупреждение и профилактика административных коррупционных правонарушений	
	282
Р.Х. Хаятов	282
Әкімшілік құқық бұзушылық бойынша өндірісті жүргізу барысында іске қатысушылардың конституциялық құқықтарының қорғалуы	

**ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ
ПОЛИЦИЯНЫҢ СЕРВИСТІК МОДЕЛІ**

халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
2021 жылғы 29 қазан

**СЕРВИСНАЯ МОДЕЛЬ ПОЛИЦИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

материалы международной научно-практической конференций
29 октября 2021 года

Под общей редакцией:

кандидата юридических наук Байсултанова Алтая Бисеновича и
доктора PhD Балымова Ерлана Куанышевича

Технические редакторы: Ш.У. Смагулова, Г.Н. Бердигалиева

Сдано в набор 26.11. 2021 г. Подписано в печать 27.12.2021 г.

Формат 60x84 1/8. Печать офсетная.

Усл. печ. л. 36,25. Уч. - изд. л. 37,0. Тираж 200 экз.

Материалы редакцией не возвращаются и публикуется в авторской
редакции.

Перепечатка материалов возможна только с разрешения редакции.

Материалы, не соответствующие требованиям, не публикуются.

Отдел организации научно-исследовательской и редакционно-издательской работы Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева

Тематический план изданий Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева за 2021 г., позиция № 6.

Отпечатано в типографии Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, г. Актобе, 41 – рзд, Курсантское шоссе, 1.